

Національна академія наук України
Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича
Центр незалежних історичних студій

Петро Федун – «Полтава»

**КОНЦЕПЦІЯ
самостійної
України**

**Том 2. Документи
і матеріали**

Львів - 2013

Надруковано за рішенням Вченої
ради Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 6 від 27.06.2013 р.)

УДК 94(477) + 325.86(477) „19”
ББК Т3(4Ук)0 + Ф1(4Ук)6
Ф 348

Федун Петро-«Полтава». Концепція Самостійної України. Том 2. Документи і матеріали / упоряд. і відп. ред. М. В. Романюк; НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Центр незалежних історичних студій. – Львів, 2013. – 896 с.

Видання містить документи і матеріали організаційного й ідеологічного характеру, які відображають основні напрямки діяльності Петра Федуну – «Полтави», видатного ідеолога збройного підпілля ОУН. Особливу цінність мають його нововіднайдені праці та епістолярна спадщина, в яких розкрито авторське бачення актуальних для українського визвольного руху проблем, явищ і подій.

Більшість текстів публікується за матеріалами державних і громадських архівів, частину – передруковано з важкодоступних видань. Том супроводжується науково-довідковим апаратом.

Для істориків, дослідників новітньої історії України, політологів, культурологів, широкої читацької аудиторії.

Упорядник і відповідальний редактор *МИХАЙЛО РОМАНЮК*

Рецензенти:

д.і.н., проф. *МИКОЛА ЛИТВИН*

д.і.н., проф. *ЛЕОНІД ЗАШКІЛЬНЯК*

д.і.н. *ІГОР СОЛЯР*

ISBN 978-966-02-4909-7 (загальний)

ISBN 978-966-02-6910-1 (Т. 2)

© Михайло Романюк, упорядник
і відповідальний редактор, 2013

© Тарас Стефанишин, обкладинка, 2013

ПЕРЕДМОВА

У лавах Української повстанської армії та збройного підпілля ОУН Петро Федун – «Полтава» обіймав ключові пости у її структурі, і в першу чергу – у політвиховному відділі УПА та референтурі пропаганди Проводу ОУН в Україні. Зважаючи на це, він займався найрізноманітнішою організаційною і творчою діяльністю: розробкою інструкцій для підлеглої йому пропагандистської мережі як в межах підпілля ОУН, так і відділів УПА; підготовкою репортерів для повстанських видань, укладанням вишкільних матеріалів для підпільних кадрів; редагуванням періодичних та неперіодичних видань; організацією зв'язку між вищим керівництвом руху опору, зокрема, між підпіллям ОУН в Україні та організаціями державницького спрямування на еміграції; розробкою практичних основ розбудови майбутньої української держави, вже не кажучи про написання праць ідеологічного характеру тощо.



Петро Федун
в роки німецької окупації
(фото із збірки ГДА СБУ)

У 2008 р. у Львові при підтримці голови Світової ліги українських політичних в'язнів Богдана Качора з Нью-Йорку було видано перший том творів Петра Федуну – «Полтави», у який увійшли виключно його публіцистичні твори та задекларовано підготовку другого тому¹. Впродовж подальших років тривав процес архівних пошуків, археографічної обробки та підготовки до друку чергової частини творчого доробку цієї непересічної постаті українського визвольного руху.

Залучені нами до публікації документи походять із кількох архівних установ та колекцій: Галузевого державного архіву Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління

¹ Федун Петро – «Полтава». Концепція Самостійної України. Том 1. Твори / упоряд. і відп. ред. М. В. Романюк; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Львів, 2008. – 720 с.

(далі – ЦДАВО), Архіву Служби безпеки України у Львівській області (далі – Архів УСБУ ЛО), Архівної збірки ОУН в Нью-Йорку, приватного архіву Михайла Романюка. Абсолютна більшість із них досі не була оприлюднена.

Зважаючи на різноманітні напрямки діяльності «Полтави», такою ж багатою і різноманітною була його творча спадщина. Віднайдені документи, які увійшли до другого тому, згруповані у п'яти розділах: «Листування», «Твори», «Організаційні документи», «Пропагандистські матеріали» та «Додатки».

Перший розділ складають 88 листів та витягів з листів, які хронологічно охоплюють період від 1944 до 1952 року. Умовно їх можна поділити на три підгрупи: 1) листи П. Федуну; 2) листи до П. Федуну та 3) дотичне листування.

У збірник увійшло 48 листів, підписаних псевдонімами та криптонімами П. Федуну: «Волянський» (1944), «П. Волянський-Полтава» (1950), «Полтава» (1950-1951), «П. Полтава» (1950-1951), «П. М. Полтава» (1950), «Север» (1945-1946), «-р» (1948-1949), «11» (1951), «14» (1948), «19» (1950), «33» (1947), «75» (1947), «81» (1947), «99» (1949-1951), «101» (1951), «111» (1951), «123» (1949), «173» (1948), «811-С» (1946). Дану підгрупу епістолярної спадщини представляють рукописні оригінали або фотокопії з оригіналів, машинописні копії з рукописними правками автора або оригінальним підписом, машинописні копії у перекладі російською мовою.

Серед адресатів П. Федуну були чільні діячі збройного підпілля ОУН: Роман Шухевич – «Тур», Василь Кук – «Леміш», Роман Кравчук – «Максим», Ярослав Старух – «Вольт», Василь Галаса – «Орлан», Василь Сидор – «Шелест», Осип Дяків – «Наум», Степан Слободян – «Єфрем», Олександр Андрусейко – «Аркадій», Володимир Лико – «Данило», Михайло Барабаш – «Кум», Степан Диркавець – «Шум» та ін. Збереглося також кілька епістоляріїв «Полтави» до керівників націоналістичного руху на еміграції: Степана Бандери – «Бийлиха», Івана Майстренка – «А. Бабенка».

У листах П. Федун піднімає найрізноманітніші питання організаційного характеру, ідеології визвольного руху, повсякденного побуту підпілля тощо. Серед них: проблеми обсадження керівних постів організації (в першу чергу Карпатського крайового проводу ОУН, де він безпосередньо діяв), нагородження учасників визвольного руху, редагування та видання підпільних часописів, вишкільних матеріалів та інструкцій, практичних основ державного будівництва, втрат підпілля, налагодження зв'язку внутрішнього та з націоналістичними центрами за кордоном тощо.

Зокрема, завдяки збереженим епістоляріям ми чітко простежуємо активну участь «Полтави» у кадровій політиці Проводу ОУН, розстановці провідників на місцях включно до рівня крайового проводу, моніторингу ситуації в терені тощо. В одному із листів до Р. Кравчука він писав: «До справ К₁* Обов'язки 12** перебрал

* К₁ – Карпатського краю.

** «12» – цифровий псевдонім Степана Слободяна – «Єфрема», керівника Карпатського крайового проводу ОУН, який загинув 18 листопада 1950 р. біля с. Бережниця Калуського району Івано-Франківської області.

д[руг] 1.* (в характері т[имчасово] в[иконуючого] о[бов'язки]). З поміж усіх членів ширшого К[райового] П[роводу ОУН] він єдиний ці обов'язки може виконувати. Його характеристика Вам відома з раніших даних. В орг[анізаційній] роботі він значно виробився. Я класифікую його як К[райового] П[ровідника] середньої класи. Вважаю, що з роботою буде справлятися. Зустріч з кимось із ще інших зверх[ників] була б д[уже] побажана. Сьогодні він взагалі потребує ще частого контакту і вказівок від зверхн[иків]»². Про це ж він пише і В. Куку у листі ч. 4/51 від 20 серпня 1951 р.³

Особливу цінність становлять листи «Полтави» до Р. Шухевича від квітня 1950 р. (документ № 40) та до В. Кука за 1951 р. (документи № 54, 56, 58, 65, 66, 70), у яких він висловлює своє бачення стану збройного підпілля ОУН, потреби його перейменування, пропонує способи вирішення тих чи інших питань пропаганди, конфлікту в середовищі української політичної еміграції тощо.

На окрему увагу заслуговує також лист «Полтави» до батьків від 17 жовтня 1951 р. (документ № 80), що є одним із його останніх листів взагалі. З дотичних документів відомо, що впродовж усього періоду перебування у підпіллі Петро Федун підтримував зв'язок із членами своєї родини: батьками на спецпоселенні та сестрою Анною у родинному селі Шниреві, що на Брідщині. Листи та матеріальна допомога у вигляді грошових переказів скеровувалася ним через організаційні клітини українського визвольного руху (для сестри) або через підставних, легально проживаючих людей (для батьків). У першому випадку до цієї справи залучалися керівники Бродівського надрайонного (Степан Бутинський – «Оріх») та Бродівського районного (Михайло Горбатюк – «Чупринка») провідів ОУН⁴.

З батьками ж Петро контактував, здебільшого, через жителів тих населених пунктів Івано-Франківщини, в районі яких він діяв. Зокрема, поміщений у збірнику лист до батьків був відправлений жителем с. Сваричів Рожнятівського району Петром Сагайдаком та перехоплений перлюстраційною службою МГБ



Упаковка листа П. Федун до Р. Шухевича
від квітня 1950 р.
(Фото із збірки ГДА СБУ)

* «1» – Ярослав Косарчин – «Байрак». До початку літа 1951 р. виконував функції керівника Дрогобицького окружного проводу ОУН, а відтак був призначений Петром Федуном виконуючим обов'язки провідника Карпатського краю ОУН, про що і йдеться у листі.

² ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 26. – Арк. 233-233зв.

³ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – Арк. 3-27.

⁴ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 10. – Арк. 31-32.

за місцем спецпоселення батьків у Ігринському районі Удмуртської АРСР⁵.

З поміж листів П. Федун своєю оригінальністю виділяються також лист-подяка жителям с. Корчин Сколівського району (документ № 20), які особливо долучилися до забезпечення функціонування Головного осередку пропаганди ОУН впродовж 1944-1947 рр.

Другу підгрупу формує кореспонденція до Петра Федун, яка загалом налічує 23 листи. У збірнику поміщені листи до «Полтави» керівників збройного підпілля ОУН різного рівня: В. Кука – «Леміша», О. Гасина – «Лицаря», О. Дяківа – «Артема», В. Сидора – «Шелеста», В. Фрайта – «Жара», О. Андрусейка – «Аркадія», які, здебільшого, мають інформативний характер та є короткими за змістом. Кореспонденти, як правило, інформували адресата про поточні організаційні справи. Винятком слугують епістолярії керівника збройного підпілля ОУН Василя Кука, у яких порушений цілий спектр питань інструктивного, організаційного та ідеологічно-теоретичного характеру.

Надзвичайно цікавими є листи до П. Федун діячів українського еміграційного середовища, особливо представників різних ворогуючих між собою політичних угруповань за кордоном: Закордонних частин ОУН (С. Ленкавського – «Залужного», Я. Стецька – «Басмача»), Закордонного представництва УГВР (І. Гриньоха – «Всеволода», М. Лебеда – «Ярополка», І. Хоми – «Богдана») та Української революційно-демократичної партії (І. Майстренка – «А. Бабенка», В. Голубничого – «Фелікса»).

Серед поміщених у збірнику епістоляріїв цієї підгрупи особливе зацікавлення викликають проекти листів, підготовлених співробітниками органів МГБ від імені заарештованих або вбитих підпільників, що робилося з метою виходу на зв'язки П. Федун та його оточення. Йдеться про документи № 22 та № 42. Перший написаний у листопаді 1947 р. від імені захопленого напередодні колишнього співробітника ГОСПу Володимира Порендовського – «Семенюка», який до нас дійшов лише у перекладі російською мовою. Достеменно невідомо чи згаданий грипс був використаний за призначенням і яких результатів вдалося завдяки цьому досягнути оперативникам МГБ. Однак, зважаючи на те, що за даними В. Порендовського 2-9 лютого 1948 р. чекістами була проведена широкомасштабна військова операція у Сколівському районі Львівської області, то можемо припускати, що й цей засіб ними був використаний. Під час цієї операції було вбито 44 і заарештовано 26 підпільників, виявлено та знищено понад 100 криївок. У вбитих повстанців та з криївок вилучено: 5 кулеметів, 13 автоматів, 24 гвинтівки, 13 пістолетів, 8 гранат, понад 2000 набоїв, 3 радіоприймачі, 1 друкарський верстат, 3 друкарські машинки, значну кількість документів і націоналістичної літератури тощо⁶. Другий лист був підготовлений співробітниками МГБ у травні 1950 р. від імені Романа Шухевича. Використати його планувалося через захоплену 6 травня у Львові зв'язкову П. Федун Галину Голояд – «Марту». Ставка робилася

⁵ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 10. – Арк. 42;

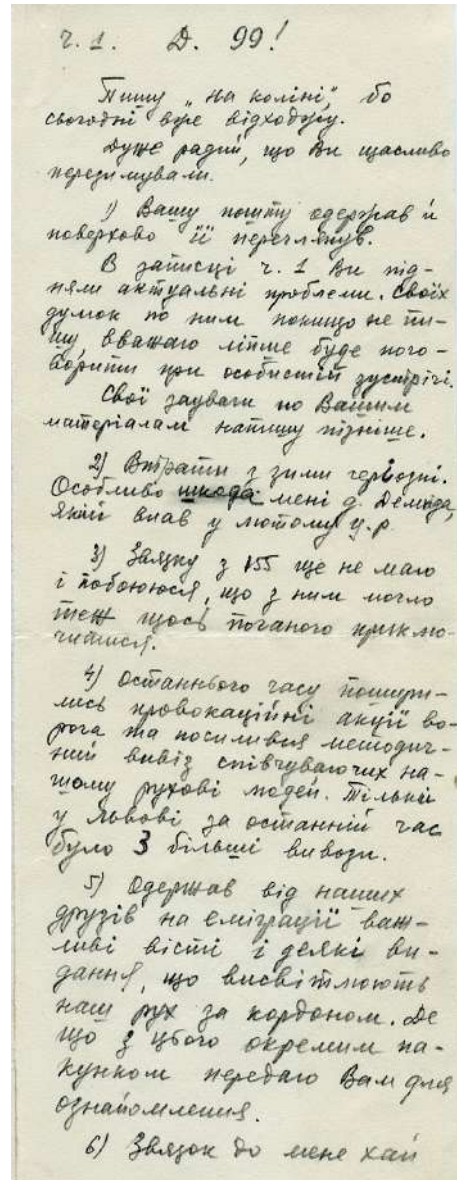
⁶ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 1. – Арк. 260; Ішук О. Розшук органами державної безпеки УРСР керівника Головного осередку пропаганди ОУН(б) Петра Федун у 1944-1951 рр. – Київ, 2008. – С. 9; Украинские буржуазные националисты. – Москва, 1963. – С. 110.

на непоінформованість «Полтави» про загибель Головного Командира УПА. Однак 11 травня 1950 р. у с. Бартатів Городоцького району Львівської області чекісти захопили лист О. Дяківа до «Полтави», з якого стало відомо про те, що останній знав про долю Р. Шухевича і від затії з листом співробітники МГБ відмовилися⁷.

До третьої підгрупи, яку складають 17 документів, належить дотичне листування, яке доповнює перші дві підгрупи, і за допомогою якого можемо детальніше проілюструвати постать П. Федуну, його особисті риси, специфіку організаційної роботи, проблемні питання, над вирішенням яких він працював тощо. В цих же листах знаходимо оцінку творчої спадщини ідеолога, значення її для націоналістичного середовища в Україні, на еміграції та й в усьому світі. Наприклад, лист Омеляна Кочія – «Черляна» від 25 липня 1945 р. (документ № 5) вказує на час відходу «Севера» з поста референта пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН. Документи № 14 та № 15 ілюструють побутові питання існування осередку ГОСПУ, яким керував «Полтава». Лист Федора Комарницького від 20 травня 1948 р. (документ № 23) розкриває розміри втрат підпілля ОУН під час широкомасштабної військово-чекістської операції, яку провели емгебисти 2-9 лютого 1948 р. з метою ліквідації Петра Федуну та тих організаційних клітин українського визвольного руху, на які він опирався у своїй діяльності.

Підбірка дотичного епістолярію еміграційних діячів (С. Бандери, Я. Стецька, С. Ленкавського, К. Кононенка та ін.) висвітлює деталі ключових проблем, над вирішенням яких працював як «Полтава», так й інші керівники збройного підпілля ОУН – питання розколу націоналістичного середовища на еміграції, внормування відносин між Закордонними частинами ОУН та Закордонним представництвом УГВР, примирення Проводу ЗЧ ОУН та «опозиції» тощо. У цих листах, зокрема,

⁷ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 3. – Арк. 251-254.



Перша сторінка підробленого МГБ листа Р. Шухевича до П. Федуну
(Фото із арху ГДА СБУ)

значну увагу приділено і питанню впливу на українське еміграційне середовище переписки П. Федуну – «Полтави» з керівником лівого крила Української революційно-демократичної партії Іваном Майстренком – «А. Бабенком». У першу чергу йдеться про лист Степана Ленкавського – «Залужного» до Василя Кука – «Леміша» (документ № 57) та особливо лист Костянтина Кононенка – «Н. Олержка» до керівництва збройного підпілля в Україні (документ № 55).

Слід зазначити, що листування Петра Федуну та його оточення, включене до цього видання, це лише *minimum minimum* ділового епістолярю, який зберігся до наших днів і був виявлений під час архівних пошуків. При цьому характерно, що вкрай мало листів, адресованих до «Полтави». Такий стан речей пояснюється однією з його особливих рис – вкрай прискіпливою конспіративністю у повстанському побуті: прочитана кореспонденція або тут же знищувалася, або особливо ретельно ховалася у підпільних архівах.

Зважаючи на функції, які у підпіллі виконував П. Федун, та коло його ділових контактів, можемо припускати, що епістолярна спадщина мала б складатися із сотень листів. Зрештою, в архівних документах знаходимо багато підтверджень цьому. Наприклад, відомо про існування щонайменше чотирьох листів Р. Шухевича до П. Федуну за 1949 р.⁸ (один із них 2 жовтня 1949 р. Дарія Гусяк передала бойовикам «Полтави» на конспіративній квартирі Михайла Соломчака у смт. Перегінське Рожнятівського району Івано-Франківської області)⁹, чотирьох листів П. Федуну до О. Дяківа за 1950 р. і одного за 1951 р.¹⁰, двох листів В. Кука до П. Федуну за 1950 р. (виявлено лише один) та двох листів П. Федуну до В. Кука за 1950 р.¹¹ і т. д. Є також чимало згадок про вилучення співробітниками органів МГБ листування «Полтави», однак виявити його наразі не вдалося. Зокрема, відомо, що 15 травня 1950 р. у кривіці ліквідованої кур'єрської групи співробітниками чекістсько-військової групи виявлений грипс «Полтави» до керівника Долинського надрайонного проводу ОУН Ярослава Зборика – «Арсена» з подякою останньому за добрий прийом взимку¹², а 24 травня 1950 р. в руки ворога потрапив лист «Арсена» до «Єфрема» або «Полтави», що був написаний ним під диктовку співробітників МГБ¹³ тощо.

Подекуди, завдяки виявленим архівним матеріалам вдається в'яснити причини зародження та процес поширення переписки П. Федуну з окремими функціонерами збройного підпілля ОУН. Це, зокрема, добре простежується у листуванні між ним та М. Барабашем, який після загибелі Олекси Гасина – «Лицаря» не мав ще конкретно визначених обов'язків у підпіллі. Знаючи «Махмета», як доброго організатора й діловода, «Полтава» вирішив залучити його до роботи в ГОСП, де на той час вже відчувався брак кадрів. З огляду на це, на початку літа 1949 р., відбувається активізація переписки між ними, а її

⁸ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 11. – Арк. 868.

⁹ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 17. – Арк. 140-141, 148.

¹⁰ Архів УСБУ ЛО (речові докази до архівно-кримінальної справи по обвинуваченню Євгена Пришляка); ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 12. – Арк. 298-300.

¹¹ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 7. – Арк. 129.

¹² ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 15. – Арк. 35, 38.

¹³ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 15. – Арк. 89-90.

історію у своїх зізнаннях від 19 лютого 1951 р. розповів сам адресат, напередодні захоплений співробітниками МГБ разом із оригіналами цих листів.

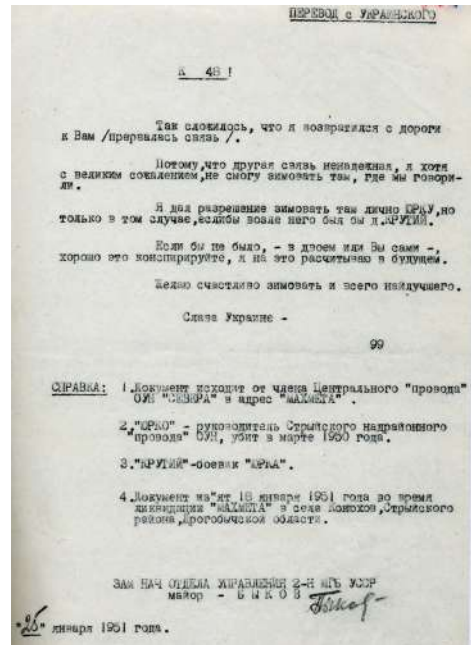
У листі від 19 липня 1949 р. «Полтава» (адресат отримав його лише 1 серпня 1949 р. через члена Стрийського надрайонного проводу ОУН «Юрка»)¹⁴, перебуваючи в дорозі на нараду Проводу ОУН, призначив М. Барабашу приблизний час зустрічі та вказав через кого вона буде організована. Як свідчить «Махмет», дана зустріч відбулася у середині двадцятих чисел серпня в Лісовицькому лісі на межі тодішніх Сколівського і Болахівського районів. Одним із питань, які тоді були порушені «Полтавою», було виявлення місць та стану укриттів «Лицаря», які залишилися після загибелі останнього і якими розпоряджався «Махмет». З'ясувавши це, «Полтава» поставив «Махмета» до відома, що він особисто прибуде зимувати в одну із криївок у с. Конюхів. На цьому вони розійшлися. Згодом, у листі від вересня 1949 р. (М. Барабаш отримав його 7 жовтня) «Полтава» призначив «Махмету» зустріч на 15 жовтня, плануючи разом із ним йти до місця зимівлі. Однак реалізувати цей задум «Полтаві» так і не вдалося, оскільки обірвалася лінія зв'язку, хоча Барабаш, виконуючи вказівку, у вказаний час вийшов на місце зустрічі. Пояснення причин зміни планів знаходимо у листі «Полтави» до «Махмета» з кінця цього ж року¹⁵.

Завдяки архівним документам можемо простежити шлях окремих листів, опублікованих у збірнику. Так, на початку червня 1950 р. на місце постійо повстанської групи Володимира Фрайта – «Жара» прибула кур'єрська група Закордонного представництва УГВР під керівництвом Івана Хоми – «Богдана». Аби поінформувати П. Федуну про цю новину, «Жар» написав листа (документ № 43), в якому йшлося і про те, що автор планує скерувати цю групу до «Полтави». 23 червня на пункті зв'язку «Гандзя» бойовики «Жара» передали грипс Григорію Кочану – «Роману», який там знаходився до 29 червня, тобто до дня встановлення зв'язку з боївкою «Полтави». За цей час на місце його постійо прибули й самі кур'єри. 29 червня записка і кур'єри були передані «Полтавцю», він і доставив їх у табір П. Федуну¹⁶.

¹⁴ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67582. – Т. 2. – Арк. 240.

¹⁵ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67582. – Т. 1. – Арк. 38-65; ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 2. – Арк. 292-298.

¹⁶ ГДА СБУ. – Ф. 65. – С-9112. – Т. 5. – Арк. 31-32.



Копія листа П. Федуну до М. Барабашу у перекладі російською мовою (Фото із збірки ГДА СБУ)

Цікавою є також доля листа кур'єра Проводу ОУН в Україні Івана Хоми – «Богдана» до В. Кука або П. Федуну від 30 липня 1952 р. (документ № 87), який був доставлений в Україну 12 серпня 1952 р. кур'єром Юрієм Стефюком – «Глінкою» і вилучений 27 серпня при його захопленні спецгрупою МГБ. Про перипетії, пов'язані із цим листом, дізнаємося із слідчих матеріалів на заарештованих кур'єрів Ю. Стефюка та Л. Чепіля. Справа в тому, що на той час І. Хома – «Богдан» керівництвом ЗП УГВР був відсторонений від роботи у відділі краєвих зв'язків. Прагнучи поінформувати Провід ОУН про ситуацію, що склалася в українському еміграційному середовищі, та поділитися своїми враженнями від перебування за кордоном І. Хома написав цей лист і таємно, без відома керівництва ЗП УГВР, передав кур'єрам, які готувалися до вильоту в Україну, а ті вже доставили його в Україну¹⁷.

Окремого дослідження заслуговують способи доставки підпільної пошти, поширені в той час у середовищі націоналістичного підпілля в Західній Україні. Перший – традиційний – через діючі лінії зв'язку за допомогою кур'єрів, функції яких виконували спеціально підібрані, вишколені та особливо довірені повстанці. Вони передавали пошту з рук у руки або через задалегідь обумовлені



Вилучена співробітниками МГБ пошта до Петра Федуну – «Полтави»
(Фото із збірки ГДА СБУ)

«мертві пункти» зв'язку. Станом на середину 1950 р. у «Полтави» діяло кілька ліній, що забезпечували йому зв'язок із чільними діячами українського визвольного руху та різними структурними одиницями підпілля: 1) до керівника Дрогобицького окружного проводу ОУН (кодові назви – «Гандзя», «Захід» та «Ч-14»); 2) до членів Проводу ОУН В. Кука, О. Дяків, Р. Кравчука та інших (кодові назви – «Попадя», «Північ», «Ч-3»); 3) до керівництва Карпатського крайового проводу ОУН (кодові назви – «Шуба», «Схід», «Ч-4»); 4) безпосередньо до «Полтави» через коменданта його боївки охорони (кодові назви «Джунгли», «Ч-10» та «Ч»)¹⁸.

Водночас у тому ж таки 1950 р. і аж до їхнього перехоплення органами МГБ на початку 1951 р., між членами Проводу ОУН в Україні функціонували лінії зв'язку через легально проживаючих кур'єрів. Зокрема, зв'язок між П. Федуном та В. Куком був організований у наступний спосіб: записки пакувалися у тюбики з-під зубної пасти та маскувалися. Бойовики «Полтави» передавали ці тюбики

Водночас у тому ж таки 1950 р. і аж до їхнього перехоплення органами МГБ на початку 1951 р., між членами Проводу ОУН в Україні функціонували лінії зв'язку через легально проживаючих кур'єрів. Зокрема, зв'язок між П. Федуном та В. Куком був організований у наступний спосіб: записки пакувалися у тюбики з-під зубної пасти та маскувалися. Бойовики «Полтави» передавали ці тюбики

¹⁷ ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 36617фп – Т. 1. – Арк. 67, 76; Там само. – Т. 2. – Арк. 93-96; Там само. – Т. 3. – Арк. 85-86.

¹⁸ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 4. – Арк. 140.

своїм зв'язковим, а ті вже у заздалегідь обумовлений час та місці у Львові обмінювались поштою з кур'єрами «Леміша». Тривалий час функції кур'єрів від «Полтави» виконували жителі с. Станківці Долинського району Микола Качур та Іван Гошовський. Дана лінія зв'язку функціонувала до моменту, коли на основі розшифрованих МГБ повстанських документів та свідчень заарештованого М. Качура була перехоплена і 16 квітня 1951 р. на зустріч із кур'єром В. Кука вже вийшов досвідчений агент МГБ, який передав останньому тюбик з-під зубної пасти, заповнений гірчичним газом, який мало не осліпив «Леміша». Під час відкриття «сюрпризу» В. Кук зумів миттєво зорієнтуватися та зреагувати, вискочивши із криївки на поверхню¹⁹.

Кореспонденція за кордон та з-за кордону доставлялася спеціальними кур'єрами, функції яких виконували особливо довірені підпільники, що обиралися, здебільшого, з-поміж стрільців та командирів охоронних боївок членів Проводу ОУН, зокрема, і з боївки П. Федуна – «Полтави». За кордон пошта доставлялася пішим порядком – через територію Польщі, Чехословаччини, Австрії в Західну Німеччину. До 1949 р. аналогічним був шлях кур'єрів і в зворотньому напрямку – із Західної Німеччини в Україну. Відтак Провід ЗЧ ОУН та ЗП УГВР почали використовувати допомогу англійської та американської розвідувальних служб і засилати зв'язкових з літаків на парашутах, безпосередньо над територією України. Організація зв'язку Проводу ОУН в Україні з ЗЧ ОУН та ЗП УГВР у Західній Німеччині: підготовка, оснащення та відправка кур'єрських груп за кордон, зустріч десантних груп, облаштування надійного укриття для радистів тощо входила в компетенцію Петра Федуна, якого подекуди ще називають референтом зв'язку Проводу ОУН.

Восени 1950 р. з бази «П. Полтави» за кордон було скеровано дві кур'єрські групи: до Проводу ЗЧ ОУН через Польщу пішли Євген Гура – «Славко» та Іван Смарж – «Помста», а до ЗП УГВР (через територію Польщі, Чехословаччини та Австрії) – Іван Хома – «Богдан», Левко Чепіль – «Орест» і Йосип Кіт – «Осип». Обидві групи, щасливо подолавши далеку дорогу, у жовтні 1950 р. доставили організаційну пошту до адресатів²⁰. З доставлених тоді за кордон матеріалів у збірник увійшли листи «Полтави» до Степана Бандери (документ № 46) та членів ОУН за кордоном (документ № 47), а також дві розписки П. Федуна про передачу грошей Проводові ЗЧ ОУН (документи № 120 та № 121).

Серед запропонованих читачеві епістоляріїв у збірнику є листи, доставлені в Україну кур'єрськими групами І. Хоми – «Богдана» (десантувалася в Україну в ніч на 31 травня 1950 р. в районі с. Тянява Болехівської міськради на Івано-Франківщині), Василя Охримовича – «Кузьми» (висадилася в ніч з 19 на 20 травня 1951 р. у районі гори Шибела в Сколівському районі на Львівщині), Івана Матвієйка – «Усміха» (десантувалася в ніч з 14 на 15 травня 1951 р. в

¹⁹ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 9. – Арк. 66-68; Веденев Д. Одиссея Василя Кука. Военно-политический портрет последнего командующего УПА / Дмитрий Веденев. – Киев: К.И.С., 2007. – С. 125; Манзуренко В. Василь Кук – Головний Командир УПА / Віталій Манзуренко, Олександр Ішук. – Рівне: видавець Олег Зень, 2008. – С. 29.

²⁰ Свідчення Аскольда [Б. Підгайного] про краєві зв'язки // Архівна збірка ОУН в Нью-Йорку.

околиці с. Бишки Козівського району на Тернопільщині) та Левка Чепіля – «Ореста» і Юрія Стефюка – «Глінки» (приземлилися 12 серпня 1952 р. в Карпатах, в районі с. Криве на Сколівщині). При цьому слід зазначити, що організаційна пошта двома останніми кур'єрськими групами до адресатів доставлена не була, оскільки невдовзі після приземлення вони були нейтралізовані органами МГБ за допомогою спецкомбінацій з агентурою. Вилучена ж пошта опинилася в руках оперативників МГБ і використовувалася під час ведення оперативних ігор з закордонними центрами ОУН, а нещодавно виявлена укладачем цього видання в архівосховищах Служби безпеки України.

Роботу кур'єрів Проводу ОУН в Україні, Проводу ЗЧ ОУН та ЗП УГВР високо оцінювало керівництво збройного підпілля ОУН в Україні – майже всі вони були відзначені вищими нагородами УПА, а Іван Хома – «Богдан» двічі був нагороджений Золотим хрестом бойової заслуги 1-го класу (28.07.1950 р. і 20.10.1951 р.)²¹.

Більшість листів, поміщених у цьому томі, мають встановлені час та обставини, за яких вони потрапили в руки співробітників органів МГБ. Здебільшого це траплялося внаслідок зради, коли до ворога потрапляли повстанські архіви. У цьому випадку слід згадати кілька наймасовіших «захоплень» підпільної документації, пов'язаної із особою П. Федуну. Так, у липні 1950 р. оперативники МГБ заарештували керівника пункту зв'язку «Полтави» Григорія Кочана – «Романа», який під час слідства дав зізнання, а відтак 5 серпня 1950 р. особисто показав п'ять сховків з архівами «Полтави». Серед вилучених матеріалів були листи П. Федуну до інших членів Проводу ОУН в Україні, записні книжки, звіти організаційних структур підпілля, гроші, пропагандистська література тощо. Більше того, місця сховків були заміновані та замасковані чекістами і 18 серпня 1950 р. під час перевірки одного з таких сховків від розриву міні-сюрприза загинув Петро Рим – «Дорош», бойовик П. Федуну²². Інший випадок трапився 13 листопада 1953 р., коли за даними захопленого Мирона Турчиняка – «Малого», кур'єра Василя Кука, було вилучено шість бідонів з архівами «Леміша». Серед захоплених документів – комплекс листів «Полтави» до В. Кука за 1951 рік²³.

Доволі часто підпільна кореспонденція в руки МГБ потрапляла внаслідок захоплення або ліквідації повстанських кур'єрів. Так, 18 липня 1947 р. у с. Кам'янка Сколівського району на Львівщині у вбитого кур'єра «Пальми» було вилучено пошту, серед якої – листи П. Федуну за підписом «75», «811-С» і «Волянський», а також два грипси господарчого референта Дрогобицького окружного проводу ОУН Миколи Данилківа – «Шпіцера» до керівника Сколівського районного проводу ОУН з вимогою забезпечити якісними продуктами осередок «Полтави» (документи № 14, № 15)²⁴. 6 травня 1950 р. співробітники МГБ у Львові затримали

²¹ Содоль П. Парашутисти УПА / Петро Соодоль // <http://mykolaiiv.info/statti-ta-naukovi-pratsi/parashutisti-upa.html>

²² Іщук О. Розшук органами державної безпеки УРСР керівника Головного осередку пропаганди ОУН(б) Петра Федуну у 1944-1951 рр. – С. 52.

²³ ГДА СБУ. – Ф. 16. – Оп. 9 (за 1956 р.). – Спр. 53. – Арк. 35-41, 164.

²⁴ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 1. – Арк. 358.

зв'язкову Петра Федуна Галину Голояд – «Марту», яка несла організаційну пошту до Романа Шухевича. Серед вилучених матеріалів був і єдиний на сьогодні відомий лист «Полтави» до Р. Шухевича від квітня 1950 р. (див. документ № 40)²⁵. Натомість 6 вересня 1951 р. під час загибелі парашутиста Йосипа Кота – «Осипа» трофеєм емгебистів стали три листи «Полтави»: 1) до коменданта боївки охорони крайового проводу ОУН Дмитра Мельника – «Тараса» (документ № 73), 2) до виконуючого обов'язки керівника Карпатського крайового проводу ОУН Миколи Твердохліба – «Грома» (документ № 74) та 3) до керівництва Калуського надрайонного проводу ОУН²⁶.

Слід зазначити, що епістолярній спадщині П. Федуна, як зрештою і всього збройного підпілля ОУН 1940-1950 рр., притаманна наявність закодованих та зашифрованих фрагментів тексту. Значна частина таких місць у листах розкодована самими співробітниками МГБ після їх захоплення, проте деякі уривки залишилися нерозшифрованими дотепер. Трофейне листування членів Проводу ОУН зазвичай перекладалося чекістами російською мовою для оперативного використання під час реалізації заходів по боротьбі з націоналістичним підпіллям в західних областях України. В процесі роботи в архівах було виявлено кілька видів машинописних копій листів у перекладі російською мовою: 1) прямий переклад; 2) прямий переклад з долученою довідкою на розкодовані слова та фрази; 3) переклад із автоматичною заміною в тексті закодованих фрагментів розкодованими словами чи словосполученнями; 4) переклади із примітками перекладача, які зазначалися в дужках тощо. При цьому майже кожна така копія документа супроводжувалася ще й довідкою МГБ про час, місце та обставини його вилучення.

Щодо місця збереження опублікованих листів, то абсолютна більшість з них знаходиться в ГДА СБУ у м. Києві і лише незначна частина виявлена в архівній збірці ОУН у Нью-Йорку та ЦДАВО. У ГДА СБУ епістолярії розкидані по різних фондах та справах, що ускладнювало їх пошук. У червні 2007 р. Олександр Іщук, співробітник цього архіву, сформував збірку копій листування Петра Федуна – «Полтави», яка була оформлена у 87 том 376 справи фонду друкованих видань. У том увійшло 47 копій документів. Загалом – 321 аркуш²⁷. Окрім цього слід



Зв'язкова П. Федуна
Галина Голояд – «Марта»
(Фото із збірки ГДА СБУ)

²⁵ ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр.75390фп. – Т. 1. – Арк. 13-16; Іщук О. Життєвий шлях Галини Голояд – «Марти Гай» / Олександр Іщук, Володимир Іванченко. – Торонто ; Львів, 2010. – С. 34. – (Літопис УПА. Серія «Події і люди». Кн. 10).

²⁶ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 66. – Арк. 199-200.

²⁷ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – 321 арк.

відзначити, що значна кількість документів тому дублюються. Тут подані копії оригіналів документів, їхні російськомовні переклади у різних варіантах тощо. Наприклад, лист В. Кука до П. Федуну ч. 2 за 1950 р. представлений копією з фотокопії оригіналу, копіями з копій листа у перекладі російською мовою у різних варіантах. Помилково також сюди долучено одну з інструкції, підготовлену «Полтавою» влітку 1947 р., про підготовку до відзначення «Свята УПА».

Праці П. Полтава

1. Елементи революційної чек. тактич.
2. У Гол. 2-го. Сек-ту УПА ^{Логвів}
БУ № 2 / сер. 48р
3. Брехлі: нтх прощалим ОУА - на користь
проти мос. святамі за УССД / ОУ.У. № 3
тм., 49р
4. Полку публікація 1641р. було перекладом
квіт. 1948р.
5. Україна. Європа / Європа боює з козаки
тм., ОУ. 28. Ф. 1948р.)
6. Про озву русійську еміу революції
2. 3. 48р
7. Україна коженас. хто визували Європу, 1, 48р.
8. Колоніална тм. політика ОУ. / видручене
в Україні, 4 об. 48р. (стор. 39)
9. Ганьба ХІ сторіччя, 1946
10. Полку ССР і війська були ардидубавей
на отряд. козалеф. пох. дорубав. усіх кор.
св. картів. , 187р.

11. Статті у «Клім 90 Зол.» з. в. 50р
і розв'язте.
12. Прочитав спис. 7/49. Виселила на
Зимо в арт. ОУ. / ОУ.У. № 5, 51р.
13. Про дель. актувала платиле СРСР.
мі ОУ. 49р. 2. 1. 1948р., 51р.
14. Визволення сам-вої України і кожна
теоретич. ідею. квіт. 2. 1. 1948р.
СРСР. світоу 1950р.
15. Бетомарство за що ми ведемо
воєн бій, 1949р.
16. Звернення УПА до Укр. Восток, 48р.
17. Наш шлях боротьби
18. Над ідею далі Українсь
19. Що такі перекладачі та що вони
виробляють, 48р.
20. Про організацію уряду УПА.

Список праць Петра Федуну у записнику Василя Кука
(Фото із збірки ГДА СБУ)

У другому розділі збірника виокремлено чотири нововиявлені публіцистичні праці Петра Федуну, написані ним у період від кінця 1946 р. до квітня 1951 р. При цьому слід зауважити, що всі вони поширювалися на теренах дій збройного підпілля ОУН та за кордоном без будь-яких підписів. Більше того, у 1968 р. авторство однієї з них, – «Ганьби XX-го сторіччя», – істориком Петром Мірчуком було приписано побратимові «Полтави» Осипу Дяківу – «Горновому» та включено до виданого тоді ж збірника його праць²⁸. Ідентифікувати ж авторство більшості поміщених у другому томі праць вдалося завдяки виявленому нами в архіві СБУ у Києві записника керівника націоналістичного підпілля в Україні Василя Кука – «Леміша», у якому, правдоподібно, в 1952 р. під час укладання тексту повідомлення Проводу ОУН про загибель «Полтави», був доданий список під назвою «Праці П. Полтави», який складався із 20 позицій²⁹. Серед перерахованих у ньому праць П. Федуну була, зокрема, й «Ганьба XX-го сторіччя»,

²⁸ Дяків-Горновий Осип. Ідея і Чин. Повна збірка творів / Осип Дяків-Горновий. – Нью Йорк ; Торонто ; Мюнхен: Товариство колишніх вояків У.П.А., 1968. – С. 337-408.

²⁹ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 18. – Арк. 187-187зв.

що посприяло у 2010 р. історикові Володимирі Морозу виправити помилково встановлене авторство цього твору під час підготовки дослідження про Осипа Дяківа – «Горнового»³⁰, а в 2011 р. дало можливість уникнути включення згаданої праці у том «Літопису УПА», який був присвячений останньому³¹.

У розділ «Організаційні документи» увійшли 31 інструкція та інші матеріали, підготовлені Петром Федунем у різний час, які поширювалися у підпіллі від імені крайового військового штабу УПА-Захід, крайового осередку пропаганди Карпатського краю ОУН, Головного осередку пропаганди та Проводу ОУН. Ці документи мали зобов'язуючий характер для всіх підлеглих організаційних клітин підпілля. Частина з поміщених у збірнику інструкцій підписані псевдонімами та криптонімами П. Федуна, інші ж – без підпису. Авторство встановлено за посадовими та функціональними обов'язками, які на той період виконував П. Федун. Однак ми свідомі того, що в розробці та редагуванні даних документів брали участь й інші особи з його оточення, особливо в період 1945-1948 рр., коли підлеглий йому ГОСП мав ще у своєму розпорядженні значну кількість висококваліфікованих кадрів. Однак аналіз епістолярної спадщини та інших архівних документів дає підстави стверджувати, що роль «Полтави» у створенні цього виду документів збройного підпілля ОУН була вирішальною, що, зрештою, і входило в сферу його функціональних обов'язків. Так, наприклад, зі свідчень Катерини Зарицької відомо, що влітку 1947 р. П. Федун підготував пакет інструктивних матеріалів, присвячених запровадженню «Свята УПА», які через неї переслав Романові Шухевичу, а відтак через два-три дні отримав вже відредагований та апробований ним текст³². У підпіллі ж ці документи, зазвичай, поширювалися від імені Проводу ОУН, і лише на кількох машинописних примірниках «Інструкції» виявлено підпис – «75» – цифровий псевдонім П. Федуна.

Пропагандистські матеріали є найпоширенішим та найбільш тиражованим видом документів періоду визвольних змагань 1940-1950 рр. Даний розділ представлений 16 документами, які хронологічно охоплюють період 1945-1951 рр. За характером це різноманітні заклики, лозунги, звернення, листівки, відозви тощо. Ці тексти поширювалися у підпіллі від імені та за підписами Проводу ОУН, Української Головної Визвольної Ради, Українського визвольного підпілля тощо. Натомість ніде не вказувалося прізвище чи псевдо творця тієї чи іншої листівки, відозви, заклику чи звернення, що вкрай ускладнює процес встановлення авторства цих документів. І лише виключно кропіткий аналіз дотичних матеріалів, серед яких – архівно-кримінальні й агентурно-пошукові справи, епістолярії та ін. розкривають особу, причетну до написання конкретного документа. Функціональні обов'язки П. Федуна та виявлений на сьогодні його творчий доробок дають підстави припускати, що він є автором

³⁰ Мороз В. Портрет Осипа Дяківа-«Горнового». – Торонто ; Львів, 2010. – С. 25. – (Літопис УПА. Серія «Події і люди». Кн. 11).

³¹ Літопис УПА. Нова серія. Т. 17: Осип Дяків-«Горновий». Документи і матеріали. – Київ ; Торонто, 2011. – 1016 с.

³² ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 1. – Арк. 272.

десятків пропагандистських матеріалів збройного підпілля ОУН, однак, лише щодо незначної їх кількості вдалося віднайти певне джерельне підтвердження. З огляду на це у збірнику поміщено виключно ті матеріали, щодо яких не було сумнівів про те, що їхнім автором є «П. Полтава».

Останній розділ документальної частини збірника включає дві своєрідні рецензії на праці Петра Федуну – «Полтави» та «Акт-звідомлення про обставини й здогадні причини загибелі сл[авної] п[ам'яті] «Максима» й «Полтави» та друзів». Обидві рецензії датуються 1950-м роком. Одна із них, як стверджує дослідниця видавничо-пропагандистської діяльності збройного підпілля ОУН Олександра Стасюк, належить Василеві Куку та підписана криптонімом «В. Є.». Авторство ж «Завваг до «Шляху до волі...» поки що не встановлено.

Особливу цінність з-поміж поміщених у даному блоці документів становить «Акт-звідомлення...», який є узагальнюючим висновком слідства про обставини загибелі у грудні 1951 р. двох чільних діячів українського визвольного руху Петра Федуну та Романа Кравчука. Укладений він у червні 1952 р. Василем Охримовичем – «Грузином», – відповідальним за Львівський та Карпатський крайові проводи ОУН, що стало відомо із його зізнань на слідстві. Саме він, за дорученням керівника збройного підпілля ОУН В. Кука, провів детальне розслідування (наскільки на це дозволяла тодішня обстановка) причин загибелі повстанців, опитавши при цьому всіх на той час живих підпільників, які мали хоча б найменше відношення до побуту «Полтави» та «Максима» у тому терені. Більше того, у травні 1952 р. на підставі цього слідства Службою безпеки ОУН, за підозрою у співпраці з органами МГБ, був знищений кущовий провідник Петро Грабар – «Мак» та його дружина-підпільниця Ольга Саврій-Грабар³³. «Акт-звідомлення...» є одним із небагатьох повстанських документів, які підтверджують версію про загибель Петра Федуну у лісі біля с. Новошини Жидачівського району на Львівщині.

Творчий доробок Петра Федуну – «Полтави» складно переоцінити. Його твори не втратили актуальності й через шістьдесят років після написання, вони вражають своєю інформативністю, цікавими висновками тощо. Натомість епістолярна спадщина відкриває дослідникам тематики визвольних змагань 1940 – 1950-х рр. багато досі невідомих аспектів функціонування збройного



Перша сторінка матеріалу слідства проведеного підпіллям ОУН про обставини загибелі П. Федуну та Р. Кравчука (Фото із архіву ГДА СБУ)

³³ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 28 (1960). – Т. 21. – Арк. 147-148.

підпілля ОУН, серед яких: способи апробації авторських праць, розподіл сфер відповідальності в окремих ділянках боротьби, кадрова політика, внутрішньо організаційні конфлікти, принципи дії зв'язку та інше. Надзвичайно вартісним джерельним матеріалом є й організаційні та пропагандистські документи, поміщені у збірнику, адже вони поширювалися на всій території дії націоналістичного підпілля та мали виключний вплив на його розвиток.

Разом з тим слід відзначити, що повноцінне відтворення творчого доробку «Полтави» потребує подальших пошуків і дослідження. Так, досі залишається не віднайденою ґрунтовна праця публіциста під назвою «Визвольна боротьба українського народу в 1944-1951 рр.», написана ним у першій половині 1951 р. Не виключено також, що П. Федун – автор статей у молодіжному журналі «Юнак» «Колоніальна політика займанців в Україні» і «Пропаганда та юнацтво», підписані псевдонімом «Петро Воїн»³⁴. На ймовірну приналежність цих матеріалів «Полтаві» вказує, зокрема, та обставина, що згаданий псевдонім у журналі використовувався до моменту появи відомого його криптоніма «Вол.», а також те, що у 1945 р. у підпіллі вийшла друком більша праця під подібною назвою за підписом «П. М. Полтава»³⁵. Можна також припускати, що П. Федуну належить рецензія на статтю «Р. Муха» «Перспективи нашої боротьби», підписана криптонімом «С-р»³⁶, однак остаточно ствердити ці факти наразі неможливо. Окремого дослідження потребують виявлені нами в архівах записні книжки Петра Федуну з найрізноманітнішими нотатками про організаційну структуру, характеристиками керівного складу, тезами листування з провідниками окремих підпільних клітин, реєстром організаційної переписки та фрагментарним викладом теоретичних думок автора тощо.

Публікація документів і матеріалів другого тому праць Петра Федуну здійснюється за прийнятими в українській історичній науці археографічними нормами. Тексти передано з максимальним збереженням тогочасної мови та орфографії. Уніфіковано вживання апострофа. Невідчитані, втрачені слова та фрагменти тексту відмічено у посторінкових примітках астерисками. Невеликі зміни стосуються лише пунктуації. У квадратних дужках подано пропущені слова та розшифровано скорочення.

Підкреслення, закреслення та шрифтові виділення наведено здебільшого за оригіналами. Винятком є заголовки праць, шрифтовий набір яких уніфіковано. Варто зазначити, що автор та редактор часто використовували різні технічні можливості для загострення уваги читачів на тому чи іншому уривку тексту: курсив, жирний шрифт, розрідження тексту, підкреслення та написання слів великими літерами.

³⁴ Юнак. – Липень. – 1942. – С. 7-9; Юнак: Орган українського молодого покоління. – 1942. – Ч. 12. – С. 3-6.

³⁵ Йдеться про працю Петра Федуну «Колоніальна господарська політика большевицьких імперіялістів в Україні», написана у 1945 р., поширювалася у підпіллі у вигляді окремих брошур. Детальніше див.: Федун Петро-«Полтава». Концепція Самостійної України. Том 1. Твори... – С. 43-98.

³⁶ «С-р». Критичні зауваження до статті «Перспективи нашої боротьби» // ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 11. – Арк. 643-645.

Матеріали тому впорядковано за хронологією, на початку кожного документа зазначено дату його написання. Якщо датування вимагало окремих пошуків і було здійснене опосередковано – за змістом, іншими суміжними документами або часом публікації, то дата подається у квадратних дужках, а спосіб датування пояснюється у примітках до праці.

Кожен документ супроводжується посторінковими примітками, у яких деталізуються окремі епізоди з історії українського визвольного руху першої половини ХХ ст., біографії його провідних діячів (загальноісторичні постаті, події та явища приміткуються за першим посиланням; псевдоніми, криптоніми, авторство тієї чи іншої праці тощо – при кожній згадці), а також легендою, яка включає інформацію про дату написання та спосіб її встановлення, метод визначення авторства П. Федуну, наявний підпис під тим чи іншим документом, розшукані примірники та місце їх зберігання, відомості про їхню публікацію.

Видання супроводжується невеликим словником, до якого входять рідковживані, застарілі слова, вислови та слова іншомовного походження; а також іменним та географічним покажчиками.

У додатку подані біограми адресатів, адресантів опублікованого листування, інших підпільників, які згадуються у ньому.

Упорядник вдячний Андрієві Сові, Володимирові Морозу, Ігореві Гомзяку та Василеві Ільницькому, Дмитрові Проданику за цінні поради і допомогу в підготовці наукового апарату тому, Володимирові В'ятровичу за сприяння у розсекреченні та копіюванні архівних матеріалів, пов'язаних з особою Петра Федуну. Окремої подяки заслуговують співробітники Галузевого державного архіву Служби безпеки України, особливо, Олександр Іщук – за сприяння у пошуку й копіюванні матеріалів.

Михайло Романюк

№ 40

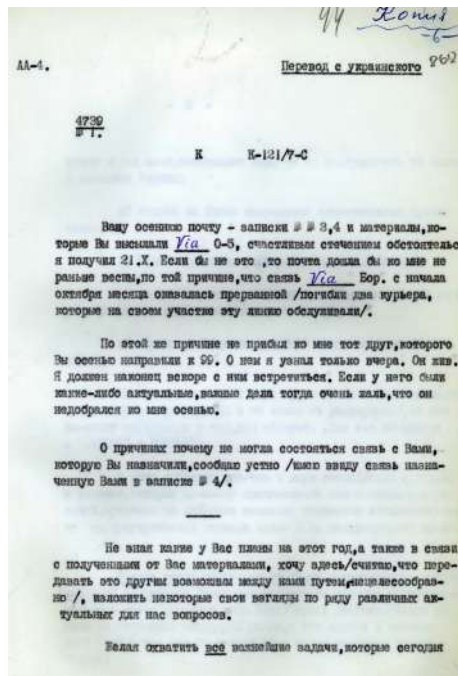
Лист Петра Федуну – «Полтави» до керівника збройного підпілля ОУН в Україні Романа Шухевича – «Тараса Чупринки»

Квітень 1950 р.

4739¹№1²До К-121/7-С³

Вашу осінню пошту – записки ч[исла] 3, 4⁴ + матеріали, які Ви висилали Via 0-5⁵, щасливим збігом обставин я отримав 21.10.[1949 р.]. Коли б не це, ця пошта дійшла б до мене щойно весною через те, що зв'язок Via Бор⁶ з поч[атком] м[ісяця] жовтня зістав зірваний (впало двох кур'єрів, які на певному відтинку цю лінію обслуговували). Через це також не добився до мене той друг, що Ви його осінню спрямували на 99⁷. Про нього я довідався щойно вчора. Він живий. Я повинен незадовго нарешті з ним зустрітись. Коли були якісь актуально-важливі справи у зв'язку з ним – то, очевидно, велика шкода, що він не добився до мене осінню.

Про причини, чому не міг відбутись зв'язок до Вас, який Ви назначили, – переказую безпосередньо (маю на увазі зв'язок, назначений Вами в зап[аписці] ч[исло] 4).



¹ Ймовірно, зашифрована дата написання листа.

² № 1 – порядковий номер пошти від Петра Федуну до Романа Шухевича у 1950 р.

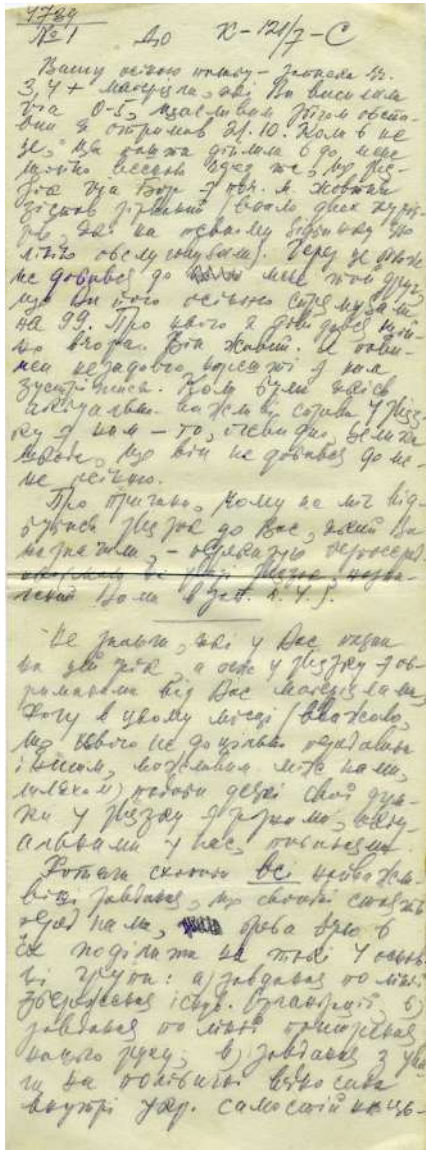
³ «К-121/7-С» – цифровий псевдонім Романа Шухевича, керівника збройного підпілля ОУН в Україні.

⁴ Йдеться про листи Романа Шухевича до Петра Федуну у 1949 р. З тексту видно, що у 1949 р. Р. Шухевич написав до П. Федуну чотири листи, жоден із яких поки що виявити не вдалося.

⁵ «Via 0-5» – ймовірно йдеться про лінію зв'язку через керівника Карпатського крайового проводу ОУН Степана Слободяна – «Єфрема», який також послуговувався цифровим псевдонімом «0-5».

⁶ «Via Бор» – йдеться про лінію зв'язку через керівника Стрийського надрайонного проводу ОУН Петра Друля – «Бора».

⁷ «99» – цифровий псевдонім Петра Федуну.



якось так виглядає: з одного боку – вся психологія, всі (або майже всі) ідеї, всі звички Заходу тягнуть його від війни, до мирного «співіснування»; з другого ж боку – весь розвиток матеріальних фактів (матеріальна підготовка до війни, економ[ічна] безперспективність Заходу на довшу мету) та політ[ичних] подій – йде в напрямі до війни, і то таки в прискішеному темпі. Треба, мабуть, таки сподіватися,

* * *

Не знаючи які у Вас пляни на цей рік, а теж у зв'язку з отриманими від Вас матеріялами хочу в цьому місці (вважаю, що явно не доцільно передавати іншим, можливим між нами, шляхом) подати деякі свої думки у зв'язку з різними, актуальними у нас, питаннями.

Хочачи схопити всі найважливіші завдання, що сьогодні стоять перед нами, треба було б їх поділити на такі 4 основні групи: а) завдання по лінії збереження існув[ання] Організації; б) завдання по лінії поширення нашого руху; в) завдання з уваги на політичні відносини внутрі укр[аїнського] самостійницького табору; г) завдання з уваги на загальну міжнародну обстановку.

Що до перших двох груп завдань (завдання по лінії збереж[ення] існув[ання] Організац[іи] та по лінії її поширення), то вони, по-моєму, поставлені в нас як слід (все що відноситься до «Дажбог»⁸ і «Орлик»⁹). Я хочу додати дещо до двох наступних груп завдань – до завдань, що їх, по-моєму, треба було б нам собі поставити, маючи на увазі сьогоднішні відносини, як і на внутрішньоукраїнському відтинку, так і на міжнародному полі.

Наперед до завдань з уваги на міжнародну обстановку. Думаю, що реченці, на які ми орієнтувалися мин[улого] літа – менше-більше реальні. Говорю це на основі радіо – я його слухав ч[ере]з цілу зиму. Як Ви писали, так переказують друзі звітдам. Ця вся справа

⁸ «Дажбог» – програма діяльності збройного підпілля ОУН, в основу якої було покладено завдання збереження існуючих кадрів.

⁹ «Орлик» – програма діяльності збройного підпілля ОУН, яка передбачала поширення діяльності підпілля на Східній Україні.

що в даному випадку свідомість допасується до стану реальних фактів, а не навпаки. Я особисто рахуюся з одним: якщо «торгашеська» Англія, незважаючи на всі свої економічні труднощі, озброюється і втримує доволі велику, як на неї, армію, – то вона не робить цього даремно: вона таки схоче допровадити цей «інтерес» до позитивної і конкретної розв'язки. Ну, а США, як відомо, «бушать»...

Вважаю, що в дотеперішній нашій роботі ми замало враховували можливість війни, або, кажучи точніше, замало зробили практичних висновків з такої обстановки.

По-моєму, така, як сьогодні, міжнародна обстановка зобов'язує нас до такого в першу чергу:

а) виготовити плян дій для нашого підпілля на випадок воєнного конфлікту. Найважливішим пунктом цього пляну повинна бути організація незалежної укр[аїнської] влади на випадок відступу большев[ицьких] армій;

б) підготувати до дій по лінії нашого визвольного пляну на випадок війни якнайширші маси укр[аїнського] народу, зокрема червоноармійців, сх[ідно]-укр[аїнську] інтелігенцію.

До а. По цій лінії в нас була виготовлена «Оса»¹⁰. По-моєму, одначе одної «Оси» в цій справі рішуче замало. «Оса» накреслює тільки нашу загальну політичну лінію на випадок можливості розгортання наших дій на випадок війни на СУЗ. В цьому відношенні вона цілком добра. В той же час вона не дає вказівок щодо цілого ряду справ, які нам треба було б за всяку ціну розв'язати в той час.

Основне завдання нашого руху на випадок розвалу СССР «Оса» визначає так: Здобути для ідеї УССД якнайширші маси. В характері основного завдання цього, по-моєму, ставити не можна. По-моєму, найважливіше завдання на той час – це організація незалежної укр[аїнської] влади: адміністрації, міліції, судівництва, армії і т[ак] д[алі]. Це будуть власне ті доконані факти, на створення яких нам в першу чергу вистачатиме сил і які в цей час так дуже будуть потрібні. Щойно поки ми зуміємо в новий чи інший спосіб зорганізувати якусь нашу владу, – щойно тоді ми зможемо розгорнути відповідну проп[агандистську] роботу з метою здобути якнайширші маси для ідеї УССД, як це ставить «Оса».

Сподіюся, що автор «Оси» організацію влади розумів як само собою зрозуміле найважливіше завдання. Я переконаний, одначе, що кадри на цю справу ясного погляду не мають, тим більше маси. Кадри не знають також, як таку владу організувати, яка точно роля повинна припасти в цьому ділі нашій Організац[ії] і підп[ільному] рев[олюційному] рухові взагалі і т[ак] д[алі] і т[ак] п[одібне].

Конкретно: треба переглянути всі наявні у нас вказівки на випадок війни і доповнити їх в тому напрямі, щоб кадри Організації мали ясний і точний плян на те, що Організація має робити в той час, в тому напрямі, щоб Організація мала вичерпний і точний плян дій, з врахуванням різних можливих варіантів ситуації. В побудові пляну виходити з того заложення, що нашим найважливішим завданням є організація незал[ежної] держ[авної] влади. Отже, потрібна відповідна інструкція. Потрібні теж відповідні організаційні підготовчі заходи в цьому напрямі.

¹⁰ «Оса» – кодова назва інструкції Проводу ОУН про діяльність збройного підпілля ОУН на випадок вибуху війни між СРСР та Заходом.

Ці заходи треба провести теж серед лег[ального] громадянства (ми про це коротко говорили ще в [19]48 р.). Для намічених людей з-поміж лег[ального] громад[янства] потрібна теж інструкція що вони мають робити. Поки що все це «schwebt in der Luft»¹¹. До речі, про потребу інструкції про організацію органів влади говорив мин[улого] літа теж д[руг] Клим¹². В опрацьовув[анні] відповідної інструкції для намічених лег[альних] громадян треба було б їм дати вказівки, що вони мали б робити, коли б навіть нас, тобто підпілля, вже не було. Може тут і там, все таки щось з того вийшло б. Цю справу треба було б передумати і в розумінні підготовки якнайсолідніше перевести. Це перша передумова якого-небудь успіху в цьому ділі. На нас, як на єдиному в Україні організов[аному] самост[ійницькому] середовищі, це завдання лежить в усій його ширині та з усією його вагою.

До б. (підготовка мас в цьому напрямі). Маю на увазі в першу чергу інформацію червоноарм[ійців] та східно-укр[аїнської] інтелігенції, що вони мають робити на випадок війни. Вважаю, що для того, щоб, при наших спроможностях діставатися до цих середовищ з нашою інформацією, хоч в певній мірі поінформувати їх що вони мають робити, – для того треба відповідних листівок вже сьогодні, ще заздалегідь до війни. Лише при тій умові наша проп[аганда] в цьому напрямі зможе охопити дещо значніше число людей.

Ще така дрібна справа. Проект назвати майбутні органи влади Народніми Радами – не найкращий. Краще і з формального, і з фактичного боку назвати ці органи Комітетами з додатком визвольний, н[а]пр[иклад]. Отже, був би, н[а]-пр[иклад], Рай[онний] Визв[ольний] Комітет. Річ у тому, що ці органи не будуть вибрані, а творені з ініціативи певних середовищ як револ[юційні] органи. Їх завдання буде в першу чергу виконавча влада – спочатку на основі попередніх інструкцій УГВР та на основі власної револуц[ійної] ініціативи, потім – на основі директив УГВР. Проектовані нами нар[одні] ради будуть теж надто асоціюватися з большев[ицькими] радами. Деяка трудність щодо зміни назви в тому, що так ці органи названі вже в маніфестах.

До завдань з уваги на внутрішньо-укр[аїнські] відносини.

«Бардак» (даруйте за слово) на цьому відтинку маємо немалий.

Практично в даній ситуації для евентуального оздоровлення відносин ми могли б виступити з відкритим, картаючим і остерігаючим перед наслідками такого розбиття, листом до політичних провідників і всієї еміграції, в якому ми, крім догани і перестороги, висунули б також конкретні пропозиції оздоровлення цього стану.

При існуючому стані відносин навряд чи вдалося б щось досягнути такими пропозиціями на базі УГВР. Їх треба було б робити в новому напрямі. Навіть не маючи більших надій на практичні успіхи, ми можемо все таки виступити з певною максимальною, ще так скажу, пропозицією. Вона мусить іти, очевидно, по лінії вищих інтересів наших визв[ольних] націон[альних] змагань. А тими інтересами, безумовно, є: а) максимальна єдність усіх самост[ійницьких]

¹¹ З нім. «Висіти в повітрі».

¹² «Клим» – Степан Слободян, керівник Карпатського крайового проводу ОУН.

елементів в період визв[ольної] боротьби; б) максимальне забезпечення перед партійним розбиттям і гризнею в перші місяці і роки державного будівництва.

Цей максимальний плян міг би бути, н[а]пр[иклад], такого змісту: Висунути проект об'єднання всіх існуючих укр[аїнських] самост[ійницьких] політ[ичних] партій за кордоном і на Землях в одну політ[ичну] загальнонаціональну організацію політ[ичного] активу – в якийсь, скажім, Єдиний Український Визвольний Націон[альний] Фронт. Мета такого Фронту була б забезпечити оці вищі інтереси укр[аїнських] визв[ольних] змагань, про які я згадував вище. При цьому треба було б підкреслити, що після упорядкування відносин у відродженій укр[аїнській] державі, на основі Конституції, Фронт міг би бути замінений окремими партіями – іншими словами, що такий Фронт – явище тимчасове, на період визв[ольної] боротьби і перших років держ[авного] будівництва. Основою для створення такого Фронту повинна бути спільна політ[ична] плятформа. З нашого боку як проект такої плятформи повинна бути висунена Плятформа УГВР. В характері пунктів, від яких ми не могли б відступати, повинні бути висунені нами такі принципи: а) визнання революц[ійних], підпільних і повст[анських] метод боротьби доцільними і правильними методами боротьби як з уваги на весь досвід рев[олюційного] руху в цьому віднош[енні], так і з уваги на неможливість в умовах ССРСР вести визв[ольну] боротьбу жодними іншими засобами; б) визнання необхідності вести всю визвольну акцію в тісному оперті на активну зорганізовану боротьбу на Землях; в) визнання демократії як принципу державного устрою; г) визнання націоналізації в таких формах, як це зроблено в Плятформі УГВР (до скликання Установчих Зборів. Потім про все виріш[иться]). Вказати на ці вимоги як на необхідні передумови здорового і успішного розвитку визв[ольного] руху. Звернутися до всіх політ[ичних] фіюерів всіх партій, щоб зайняли становище до цієї справи.

Центральне керівництво Фронту побудувати на паритетних основах: туди повинні увійти по рівній кількості предст[авників] від усіх партій.

При таких умовах ми тут, на Землях, увійшли б до цього Фронту, як його складова, діюча в ССРСР, частина.

Центральне керівн[ицтво] – якась Центр[альна] Рада Фронту чи Центр[альний] Комітет мусив би складатися в такій постановці з двох частин: еміграційної і Краєвої. Треба було б встановити відносини між ними.

Паритетний принцип в побудові керівн[ицтва] повинен би заспокоїти фіюерські амбіції різних лідерів.

Я точніше над цією справою не зупиняюся. В одному я є переконаний: з такою пропозицією ми можемо і повинні виступити і ці пропозиції повинні йти саме по такій лінії. Деталів я сам ще добре не передумав – та й про це треба було б ширше обмінятися думками. Забезпечитися перед міжпартійною боротьбою в перші місяці і в перші роки після визволення, тому що така боротьба може взагалі скомпромітувати в очах народніх мас, особливо сх[ідно]-укр[аїнських], саму ідею УССД, – ось до чого ми повинні змагати. А при існуючих відносинах, коли не вдалося цього зробити на базі і в рамках УГВР, і коли взагалі не має

виглядів, щоб це зробити в рамках вже існуючих інституцій чи організацій, – треба шукати, хоч би теоретично, нових розв'язок. Укр[аїнська] Нац[іональна] Рада, як міжпарт[ійний] орган не дає гарантії єдності народу в перші роки після визволення – навпаки, вона якраз створює основу для міжпартійної гризні (я поминаю всі інші моменти, які нас у зв'язку з УНР можуть обходити).

Добровільна згода більшості існуючих самост[ійницьких] партій на об'єднання в одній політ[ичній] організації на час визв[ольної] боротьби та перших місяців чи навіть років держ[авного] будівн[ицтва] – хоч би тільки до ухвалення Установчими Зборами Конституції, – було б величезним успіхом нашого самост[ійницького] руху. Так, на добровільній законній основі, могла б бути зреалізована ідея диктатури визволеного народу у найвідповідальніший час нашої націон[альної] історії – ідея, що про неї говорилося раніше не тільки в нашому, націоналістичному середовищі. Ця ідея ніяк не суперечить нашим демократичним позиціям (чи таким же позиціям інших партій). Треба було б виразно підкреслити, що така концепція – це лише тимчасова концепція і що ми її цілком узалежнюємо від добровільної згоди інших партій.

Це все могло б статися і на базі сьогоднішньої У[країнської] Нац[іональної] Ради з тим, очевидно, що вона була б переорганізована з органу міжпартійного, побудованого на фракційному паритетному принципі, в найвищий керівний орган власне такого Єдиного Визвольного Фронту – отже, в найвищий орган однієї всенациональної політ[ичної] організації, побудований вправді на паритетному, але безфракційному принципі. Паритетний принцип повинен би бути, в цьому випадку застосований для того тільки, щоб задоволити амбіції різних політ[ичних] фігурерів та відбити той політично-парт[ійний] уклад, з якого історично виріс би такий Фронт. Після утворення такий орган, однак, повинен би діяти як тіло одноціле, а не фракційне. Ми з Земель могли б увійти до нього ч[ере]з своїх представників (в такій самій кількості, як всі інші партії – на це все не було б ради: ми за те добилися б колосального успіху в іншому, загальнонаціон[альному] відношенні). При утворенні такої організації на базі тих принципів, що я їх подав вище, ми не «піддалися б» опортуністам так без ніяких гарантій – такі гарантії ми мали б.

Така Центр[альна] чи Головна (чи як там) Рада Фронту могла б законно вважати себе компетентною до тих усіх справ, як це вона тепер намітила. Отже, вона була б і найвищим керівним тілом такого Єдиного Фронту і, враховуючи характер та спосіб утворення такого Фронту (єдина загальноукр[аїнська] політ[ична] організація народу) – визвольним парламентом України (тимчасовим). Як виконавчий орган (для Фронту і в загальнонаціон[альному] масштабі) вона повинна утворити якийсь Виконавчий Комітет (для практичного постійного керівництва справами Фронту і для перебрання функцій уряду у змінений обстановці). Для підкреслення зв'язку з традиціями державности з [19]17-[19]20 рр. Рада могла б визнавати Президента УНР як Голову Укр[аїнської] Держави на еміграції.

Так можна було б усіх в деякому відношенні задовольнити і добитися ліквідації на деякий час партійного розбиття. В такому випадку ми, очевидно, мусили б

резигнувати з УГВР та з існування нашої Організації як окремої політ[ичної] партії (також на деякий час, очевидно – до реактивізації партій після ліквідації Фронту, тобто після ухвалення Конституції. Принайменше, коли б в цьому напрямі пішов розвиток подій).

Про це я вже більше не пишу. Ширше можна було б це обговорити, очевидно, тільки усно.

* * *

Тепер про наші рідні – УГВРівські та ОУН-івські справи.

Вийшло якось так і нібито розумне (найрозумніше з усіх інших), і зріле потягнення в наших укр[аїнських] руках допровадило тільки до зневірення, розколу, взаємних обвинувачень і т[ак] д[алі]. Стверджувати це таки дуже-дуже боляче. Питання: яка це ми погана національна порода – таки насувається. Це не зневіра, це – тільки гостре відчуття ненормальності ситуації.

Очевидно, на питання: хто винен в останньому розколі в ОУН на еміграції – на основі присланих до мене матеріалів, розібратися важко. Дещо витягнути, одначе, можна.

Насамперед до «гріхів» (на мою думку) угаверівців¹³.

В своїх «Висновках і ствердженнях ширшої наради» в розділі II. п. 1 вони говорять так: визнаємо (чи як там), що «людина не буде безвольним знаряддям якоїсь доктрини чи сусп[ільно]-організаційної форми, а повновартною свобідною істотою, що визнає для себе зобов'язуючими норми суспільного і націон[ально]-державного життя...». Коли судити, як то кажуть, по букві написаного, то це, по-моєму, рішуче завеликий лібералізм. Бо що значить «людина не буде безвольним знаряддям якоїсь доктрини». А якщо ця людина переконана в правильності якоїсь доктрини, як то, н[а]пр[иклад], хоч би ми, і добровільно стає на її службу, стаючи внаслідок того, очевидно, «безвольним знаряддям», оскільки хоче бути карним членом даної організації – то чи це гідне осуду? Мені пригадується як це англійські ліберали (якийсь з них) висмівав в новорічних цьогорічних передачах гітлерівців і всіх інших приклонників міцної організації за їхню «ідеологію стада».

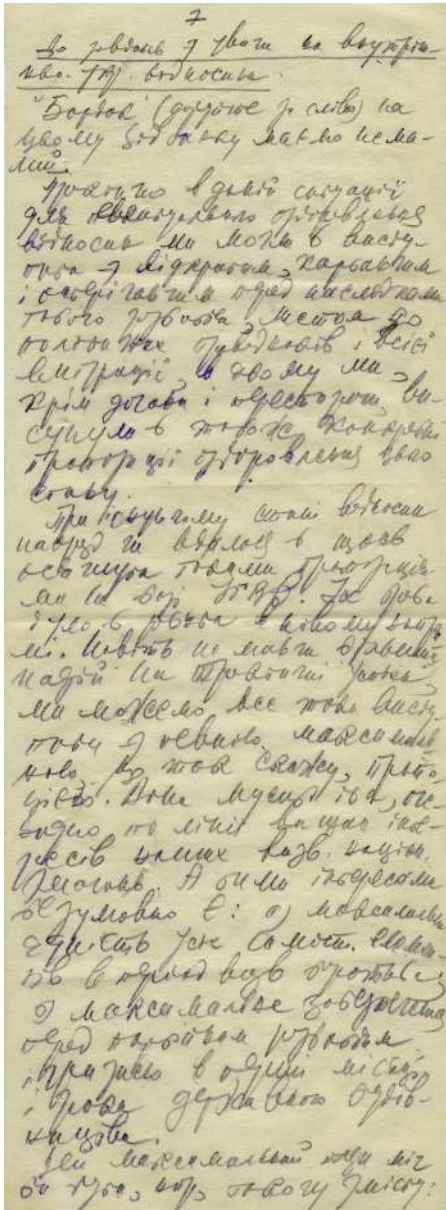
В даному випадку наші друзі – мені так виглядає – так як би доволі близько наблизилися до цього англійського ліберала. Не знаю, яка їх концепція демократизму. Коли така ж науково-ліберальна, то наші друзі з УГВР¹⁴ в ідеологічному відношенні трохи занадто пішли в бік лібералізму. Застерігаюся, що я здаю собі справу з того, що це може бути тільки неправильне формулювання, неточність вислову.

В загальному, судячи по цих «Висновках і ствердженнях» і говорячи між нами, ми, мабуть, перегнали трохи наших друзів з-за кордону, коли йдеться про теоретичний рівень [...] ¹⁵-політ[ичної] «культури». Це так на маргінесі. От, н[а]пр[иклад], таке місце: «Стверджуючи, що марксизм, а в дальшому його оформленні марксо-ленінізм, стали інструментами моск[овського] імперіялістичного поневолення, розцінюємо як позитивне явище. Співпрацю в боротьбі

¹³ Тут йдеться про членів Закордонного представництва УГВР.

¹⁴ Тут і далі в цьому пункті листа йдеться про Закордонне представництво УГВР.

¹⁵ Слово відчитати не вдалося



за У[країнську] Д[ержаву] та в держ[авно-му] будівництві визнавців різних світоглядів». Хочеться запитати: «со до со»¹⁶. В кожному разі дуже туманно.

Дещо неправильно, по-моєму, друзями звідтам інтерпретується теж характер і завдання УГВР, н[а]пр[иклад], такі їх формули:

«Визнаємо УГВР за загальнонаціон[альне] політ[ичне] керівництво револ[юційно]-визв[ольною] боротьбою укр[аїнського] народу». (Висновки, розд[іл] I. т[очка] 1).

«Тому визнаємо Плятформу УГВР плятформою цілого укр[аїнського] націон[ально]-визв[ольного] руху, а УГВР керівним органом визв[ольної] боротьби укр[аїнського] народу аж до здобуття перемоги...» (пункт 3, розділ I).

«УГВР – це суверенний політ[ичний] Провід воюючої України, це понадпартійний всеукр[аїнський] керівний орган нац[іонально]-визв[ольною] боротьбою укр[аїнського] народу...» і т[ак] д[алі].

Йдеться мені про таку річ: Не можна говорити про УГВР як про загальнонаціональний кер[івний] орган націон[ально]-визв[ольною] боротьбою укр[аїнського] народу і т[ак]е п[одібне], бо таким органом, з уваги на існуючі відносини в укр[аїнському] самост[ійницькому] таборі, УГВР фактично не є. Ми тільки хочемо, щоб УГВР таким органом була. Але це один бік справи, якого, до речі, в інтерпретацію справжнього характеру УГВР включати не вільно. На ділі ж воно є інакше. На ділі УГВР є понадпартійним керівним по-

літ[ичним] органом визвольного-революційного боротьбою укр[аїнського] народу (бо тільки революційні і співзвучні з укр[аїнським] самост[ійницьким] табором¹⁷ її утворили та визнали – УГВР не є тому загально-нац[іональним] кер[івним] органом усього укр[аїнського] нац[іонально]-визв[ольного] руху), утвореним на ширшій національній основі.

¹⁶ «Со до со» – що до чого.

¹⁷ У тексті – табору.

Тільки стільки ми можемо сказати про УГВР: Верховний понадпартійний кер[івний] орган визв[ольно]-рев[олюційною] боротьбою, утворений на ширшій націон[альній] основі (а не на загальнонац[іональній] основі). Платформи УГВР не можна тому визнавати платформою цілого укр[аїнського] націон[ально]-визв[ольного] руху і т[ак] д[алі], бо це невірно, бо Платформа УГВР є тільки платформою частини укр[аїнського] нац[іонально]-визв[ольного] руху, революц[ійного] крила цього руху, бо, крім Платформи УГВР, є цілий ряд програм укр[аїнських] самост[ійницьких] партій, які не визнають УГВР (це інша річ, що то еміграц[ійні] партії і все інше, зв'язане з цим). Річ певна, що до такої інтерпретації характеру УГВР тепер починається саме таке формулювання (як загальнонац[іональний] орган і т[ак] д[алі]) на І Зборі. Наші друзі тут тільки повторюють сказане раніше. Вже на І Зборі треба було цю справу трошки інакше формулювати, коли зналося, що поза УГВР лишається цілий ряд політичних середовищ. Та тоді, з уваги на те, що ці середовища не існували як окремі партії, на таке формулювання в крайньому разі можна було ще собі дозволити. Та тепер воно цілком не на місці. Наші друзі не повинні пертися з УГВР як «загально-нац[іональним]» «всеукр[аїнським]» кер[івним] органом «всього укр[аїнського] нац[іонально]-визв[ольного] руху», бо це відбиває тільки наші великі претензії, а не фактичний політ[ичний] стан, і тому може тільки така політика (чи пропаганда хочби) створювати нам противників, а не прихильників. Таке, як я вище спрецизував, тобто дещо вужче, визначення характеру УГВР ні в якому випадку не повинно означати, що ми відмовляємося від того, щоб УГВР такою заг[ально]-націон[ального] характеру надати. Це дві різні справи: визначати дійсний характер існуючої інституції і боротися за надання їй іншого, бажаного нами, характеру. Оскільки концепція наша правильна – то ми в цьому випадку будемо мати прихильників. В кожному разі ніхто не буде нам закидати, що ми тут щось собі привласнюємо, що це з нашого боку якийсь підступ, претензійність і т[ак] д[алі].

Вважаю, що наші друзі за кордоном, виходячи з дещо помилкової інтерпретації характеру УГВР, а тим самим і її місця в цілості укр[аїнського] нац[іонально]-визв[ольного] фронту, можуть робити такого самого характе[ру] помилки і в своїй практичній політиці (головне – завелика претенціозність, що може робити гротесково всю на ділі поважну концепцію і замість притягати – відпихає людей).

Ось, н[а]пр[иклад], такі місця:

«УГВР має право й обов'язок визначати ідейно-програмові напрямні визв[ольної] боротьби укр[аїнського] народу на всіх землях України та поза ними» (можливо, навіть, що це цитата з Платформи УГВР – я наводжу з Проекту Протоколу між УГВР та З[акордонними] Ч[астинами] ОУН).

Це ж з кожного погляду неправильно. Ідейно-політ[ична] платформа всякої такої організації чи органу, як УГВР, повстає на основі погодження різних принципів між її членами. УГВР як орган, як цілість, такого завдання собі ставити не може. Чи може УГВР визначати ід[ейно]-програм[ові] напрямні для нашої Організац[ії], н[а]пр[иклад], чи для якої небудь іншої політ[ичної] організац[ії], що організов[ано] входила б до неї. По моему, ні. Тим більше для

всього укр[аїнського] націон[ально]-визв[ольного] руху. Ідейно-політ[ичні] напрямні всього укр[аїнського] націон[ально]-визв[ольного] руху є сумою таких напрямних окремих сил, тобто партій, цього руху. В рамках УГВР ці напрямні можуть тільки узгіднюватися, можна досягати в цих справах компромісу. Роля такої інституції в цьому випадку є, ще так скажу, погоджувально-реєстраторського, а не підметно-творчого характеру. І от, н[а]пр[иклад], лідери якої-небудь з існуючих укр[аїнських] партій читають, що УГВР ставить собі за завдання «визначувати ідейно-політ[ичні] напрямні для визв[ольної] боротьби укр[аїнського] народу і т[ак] д[алі]». Що це для них значить? Тільки одне: прийняти ті напрямні, які їм УГВР накине (ще раз звертаю увагу, що в даному сформулюванні нічого не говориться про участь окремих партій в цьому ділі, про творчу участь партій) як зобов'язуючі для себе. Яка з партій на це може піти? Яка з партій не буде боронитися перед такими претензіями УГВР з усіх сил?

Далі: Чи може УГВР ставити собі таке завдання при сучасному політичному укладі в укр[аїнському] самост[ійницькому] русі?

В кожному разі це сформульовано дуже не фортунно.

А от місце із Звідомл[ення] Президії З[акордонного] П[редставництва] УГВР: «Тому був покладений натиск на розбудову організаційного апарату З[акордонного] П[редставництва] УГВР, щоб за його допомогою охопити всі ділянки життя. В цей спосіб перекреслювалось всі намагання представити укр[аїнський] визв[ольний] рух як рух з монопольними тоталітарними тенденціями».

Вважаю, що, виходячи з такої заширокої інтерпретації УГВР, оце намагання за допомогою орг[анізаційного] апарату З[акордонного] П[редставництва] УГВР «охопити всі ділянки життя» мусило бути теж зашироким і такою акцією З[акордонне] П[редставництво] УГВР могло тільки підтвердити серед загалу той погляд, який вона хотіла розбити – погляд про іменно тоталітарні тенденції і ОУН, і УГВР. Чи дійсно для УГВР існувала потреба намагатися охоплювати оці «всі ділянки життя»? УГВР повинна була обмежитися до таких трьох завдань (УГВР за корд[оном]): а) до інформ[ування] про визв[ольну] боротьбу на землях серед чужинців та до репрезентації цієї боротьби; б) до акції серед політичних провідн[иків] укр[аїнського] самост[ійницького] табору в напрямі ідейно-політ[ичного] і організа[ційного] приєднання їх до себе; в) до пропаганди концепції УГВР серед еміграційних мас. А оце намагання «охопити всі ділянки» – це треба було залишити емігрантс[ьким] низовим організа[ціям]. Оцю тезу про «всеобіймаючість» нашого руху в нас звичайно розуміють практично як потребу негайної реалізації постуляту нашого неподільного панування в організаційному житті. А це, як відомо, симпатій не здобуває.

Ще до політики УГВР-івців по відношенні до З[акордонних] Ч[астин] ОУН. В одному місці пишеться так (д[руг] Всеволод¹⁸): «Коли член УГВР, який в момент вступу до УГВР не був членом ОУН, вступає до ОУН, УГВР кооптує члена з-поза складу ОУН». Коли таке передбачується Устроєм УГВР, то в порядку, коли ж ні – то це всетаки характеризує відносини поміж УГВР-івцями та ОУН(р) за кордоном:

¹⁸ «Всеволод» – Іван Гриньох, голова Президії Закордонного представництва УГВР.

за всяку ціну неутралізувати впливи ОУН, не допустити до цих впливів.

З черги про групу З[акордонних] Ч[астин] ОУН.

Очевидно, заки робити певні потягнення, треба було б наперед точніше в'яснити ситуацію (може, на основі всіх матеріалів і знаючи безпосередньо окремих людей Ви маєте точний образ ситуації).

Головним у цьому в'яснюванні повинно бути в'яснення становища цих людей до наших ідеологічно-програмових позицій, що на них ми тут стоїмо. Потім усе інше.

До цього часу, на основі вже отриманих нами відомостей, по-моєму, можна було б такі зробити кроки:

а) прийняти відповідну резолюцію, в якій треба було б дати вислів нашому занепокоєнню з приводу такого стану справ в З[акордонних] Ч[астинах] ОУН, зокрема з приводу становища до демократії, та метод, стосованих у практичній роботі.

б) завісити у правах членів Бюро Проводу відомих друзів до точнішого в'яснення ситуації (чи подати свої голоси звідси за таким завішенням – залежить, як це передбачується устроєм Організації).

До речі, пропозиція звідам, щоб, для фактичного затримання ваги керівництва на Землях, доповнити Бюро Проводу з друзів на Землях, по-моєму, цілком властива. Вважаю також помилкою рішення про кооптування до Бюро відомих друзів за корд[оном]. Отже, справу з членством Бюро можна вирішувати, беручи і це до уваги.

До зміни назви Організації.

Очевидно, сучасний стан в ОУН робить цю справу знов актуальною. Та й інші моменти за цим таки промовляють – це відомо. Я обстоював би такі принципи в цій справі:

а) щоб все таки і в назві зберегти тяглість з дотеперішніми орг[анізаційними] формами. Ми ж такі бідні на всякі традиції, все в нас таке короткотривале – маю на увазі нас, як народ взагалі. Під цим кутом висуюю таку пропозицію: до існуючої назви ОУН додати «Незалежність, Соціалізм, Демократія». Таким чином, з одного боку, була б збережена пов'язаність з давньою ОУН, ми не були б новородком, і з другого боку – ми виразно і точно сформулювали б наші головні програмові гасла. Ці гасла повинні розвівати всі підозріння до поняття «націоналіст», «націоналізм». Така формула теж вірно і точно відбивала б наші ідеологічні позиції. Очевидно, є певна небезпека з цим словом «соціалізм». Ми до 1939 р. багато попрацювали в тому напрямі, щоб зробити його одіозним серед зах[ідно]-укр[аїнських] мас. Тепер вони могли б бути дезорієнтов[ані], наші противники могли б на цьому грати. Та думаю, що [з] зах[ідно]-укр[аїнськими] масами ми зуміли б собі порадити. А скрізь інде – така зміна назви, чи точніше таке доповнення існуючої назви тільки давало б нам позитиви;

б) коли б це не пройшло з якихось причин, то тоді брати таку назву, якої не треба було б зараз змінити після визволення. З цього погляду я був би проти «Укр[аїнської] Народно-Визв[ольної] Організац[іи]», н[а]пр[иклад], чи цієї

другої, що Ви подавали в своїй записці. Після визволення – зараз знов треба було б змінити. В цьому випадку можна було б назватися, як я це говорив минулим літом «Організац[ія] Укр[аїнських] Патріотів». Можна було б до цього теж додати такі додатки, як вище, щоб точно відразу в назві з'ясувати наше ідейно-політичне обличчя.

* * *

З черги ще про одну справу.

Як Ви про це говорили мин[улого] літа, мав появитися наказ Головної Команди УПА¹⁹ про розв'язання (демобілізацію) останніх відділів УПА. Таким чином, УПА мала бути мин[улої] осені здемобілізована і формально.

У зв'язку з цим виникає справа оформлення організац[ійної] структури нашого руху тут, на Землях. Доки існувала УПА, то, ширший, понадпартійний, всенародній характер нашого руху тут був виразно замаркований. Коли ж УПА перестає існувати, як єдина точно окреслена організація залишається ОУН. Інші люди, які влилися в підпілля і не є членами ОУН, в такій формі як є зараз, мусять вважатися і з формального боку симпатиками ОУН – в кожному разі чимось дуже тісно з ОУН зв'язаним. А, як це переказують звідам, та й чого ми самі є добре свідомі, нам треба підкреслювати не однопартійний, а ширший національний, всенародній характер нашого руху. При існуванні виключно тільки ОУН та УГВР це буде мати виразно характер однопартійний.

1. Вважаю, що керуючись політичною доцільністю і 2) виходячи з дійсного фактичного стану (в нашому підпіллі крім членів ОУН є багато безпартійних) – можна організаційно оформити все наше підпілля в окрему організацію загальнонаціонального характеру – в якийсь, скажім, Український Визвольний Рух Опору.

Практично це можна було б в такий спосіб зробити.

УГВР видає постанову про оформлення діючого сьогодні в Україні підпілля, що поповнилося в значній мірі бійцями і командирами УПА після переходу цієї останньої до підпільних форм боротьби – в Український Визвольний Рух Опору, зорганізований на понадпартійній базі, як всенародній рух опору. (Або це можна було б зробити в порядку ініціативи не згори, а знизу: представники УПА, що перейшла до підп[ільних] форм боротьби, + представники Проводу ОУН на Землях + предст[авники] безпарт[ійних] учасників підпілля договорюються про оформлення підпілля в такий власне всенародній понадпарт[ійний] Укр[аїнський] Визв[ольний] Рух Опору. Нарада підтверджує свою повну апробату ідейно-політ[ичної] плятформи УГВР та визнання її як Верховного політ[ичного] органу. Так, здається було б краще – треба було б це ще передумати). У випадку згоди наших друзів на таку концепцію треба було б очевидно і створити відповідні керівні органи на місцях. Ними, очевидно, стали б сьогодні існуючі Проводи, на всіх щаблях. Треба було б тільки тут і там повідомити когось з рай[онних] пров[ідників], н[а]пр[иклад], що він назначується, скажім, керівником Районного Комітету Укр[аїнського] Визв[ольного] Руху Опору і перестає бути провідником

¹⁹ ГК УПА – Головна Команда УПА.

Організації в р[айо]ні. Пров[ідником] Організації стає, н[а]пр[иклад], його Референт СБ, коли той є членом ОУН. Отже, виходять такі відносини: дотеперішній рай[онний] провід ОУН починає діяти як рай[онний] комітет руху опору. Тому, що Організація входить до руху опору як окрема організація політична (так воно повинно бути), один з цих друзів є рівночасно Провідником ОУН в цьому терені. До такого друга, як провідника ОУН, повинна належати виключно тільки внутрішньо-організац[ійна], виховна і вишкільна роботи. Обов'язки такого окремого провідника ОУН треба було б точно визначити. Всі зовнішні акції, всю зовнішньо-організ[аційну] роботу (дажбог і т[ак] д[алі]) вони проводять як дотепер, під кер[івництвом] Керівника Комітету (він же часто теж може бути й пров[ідником] Організації – тільки тут і там треба було б для згоди з формальною структурою ці функції розділити). Так на всіх щаблях, включно з Проводом. Найсильнішим замаркованням такої орг[анізаційної] структури було б спільне підписування – ч[ере]з ОУН і Рух Опору – листівок, інструкцій, комунікатів в терені. Окремі інструкції Провід ОУН видавав би тільки по лінії вишк[ільної] і виховної роботи, по лінії проп[аганди] дещо – ще треба було б в цьому розібратися. Рух Опору міг би теж видавати під своєю фірмою оці газетки-листівки; проект яких я подаю цього року.

Очевидно, це все виглядає трохи «дутою» справою. Але коли питання стоїть так: чи для зміцнення наших парт[ійних] позицій ми повинні йти до організац[ійного] зв'язання всіх безпарт[ійних] учасників підпілля з нашою Організацією, чи, використовуючи наявність у нас безпарт[ійних] людей, відповідно продуманою орг[анізаційною] структурою підкреслити всенародній характер нашого підпілля – то я вважаю, що ми [повинні] піти власне по цій другій лінії. На це звертають то того ж дуже міцно увагу й друзі з-за кордону. Їх аргументи є поважні. Дотепер вони «їдуть», так би сказати, на УПА. А коли подасться до відома, що УПА не існує, то на чому буде опиратися ціла концепція УГВР. Та й як це сильно підкреслить організов[аний] характер нашого руху, коли ми після демобілізації УПА приймемо таку організаційну структуру! Це щойно буде доказ, що ми все міцно тримаємо в руках і що все, як кажуть з-за кордоном, має «поважний» характер – тобто характер не боротьби «desperadas»²⁰ з однієї партії, а справді боротьби всенародної. Трохи формалістики в цьому без сумніву було б – але все це мало б свій сенс. Формалістика зайва тільки тоді, коли без неї можна обійтися, коли вона тільки гальмує і перешкоджає в роботі. В цьому випадку вона повинна дати нам позитивні результати.

Думаю, що така реорганізація не повинна внести теж жодного більшого замішання між кадри.

Я вкажу ще на потребу саме такої назви – рух опору. Вона найвірніше від[д]зеркалює характер нашої боротьби: – трохи пропаганди, трохи стріляємо, робимо атентатів, караємо агентів і т[ак] д[алі]. Ця назва є дуже добре відома як за кордоном, на Заході (з часів нім[ецької] окупації), так і в Сов[єтському] Союзі (тут її большев[ики] спопуляризували). Рух опору як форма боротьби скрізь теж

²⁰ «Desperadas» – з латині – відчай.

був визнаний як доцільна форма – одним словом, здобув право громадянства. Цього нам не треба було б уже пояснювати про що нам йдеться. Така назва даватиме нам певні аргументи в нашій проп[аганді] (не так аргументи, як добрий ґрунт, вихідну базу). Н[а]пр[иклад], інструкція для бійця руху опору, який живе легально. Додаток «визвольний» мав би з'ясовувати загальний визв[ольний] характер нашого руху.

Ще питання відносин між Центральним Комітетом (коли б органи руху опору були названі комітетами) та УГВР. Річ у тому, що ці комітети повинні бути утворені в першу чергу як виконавчі органи. У зв'язку з цим Центр[альний] Комітет не повинен би мати такого становища в системі руху опору, як, скажім, Провід ОУН в системі ОУН. Бо до чого зводилася б тоді функція УГВР? Для того такий Ц[ентральний] К[омітет] міг би проголосити себе найвищим виконавчим органом УГВР для справ руху опору. Своїм представником в цьому органі УГВР могла б відповідною постановою назначити скажім генер[ала] Т. Чупринку²¹. ОУН могла б собі застерегти суве-ренність політ[ичних] дій як окрема організов[ана] партія в системі руху опору. По моєму, це не суперечило б тому, що ОУН ввійшла б до Ц[ентрального] К[омітету] руху опору як виконавчого органу УГВР для справ руху і коли заісновували б принципові розходження могла б на основі цього законно вийти з системи руху опору.

Не знаю, яке у Вас виникне уявлення про таку структуру. Мені здається, що на практиці це не було б трудно перевести і там воно виглядало б простіше як тут, на папері. До того ж про все треба було б, очевидно, поговорити.

* * *

Пропоную до нагородження Б[ронзовим] Х[рестом] З[аслуги] за довголітню віддану працю в лігоспі²² (ще раніше в Афродиті²³) д[руга] Василя²⁴ (лігосп).

Д[руг] М.²⁵ є хвора. Цілком не в порядку із шлунком, погано із серцем. Я прошу д[руга] 401²⁶, може він десь її в літі примістить на «курацію» (у зв'язку з шлунком потребує дієти). Я тут в горах не можу нічого в тому напрямі зробити.

З д[ругом] К-м²⁷ зв'язку ще не маю, не знаю як він там перезимував і взагалі яка ситуація коло нього.

* * *

Справу звітів, яку Ви мені доручили розглянути, переказує безпосередньо. –

²¹ «Т. Чупринка» – Роман Шухевич, керівник збройного підпілля ОУН в Україні.

²² «Лігосп» – криптонім Головного осередку пропаганди.

²³ «Афродита» – кодова назва радіостанції ОУН «Вільна Україна», яка впродовж осені 1943 – весни 1945 рр. існувала поблизу села Ямельниця Сколівського району Львівської області.

²⁴ «Василь» – Василь Попович, стрілець боївки охорони Петра Федуну.

²⁵ «М.» – «Марта» – Галина Голояд, співробітниця Головного осередку пропаганди, зв'язкова Петра Федуну – «Полтави».

²⁶ «401» – цифровий псевдонім Осипа Дяків, керівника Львівського крайового проводу ОУН.

²⁷ «К-м» – ймовірно, Михайло Барабаш – «Кум», співробітник Головного осередку пропаганди.

* * *

Ще до справи зміни назви Організ[ації].

Зміна назви в тепер[ішній] обстановці означала б, що ми справу ведемо менше-більше прямо до чергового розколу. А, по моєму, треба було б зробити все, щоб цього уникнути. Коли б це була неминучість, так тоді ініціативу в цьому напрямі залишм кому іншому. В кожному разі розкол був би не тільки трагедією Організації, але й усього рев[олюційного] табору. На цьому виграв би тільки А. Мельник²⁸ + всі опортуністи взагалі. А маси – зневірилися б у нас, а деколи і в самост[ійницькі] ідеали. Повторюю: ми повинні зробити все можливе, щоб до цього не допустити. А зміна означала б перший крок саме в цьому напрямі. Ще до пропонованої мною назви. Слово «соціалізм» можна було б заступити евентуально словом «безклясовість».

Про деякі відомості з терену 12²⁹ переказую. Він перезимував щасливо.

* * *

З новою весною, в цих таких важких і складних обставинах бажаю Вам доброго здоров'я і багато успіхів. Привіт усім друзям, що коло Вас.

Остаюсь з правдивою пошаною до Вас.

Слава Україні!

– 99³⁰

Лист написаний у квітні 1950 р. (датується за свідченнями Галини Голояд), підписаний цифровим псевдонімом Петра Федуну – «99». Оригінал цього документа вилучено співробітниками МГБ 6 травня 1950 р. у Львові у зв'язковій Петра Федуну Г. Голояд – «Марти» під час її затримання. Зберігся автограф листа (*ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 3. – Арк. 317 (конверт); Копія. – Там само. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – Арк. 305-320*) та копії листа в перекладі російською мовою з долученою довідкою на згадуваних у ньому осіб (*Там само. – Спр. 372. – Т. 11. – Арк. 868-896; Там само. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 3. – Арк. 273-300; Копія. – Там само. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – Арк. 274-302*).

Опубліковано: Марчук В. Лист Петра Полтави до Романа Шухевича як джерело до вивчення проблем українського національно-визвольного руху 40-50-х років ХХ ст. / Володимир Марчук // Військово-науковий вісник Львівського військового інституту ім. П. Сагайдачного. – Львів, 2004. – Вип. 6. – С. 172-182 (переклад російською мовою); Стасюк О. Лист Петра Полтави до Романа Шухевича (1950 р.) / Олександра Стасюк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Вип. 13: Україна у Другій світовій війні: українсько-польські стосунки. – Львів, 2005. – С. 383-398 (переклад російською мовою).

²⁸ Мельник Андрій – керівник однієї із течій ОУН на еміграції.

²⁹ «Терен 12» – йдеться про терен Карпатського крайового проводу ОУН.

³⁰ «99» – цифровий псевдонім Петра Федуну.

№ 47

Лист Петра Федун – «Полтави»
до членів ОУН за кордоном*Серпень 1950 р.*

Серпень, 1950 р.

До друзів за кордоном

Хочу в цьому ж місці поділитися з друзями деякими думками в актуальних ідеологічних і програмових питаннях нашої Організації. Ці думки в основному не розходяться зо становищем всієї ОУН на Українських Землях. Пересилаю ці думки тому, бо вважаю, що без ш и р о к о г о обміну думками неможлива ані справжня єдність між обидвома частинами Організації, справжнє порозуміння між ними, ані кристалізація ідейних та політичних позицій, що були б зрозумілі і сприйемливі для всіх членів ОУН.

1. Притримуючись постанов III-го НВЗ ОУН та постійно переконуючись в правильності такої постановки, ОУН в Україні не зв'язує себе з жодними філософічними теоріями – ні з ідеалістичними, ні з матеріалістичними, з жодним філософічним напрямком. Точніше про причини такої постановки в основному правильно говориться в статті О. Горнового¹ «Яка філософія – матеріалістична чи ідеалістична – зобов'язує членів ОУН»².

В цьому місці хочу вказати тільки на найважливіші аргументи за такою постановкою, що в нас мають хід.

1) ОУН – це в першу чергу політична організація, вона бореться в першу чергу за політичні цілі. Наша найважливіша мета – побудова на Українських Землях незалежної соборної української держави. За самостійність України може однаково добре боротися всякий український патріот, незалежно від визнання ним такої чи іншої філософської теорії. Було б тому нерозумно узалежнювати приналежність до ОУН від визнання такої чи іншої філософської доктрини і внаслідок цього значно обмежувати число членів та прихильників нашої Організації.

2) Ідеологічний зміст українського націоналістичного революційного руху такий, що він не вимагає філософсько-теоретичної підбудови. Такі основні тези нашої ідеології, як на наш погляд на націю та національну державу, як наш погляд на людину як головного рушія історичного процесу, сформовані на основі аналізу

¹ «О. Горновий» – Осип Дяків, один із провідних публіцистів збройного підпілля ОУН.

² Йдеться про працю Осипа Дяківа – «Горнового» «Яка філософія – ідеалістична чи матеріалістична – зобов'язує членів ОУН?», написана у травні 1948 р. і згодом кілька разів видавалася у підпіллі. Детальніше див.: Літопис УПА. Нова серія. – Т. 17: Осип Дяків-«Горновий». Документи і матеріали. – Київ; Торонто, 2011. – С. 568-575.

явищ суспільного чи суспільно-політичного характеру і цілком не вимагають опертя чи доповнення в такій або іншій філософії-науці, яка в основному завжди займається суто теоретичним питанням про те, що є первинне – дух чи матерія. Таке чи інше вирішення цього питання філософською наукою не може мати ніякого впливу ні на наше вчення про націю, ні [на] наше вчення про національну державу, ні навіть на наш погляд про людину як основного рушія історичного процесу.

3) Спир між ідеалістичним та матеріалістичним напрямками у філософії є і, правдоподібно, буде спором вічним. Він триває від початку виникнення філософії як науки і аж до сьогодні і, правдоподібно, триватиме так завжди в майбутньому. Перевага того чи іншого напрямку, звичайно, залежить від аргументів, що їх в кожний окремий період кожному з цих напрямків можуть дати різні галузі науки. Кожне нове наукове відкриття може посилювати один або другий напрямок. Крім цього, існування двох протилежних напрямків у філософії, правдоподібно, має своє джерело теж і в існуванні двох протилежних типів людської вдачі: одна частина людей є завжди більше схильна до всяких метафізичних тлумачень, друга – до якнайбільше реалістичних, конкретних, точних.

4) Зв'язати себе з такою чи іншою філософською системою означає для політичного руху зв'язати себе також з усією боротьбою, що постійно проходить в галузі філософії, і в зв'язку з цим або годиться з постійною мінливістю філософських основ власної ідеології, або з певної³ філософської доктрини зробити непорушну і закостенілу догму. Ані перше, ні друге для політичного руху не побажане.

5) Особливо недоцільно було б нашому рухові зв'язувати себе з таким чи іншим філософським напрямком тепер, коли то у зв'язку з останніми епохальними відкриттями науки філософія ще не встигла всього як слід пояснити, узагальнити.

6) Не зв'язуючи себе з жодною доктриною в сфері теоретичної філософії, ми, як у минулому, так і сьогодні є, однак, виразно за життєвий ідеалізм, тобто за підпорядкування кожною окремою людиною своїх особистих інтересів інтересам загалу, інтересам справи, за яку людина бореться, за те, щоб людина керувалася в житті не своїми власними, егоїстичними інтересами, а вищими ідеальними цілями, за героїчний стиль у житті кожної окремої людини, за високі вольові якості людини як найважливіший фактор руху вперед, як вирішальний чинник перемоги в боротьбі; ми й далі розуміємо життя як постійну боротьбу – боротьбу, в якій перемагає той, хто в кожному відношенні сильніший від інших. Коли це хтось схильний називати філософією, – то це виразно наша філософія суспільного життя, яка не характеризує нас ні як визнавець матеріалістичного, ні як визнавець ідеалістичного філософського напрямку. Крім цього, наші постулати життєвого ідеалізму – це виразно постулати морального порядку, це виразно постулати нашого морального кодексу, отже, також не можуть нас характеризувати як визнавець такої чи іншої доктрини в теоретичній філософії.

³ У тексті: певною.

Займаючи таке становище до проблеми філософії взагалі, ми тим більше не вважаємо за доцільне зв'язувати ОУН з християнським світоглядом, як це роблять З[акордонні] Ч[астини] ОУН («Сурма» за лютий-березень 1950 р.)⁴.

По-моєму, головним в християнському світогляді є погляд, що світ сотворив Бог, що Бог усім світом керує, що існує земне і позагробове життя, що Бог за добре нагороджує, а за зле карає і т[акі] п[одібні] легенди з біблії та церковного катехизису. Все це не має нічого спільного із справді науковим світорозумінням. Усе це є протилежне до того, що голосить наука. Мабуть, в наш час є дуже мало політичних організацій, які офіційно брали б християнський світогляд за свій, з обов'язком для всіх своїх членів цей світогляд визнавати. Для більшості освічених людей такі легенди, як світогляд, є такі несприємливі. Політична організація, яка стає на точку зору таких легенд, як свого світогляду, не може робити на цих людей, мабуть, серйозного враження.

У випадку ОУН є ще одна немаловажна причина практичного порядку, чому вона не повинна, на мою думку, оголошувати християнського світогляду за свій. Значна частина українського народу в східних областях внаслідок большевицького виховання є або просто атеїстичною, або виразно в справах віри індеферентною. І з цим нам треба рахуватися. Християнський світогляд в нашому ідейному арсеналі буде цих людей напевно тільки відштовхувати, а не притягати до Організації. Зазначую, що на старші елементи, з-поміж східно-українського громадянства, які ще можуть бути тут і там релігійними, ми не повинні орієнтуватися.

Не може теж ОУН зв'язувати себе з християнською мораллю. Власне кажучи, тут треба поставити питання: яку християнську мораль ми повинні визнати за свою? Чи ту, що її християнська церква протягом своєї історії стосувала на практиці, чи ту, ідеальну, викладену в питаннях т[ак] зв[аних] отців церкви та в усіх церковних «заповідях»? Як відомо, ця перша мораль виступала часто і як мораль інквізиції, і як мораль єзуїтів, і як мораль папського двору часів ренесансу, і як мораль різних більше чи менше «загребущих» парохів... Одне слово, виписувати таку мораль на наших прапорах – цілком не значить виписувати мораль особливо високої вартости чи мораль особливо здоровою. Знов же виписувати цю другу мораль, мораль ідеальну – то значить заперечувати мораль нашого «Декалогу»⁶ та всіх інших документів нашого морального кодексу, тобто ту мораль, яка сформувалась у нас в умовах революційної боротьби з окупантами як необхідний для перемоги коректив іменно цієї ідеальної християнської моралі. Невже це в інтересі нашої революційної боротьби, нашого революційного руху? Невже засади «Декалогу» не виправдовують себе? Невже члени визвольно-революційної організації поневоленого народу можуть керуватися в своїй боротьбі ідеалами

⁴ Йдеться про публікацію: М. М. [Микита Мироненко]. **Ідейно-політичний наступ ворога на ОУН // Сурма**. Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів. – 1950. – Лютий-березень. – Чис. 18-19. – С. 10-14.

⁵ Даний абзац виділений невідомою особою суцільною горизонтальною рисою зліва від тексту.

⁶ «Декалог» – програмний документ ОУН, відомий також під назвою «Десять заповідей українського націоналіста». Автор – Степан Ленкавський.

всепрощення, загальної любові і т[ак] д[алі], без яких про ідеальну християнську мораль не може бути мови? А підставове ідейно-моральне гасло українського націоналізму «Добро української нації – [наш]найвищий наказ»? Невже доцільно стягати Україну, український народ з того щабля в драбині наших вартостей, на якому ми їх умістили, – з щабля найвищого? Вважаю, що ні. А це обов'язково треба було б зробити, коли б ми проголосили за свою християнську мораль і хотіли бути не тільки декларативними її визнавцями, але й послідовними реалізаторами на практиці.

2. ОУН в Україні вважає всяку релігію приватною справою своїх членів і всіх українських громадян, є за «свободу віри й світогляду» (Програм[ові] Постан[ови] III-го НВЗ ОУН⁷, пункт 10, літера «а»), є, згідно з цими Постановами, «за відокремлення церковних організацій від держави». Тому ми з найбільшим здивуванням читаємо в офіційному виданні З[акордонних] Ч[астин] ОУН («Сурма» ч[исло] 18-19), що «антинаціональний і антинаціоналістичний фронт на еміграції, починаючи від соціалістів усіх відтінків і на групі Мельника⁸ кінчаючи, маскуючи свою розкладову роботу в національній спільноті проблему світогляду і моралі, як підставову засаду суспільного життя людини й нації, проклямує формулою воюючого атеїзму і матеріялізму, що «релігія є приватною справою сумління людини», а «церква відділяється від держави і є приватним стоваришенням віруючих...». Невже автор статті на таку важливу тему не знає, що й [в] Постановах III-го НВЗ (і, варто згадати, теж в Постановах II-го Збору⁹) наша Організація зайняла таке становище, яке він побороює? Невже він не знає, що й З[акордонні] Ч[астини] ОУН офіційно визнали Постанови III-го Збору? Як же ж можуть сторонні люди пояснювати і як оцінювати такі виступи на сторінках офіційного видання З[акордонних] Ч[астин] ОУН? Та ж кожний, кому лише завгодно, взявши до рук Постанови III-го Збору, зможе довести, що в цьому питанні наша Організація теж іде в цьому «антинаціональному» і антинаціоналістичному фронті!

За визнанням релігії приватною справою людей і за відокремленням церкви від держави, по-моєму, промовляють такі аргументи.

1) Якщо ми проголошуємо гасла політичної свободи, то тим більше ми повинні стати на становищі свободи релігії.

2) Жодній українській політичній партії ні державній українській владі не доцільно зв'язувати себе з будь-якою¹⁰ з існуючих серед українського народу церков тому, що тих церков є багато. Зв'язавши себе з однією з них, партія чи державна влада чим скоріше наставляла б проти себе другу. Якщо ж держава хотіла б забезпечити однакову підтримку всім церквам, тоді вона неминуче стане предметом атак з боку різних конфесійних груп: вони знаходили б причини для

⁷ Імовірно, йдеться про видання «Постанови III Надзвичайного Великого Збору Організації Українських Націоналістів». Відомі видання 1943 і 1948 рр. (ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 4. – Арк. 62-70; Там же. – Арк. 73-82зв.).

⁸ Йдеться про ОУН під проводом Андрія Мельника.

⁹ Очевидно, йдеться про видання **Постанови II. Великого Збору Організації Українських Націоналістів**. – Б.м.в., 1941. – 52 с. (Див.: ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. Т. 4. – Арк. 22-49).

¹⁰ В тексті: будь-якої.

підозрінь в сприянні держави якійсь одній з церков.

3) Визнаючи церкву в певних відношеннях інституцією рішуче суспільно-корисною, ми разом з цим в наш час не можемо її вважати за інституцію суспільно-необхідну. Держава ж повинна зайнятися в першу чергу суспільно-необхідними інституціями¹¹.

4) Так розв'язує це питання величезна більшість політичних партій і державних конституцій в світі. З уваги на це треба вважати, що така розв'язка спирається на досвід багатьох держав і політичних партій. Ми повинні в цьому випадку з цього досвіду скористати.

5) Така розв'язка сприятиме теж оздоровленню церков. Коли ми сьогодні спостерігаємо повний занепад церков, а разом з ним і релігії, то це саме наслідок тієї обставини, що церкви, маючи підтримку й опору в державі, часто губили з-перед очей своє високе призначення і перемінювалися в інституції з цілком земними цілями: в теплі містечка для клеру, в додаткову владу в державі з усіма негативними наслідками цього тощо. Оздоровити церкву, привернути їй властивий характер, піднести тим самим престиж релігії можна тільки, пустивши церкву іти власними силами.

3. Свою найвищу ідею, найвищу мету своєї боротьби ОУН на Землях й надалі формулює так: Українська Самостійна Соборна Держава. Одначе, ми сьогодні свідомі, що таке формулювання нашої основної і найвищої політичної мети сьогодні вже не вистачає. Для східних українців, наприклад, є самозрозумілим, що ми, націоналісти-самостійники, є за самостійність і соборність. Вони сьогодні цікаві на щось інше, а іменно за яку це самостійну і соборну Україну ми боремося, з яким політичним і суспільно-економічним устроєм, за яку форму держави. Для цих людей наша формула: Українська Самостійна Соборна Держава, зрозуміла річ, ніякого пояснення в тому напрямі не дає.

Як відомо, ця формула повстала у нас в особливих умовах. Після програних Визвольних Змагань, коли то в повному розпалі йшла боротьба проти соціалістичних партій [19]17-[19]20 рр., які питання внутрішнього ладу в державі ставили вище за саму самостійність, таке наголошування справи самостійности і соборности в формулі нашої найвищої ідеї-мети було цілком доцільне. Але доцільне, треба додати, в першу чергу з погляду національної педагогіки. Ішлося про те, щоб таке розуміння важливости однієї і другої справи вкорінити серед якнайширших мас народу. Політична ж організація – навіть та, яка саме так формулює свою найвищу мету – до такої тільки загальної формули в своїй програмі обмежуватися не сміє. Політична організація, яка бореться за відбудову держави, мусить виразно теж сказати, за який тип держави вона іменно веде боротьбу – за демократичну республіку, за тоталітарний тип держави чи, може, за таку чи іншу монархію.

Виразне становище в цьому питанні ніяк не повинно означати, що дана політична організація свою ідею внутрішнього устрою в державі ставить вище самостійности України. В усіх національно розвинутих народів це вже розуміється само собою, що справа незалежности власної країни мусить стояти вище всього.

¹¹ Даний абзац виділений невідомою особою суцільною горизонтальною рисою зліва від тексту.

Значить, підкресливши в першу чергу свій самостійницько-державницький характер, оскільки цього вимагала тодішня політична обстановка на українському ґрунті, наша Організація разом з цим повинна була виразно висловитися також за який вона політичний устрій в українській державі, і цю свою ідею внутрішнього устрою вона повинна так само пропагувати як і ідею самостійності та соборності. Треба відмітити, що в нас цього не зроблено досьогодні і це ми оцінюємо як одне із слабих місць нашої теперішньої програми. Це порожнє місце треба рішуче заповнити відповідним змістом. Формула УССД на значній частині України свою національно-виховну роль вже відіграла і наша Організація, організація політично зріла, мусить відповідно її доповнити.

До речі відмітити, що на СУЗ замість «ми за УССД» доцільніше говорити «ми за відокремлення України від Росії». Там комплекс «єдності» з Росією (бо власне до цього в основному зводиться цей так званий всесоюзний комплекс) такий сильний, що треба на кожному кроці підкреслювати іменно потребу відокремлення. Слово «самостійна», «самостійність», оскільки воно безпосередньо і виразно не ставить перед очі потреби іменно відокремлення від Росії, не дає бажаного нам ефекту.

Ідею УССД ми сьогодні конкретизуємо так: українська самостійна і соборна демократична республіка.

Нам сьогодні не є (і не може бути) так вже цілком байдужим, якою буде майбутня незалежна українська держава. Ми маємо свій погляд на те, якою вона повинна б бути, щоб справді забезпечити народові якнайкращі умови до його всебічного розвитку. Ми є виразно проти тоталітарно-диктаторського устрою. Ми є теж проти монархії в будь-якій формі як інституції виразно віджилої. Сьогодні народи монархів на трон саджають – сьогодні народи монархів з трону скидають.

З усіх державно-устроєвих форм, що їх людство у своїй дотеперішній практиці витворило, ми беремо форму демократичної республіки, яка, хоч і має ряд негативів, але з точки зору інтересів нації як цілоти, а теж з точки зору широких народних мас, є ще такою формою найздоровішою і найпередовішою – здоровішою і передовішою і за тоталітарно-диктаторський, і за монархічний тип державного устрою.

Оскільки в нашій боротьбі ми завжди нав'язували і нав'язуємо до наших традицій визвольної боротьби і державного будівництва, і оскільки ми завжди говорили й говоримо лише про відновлення незалежної української держави, – то вважаю, що та назва української держави, яка була б прийнята українським народом у [19]18-[19]20 рр., тобто Українська Народна Республіка, може бути перенесена і на нову майбутню українську державу. Ця назва цілком відповідає тому характерові, який ми хочемо нашій державі надати – характерові держави справді народної.

Не вважаємо, щоб така інтерпретація нашої загально сформульованої ідеї УССД як-небудь чи чим-небудь цю ідею заперечувала. Ми вважаємо це лише за сконкретизування і уточнення цієї ідеї.

Тому теж зрозуміло, що я, а теж всі інші друзі не згідні з закидом в бік т[ак] зв[аної] опозиції, що вона, мовляв, в Деклярації З[акордонного] П[редставництва] УГВР в справі УНРади «відійшла від принципу УССД та заступила її державно-

устроєвою концепцією УНР» (лист С. Бийлиха¹²). Ми не згодні теж з думками «Сурми» (цит[ований] номер), що, оскільки головною метою нашою є повалення панування зовнішнього ворога, то «такі важні речі, як встановлення її форми і внутрішнього змісту (тобто форми і внутрішнього змісту держави) є безпредметними»¹³; а теж, що «...уламки і попутники революційного націоналізму політично-програмову ціль українського націоналізму – Державу – намагаються підмінити «Українською Народною Республікою», символом клясової боротьби і соціалістичних експериментів для української нації в 1920-их роках, символом національної зради в тих же роках... і т[ак] д[алі]»¹⁴. Не згодні тому, бо в Деклярації З[акордонного] П[редставництва] УГВР читаємо: «В той час, коли потрібна цілковита ясність усіх позицій УГВР, в тому числі і державно-устроєвих, З[акордонне] П[редставництво] УГВР уже тепер вирішує внести додаткову ясність в інтерпретацію державно-устроєвої концепції УГВР, і ... оголошує, що конкретне розуміння форми української державности, що ховається у змісті Української Самостійної Соборної Держави є демократична Українська Народна Республіка... Уточнюючи інтерпретацію УССД як демократичної Української Народної Республіки, З[акордонне] П[редставництво] УГВР не ідентифікує ні цих традицій, ні ідей з дотеперішнім екзильним урядом УНР¹⁵ в його історичному і сучасному складі... і т[ак] д[алі]». Отже, на мою думку, тут виразно говорить про інтерпретацію державно-устроєвої концепції УГВР та про демократичну Українську Народну Республіку як про «конкретне розуміння форми української державности, що ховається у змісті УССД», то зн[ачить], тут виразно говорить про державно-політичний устрій майбутньої української держави, а не про зміст політики різних урядів УНР в цілому – політики партійної, суспільно-економічної, військової, по відношенні до росіян, що то до неї можна мати багато до побажання.

Підкреслюю: наша ідея демократичної республіки є саме ідеєю н а р о д н о ї, а не аристократичної демократичної республіки (бо й така можлива). В такому напрямі ми тут на землях власне й конкретизуємо ідею УССД. І якщо така ідея присвічувала творцям УНР в 1917-[19]20-их роках, що вони зафіксували в самій

¹² «С. Бийлихо» – Степан Бандера, керівник Закордонних частин ОУН.

¹³ Цитата за: М.М. [Микита Мироненко]. **Ідейно-політичний наступ ворога на ОУН** // Сурма. Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів. – 1950. – Лютий-березень. – Чис. 18-19. – С. 12.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Йдеться про **Уряд Української Народної Республіки в екзилі**. З кінця 1920 р. перебував поза межами України (Тарнів, Варшава, Париж, Прага), а після Другої світової війни діяв у Мюнхені, згодом – у Філадельфії. У міжвоєнний період головну увагу в міжнародній діяльності уряд УНР зосередив на підтримці зв'язку з Лігою Націй (неофіційний представник уряду О. Шульгін). Уряд УНР неодноразово звертався з протестами до Ліги Націй проти більшовицької окупації України, порушення прав українського населення в Польщі та Румунії, проти політичного терору та штучного голодомору в УСРР у 1932-1933 рр. і т. ін. Після закінчення Другої світової війни основні зусилля Уряду були спрямовані на консолідацію всіх українських політичних партій, рухів та середовищ, що вилилося у реорганізацію Державного центру УНР в екзилі в Українську Національну Раду. Проте досягнути якихось помітних успіхів у цій справі не вдалося.

назві держави, – то ми, вважаючи себе прямими продовжувачами визвольної революції українського народу з 1917-[19]20-их років, до цієї назви можемо (а навіть повинні) нав'язати. Це не значить, однак, що ми апотеозуємо чи готові продовжувати традиції УНР 1917-[19]20 рр. в цілості, з усіма її трагічними помилками і протидержавницькими потягненнями. Беремо тільки те, що було позитивне, що було здорове, а такою є власне ідея української демократичної народної республіки як республіки, в якій господарем має бути весь український народ, – а відкидаємо все, що було негативне, що нездорове, що протинаціональне і протидержавницьке.

4. ОУН на Українських Землях є за демократію в галузі державного устрою в майбутній незалежній Україні.

Висловлюючись за демократію, ми разом з цим виразно підкреслюємо, що ми цілком далекі від того, щоб ставити її на п'єдестал політичного фетиша, щоб її як-небудь ідеалізувати, робити з неї якогось божка. Ми свідомі всіх її негативів – і тих негативів, до яких вона не раз доводила в нашій історії, і тих, до яких вона тепер доводить інші, сучасні нам державні народи. Ми беремо її тому, бо, як показав дотеперішній історичний досвід, і особисто досвід останніх десятиліть, демократична система державного правління, незважаючи на всі її негативи, є не тільки в теорії, а й на практиці таки ще найкращою системою державного правління, є для народу таки ще найменшим злом у тій галузі.

Ми рішуче відкидаємо, з одного боку, такий тип демократії, який існує сьогодні, наприклад, у Франції чи Італії, демократії широко анархістичної, і, з другого боку, також тип большевицької «народної» чи «радянської» демократії, який знов є тільки маскуванням терористично-тоталітарного диктаторського режиму. В загальному, наша демократія повинна, з одного боку, забезпечувати свобідне виявлення всіх серйозних політичних напрямків серед народу, повинна давати цим напрямкам можливість організованої діяльності і впливу на політику держави; з другого ж боку, наша демократія не може згодитися з свобідним існуванням яких-небудь агентурних чи іншого характеру антинаціональних сил. Наша демократія мусить теж забезпечити стійку і пружаву державну владу. Державна влада повинна бути рішуче виявом волі народу. Це, однак, не означає, що вона має бути іграшкою в руках партійних політиків, в руках партій, що вона повинна бути цілком залежною від постійно мінливих химер і комбінацій цих партій. Цього бути не сміє. Забезпечити свобідний вияв волі народу і забезпечити стійкість, пруживість і міцність державної влади – це дві рівнорядні цілі, що їм наша демократія повинна в однаковій мірі служити. Завданням творців майбутньої конституції в українській державі буде [необхідно] ці дві речі зі собою погодити.

Деякі точніші думки в цій справі викладені в дискусійній статті п[ід] н[азвою] «За тип організованої демократії в майбутній незалежній українській державі»¹⁶, що у нас появилася в 1949 р.

¹⁶ Йдеться про працю Петра Федун «За тип організованої демократії в майбутній незалежній українській державі», написану ним на початку 1949 р. Детальніше див.: Федун Петро-«Полтава». Концепція Самостійної України. Том 1. Твори... – С. 379-436.

5. В питанні власности на зняряддя і засоби виробництва ми стоїмо в основному на тих самих позиціях, на яких станув III-ій Збір ОУН¹⁷. Деяку зміну зроблено тільки в земельному питанні, допускаючи приватну власність на землю в рамках трудових господарств. Зміну цю ми внесли в першу чергу з політичних причин, під кутом політичної доцільности. Вважаємо, що при існуючій загальній ненависти до большевицької колгоспної системи тільки така розв'язка може, з одного боку, максимально мобілізувати українське селянство до боротьби за самостійну Україну і, з другого боку, не давати можливості нашим політичним противникам демагогічно використовувати між селянством той аргумент, що, ми, мовляв, проти приватної власности селян на землю через те, що говоримо в програмі тільки про землекористування, що ми проти інтересів селян тощо. В меншій мірі в даному випадку ми брали до уваги аргументи суспільно-економічного порядку.

Чому ми за національно-державну та громадсько-кооперативну власність на основні зняряддя і засоби виробництва? (Говоримо «на основні зняряддя і засоби виробництва» з тим, що національно-державний сектор, згідно з програмою III-го Збору, а теж нашими теперішніми поглядами, повинен рішуче домінувати над сектором приватно-власницьким). Це доволі широко роз'яснено в різних наших статтях, які, як мені відомо, дійшли за кордон. Всі аргументи є також загально знані з інших економічних теорій, в тому числі і соціалістичних, і тому ми їх тут повторювати не будемо. Вони в нас або подібні, або просто тотожні.

Приватну власність ми допускаємо в ремеслі, дрібній торгівлі, на землю в рамках трудових господарств. Можна було б теж дещо поступитися приватній власності в галузі дрібної промисловости (дотепер в нашій програмі про це не говориться). Суспільний, тобто національно-державний чи громадсько-кооперативний сектор народного господарства повинен, одначе, рішуче домінувати над сектором приватно-власницьким. Тільки при цій умові народне господарство зможе затримати суспільно-національний та пляновий характер. Інакше, воно розвинулося б швидко в господарство капіталістичне, що розвивається стихійно, з усіми суспільними і економічними негативами цього.

Становище деяких друзів з З[акордонних] Ч[астин] ОУН в цьому питанні, що йому вислів дає цитована вже нами стаття з «Сурми», а теж менше або більше виразні натяки в інших присланих нам документах і записках, вважаю невластивим. Автор згаданої статті в «Сурмі» висловлюється просто за капіталізм, коли він, наприклад, пише: «... Підставовою засадою, основним принципом соціально-економічного ладу і відносин в державі має бути особиста, індивідуальна, соціально-економічна самодіяльність кожної людини на базі посідання власности засобів продукції і самої продукції... і т[ак] д[алі] (наступний абзац)»¹⁸. Це ж одверте пропагування капіталізму, чого ОУН ніколи не робила!

¹⁷ Йдеться про III Надзвичайний Великий Збір ОУН.

¹⁸ Цитата за: М.М. [Микита Мироненко]. *Ідейно-політичний наступ ворога на ОУН // Сурма*. Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів. – 1950. – Лютий-березень. – Чис. 18-19. – С. 12.

Ми згідні з тим, що усупільнене господарство має свої негативи: з меншою силою в багатьох випадках діє такий могутній стимул, як економічне зацікавлення людини в господарській діяльності, держава дістає в свої руки ще один могутній (і чи не наймогутніший) засіб тиску на громадян і т[ак] д[алі]. При умові, одначе, що вплив на державу матиме справді вільний народ (демократія), і що через те вся економічна політика держави буде цим народом контрольована і відповідно керована, – при цій умові немає небезпеки, щоб державна влада використала своє становище в напрямі економічної експлуатації громадян чи спеціального економічного тиску на них. При цій умові можна теж відповідною політикою створити економічне зацікавлення працюючих виробництвом, тобто урухомити отой стимул, що йому економічне життя завжди так багато завдячує. Загальний підрахунок соціальних економічних негативів і позитивів по боці усупільненої господарської системи і системи капіталістичної буде, одначе, завжди промовляти за цією першою. Повна анархія виробництва і постійне витворювання та поглиблювання соціальних протиріч між багатими і бідними, визиск людини людиною, безробіття, кризи, що є імманентним для капіталізму, – промовляють рішуче проти нього.

Не вважаю за слушні атаки Донцова на крайові видання, в яких він заперечує потребу рахуватися нашому визвольному рухові з існуючим станом в Україні в економічній галузі тому, що цей стан створений ворогом-окупантом. Такий підхід може згідний з клясичною теорією революції, але не дуже згідний з реальним станом справ і дійсними інтересами української визвольної революції. Бо ж кому і за яким принципом українська державна влада мала б почати роздавати металургійні, хімічні, машинобудівельні та інші заводи і фабрики в Україні, які після того, як їх в [19]17-[19]20 рр. відібрано чужоземним капіталістам, протягом більш, чим 30 років формально є вже суспільною власністю? І в ім'я чого українська влада мала б віддавати ці підприємства в приватні руки? Чи для того, щоб реставрувати на Україні капіталізм з усіма його негативами? Так само обстоїть справа із цілою масою дрібніших підприємств. Хіба не важко уявити, яку б це боротьбу викликало серед суспільства, коли б держава взялася ці добра ділити між приватних людей. Вважаю, що з існуючим станом в галузі економіки, створеним 30-[літ]ним пануванням большевиків, треба нам таки серйозно рахуватися, хоч як він нам в багатьох відношеннях ненависний.

б. Суспільство, до побудови якого ми змагаємо і економічною основою якого буде національно-державна і громадсько-кооперативна власність на основні знаряддя та засоби виробництва, а основою політичною – демократія в галузі державного устрою, – ми називаємо суспільством безклясовим. Під безклясовим суспільством ми розуміємо суспільство, в якому не буде поділу на визискувачів і визискуваних, не буде поділу на відносно невеликі групи багатіїв і величезну масу бідняків, не буде визиску людини людиною, як це є в капіталістичному суспільстві, не буде поділу на групи упривілейованих політично і економічно, вилучених з-під усякої контролі народу, вельмож та на безправні політично і визискувані економічно народні маси (як це є в теперішньому большевицькому суспільстві).

Слово «кляса» включає в себе різний зміст, в тому числі теж різниці маєткового стану різних суспільних груп, різниці фактичного політичного і економічного становища цих груп і т[ак] д[алі]. В останній період, в період загостреної клясової боротьби, слово «кляса» вживається найчастіше в цьому негативно-клясовому смислі – на означення груп упривілейованих і упосліджених. Із словом «кляса» в останній час майже завжди асоціюються оті суспільні нерівності, ота суспільна несправедливість, що існує в капіталістичному суспільстві. Коли ми окреслюємо наше суспільство, як суспільство безклясове, то ми цим підкреслюємо, що ми змагаємо до такого суспільства, в якому не буде кляс в оцьому негативному смислі цього поняття – тобто, не буде поділу на визискувачів і визискуваних, на багатіїв і бідних. Для кожного повинно бути зрозумілим само собою, що кляс у виробничому смислі цього поняття, тобто поділу суспільства на такі основні продукуючі групи як селянство, робітництво та інтелігенція, поділу, що впливає з природного поділу праці між людьми, ми в нашому безклясовому суспільстві ліквідувати не збираємося – не збираємося тому, бо це абсурд. Але це буде поділ працюючих на виробничі групи, поділ людей маєтково собі різних, з однаковими правами і з однаковим економічним і політичним становищем, – а не поділ людей за маєтковим принципом, за їх різним маєтковим і економічним становищем. Такий поділ ніяк не заперечуватиме ідеї суспільної і економічної рівності громадян держави, членів народу, що було завжди провідною ідеєю українського націоналістичного руху. Такий поділ не тягнутиме клясової боротьби за собою як свого неминучого наслідку. Навпаки, знищення маєткових різниць між людьми в суспільстві, виключення можливості для нового витворення таких різниць, – є єдиною справді реальною передумовою для єдності і солідарності всередині народу.

Змагаючи до соціальної рівноваги і справедливості в Україні, ми разом з цим здаємо собі справу з того, що ідеал повної, абсолютної соціальної рівності і справедливості – нездійснимий. Цьому на перешкоді стоїть природна нерівність між людьми. Є ж люди різні – більше і менше талановиті, більше і менше працюючі, більше і менше господарні і т[ак] д[алі]. Треба буде теж в різний спосіб в усупільненому господарстві стимулювати економічний інтерес працюючих до виробництва (премії, додаткові оплати тощо). Це теж буде витворювати певні нерівності. Отже, розуміти безклясове суспільство як суспільство, що в ньому буде зреалізована абсолютна рівність – було б утопією. Одначе, це буде суспільство, в якому не буде можливості витворюватися групам експлуататорів, не буде можливості для творення груп суспільних паразитів, це буде суспільство, в якому таких груп не буде – отже, це буде суспільство, в якому не буде тих усіх найбільш разючих негативів, що ними характеризується сьогодні капіталістичне чи підсоветське суспільство.

Мабуть, дехто за кордоном побоюється, що принцип суспільної власності на знаряддя і засоби виробництва приведе до повного поневолення людини державою, до тиранії правлячих кіл – одне слово, до тих усіх страхів, що їх бачимо в тому відношенні в большевицькій системі.

По-перше, гарантією перед поневоленням людини державою, перед тиранією правлячих кіл над народом повинна бути справжня демократія в галузі державного устрою. Коли народ через парламент буде мати вплив на всю державну політику, в тому числі й економічну, коли народ буде контролювати уряд, буде впливати на укладання народно-господарських плянів, коли уряд буде змінюваний що певний окреслений час, – тоді не повинно б дійти до переродження державної влади в тиранію над народом, до поневолення людини державою і т[аких] п[одібних] наслідків для народу, без сумніву, дуже небезпечних.

По-друге треба погодитися з тим, що в теперішню добу який-небудь лад і гармонія в суспільстві можливі тільки тоді, коли суспільне життя буде кероване, організоване відповідними інституціями, наділеними відповідними повноваженнями. Всі ми погодимось, що такою інституцією в рамках окремих народів повинна бути власна держава, власна державна влада. А керування і організування суспільного життя з боку держави веде неминуче за собою певне обмеження в свободі та всіх інших правах одиниці. І одиниця на таке обмеження своїх прав сьогодні мусить піти. По-моєму, людство сьогодні стоїть перед дилемою: або люди зрезигнують з певних своїх дотеперішніх прав, щоб держава могла організувати цілість суспільного життя в інтересі цілої суспільної групи, або люди з цих прав не зрезигнують, суспільне життя в тому випадку держава не матиме змоги контролювати і воно буде розвиватися цілком стихійно, і цілі суспільні групи і всередині і назовні перебуватимуть в стані, що, правдоподібно, дуже нагадуватиме «війну всіх проти всіх». Будуть збережені всі права одиниці, але котитимуться в пропасть цілі народи як суспільні групи. З ними котитиметься в цю пропасть і боготворена одиниця з усіма своїми широкими правами. Хай розпинаються за необмежені права одиниці англійські чи інші ліберали. На хворобу здитиніння у старців мабуть немає ліку. Можливо, маршуючі клони советської армії через Лондон їх спам'ятають. Але це вже буде запізно. Ми ж сьогодні повинні рішуче стати на становищі необхідності обмеження денних «прерогатив» одиниці в ім'я здоров'я нашої національної спільноти – в ім'я здоров'я українського народу. Це впливає з усієї нашої націоналістичної ідеології.

7. Вважаю, що революцію слід розуміти не тільки як повну і абсолютну негацію системи, проти якої йде боротьба, негацію форм і змісту, не тільки як протиставлення існуючому чогось цілком нового, докорінно різного, чогось такого, чого ще ніде не було і т[аке] п[одібне]. Вважаю, що революцію слід розуміти теж як синтезу різних здобутків дотеперішнього розвитку в нову здорову цілість. Новим в тій цілості буде те, що в ній по-новому будуть об'єднуватися різні елементи різних, часто протиставних собі систем. Інколи революція може полягати теж у викиненні з одних форм старого змісту і в наповненні тих самих форм новим змістом. Як відомо, про суть всього рішає не форма, а зміст. Отже, коли форма сама по собі добра, а реакційний лише зміст, то чому мала б бути обов'язково знищена і закинута разом із змістом також і форма? Перше розуміння революції вважаю занадто теоретично-догматичним, замало життєвим. В житті, правдоподібно, може бути немало випадків, коли революція мусить іти ще й іншими шляхами.

Виходячи, мабуть, з такого розуміння революції, деякі друзі роблять не цілком правильні висновки щодо метод нашої боротьби тут, на Землях.

В записці Провідника С. Бийлихо, наприклад, говориться, що «злий той підхід, що б'ється тільки тактику, а ідеям признається слухність». Треба, мовляв, бити по всій системі – і по ідеології, і по практиці.

Практично ж справи виглядають так. Большевики в своїй пропаганді говорять, що вони, наприклад, за національну свободу і незалежність усіх народів, за суверенність усіх національних держав, за знищення визиску людини людиною, за культурне і заможне життя якнайширших мас народу, за ліквідацію протилежності між містом і селом, між фізичною і розумовою працею і т[ак] д[алі], і т[ак] д[алі].

Чи ж можемо ми відмовити цим ідеям слухності як ідеям? Чи ж можемо ми сказати, що ці ідеї самі по собі протинародні, назадницькі? По-нашому, кожна думаюча людина мусить погодитися, що ці ідеї самі по собі – правильні, здорові. Так власне думають підсовєстські маси. А якщо так, то ми по цих ідеях як таких не сміємо бити, бо опинимося на становищі противників цих ідей, отже, на становищі противників ідей правильних, виступимо перед масами як реакціонери, противники поступу. Але це також не означає, що ми не маємо за що бити по большевиках, які ці ідеї тільки формально голосять. Річ в тому, що большевики ці ідеї тільки голосять, але не здійснюють, що вони використовують ці самі по собі передові ідеї як ширму для прикриття своєї скрайньо протинародної політики. І от по тому нам треба бити. І ми тому в таких випадках б'ємо по большевицькій практиці, а не по ідеях. Наш дотеперішній досвід переконує нас, що ми в цьому відношенні ідемо цілком правильним шляхом. Інакше, ми не мали б належної ідейної бази для боротьби з большевизмом.

Інша річ, коли ми стрічаємося з невірними теоріями большевицької ідеології, як от, наприклад, з теорією Сталіна про можливість побудови комунізму в одній країні, чи з теорією про передовість російського народу і т[ак] п[одібне]. Тоді ми б'ємо і по теорії.

Не вважаю, що «така постава рівнозначна з капітуляцією чи принаймні слабстю». Нема серед нас ні капітулянських настроїв, ні не помічається ідейної непевності, ідейної слабости серед наших кадрів. Навпаки, з усією відповідальністю можу в цьому місці ствердити, що наші кадри перебувають у стані такого ідейного піднесення, в стані такої свідомости своєї ідейної вартости і сили, в стані такої свідомости своєї ідейної вищости над ворогом, як, може, ніколи дотепер в історії нашої Організації.

Не цілком вірним є теж твердження, що тільки «категорична, всеціла, до найглибших основ негація ворожої віри, ідеології, цілого його вчення, теорії (в тому смислі – так я це розумію, – що треба відкидати всі ідеї без винятку, що їх голосить ворог), як і практики, дасть нашій революції міцний ідейний ґрунт, буде ділати на маси силою великої віри, буде переконувати і поривати».

Повторюю: негація ворога не мусить бути абсолютною в тому смислі, що треба обов'язково негувати навіть передові ідеї, що їх з певною фальшивою метою

голосить ворог. Далі, ця негація не мусить обов'язково теж бути негацією певних створених ворогом таких чи інших форм, коли ці форми самі по собі є протинародні. Наприклад, негуючи большевизм, ми не можемо заперечувати правильності ідеї знищення визиску людини людиною. Або: негуючи большевизм, ми не можемо бити по широко розбудованому в ССРСР шкільництві, бо середні школи по селах самі по собі не є нічим протинародним. Бити тільки в цьому випадку треба по большевицькому змісті, який вони надають своїому шкільництву. А большевицьку систему санітарних пунктів по селах, безплатного лікування також треба афірмувати, бо заперечувати, абсолютно негувати – ніяк не можна. Ні в якому випадку не можемо сказати, щоб така постановка не впливала на маси (силою своєї віри), щоб вона мас «не переконувала і не поривала». І є одне, і друге.

Висловлюється також з записках побажання, щоб в наших пропагандивних виданнях уникати большевицької термінології в роді, наприклад, усупільнення знарядь і засобів виробництва, безкласове суспільство і т[ак] д[алі]. Вважаю, що в більшості випадків це просто неможливе до здійснення. Протиставитися ворогові і в сфері лексики – це просто понад наші сили. Бо коли явище переходу знарядь (а знаряддя є знаряддя і інакше його годі назвати) і засобів (це ж саме) виробництва (українське слово на означення продукції) з приватної власності у власність суспільну (національно-державну чи кооперативну) українські мовознавці назвали словом «усупільнення», і коли нам, галичанам, треба вчитися української мови таки у східних українців, – то пощо шукати іншого вислову для цієї самої думки? Та й як інакше цю думку висловити? І так в цілому ряді інших випадків. І інакше, по-моєму, воно бути не може. Треба користати з того словника, який є, і не ломити даремно собі голови над творенням нової термінології. Крім цього, ми завжди пишемо наші видання, маючи на увазі східно-українського читача, вихованого в советській школі, на східно-українській, чи, як хто хоче, большевицькій термінології і ми мусимо писати мовою для нього зрозумілою.

8. Не вважаю за правильний погляд, висловлений в одній із статей Іванова¹⁹, що, мовляв, наша Організація в період до 1941 р. була «лише табором активної боротьби проти окупантів», що вона «не була політичною партією в точному розумінні цього слова, а всеохоплюючим рухом спротиву» і т[ак] д[алі]. Наша Організація, оскільки вона від самого початку своєї виникнення мала виразно політичні цілі, була завжди організацією політичною. Вона могла мати свої слабкі місця як політична організація, але це справа друга, і це ніяк не заперечує політичного характеру нашої Організації. Говорити про нашу Організацію тільки як про «табір боротьби», заперечувати її політичний характер в період до [19]41 р. вважаю невластивим.

9. Вважаю теж не вірним твердження М. Прокопа²⁰ в статті «До питання ідейно-програмового змісту українського самостійницького руху» про те, що нібито до [19]41 року ОУН не доцінювала ролі широких мас у боротьбі. Правдоподібно ОУН завжди однаково доцінювала і доцінює ролю мас. Культ героїв в ОУН,

¹⁹ «Іванів» – Омелян Логуш, член Закордонного представництва УГВР.

²⁰ Прокоп Мирослав – заступник голови Закордонного представництва УГВР.

ставка на якість при підборі кадрів, постійне намагання плекати високоякісні характери – не має нічого спільного, наприклад, з концепцією російських народовольців – концепцією «героїв» і «товпи». ОУН тільки правильно розуміє вагу і значення авангарду у визвольно-революційній боротьбі. Маси підіймуться на боротьбу тоді, коли їх на таку боротьбу поведе відповідно підготовлений і зорганізований авангард. Визвольний рух здобуватиме перемоги, коли за революційним авангардом ітимуть якнайширші народні маси. Така є механіка визвольної революції. І ОУН, правдоподібно, її ніколи інакше не розуміла.

10. Д[руг] Кам'янецький²¹ у своїй записці сказав кілька терпких слів на адресу низького «політикуму» кадрів на Землях. Це саме він сказав і на адресу наших видань, підкреслюючи при цьому, що коли «не гаразд на письмі, то й не гаразд в голові» (це, очевидно, на адресу авторів крайових видань). Звичайно, нам не випадає спростовувати ці закиди. Ми прийняли їх до відома. Але так само, як ми критичні до себе, ми критичні теж до других. На мою думку, твердження про те, що «якщо не гаразд на письмі, то й не гаразд в голові» – вірне не лише по відношенні до певних людей, але, мабуть, взагалі, в тому числі, вважаю і до д[руга] Кам'янецького. Правда, я особисто д[руга] Кам'янецького знаю поки що тільки з його записок. Але і на цю записку можна розтягнути цю засаду...

Цим буду кінчати. Я свідомий того, що я не сказав в цьому листі нічого нового, часто лише повторив те, що вже може давно сказане, або те, що сказане в інших матеріялах цієї пошти. Та так само, як листи різних друзів з-за кордону, хоч і заторкували ці самі проблеми, але завжди давали щось нового, – так само, думаю, можна знайти дещо нового і між цими рядками. А це зробить ширшим наш обмін думками, який так дуже нам потрібний. І саме тому рішаюся обтяжити пошту кількома додатковими аркушами паперу.

Шлю революційний привіт і бажаю якнайкращих успіхів в праці для дорогої для нас всіх справи.

С л а в а У к р а ї н і !

/П. Полтава²²/

Полтава

Лист написаний у серпні 1950 р. (датується за написом, вказаним на початку документа), напередодні запланованого відходу кур'єрської групи за кордон. У жовтні 1950 р. цей лист був доставлений до Мюнхена та вручений Степанові Бандері кур'єрами ОУН Євгеном Гурою – «Славком» та Іваном Смаржем – «Помстою». Підписаний псевдонімом Петра Федуну – «П. Полтава» та тим же псевдонімом ним особисто завірений. Збереглася завірена машинописна копія листа (*Приватний архів Михайла Романюка*), а також завірена машинописна копія листа у перекладі російською мовою (*ГДА СБУ – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 14. – Арк. 78-126*).

²¹ «Кам'янецький» – Микита Мироненко, член Проводу Закордонних частин ОУН.

²² «П. Полтава» – Петро Федун.

№ 53
Лист провідника ОУН на українських землях
Василя Кука – «Леміша» до
Петра Федуну – «Полтави» у справі налагодження
зв'язку після зими 1950/1951 років

[Не пізніше 16 квітня 1951 р.]

Д[руг] 23¹.

Ч. 1/51²

1. Минулого року я Вам вислав дві записки і від Вас одержав дві. Цим разом посилаю коротку записку з ціллю нав'язатися з Вами після довгого зимового «сну».
2. Ситуація в терені:
 - Б[іль]ш[ови]ки через цілий час продовжують стосувати великі акції проти нас. В акціях бере участь по кілька тисяч мвд-истів. Б'ють по селах, лісах, полях, але тільки там, де сподіються знайти провідні осередки або де мали місце сильніші прояви нашої роботи. Втрати в кадрах назагал невеликі, але зате дуже болючі, бо немає ким заступити впадших друзів – в К III³ і К IV⁴. Приблизно 50% терену вже нами не опанована. Кадри вчаться, ростуть і назагал держаться добре. У вишколах дуже багато допомагає «Шлях до Волі»⁵.
 - Населення жде війни. Терпеливо зносить всі б[іль]ш[овиць]кі тягарі в надії на швидку зміну. Загал к[ол]г[оспн]ів живе дуже нужденно. Господарський стан к[ол]г[осп]ів в дуже жалюгідному стані. В к[ол]г[осп]ах ЗУЗ масово гине худоба, а зокрема коні. Ставлення населення до нас і далі прихильне.
 - З сіл до Ча забирають решту річника 1928 і нові річники з 1929, [19]30, [19]31 рр. Пересічно з одного села забирають 10-15 хлопців. Попередньо забрані в Ча не повертають. Є далші відомості про посмертні картки загинутих воїнів Ча в Кореї. Дістати такі картки остільки важко, що люди бояться їх давати (бояться провалу і арешту).
3. Міжнародна ситуація досить туманна і є багато познак, що якихось різких змін у цьому році, мабуть, не буде. Зах[ідний] бльок (особливо Анг[лія], Франція

¹ «23» – цифровий псевдонім Петра Федуну.

² «Ч. 1/51» – порядковий номер пошти від Василя Кука до Петра Федуну у 1951 р.

³ «К III» – Подільський край ОУН.

⁴ «К IV» – Волинь.

⁵ Йдеться про підготовлений у 1949 р. Головним осередком пропаганди (за редакцією П. Федуну – «Полтави») збірник вишкільних матеріалів «Шлях до волі. Збірник матеріалів для початкового (I-го ступеня) ідеологічно-політичного вишколу кадрів ОУН» у чотирьох частинах: «Частина I. Катехизис українського націоналіста»; «Частина II. З українознавання»; «Частина III. Короткі відомості з ідеології, політики та історії українського революційного націоналізму»; «Частина IV. Короткі відомості про большевицьку гнобительську і експлуататорську систему».

- і інші менші партнери) панічно бояться війни з СРСР і хотіли б її за всяку ціну оминати, або бодай відтягти на якнайдовший час. Самі США без рішучої допомоги інших своїх «союзників» також на війну не рішаються. Про те чи буде війна і як скоро рішать напевно б[іль]ш[ови]ки. Всі заходи, що [з] їх вини роблять в СРСР і всьому світі, вказували б на те, що вони послідовно ідуть на війну. До війни таки дійде, в часі і місці для СРСР найзручнішому, але мало правдоподібно, що це сталося [б] в цьому році.
4. Минулорічні інструкції цілком актуальні далі. Якихось особливих змін чи доповнень пока що нам робити не потрібно. Натиснути лише треба, щоб всюди їх стисло придержувалися і як слід їх виконували. Коли у поодиноких теренах є скупчення кадрів – треба їх розгрузити і розмістити тонким шаром всюди по Україні (так як ми говорили), бо при сильнішому натиску ворога будуть серйозні втрати.
 5. Відносно справ «Озера»⁶ то найголовніше – це одержати відповіді на минулорічні пошти. Передумавши усі ці справи ще раз, вважаю наше становище наскрізь правильним і прийняту нами лінію послідовно треба реалізувати. «1»⁷ можете вислати на ту хагу, через яку він вже раз в'язався з тереном. Там повинні його очекати: дуже добре, коли б Ви могли повідомити мене про те наперед.
 6. Через зиму попрочитував я усі знані Вам фільми⁸. Багато окремих статей є дуже актуальних і варто їх помножити і поширити. Дещо я перебив і посилаю Вам нормальним шляхом.
 7. Коли б у Вас була реальна можливість дістатись до Д⁹, то самі туди не вибирайтеся, а підождіть на товариство. Також не давайте їм жодних відповідей на питання засадничого порядку, без попереднього порозуміння зі мною. Пересліть мені відписи цих письм, які Ви післали на Д, а я не читав, а також відпис листа 147¹⁰ (якщо такий у Вас є) і відпис листа власного¹¹. Це не пильне, але хочу і я мати у себе з тих причин, що можуть колись деякі особи покликатися на їх зміст.
 8. В передачах «Голос Ам[ерики]» була згадка про те, що закордоном відсвятковувано річницю смерті сл[авної] п[ам'яті] ген[ерала] Р. Шухевича (можливо Ви це чули). Авдиції, хоч і дещо покращали, але дуже ще сильно відстають вони від того, що народ хотів б у них почути. «Голос Ам[ерики]» принципово і, здається, свідомо промовчує про нашу боротьбу, а зокрема про ОУН, УПА і УГВР. Коли б через радіо голосно заговорили про нашу боротьбу, про ОУН, УПА і УГВР в краю – це мало б кольосальне значення у підйомі настроїв народу і зрості їх революційно-політичної свідомости.

⁶ «Озеро» – за кодом, вилученим у Осипа Дяківа – «Наума» – закордон.

⁷ «1» – значення не розшифровано.

⁸ Йдеться про відфотографовані діаспорні видання, що були доставлені у 1950 р. кур'єрами в Україну.

⁹ «Д» – за кодом, вилученим у Осипа Дяківа – «Наума» – **закордон**. Буква Д у тексті обведена колом.

¹⁰ «147» – цифровий псевдонім Осипа Дяків – «Наума», одного з чільних публіцистів збройного підпілля. Йдеться про його лист до членів ЗП УГВР та опозиції в ЗЧ ОУН від червня 1950 р. Див.: Літопис УПА. Нова серія. – Т. 17: Осип Дяків-«Горновий». Документи і матеріали. – Київ; Торонто, 2011. – С. 626-632.

¹¹ Йдеться про лист Петра Федуну – «Полтави» «До друзів за кордоном» від серпня 1950 р. (публікується у даному збірнику).

Напишіть ще один лист на цю тему і проєкт пересліть до мене.

9. На цих кількох думках кінчаю і коли усе гратиме гаразд швидко напишу більше. Жду відомостей від Вас. Я зиму прожив щасливо, без ніяких особливостей. Про ситуацію у сусідів ще не знаю. Сподіюся, що скоро відізвуться, коли живі і здорові.

Якнайщиріше вітаю і здоровлю Вас і усіх Ваших співробітників та бажаю якнайкращих успіхів у праці і багато щастя в боротьбі.

С[лава] У[країні]

9650¹²

4524 «¹³

P. S. До Вас посилаю ін[шим] шляхом:

– Сурма ч[исла]: 3, 4, 5, 6.

– деякі відписи з «Набату»¹⁴. –

Л¹⁵

– 18 10 39 52 44 55 46 55 29 40 24 73 37 43 62 37

47 44 65 43 82 12 21 73 28 57 24 -----¹⁶

Лист написаний не пізніше 16 квітня 1951 р. (датується за часом його перехоплення співробітниками МГБ), підписаний цифровим псевдонімом Василя Кука – «9650» та скороченим криптонімом від псевдоніма «Леміш» – «Л». Вилучений оперативниками МГБ 16 квітня 1951 р. у м. Львові внаслідок агентурної комбінації від зв'язкового В. Кука. Збереглася фотокопія автографа листа (*ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 7. – Арк. 135 (конверт); Копія. – Там само. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – Арк. 226-227*) та завірена машинописна копія в перекладі російською мовою, здійсненому 17 квітня 1951 р. лейтенантом Чернявським, – старшим оперуповноваженим управління 2-Н МГБ УРСР із долученою довідкою МГБ на згаданих у ньому осіб (*ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. С-9112. – Т. 7. – Арк. 129-133; Копія. – Там само. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – Арк. 219-223*).

¹² «9650» – цифровий псевдонім Василя Кука, керівника збройного підпілля ОУН в Україні.

¹³ «4524» – зашифрована дата написання листа.

¹⁴ «Набат» – політико-інформаційний орган Антибільшовицького блоку народів, що видавався російською мовою впродовж 1946-1947 рр.

¹⁵ «Л» – криптонім Василя Кука – «Леміша».

¹⁶ Закодована частина листа, яку співробітникам МГБ так і не вдалося прочитати.

№ 123

Інструкція про методику ведення пропагандистської роботи на 1951 рік

Червень 1951 р.

P-1197¹

Червень, 1951 р.

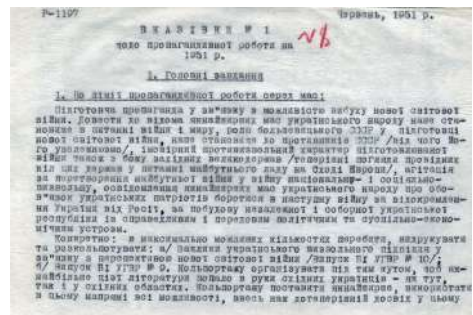
ВКАЗІВКИ № 1 щодо пропагандивної роботи на 1951 р.

I. Головні завдання

1. По лінії пропагандивної роботи серед мас:

Підготовочна пропаганда у зв'язку з можливістю вибуху нової світової війни. Довести до відома якнайширших мас українського народу наше становище в питанні війни і миру, ролю большевицького ССРСР у підготовці нової світової війни, наше становище до противників ССРСР (від чого його узалежнюємо), імовірний противизвольний характер підготовлюваної війни також з боку західних великодержав (теперішні погляди провідних кіл цих держав у питанні майбутнього ладу на Сході Європи), агітація за перетворення майбутньої війни у війну національно- і соціально-визвольну, освідчення якнайширших мас українського народу про обов'язок українських патріотів боротися в наступну війну за відокремлення України від Росії, за побудову незалежної і соборної української республіки із справедливим і передовим політичним та суспільно-економічним устроєм.

Конкретно: в максимально можливих кількостях перебити, видрукувати та розколювати: а) заклики українського визвольного підпілля у зв'язку з перспективою нової світової війни (Випуск БІ УГВР №10)²; б) Випуск БІ УГВР №9³. Кольпортажу організувати під тим кутом, щоб якнайбільше цієї літератури попало в руки східних українців – як тут, так і у східних областях. Кольпортажу



¹ «P-1197» – криптонім Головного осередку пропаганди.

² Йдеться про «Заклики Українського визвольного підпілля у зв'язку з перспективою нової світової війни», сформульовані П. Федунком і у червні 1951 р. опубліковані окремим (10-м) випуском журналу «Бюро інформації Української Головної Визвольної Ради (УГВР)» (публікуються у даному збірнику).

³ Йдеться про 9-й випуск видання «Бюро Інформації Української Головної Визвольної Ради (УГВР)», виданий у травні 1951 р.

поставити якнайширше, використати в цьому напрямі всі можливості, ввесь наш дотеперішній досвід у цьому ділі, пошукати нових способів. Ця акція повинна бути кращою і більш ефективною, як уся наша дотеперішня робота на цьому відтинку. Провідне гасло цієї акції: кожен українець і українка, кожен український зрілий громадянин і юнак, кожен селянин, робітник та інтелігент соборної України мусять бути ознайомлені з нашою політичною лінією у зв'язку з війною та свідомі своїх національних обов'язків на випадок війни.

На території наших дій зробити ці теми головними в нашій усній політично-освідомній роботі.

2. По лінії роботи серед кадрів:

Шляхом вишколів з боку зверхників переробити всі вгорі перераховані теми.

Крім цього:

а) широко і основно поінформувати кадри про теперішній політичний курс західних держав, зокрема в питанні ставлення до СРСР та майбутнього ладу на Сході і про становище української визвольної справи на міжнародному форумі (підставові матеріали⁴ для цього: «Становище української визвольної справи за кордоном»⁵, «Думки члена»⁶ та «Завваги до міжнародного становища та про нашу справу»⁷; два перші матеріали вже є в терені, третій додається як додаток до цих Вказівок);

б) так само широко і основно поінформувати про політичні відносини серед української еміграції, зокрема про Українську Національну Раду – її утворення, характер та політику (на основі відомостей зверхників; інші матеріали будуть переслані згодом);

По лінії реалізації завдань загально-організаційної інструкції з 1950 р.⁸:

в) перевести з загалом кадрів гутірки про дві «половини» революції – про період революційної боротьби за п о в а л е н н я окупантського панування і період боротьби за п о б у д о в у держави та її закріплення – під кутом вияснення однакової важливості обидвох цих етапів в загальному процесі визвольної революції, під кутом з'ясування нашої відповідальності в однаковій мірі як за перший, так і за другий етап революції, під кутом необхідності практичної підготовки всіх кадрів підпілля до успішного завершення і цього другого етапу визвольної боротьби;

г) перевести такі ж гутірки про значення революційної організації у визвольно-революційному процесі, про роль революційної організації як рушія, організатора та керівника революційного процесу, про шляхи і методи будови революційної організації (підбір людей, їх виховання і вишкіл, практична справа і т[ак] д[алі]), про вирішальне значення цієї роботи як єдиної гарантії незнищимости революційного руху та безперервності революційного процесу.

⁴ У тексті: матеріаль.

⁵ Працю «Становище української визвольної справи за кордоном» виявити поки що не вдалося.

⁶ Працю «Думки члена» виявити поки що не вдалося.

⁷ Йдеться про пропагандистський матеріал під назвою «Завваги до сучасного міжнародного становища. Становище української визвольної справи», підготовлений П. Федуним у червні 1951 р. на основі матеріалів, отриманих з-за кордону через кур'єрську групу Василя Охримовича – «Грузина». Відомий примірник: ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 12. – Арк. 755-761.

⁸ Йдеться про «Інструкцію» Проводу ОУН від червня 1950 р. Див.: ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 7. – Арк. 414-420.

Матеріали до обидвох цих тем приготувати силами провідних кадрів на місцях (в основному силами Країв, у випадку необхідності – також Округ).

В характері директивної статті в питанні пропагандивної роботи тепер і в початковий період війни пересилаються статтю п[ід] н[азвою] «Пропаганда визвольної революції на тлі війни» (додаток №2 до цих Вказівок). Статтю в оригіналі переробити з загалом провідних кадрів (до Н[а]др[айону] включно), нижче подати в переробленому вигляді (достосувати до рівня кадрів).

3. По лінії перебиткової та друкарської роботи:

Перебивати і друкувати в першу чергу «воєнну» літературу (першість мають тільки найактуальніші листівки і заклики, яких вимагає терен).

Заклики з Випуску БІ №10 перебивати в основному кожен окремо, але доцільно також перебити деяку кількість у формі повного випуску.

Перебиваючи заклики окремо, під кожним давати підпис: українське визвольне підпілля – і дату: травень, 1951 р.

II. Пропагандивна робота серед східних українців

Існуючий стан (новіші спостереження). Скрізь дуже наляг вплив російщини. Росія панує в східних областях не тільки фізично (військова та поліційна сила) та політично але й культурно. Російська культура (література, мистецтво, побут) втискаються і на українське село. Жорстоку п'яту Росії східноукраїнське населення у переважній своїй частині відчуває виразно, але рівночасно не має віри у власні сили, але рівночасно багато дехто ставить собі питання: але як же без Росії. Глибока зневіра у власні сили, брак почуття національної гордості, незнання правдивої української історії, особливо періоду Визвольних Змагань 1917-[19]20 рр. і до сьогодні.

Вимоги. Потрібно популярної, приступної літератури, яка підносила б елементарну національну свідомість, розбуджувала б український патріотизм та українську національну гордість. Розбудження української національної гордості – головний засіб боротьби з культурними впливами російщини. Соціальний момент наголошувати треба, але ніколи не вільно цього робити зі шкодою для національного моменту. Обидва ці моменти завжди тісно із собою пов'язувати. Прагнення до економічного і соціального покращання становища завжди якнайтісніше пов'язувати з потребою національно-державного визволення України, з потребою відокремлення України від Росії.

В «Темах для актуальних популярних брошурок та статей» (див[ись] додаток №3 до цих Вказівок) по лінії частинного задоволення цих вимог намічується ряд брошурок. Закликається усіх друзів до активної участі в розпрацюванні цих тем.

Всі ці вимоги треба мати на увазі і в поточній проп[агандивній] роботі між східними українцями.

III. Вказівки щодо пропагандивної роботи в інструкції Проводу з 1950 р.

1. В журнали для молоді якнайбільше включати живого матеріалу, на тому виховувати. Йти не на довгі статті, а на різnorodну актуальну тематику. Користуватися журналами з інших Країв;

2. Потрібно популярної національно- і революційно-виховної літератури. Дати цю літературу – обов'язок в першу чергу КОП-ів;

3. КОП-ам опрацювати також листівку до ООП⁹ та «стрибків» в новій постановці;

4. Масовим тиражем поширювати листівки, заклики, молодіжні видання;

5. Там, де немає збройного підпілля, ширше діяти літературою;

6. Висилати літературу по всьому ССРСР. В східноукраїнські області висилати національно-виховні книжки;

7. Вишкіл низових кадрів проводити під кутом практичної пропагандивної роботи серед народу. Знання не сміє бути відірване від практичних потреб. Вишколи проводити під кутом розмов зі селянами, робітниками, молоддю, східними українцями;

8. Усистематизувати ідеологічно-політичний вишкіл кадрів відповідно до поданої схеми вишколу;

9. Використовувати у вишкільній роботі літературу, видану легально – колишню підпольську та теперішню большевицьку (особливо українознавство);

10. Вивчити основні дисципліни за десятирічку.

IV. Методика

Всю пропагандивну роботу, зокрема розповсюдження літератури серед мас, проводити згідно з останніми тактичними постановами Проводу (інструкція 1950 р., пункти про поглиблення конспірації).

Добитися якнайширшого розповсюдження літератури конспіративним шляхом.

* * *

Д о д а т о к № 1

ІНСТРУКЦІЯ

в справі кореспондентів ГОСП-у

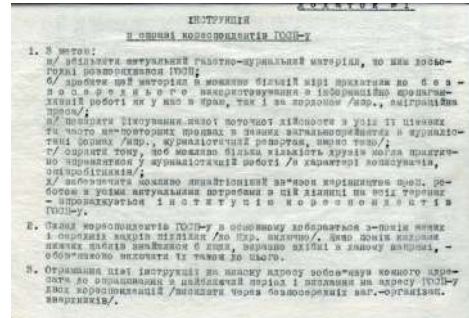
1. З метою:

а) збільшити актуальний газетно-журнальний матеріал, що ним досьогодні розпоряджався ГОСП;

б) зробити цей матеріал в можливо більшій мірі придатним до б е з п о -

⁹ Йдеться про **групи охорони громадського порядку** (рос. группы охраны общественного порядка) — воєнізовані формування, створені з місцевого українського населення для захисту радянської влади та господарства, а також для боротьби з українським підпіллям у регіонах. Від 1944 р. існували під назвою **винищувальні батальйони** (в народі – «стрибки», від рос. «истребительные батальоны»). Залучення людей до винищувальних батальйонів відбувалося, здебільшого, на добровільній основі, хоч траплялись випадки примусової мобілізації. Від 1947 р. винищувальні батальйони підпорядковувались МГБ, а у 1948 р. реорганізовані в групи охорони громадського порядку. Розформовані у 1954 р., після того, як в основному було ліквідоване збройне підпілля ОУН. У боротьбі проти українського визвольного руху «стрибки» відзначилися низькою бездатністю та поганою дисципліною.

- с е р е д н ь о г о використання в інформаційно-пропагандивній роботі як у нас в Краю, так і за кордоном (н[а]-пр[иклад], еміграційна преса);
- в) поширити фіксування нашої поточної дійсності в усіх її цікавих та часто неповторних проявах в певних загальноприйнятих в журналістиці формах (н[а]пр[иклад], журналістичний репортаж, нарис тощо);
- г) сприяти тому, щоб можливо більша кількість друзів могла практично вправлятися у журналістичній роботі (в характері дописувачів, співробітників);
- д) забезпечити можливо якнайтісніший зв'язок керівництва проп[агандивною] роботою з усіма актуальними потребами в цій ділянці на всіх теренах – впроваджується і н с т и т у ц і ю к о р е с п о н д е н т і в Г О С П - у.
2. Склад кореспондентів ГОСП-у в основному добирається з-поміж вищих і середніх кадрів підпілля (до Н[а]др[айону] включно). Якщо поміж кадрами нижчих щаблів знайшлися б люди, виразно здібні в даному напрямі, – обов'язково включити їх також до цього.
 3. Отримання цієї інструкції на власну адресу зобов'язує кожного адресата до опрацювання в найближчий період і вислання на адресу ГОСП-у двох кореспонденцій (висилати через безпосередній заг[ально]-організац[ійних] зверхників).
 4. Дуже побажано, щоб в характері таких кореспондентів працювали також люди з легального середовища: студенти, різні інтелігенти (особливо з більших міст), краще розвинуті середньошкільники, робітники і т[ак] д[алі]. Передумовою цього мусить бути точний інструктаж про дане завдання (на основі цієї інструкції) і про конспірацію в цій роботі. Після цього передача матеріалів такими кореспондентами в підпілля може відбуватися посереднім шляхом.
 5. Для учасників підпілля обов'язки кореспондента ГОСП-у становлять додаткове побічне навантаження до всіх інших організаційних обов'язків. Обов'язкова норма кореспонденцій – три в рік: одна під час літнього періоду і дві під час зими (мається на увазі виготовлення кореспонденцій). Від кореспондентів-легальників вимагати більше.
 6. ПРО ЩО ПИСАТИ В КОРЕСПОНДЕНЦІЯХ. – Кажучи коротко, в межах конспірації – про все. Зокрема, побажаним було б фіксувати чи висвітлювати таке:
 - а. Побут та боротьбу підпілля: настрої, щоденну роботу, щоденні труднощі, ріст окремих людей, успіхи революційної роботи на різних ділянках, невдачі та їх причини, спосіб життя підпілля, різні акції. Про все писати лише загально, не конкретно, послуговуватися загальними означеннями, зміненими псевдами тощо. Всі кореспонденції на цю тему повинні бути спрямовані до такої мети: відбивати незламний дух нашого підпілля, високу ідейність його учасників, всю його конструктивну роль виховника, організатора і



керівника народу, ролю знаменитої школи політичних кадрів, відбивати героїчну романтику нашого підпільного життя. Йдеться про можливо вірне і широке зафіксування чи висвітлювання тих усіх деталей, які складаються на загальний стиль нашого життя і боротьби, а які водночас ворогові не дають ніяких конкретних даних про рух. Добрим прикладом на те, як це можна робити, є матеріали, вміщені в большевицьких військових газетах: нічого такого, що могло б мати вартість для чужих розвідок, там немає, а просто життя ЧА там витворюється і фіксується доволі широко.

Ось для прикладу кілька тем для кореспонденцій з даної ділянки:

- Три дні в районі №3. Під таким заголовком можна дуже багато написати про настрої підпільників в певних теренах – про їх рішучість боротися до останнього віддиху, про їх щораз глибше переконання в правильності нашого шляху боротьби, про їх політичний ріст і повстанський гарт, про типи підпільників як людей і повстанців і т[аке] п[одібне];

- На постю. Може це бути, н[а]пр[иклад], літний повстанський постій. Висвітлити, чим займаються підпільники протягом дня: відпочинок, варення їжі (якщо вариться), вишкільні зайняття, читка літератури, розмови на різні теми, дотепи, стійкування тощо. В цілості вийде образок щоденного життя і щоденної праці підпілля;

- Сніг 16.IX.1950 р. Мабуть, несподіваний сніг завдає щороку значних труднощів не одній підпільній групі. Записати це в літературній формі – і буде кореспонденція про щоденні труднощі підпілля;

- Друг М. стає революціонером. Висвітлити ріст новика як революціонера. Звернути увагу на переломові моменти в житті юнака, на вплив на нього різних труднощів, висвітлити, як підпільна боротьба різьбить його характер;

- Район Л. в боротьбі за морально-політичне панування над своїм тереном. Показати зусилля підпілля мати зв'язки з усіма населеними пунктами, турботи кадрів, коли такі зв'язки хвилево рвуться, намагання добитися серед мас належного розуміння такого чи іншого потягнення Організації, раціональний розподіл революційної літератури тощо;

- Чому не допомагає масово-пропагандивна робота в районі Н. Показати байдужість кадрів до цієї справи, вказати на причини цього, висвітлити інші недомагання, якщо такі існують. Такі кореспонденції могли б бути також використовувані як вишкільний матеріал для кадрів;

- Ворога викрито. Показати, як чуйний щодо агентури друг по певних дрібних, на перший погляд, познаках розкриває агента – внутр[ішнього] чи зовн[ішнього]. Показати, які завдання мав агент і якого у зв'язку з цим подвигу доконав друг Н., викриваючи агента.

б. Відгомін визвольно-революційної боротьби підпілля серед легального українського громадянства: як реагує молодь на такі чи інші успішні акції підпілля, що між собою говорить, які створюються настрої, як реагує старше громадянство всіх прошарків, як реагує село, місто. Відбити, в якій мірі окремі виступи підпілля є подіями в житті українського громадянства. Збирати

матеріал під таким кутом: в якій мірі боротьба підпілля сприяє формуванню революційних настроїв, зміцнює віру українського населення в перемогу, скріплює його волю до опору.

в. Національні, політичні і економічні труднощі життя різних суспільних прошарків: селян, робітників, інтелігентів, про їхні щоденні клопоти, про їхню нужду, недостатню зарплату, важкі умови праці, страх перед тюрмою, вивозом, ненависть до ворога, співчуття для підпілля, активний опір тощо.

г. Опір українських мас московсько-більшевицьким окупантам в різних його формах: активні виступи – ліквідація висулжників, активний саботаж, інші форми активного спротиву; пасивний опір – виконування всього під терором, нерадо, почуття ненависти до окупантів.

д. Терор і грабунок большевицької адміністрації і поліції. В цьому випадку завжди точно фіксувати ім'я і прізвище бандитів та місцевих українських громадян, які потерпіли. Широко висвітлювати всі переслідування народу поліцією.

е. Життя української молоді – селянської, робітничої, середньошкільної, університетської. Її думки і настрої, її поставу до московсько-більшевицьких окупантів, до підпілля, активні виступи, пасивний спротив, патріотизм.

є. Процес перероджування східних українців. В яких обставинах це доконується, їхній попередній і теперішній спосіб думання, прояви українського патріотизму, наставлення до підпілля.

ж. Позитивні випадки гарного співжиття між зах[ідними] і сх[ідними] українцями. Як дійшло до цього співжиття, як воно проходить, в якій мірі в ньому проявляється соборницький український патріотизм.

з. Активне поширювання визвольних ідей легальними громадянами. В яких обставинах це робиться, з яких мотивів, які вплив[и] мають наші ідеї на неознайомлені маси.

7. ЯК ПИСАТИ КОРЕСПОНДЕНЦІЮ. – В журналістиці, звичайно, практикується в цьому випадку такі форми: а) загально-інформаційна кореспонденція; б) репортаж; в) публіцистичний нарис; г) газетна замітка; д) газетна або журнальна актуальна стаття.

Загально-інформаційна кореспонденція, як на це вказує вже сама назва, повинна містити в собі загальну, всебічну, можливо вичерпну інформацію в питанні, що його заторкує. Темою загально-інформаційної кореспонденції буває звичайно загальне становище, загальні відносини в якомусь терені, середовищі, установі, країні тощо.

Репортаж – це доволі детальний, можливо краще літературно оформлений звіт про якусь актуальну подію, про спостереження в часі подорожі, екскурсії, з проведеної розмови тощо.

Публіцистичний нарис відзначається тенденцією до виразного літературно-художнього оформлення. Метою цього жанру є подавати актуальну політичну чи громадську проблематику в можливо кращій художньо-літературній формі. Темою публіцистичного нарису може бути або якась одна окрема подія, один окремих факт громадського життя (як у репортажі), або

певне явище більш загального характеру. Для підкреслення цього явища автор може посилатися на різні факти з різних царин життя, з різних місцевостей та робити узагальнюючі висновки. В загальному різницю між репортажем а публіцистичним нарисом можна так схарактеризувати: коли репортаж відзначається у першу чергу актуальністю, точністю і багатством спостережень, то публіцистичний нарис змагає передовсім до підкреслення найважливішого, найбільш характерного, найбільш істотного, не так до ба[га]тства деталей, як до поглиблених спостережень і висновків. Крім цього, публіцистичний нарис повинен відзначатися також вищими літературними якостями.

Г а з е т н а з а м і т к а – це короткий опис якоїсь одної події, чи короткий образ відносин в якомусь терені, установі тощо з висуненням цілого ряду актуальних вимог (може бути й без цього), без жадної тенденції до літературного оформлення.

Газетна або журнальна актуальна с т а т т я займається звичайно однією або кількома актуальними політичними, соціальними чи економічними проблемами, аналізує окремі факти і явища, робить висновки, ставить постуляти. Журнальна стаття завжди буває більш основна.

Ще можна говорити про ф е л ь е т о н як про рід журналістичного жанру. Фельетоном звичайно називають¹⁰ легко написану, гарно оформлену статтейку чи то літературно-критичного, чи громадсько-актуального змісту. Розвиває звичайно якусь одну думку, підкреслює одну характерну рису, розвиває одну тезу. Дуже часто в пресі вміщується фельетони гумористично-сатиричного характеру.

Загальні вимоги до кореспонденцій усіх жанрів:

а. Кожна кореспонденція повинна бути насичена актуальним політичним змістом. Пишучи всяку кореспонденцію, треба пам'ятати, що це має бути кореспонденція для преси революційного політичного руху, найважливішим завданням якої є революційно-політичне освідомлення народу: пропаганда наших революційних цілей, нашого революційного шляху, мобілізація якнайширших народних мас на активну визвольну протиокупантську боротьбу. Цьому завданню повинні служити і всі кореспонденції. Писати на теми, що не мають актуального політично-мобілізуючого значення, – не вказується.

б. Кожна кореспонденція повинна бути політично спрямована і загострена. Конкретно йдеться про те, щоб кожний автор перше, ніж пічне писати, виразно здав собі справу з того, що він хоче підкреслити в даній кореспонденції, яку конкретну мету хоче нею досягнути, на що звернути увагу читачів, який дістати ефект. Щойно при цій умові кореспонденція, з погляду замислу, вийде цільною, спрямованою, в ній не буде непотрібних дигресій, абзаців, деталей. Кореспонденція повинна бути також політично загостреною. Це значить, що з неї повинен пробиватися дух нещадної боротьби проти всього, що реакційне, опортуністичне, не повинна бути залишена без належної революційної оцінки жадна скільки-небудь істотна деталь в способі думання, побуті, стилі роботи тощо. Кореспонденція повинна мати гостре, чутливе і рухливе політичне «жалю».

¹⁰ У тексті: називається.

в. Кореспонденція повинна бути можливо живою відбиткою нашої конкретної дійсності, в ній повинен бути виразно чутний живий нерв нашого життя. Вистерігатися перед усякою штучністю, неприродністю. Тут можуть бути два «ухили»: або надмірне підтягування всього на котурни (н[а]пр[иклад], надмірного, неприродного, або дуже голосного й балакучого героїзму чи патріотизму), або песимістичне недобачування позитивного і оптимістичного в нашій дійсності, песимістичне споглядання на неї, сприймання її як виключно лише кривавої трагедії. Обидві лінії шкідливі. Героїзму, н[а]пр[иклад], у нас не бракує. Але цей героїзм у нас звичайно не голосний, він не робить собі реклями. Люди здебільшого вмирають у нас мовчки. До того у нас вже всі так привикли, що думають про смерть як про виконання щоденного обов'язку. І чи власне цей момент не становить дуже характерної і разом з цим симпатичної риси нашого героїзму. Коли ж ми, в більшості випадків всупереч правді, примушуємо нашого героя в останню хвилину виголосити довшу патріотичну деклямацію, то ми, власне, перекручуємо цей справжній характер нашого героїзму – перекручуємо, очевидно, із шкодою для нього, бо в наш час публіка відвикла від цього роду деклямацій. – Ще більше шкідливі всякі чорні, песимістичні окуляри в спогляданні на нашу дійсність та в її сприйманні. Хто поза всіма нашими труднощами та крива[ви]ми жертвами не бачить нічого оптимістичного в нашій боротьбі, жадних наших перемог, жадних наших успіхів, – той взагалі нездібний дати об'єктивної оцінки нашим сьогоднішнім змаганням. А що вже говорити про той вплив на оточення, що його може мати таке сприймання, перелляте на папір! Це вплив виразно негативний: він підтинає у людей всі коріння віри в нашу перемогу, він заставляє всіх плакати сльозами безсилля сто разів більше за самого автора, він утверджує серед читачів цілком невластивий погляд на дух, який панує в наших рядах, він не мобілізує, не підтягає на боротьбу, а відштовхує від неї, тобто дає цілком протилежний ефект від того, що його повинна давати наша революційна література.

В кореспонденціях вистерігатися також всього видуманого, незгідного з дійсністю. Воно завжди дуже неприємно вражає усіх, хто лиш знає трохи дане життя. Щоб написати добру кореспонденцію про якусь подію, середовище тощо, треба раніше цю подію чи середовище добре знати. Найкраще знання в цьому випадку дає, очевидно, безпосередній досвід. Коли ж такий безпосередній досвід неможливий, то тоді можна покористуватися інформаціями других людей з тим, що ці інформації повинні бути якнайбільше докладні і вірні.

Подати точні вказівки про те, як писати, – неможливо. По-перше, цей досвід здобувається шляхом уважного студіювання різних жанрів у пресі (в нашому випадку можна це робити і на основі большевицьких газет і журналів), по-друге, – на основі безпосередньої практики.

8. З метою якнайбільше конкретно сприяти вирощуванню кадрів кореспондентів-журналістів з-поміж наших рядів – з боку ГОСП-у шляхом індивідуальної переписки будуть подаватися конкретні завваги кожному авторові до кожної його кореспонденції.

9. Крім тих родів кореспонденцій, які тут було вказано, кожний кореспондент може присилати і окремі статті на всі актуальні питання з різних ділянок – до використання у Випусках, у формі окремих брошур чи в інший спосіб.
10. Кожний кореспондент обов'язаний подавати також свої завваги про потреби пропагандивної роботи в терені, оцінку різних видань, різні пропозиції з цієї ділянки тощо.

Потреба в кореспонденціях у теперішній момент значна. Закликається усіх друзів до активної і відважної співпраці у цій ділянці.

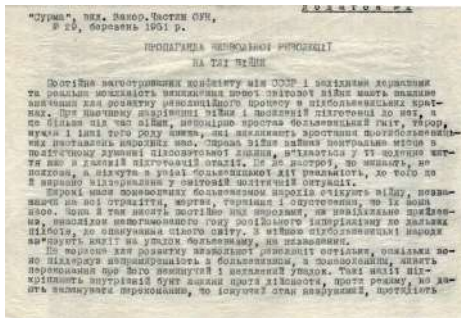
* * *

Д о д а т о к № 2

«Сурма», вид[ання] Загор[донних] Частин ОУН,
№29, березень 1951 р.

ПРОПАГАНДА ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ НА ТЛІ ВІЙНИ

Постійне загострення конфлікту між ССРСР і західними державами та реальна можливість виникнення нової світової війни мають важливе значення для розвитку революційного процесу в підбольшевицьких країнах. При наочному



назріванні війни і посиленій підготовці до неї, а ще більше під час війни, непомірно зростає большевицький гніт, терор, нужда і інші того роду явища, які викликають зростання протибольшевицьких наставлень народних мас. Справа війни займає центральне місце в політичному думанні підсоветської людини, в'їдається у її щоденне життя вже в далекій підготовчій стадії. Це не настрої, що минають, не

психоза, а відчута з усієї большевицької дії реальність, до того ще й виразно від[д]зеркалена у світовій політичній ситуації.

Широкі маси поневолених большевизмом народів очікують війну, незважаючи на всі страхіння, жертви, терпіння і спустошення, що їх вона несе. Вона й так висить постійно над народами як невідхильне прийдешнє, внаслідок непогамованого гону російського імперіялізму до дальших підбоїв, до опанування цілого світу. З війною підбольшевицькі народи зв'язують надії на упадок большевизму, на визволення.

Це корисне для розвитку визвольної революції остільки, оскільки воно підтримує непримиренність з большевизмом, з поневоленням, живить переконання про його неминучий і недалекий упадок. Такі надії підкріплюють внутрішній бунт людини проти дійсности, проти режиму, не дають запанувати переконанню, що існуючий стан незрушимий, протидіють зневірі, резигнації і

наставленню на постійне пасивне скорення перед большевицьким насильством. Большевики розуміють це дуже добре і бояться таких наслідків наставлення мас на війну. З цього випливає безглузде протиріччя в большевицькій внутрішній політиці і пропаганді останнім часом; з одного боку – величезні озброєння і маніфестація своєї мілітарної могутності, страшний крик про вигадане розпалювання війни західними державами, про готування страшною війською машини на Заході, наставленої на агресію проти «народних демократій», а з другого боку – введення терористичних законів проти ширення воєнних настроїв в усіх комуністичних країнах. Ясно, що нова хвиля масового терору під покришкою миролюбності спрямована не проти підготовки до війни, матеріальної і психологічної, що її веде сам большевицький режим, а проти тих антибольшевицьких настроїв і сподівань широких мас, які в'яжуться з очікуванням війни.

Сподівання недалекої війни СРСР з західними державами – це реальний спонтанно діючий чинник, спроможний успішно неутралізувати всепригнітаючу сугестію цілої підбольшевицької дійсності про незрушимість большевицького режиму і системи, про непереможність російської імперії. Пропаганда визвольної революції мусить належно оцінювати якість і силу цього фактора, щоб його мобілізувати й пляново направляти у русло активної боротьби. Не можна недооцінювати наслідків систематичного большевицького терору і пропаганди в створюванні серед широких народних мас переконання, що большевизму і російського імперіялізму ніхто і ніщо не знищить, що шкода кожної спроби і марних жертв, що залишається одне – примиритись з лихом, пасивно пристосуватись, щоб якимось жити. Ця впоєна большевизмом сугестія і створене нею загальне наставлення – це найбільша перешкода на шляху визвольної революції, яка заморожує, паралізує той величезний революційний потенціал, яким є глибока і дуже сильна ненависть пригнічених большевизмом народів до існуючого стану, бажання його знищення і зміни.

Треба в першу чергу скрушити ту кам'яну стіну, через яку тяжко пробитися до умів, до свідомості і до волі підсоветської людини великій правді про силу народньої революції. Якщо б ці всі маси поневолені большевизмом народів, які його ненавидять і прагнуть його упадку, але коряться йому і несуть величезні жертви, бодай на хвилину усвідомили собі свою силу, перестали прикладати свої руки до власного гноблення під наказом ворожого режиму, та одностайно вдарили то своєму тиранові – з нього не залишилося б і сліду. Довести це до свідомості цілого українського народу і його природніх союзників – це перше, підставове завдання революційної дії. В цьому напрямі і йдуть змагання на українських землях ОУН і УПА. В тому нашою властивою ціллю є усвідомити народам їхню власну потенцію, можливість здобути волю власною боротьбою в революційному зриві, незалежно від світової ситуації, без допомоги сторонніх сил, йдучи за покликом ядра революції і її проводу – націоналістичного підпілля. Але так само треба відповідно використати все те, що успішно б'є в стіну сугестій про непереможність большевизму, зокрема там, де найважче її зрушити

власними аргументами революції. До багатьох людей, які ніяк не повірять в спроможність революції, має легший доступ думка про упадок большевизму у його воєнному ударі з західними потугами. Для тих, що вже піддалися сугестіям большевицької пропаганди про невичерпні засоби, а передусім про недосяжну технічну¹¹ могутність ССРСР, найбільш переконливе значення має протиставлення аргументів того самого порядку – удар ССРСР з ще більшим, сильнішим, а передусім якісно набагато вищим технічно-мілітарним потенціалом західного блоку. Разом з поширенням переконання про неминучість такої тотальної війни в недалекому майбутньому, прищеплюється віра в провал большевизму також у таких середовищах, куди ще не доходить революційна пропаганда або де ще немає для неї приємливого ґрунту.

Сподівання народних мас на війну, як таран б'є в стіну сугестій про непоборність большевизму. Треба оволодіти також тією махіною і вибивати нею виломи, щоб через них прорвалися вістки визвольної революції – визвольні ідеї, кличі, віра і запал до боротьби.

Зв'язання з війною усіх надій народних мас на знищення большевизму має негативне для революції ділання, оскільки воно посилює орієнтацію на зовнішні сили, замість покладатися на власну боротьбу. Тому зусилля революційної політично-пропагандивної роботи мусять бути спрямовані на те, щоб таку воєнну орієнтацію перетворити на революційне наставлення, а пасивне вичікування – на активну боротьбу. Не можна протиставляти сподіванням на війну революційної концепції визволення, бо через те настрої, викликані таким сподіванням, залишалися б невикористані для справи революції або й частково спрямовувалися б проти неї. А вони можуть бути дуже сильним стихійним чинником. Навпаки, ці настрої, надії мас у зв'язку з війною треба використати, як ґрунт для самої революції, пов'язуючи один процес з другим.

Революційну концепцію визволення в ситуації правдоподібного вибуху війни оформлюємо¹² в ядерну програму-клич, що поширюється серед широких мас усіх поневолених большевизмом народів: під час війни, не чекаючи на її кінець, поневолені народи повстають у спільній визвольній, протибольшевицькій революції. Революція – це кінець большевизмові і кінець його війни. Це воля і мир! Загальну протибольшевицьку боротьбу-повстання мають розпочати організовані революційні, підпільні сили ОУН-УПА та організації інших народів, як рівно ж зреволюціонізовані частини армії, робітничі осередки. До розпочатої боротьби приєднаються широкі народні маси, змобілізовані в армії і немобілізовані, на фронті і в заплілі. Вирішальним у революційному зриві є його масовість та експльозивне поширення з вогнищ вибуху на всі підбольшевицькі простори, на всі галузі життя. Не замикання революційного процесу в бастіонах і не перехід до малої фронтової війни проти тих сил, які большевики ще тримають у руках і кидають на здавлення зриву. Всі зусилля мусять бути спрямовані на те, щоб революційний зрив поширився як вогонь, не дався локалізувати, щоб

¹¹ У тексті: техніку.

¹² У тексті: оформлюємо.

він викликав спаралізування всієї державної і воєнної машини большевицького режиму та схоплення у кожному місці, в кожній галузі властивих рупорів большевицького режиму за горлянку. Вся акція підпільних революційних сил, політично-пропагандивна і партизансько-бойова, в першій стадії зосереджується на тому, щоб таку концепцію-плян визвольної революції поширити скрізь, щоб її кличі дійшли до кожного закутка, до кожної людини, щоб вони були зрозумілі і пориваючі та щоб виявами дій підпілля, політичними і мілітарними, створити серед мас свідомість, що провідні, ініціативні й організуючі сили революції є готові і тим піднести віру в справу революції та готовність до участі в ній. Ці висліди підготовчої боротьби підпілля в сполучі з загальною ненавистю до большевизму створять вибуховий матеріал, що у відповідний час має спалахнути і рознести большевицьку тиранію, зламати хребет поневолюючому російському імперіялізмові. Пропаганда революції, в широкому її розумінні, з усіма засобами й методами поширення й утвердження ідей і плану революції в Україні і серед інших народів, – має вирішальне значення для цілого змагання. Вона має підготувати народ і кожну людину до боротьби, створити таке наставлення, щоб опісля ініціатива, організуючі дії, заклики і вказівки з революційного підпілля знаходили в масах не тільки симпатію, але й реалізацію.

В поширюванні і обґрунтовуванні наших кличів та перетворюванні пасивного очікування свободи від війни на готов[н]ість до чинної боротьби – революційна пропаганда якнайповніше використовує науку з останньої війни, що глибоко закарбувалась у свідомості народних мас.

Коли гітлерівська Німеччина була вже зламана, а маси ще були у війську і мали в руках зброю, був відповідний час, щоб вони активно стали до боротьби, що її розгортала УПА. Замість того – складення зброї, поворот у ненависне ярмо і у страшні злидні, пляново ще більше погіршує оборонений ними режим. Фальшива омана в сподіваннях на якусь поправу, еволюцію большевицької системи. Чи це саме має знову повторитись!

Сама війна, без огляду на її висліди, ніколи не принесе визволення. Чужі держави, які ведуть війну, борються за власні цілі, за власне добро, а не за волю інших та ще й тих народів, які, хоч поневолені, стояли в советських лавах. При відсутності активної протибольшевицької боротьби не можна надіятися доброзичливого відношення від сторонніх переможців. А до того ж тоді й перемога над большевизмом була б набагато трудніша і пізніша. Війна створює тільки добру нагоду й пригожі можливості для визволення власною боротьбою.

Протибольшевицька визвольна революція під час війни – це знищення ворожої неволі, пригноблюючої комуністичної системи, створення і захист підстав для національної, соціальної й особистої свободи й добробуту, забезпечення волі й непридавленого розвитку нації у самостійних державах – ціною найменших жертв. Вона відразу перериває, закінчує війну, рятує життя дальших мільйонів гнаних на воєнний заріз вояків та цивільного населення, рятує родини, оберігає оселі, міста, цілі країни перед дальшими страшними спустошеннями новітньої атомової війни. Революція в жадних умовах не вимагає навіть частини тих жертв,

які пожирає війна. А ті, що впадуть, віддадуть життя за добру справу, за волю, здобудуть собі вічну славу серед своїх народів та вдячність багатьох поколінь. Якщо найширші маси, вояцькі і цивільні, свідомі справедливої народньої справи, стануть активно по боці революції, тоді большевизм будуть захищати тільки найгірші вороги свободи нації і люди – комуністично-енкаведівські злочинці та найзапекліші оборонці російського імперіялізму.

Приготування загального протибольшевицького зриву під час війни – це передусім широка революційна пропаганда, що має відповідно наставити народні маси, кожну людину зокрема. Щоб кожний знав, що в час війни прийде протибольшевицька революція, яка єдина принесе визволення, і він має в ній стати до боротьби там, де опиниться в час зриву, і так, як це можливо. Вона ведеться ввесь час, вже тепер, з найбільшим зусиллям різними методами і в різних формах. Важливо, щоб вона доходила скрізь. При тому її неможливо приховати перед большевиками і не має такого пляну. Вони мусять знати і про її існування, і про її зріст та засяг. Не уявляємо ані не плянуємо революції у формі цілком законспірованої змови-замаху, що виникає несподівано, захоплює якісь ключові позиції, центри, відразу паралізує ворожу систему, або далі поширюється під впливом першого несподіваного удару й розмаху. Такі пляни підготов[к]и революції вважаємо за нездійснені в протибольшевицькій дійсності фантазії. Якщо б така справа мала бути справді невідомою, нерозкритою в час підготовки, то мусіла б бути при тому дуже мала група учасників. Значить, це міг би бути якийсь один акт, а не масова підготовча акція. А відірваний факт, який би він не був змістом і в який центр большевицької системи він не вдарив би, – не викличе загальної революції, тільки залишиться епізодом, хоч би й дуже значним.

Головною ставкою визвольної революції мусить бути масовість, підготов[к]а, а потім підняття на боротьбу широких мас. Зміст підготовчої пропаганди при тому мусить бути загально відомий, тільки конспірується організаційно-технічне проведення у деякій мірі, а керівні і виконуючі сили якнайбільше, щоб ворог не міг паралізувати. В масовості лежить сила і безпека революційної підготовки. Бо її властива суть – це свідомість, внутрішнє переконання і наставлення кожної людини, заховане в її душі. Ідеальне її проведення – щоб усі знали, усі ждали на поготові мовчки, непомітно. Чим ширше розгорнена така пропаганда, тим важче ворогові її поборювати, а далі вона шириться сама, а навіть під большевицької протидії. Внаслідок великого поширення революційних кличів серед протибольшевицьких народів, режимові стає щораз важче провести межу між небезпечними і не шкідливими. Зростає його недовір'я, страх. У военній обстановці це створює особливу атмосферу загального великого напруження між вояцькою масою та комуністичним активом в армії. Щораз менше таких елементів, до яких режим має довір'я. А перейти повністю і одверто на розподіл за національним принципом – що москаль і свій певний, а українець й іншої національності – «ворог народу», – большевикам важко, бо з того постають погані наслідки для всієї їхньої політики в національному питанні, яке під час війни відіграватиме дуже важливу роль. Большевики заплутуються

щораз більше у такі протиріччя, які будуть їм зривати одні позиції за другими. Це все корисне для розгортання революції, яка має за собою правду, ясні ідеї і шлях боротьби.

Війна незмінно збільшує терпіння жертв і руїну поневолених большевизмом народів. Перед десятками мільйонів під час війни стоїть загроза повної загибелі. І це все на користь, на захист найстрашнішої неволі, гніту. З другого боку, війна створює під різними оглядами пригожі можливості, нагоди для протибольшевицької революції, яка дасть волю народам, нове, вільне життя людині. Вона покладе край самій війні і большевицькій тиранії одночасно.

Такі протиставлення, конечність вибору між двома протилежними догмами, які стоять перед кожним народом і кожною людиною під час війни, – це головний матеріал для революційної пропаганди. Її завдання – правдиво і переконливо розкрити перед усіма дві догми-альтернативи так, щоб кожний вибрав дорогу боротьби за правду і за волю, дорогу активного борця, а не пасивний шлях до большевицької м'ясорубки. Революційна пропаганда має дати не тільки ясне пізнання і тверезе розуміння цілого положення та виходу з нього. Вона мусить витворити високе напруження волі і почувань в кожній одиниці і в масах, щоб вони з рішучістю і запалом пішли до визвольної боротьби. – (Всі підкреслення в цій статті наші – Р-1197).

* * *

Д о д а т о к № 3

ТЕМИ ДЛЯ АКТУАЛЬНИХ ПОПУЛЯРНИХ БРОШУР ТА СТАТТЕЙ

I

1. Київська Русь – державний твір українського народу.
2. Геній українського народу в культурі княжої Русі.
3. Українська культура в Литовсько-Руській Державі.
4. Правда про Переяславський договір (коротше як «Переяславська легенда»).
5. Україна несе культуру в Московщину (XVII стор[іччя]).
6. Російський імперіалізм – найлютіший ворог українського народу.
7. Боротьба українського [народу] проти російського імперіалізму.
8. Шевченко – співець державної самостійності України.
9. Російський шовінізм (замітніші історичні і теперішні приклади).
10. «Зрада» чи служіння Україні (оцінка переходу Мазепи до Карла XII та всієї його політики).



11. Шевченко і Росія (відношення Шевченка до Росії і навпаки; підкреслити, що факт підтримки Шевченка з боку деяких росіян є непоказовий для відношення російського загалу до нього і до українського народу).
12. Виговський, Дорошенко, Мазепа – борці за державну незалежність України.
13. Росія несе Україні лише реакцію (культурна вищість Росії в XVII стор[іччі], занепад освіти на Україні після поневолення Росією, кріпацтво, дикість звичаїв, деспотія, імперіялістичні війни, гніт).
14. Центральна Рада – борець за національне і соціальне визволення українського народу.
15. Визвольна боротьба українського народу за державну незалежність України в 1917-[19]20 рр.
16. Імперіялістична політика російських большевиків супроти України в 1917-[19]20 рр.
17. Трагічна помилка частини українців у 1917-[19]20 рр. (про байдужість до справи національного визволення України, наївна віра в «дружні почуття» росіян щодо України і т[ак] д[алі]).
18. Українські большевики – підлі зрадники українського народу, продажні вислужники російсько-большевицьких імперіялістів.
19. 30 років Московсько-большевицького ярма над Україною.
20. Колоніальна економічна політика большевицької Москви в Україні (коротко).
21. Утворення українського народу (опрокинути російську теорію про утворення українського народу щойно в XIV-XV стор[іччі]; можна послатися на теорію Щербаківського¹³).

II

22. Український патріот-борець у творах Лесі Українки.
23. Талановитість і творча снага українського народу.
24. Український народ і його любов до свободи.
25. Патріотизм українського народу.
26. Героїчне в історії України.
27. Національна гордість українського народу (безперервна боротьба за свободу, збереження своєї національної окремішності, незважаючи на всі страшні зовнішні лихоліття, на кількаразову страту провідної верстви, багата народна

¹³ **Щербаківський Вадим** (1876 – 1957) – історик, археолог, етнограф, мистецтвознавець. Навчався у Петербурзькому, Московському та Київському університетах, учасник українських соціал-демократичних гуртків, за що піддавався арештам. Працював у музейних установах Львова та Полтави, брав участь в етнографічних та археологічних експедиціях у різних районах України. Професор Українського університету в Полтаві (1918), дійсний член Української Академії Наук. З 1922 р. – на еміграції, професор Українського Вільного Університету в Празі (1922-1945) та Мюнхені (1945-1951). Наукова спадщина В. Щербаківського становить понад 100 праць, зокрема: «Архітектура у різних народів і на Україні» (1910), «Основні елементи орнаментативної української писанок і їхнє походження» (1925), «Формація української нації» (1941), «Кам'яна доба в Україні» (1947), «Орнаментативна української хати». Найбільшим здобутком вченого є його власна концепція походження українського народу, розроблена на підставі археологічних та етнографічних матеріалів. В. Щербаківський вважав, що українці були автохтонами з часів палеоліту.

- культура, талановитість українського народу, демократичний дух).
28. Талановитість та моральні якості українських людей і майбутнє України.
 29. Любов Українського народу до України.
 30. Геть низькопоклонство перед російською культурою!
 31. Що несе Україні російська культура? (Негативні особливості російської культури; російську літературу зачіпати менше, говорити головню про негативи російської політичної культури (деспотія, тиранія, імперіялізм, шовінізм), соціальної та побутової).
 32. Історичне значення ідеї Хвильового «Геть від Москви».

III

33. Геть психологічний кордон Збруча – з-поміж українського народу.
34. Сила українського народу в його непохитній єдності.
35. Ідея соборності України в українській історії (позитивні приклади).
36. Кордон Збруча¹⁴ валиться і зникає (позитивні приклади поглиблення єдності між східними і західними українцями в теперішній період).

IV

37. Як проводити вишкільну роботу з кадрами Організації в теперішніх умовах (методично-практичний порадник).
38. Виховна робота в кадрами Організації (вага проблеми, мета роботи, методично-практичні вказівки).
39. Член ОУН в сьогоденних умовах (загальна обстановка, загальна роля і завдання Організації, загальні обов'язки члена ОУН в цьому пляні).
40. Член ОУН як організатор та керівник українських народних мас (завдання Організації як організатора і керівника народу, впливаючі з цього завдання кожного окремого члена, обов'язок кожного члена стояти вище загалу як під оглядом моральних якостей, так і під оглядом знань, обов'язок члена проводити народові – скеровувати його в потрібному напрямі, потягати за собою, поривати прикладом).
41. Революційний героїзм (героїзм праці і крові).

Примітка: Наведені теми – це тільки проєкт, і тому не треба їх трактувати як незмінні. Формулюючи теми, нам йшлося найбільше про відмічення самої лише проблеми. Окремі автори, бажаючи опрацювати якусь з відмічених проблем, можуть собі формулювати теми цілком довільно.

Інструкція підготовлена у червні 1951 р. (датується за написом, поміщеним на початку документа). Видана під криптонімом Головного осередку пропаганди – «Р-1197». Авторство Петра Федуну встановлено за його епістолярною спадщиною. Відомі машинописні копії інструкції:

¹⁴ **Кордон Збруча** – йдеться про річку Збруч у Західній Україні, ліву притоку Дністра. Впродовж багатьох століть вона була кордоном між Туреччиною та Польщею, з кінця XVIII ст. – Австрії та Росії, у 1921-1939 рр. між СРСР та Польщею. Зараз розмежовує Тернопільську та Хмельницьку області України.

1) обсягом 28 сторінок (*Архів УСБУ ЛО (речові докази до архівно-кримінальної справи по обвинуваченню Євгена Пришляка)*; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 10. – Арк. 314-341);

2) обсягом 15 сторінок (*Архів УСБУ ЛО (речові докази до архівно-кримінальної справи по обвинуваченню Євгена Пришляка)*);

3) обсягом 14 сторінок (*ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 88. – Арк. 491-503*).

№ 130

Листівка з агітацією проти виборів до
Верховної Ради СРСР 1950 року

[Вересень 1949 р.]

За Українську Самостійну
Соборну Державу!Воля народам!
Воля людині!У к р а ї н с ь к і
Селяни, Робітники, Інтелігенціє!

Ще свіжі у Вашій пам'яті горезвісні вибори до Верховної Ради СРСР у 1946 році. Ви ще добре пам'ятаєте ті численні, до зубів озброєні енкаведівські гарнізони, що в той час квартирували в кожному нашому селі і місті. Бо чи ж можна колись забути те, що вони виробляли? Чи можна забути їхні звірства, дікі знущання і терор, забути те, як під штиками гнали вони Вас голосувати на Ваших гнобителів і визискувачів?

Такі самі «найдемократичніші» вибори до Верховної Ради СРСР кремлівські верховоди призначили згідно зі своїми законами оце вдруге. Вибори потрібні їм для того, щоб маскувати свою диктатуру, насильство і безправство.

Вибори потрібні їм для того, щоб обдурювати світ, що народи і працюючі маси СРСР підтримують їх у 99,99%. Цю ганебну суть сталінських виборів за роки більшовицької влади Ви добре пізнали, а найкраще в 1946 році.

Ви також добре знаєте що являє собою Верховна Рада СРСР.

Вона іменується Вашим парламентом, Вашим найвищим представництвом. А чи в цьому представництві хоч один Ваш представник? Чи є там хоч один депутат, якого Ви самі висунули б і на якого Ви добровільно головували б? Чи в той час, коли в 1946-1947 році в Східній Україні шалів голод, хоч один

з цих «народних обранців» у Верховній Раді ССРСР заступався за народом? Чи там пролунав хоч один голос захисту в справі дикого переселення мільйона українців з Лемківщини, Перемищини, Ярославщини, Грубешівщини, Холмщини і Підляшшя? А сьогодні, коли в Західній Україні шляхом звірського терору заганяють Вас у колгоспи, чи хоч один депутат, ніби добровільно Вами обраний, станув у Вашій обороні?

Ні, цього всього не було і немає! Бо Верховна Рада ССРСР – це сліпе знаряддя в руках Сталіна. Бо Верховна Рада складається, власне, з Ваших поневолювачів, тих, які загарбали Україну і гноблять український народ, як і всі інші народи ССРСР. Бо в Верховній Раді ССРСР засідають ті, які навмисне викликали голод у 1933 і 1946 рр., які перевели звірське переселення українців із західних окраїн Українських Земель, які загнали народ у колгоспну панщину. Верховна Рада ССРСР складається з російсько-большевицьких гнобителів і їх найманців – підлих зрадників власних народів. А таким людям чужа любов до народу, чужі його інтереси, вони глухі на народні болі, страждання і потреби.

І на таких катів, гнобителів, визискувачів і зрадників знову хочуть заставити Вас голосувати.

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА РАДА закликає Вас:

Не йдіть до виборів! Не приймайте участі в голосуванні! Одностайно бойкотуйте вибори до Верховної Ради ССРСР! Це в большевицьких умовах єдиний засіб вияву своєї справжньої волі!

Використайте свій досвід з 1946 і 1947 рр. і в цих виборах. Тоді Ви станули на висоті своїх завдань, виказали свою велику свідомість, стійкість і політичну зрілість. Ваша противиборча боротьба стала відома широким масам працюючих ССРСР, одушевляючи їх на боротьбу проти большевицьких гнобителів і експлуаторів. І не тільки масам в ССРСР. Вона стала голосною в цілому світі, здобуваючи для українського народу признання і прихильність серед усіх народів. Своєю поставою в день большевицьких виборів у 1946 і 1947 рр., Ви, українські Селяни, Робітники, Інтелігенціє, створили неоціненний капітал для політичної роботи Української Головної Визвольної Ради.

УГВР закликає Вас до такого спротиву, який Ви поставили 9 лютого 1946 р.

Пам'ятайте! Якщо большевицькі опричники навіть заженуть Вас до виборів, **але силою**, якщо навіть видеруть Ваші голоси, **але Ви не віддасте їх добровільно** – це вже Ваша перемога.

Бойкотуючи вибори, Ви протестуєте проти поневолення України, проти гноблення українського народу і всіх інших народів.

Бойкотуючи вибори, Ви заявляєте про свою одностайну підтримку Української Головної Визвольної Ради – Вашого підпільного Парляменту і Уряду.

Бойкотуючи вибори, Ви зриваєте маску зі сталінської диктатури і показуєте її і перед масами ССРСР, і перед усіма народами світу в усій її огидній наготі.

Бойкотуючи вибори, Ви боретеся проти колгоспів, безпощадного визиску і каторжної праці, проти придушення демократичних прав і свобод. Ви боретеся за волю, за те, щоб самим господарювати на своїй землі у своїх власних

трудових господарствах, за те, щоб праця на фабриках і заводах була вільною і справедливо оплачуваною, за повне забезпечення матеріальних і духових потреб сім'ї, за справжній демократичний ляд – вільні вибори, справжнє народне представництво, свободу слова, друку, зборів і політичних організацій, за вільну і повноправну людину.

Бойкотуючи вибори, Ви наближуєте той великий день, коли в блеску слави встане вільна Українська Держава і український народ, як вільний і рівноправний, увійде в сім'ю вільних і рівноправних народів.

СМЕРТЬ РОСІЙСЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКИМ ЗАГАРБНИКАМ!

**ЗАВОЛЮ, НЕЗАЛЕЖНІСТЬ, ДЕМОКРАТІЮ І
ДРУЖБУ НАРОДІВ!**

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА ДЕРЖАВА!

1950 рік

**УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА
РАДА**

Листівка написана у вересні 1949 р. (датується за епістолярною спадщиною Петра Федуну). У підпіллі поширювалася за підписом – «Українська Головна Визвольна Рада». Авторство П. Федуну встановлено за його епістолярною спадщиною. Зберігся друкований примірник видання 1950 р. у «Друкарні ОУН ім. Миколи Міхновського» (*ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 38. – Арк. 105-105зв.*), а також машинописна копія в перекладі російською мовою (*Там само. – Спр. 372. – Т. 51. – Арк. 366-370*).

Опубліковано: Радянські виборчі кампанії в Західній Україні (1946-1951 рр.). Збірник документів і матеріалів / [упоряд. і відп. ред. О. Й. Стасюк]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2011. – С. 673-675. – (Серія «Український визвольний рух у ХХ столітті»).

№140

Рішення УГВР про призначення Петра Федуна –
«П. Савчука» заступником Головного Командира УПА

15 липня 1950 р.

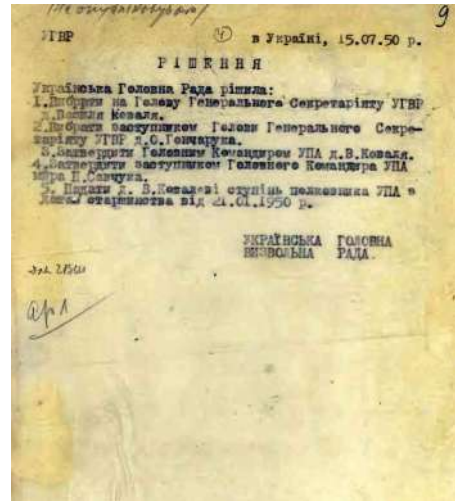
УГВР

Україні, 15.07.[19]50 р.

РІШЕННЯ

Українська Головна Рада рішила:

1. Вибрати на Голову Генерального Секретаріату УГВР д[руга] Василя Коваля¹.
2. Вибрати заступником Голови Генерального Секретаря УГВР д[руга] О. Гончарука².
3. Затвердити Головним Командиром УПА д[руга] В. Ковалю.
4. Затвердити заступником Головного Командира УПА м[а]й[о]ра П. Савчука³.
5. Надати д[ругові] В. Ковалеві ступінь полковника УПА з датою старшинства від 21.01.1950 р.

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА
ВИЗВОЛЬНА РАДА

Рішення прийняте 15 липня 1950 р. (дагується за написом, вказаним на початку документа) на нараді членів Проводу ОУН в Україні та членів УГВР. Підпис – «Українська Головна Визвольна Рада». У верхньому лівому куті документа простим олівцем, правдоподібно рукою П. Федуна, зроблено помітку «(Не опубліковувати)». У нижньому лівому куті документа іншими особами простим олівцем зроблені помітки: «Для ГВШ» та «арх[ів]». Збереглася машинописна копія документа (ГДА СБУ – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 5. – Арк. 9).

¹ «Василь Коваль» – Василь Кук, керівник збройного підпілля ОУН в Україні після загибелі Р. Шухевича – «Тараса Чупринки».

² «О. Гончарук» – Роман Кравчук, керівник збройного підпілля ОУН на ЗУЗ.

³ «П. Савчук» – Петро Федун.

№ 143
Матеріали слідства, проведеного
Василем Охримовичем, про обставини загибелі
Романа Кравчука – «Максима» та
Петра Федуна – «Полтави»

[Червень 1952 р.]

Акт – звідомлення
про обставини й згогадні причини загибелі
сл[авної] п[ам'яті] «Максима»¹ й «Полтави»² та друзів.

В днях 21 і 22 грудня 1951 року в сусідючих між собою лісах, т[ак] зв[аних] «Григорівському»³ й «Вишнівському»⁴, Букачівського⁵ району, Станісл[авської]⁶ області, розігралася одна із великих трагедій українського національно-визвольного руху. Під час большевицьких облав на ці ліси смертю героїв в цих днях загинули два видатні діячі українського національно-визвольного руху сл[авної] п[ам'яті] «Максим» і «Полтава» wraz із почотом своїх друзів, в числі 5 повстанців⁷. Разом, отже, загинуло в цих днях 7 друзів.

Незважаючи, однак, на те, що того роду подія – удар в українське організоване національно-визвольне підпілля вимагає належного висвітлення цілої цієї трагедії, – ледве чи удасться з цілою точністю вияснити її причини. Трудність ця полягає в тому, що сплітається тут дуже багато фатальних елементів, найрізнішої натури, і кожний з них міг заважити на цій трагічній події. Основні елементи, які могли відограти цю злочасну роль, можуть бути: 1) передання органам МГБ запідозрюваним в сексотстві «Маком»⁸ згл[ядно] його

¹ «Максим» – Роман Кравчук, керівник збройного підпілля ОУН на ЗУЗ.

² «Полтава» – Петро Федун.

³ Йдеться, правдоподібно, про лісовий масив, розташований між селами Григорів та Вишнів Рогатинського району Івано-Франківської області.

⁴ Йдеться про лісовий масив, розташований неподалік с. Вишнів Рогатинського району Івано-Франківської області.

⁵ У тексті: Букачовецького.

⁶ У тексті: Станісл[авської].

⁷ Разом із Р. Крачуком та П. Федуним загинули: референт СБ Букачівського районного проводу ОУН **Богдан Паньків** – «Буря», кур'єр «Максима» **Євген Якимів** – «Богдан», референт пропаганди Журавнівського надрайонного проводу ОУН **Богдан Зобнів** – «Миронич», провідник Букачівського районного проводу ОУН **Михайло Сенюк** – «Скритий» та бойовик «Миронича» **Григорій Ярема** – «Зенко».

⁸ «Мак» – Петро Грабар, керівник кушцового проводу ОУН. У травні 1952 р. ліквідований СБ ОУН за підозрою у співпраці з органами МГБ та видачі останнім у кінці 1951 р. місць укриття Петра Федуна – «Полтави» та Романа Кравчука – «Максима».



дружиною-хованцем», інформації про при-
 близне місце зимівлі сл[авної] п[ам'яті]
 «Максима»; 2) можливість «всіпи» зі сто-
 рони одного цивіля, який помагав загалом
 в заготовуванні криївки сл[авної] п[ам'яті]
 «Максима» і був приблизно зорієнтований
 де вона знаходиться; 3) можливість загаль-
 ного звернення уваги органів МГБ на будо-
 вання криївок в цих лісах, спричиненого
 конечністю шляхом «організовки» (явної)
 здобувати потрібне устаткування криївки;
 4) можливість «всіпи» з боку двох інших
 цивілів, які випадково налізли на криївку
 у «Вишнівському» лісі, в якій перебува-
 ли і д[руг] «Максим», і д[руг] «Полтава»;
 5) можливість потраплення большевиків на
 слід криївок д[рузів] «Максима» і «Полта-
 ви» десь в тих лісах при ліквідації – упадку
 у цьому ж «Вишнівському» лісі місцевого
 кущового «Зенка»¹⁰ з двома друзями (що

мало місце 20 або 21 листопада)¹¹; вкінці б) можливість ролі незнамого для нас
 елементу випадковості, н[а]п[р]иклад, хоч би можливість, що серйозніші підоз-
 ріння большевиків про перебування в тих лісах д[руга] «Максима» оформилися в
 них після того, як один з людей д[руга] «Максима», йдучи саме 21 грудня на одну
 зустріч, наліз не переводячі облаву війська і в цій перепалці загинув. Щоб вияс-
 нити ці всі можливі причини – належало б переводити дуже основне слідство,
 що в даний момент є неможливе. А утруднює роз'яснення і це, що большевики
 і по сьогодні цілу трагедію оточують строгою таємницею – напри[м] ніде не
 показували в районах трупів побитих, не подавали жодних даних про кількість
 їх, ні навіть про докладний час самої трагедії. Отже – замість вияснюючого цілу
 справу основного дослідження – залишається обмежитися до з'ясування цих

⁹ Йдеться про Ольгу Саврій (за чол. Грабар), дружину кущового провідника ОУН Петра Грабара – «Мака» (перебувала разом із ним на нелегальному становищі). У травні 1952 р. ліквідована СБ ОУН разом із своїм чоловіком.

¹⁰ «Зенко» – особа не встановлена, кущовий провідник ОУН.

¹¹ Згадана подія мала місце 22 листопада 1951 р. У цей день о 20-й годині в лісовому масиві біля с. Новошини Жидачівського району Львівської області оперативно-військова група під керівництвом старшого лейтенанта Сідякіна, – старшого оперуповноваженого відділу 2-Н Управління МГБ у Дрогобицькій області та молодшого сержанта Ларіонова, – командира відділення 6-ї команди 40 загону військ охорони МГБ, реалізуючи агентурні дані, виявили криївку, у якій було ліквідовано трьох повстанців. За даними органів МГБ тоді загинули, зокрема: підпільники Юліан Коцовський, 1930 р.н., родом із с. Козарі Рогатинського району Івано-Франківської області, та Ярослав Креховецький, 1929 р.н., родом із с. Чернів Рогатинського району Івано-Франківської області. Особа третього підпільника поки що не встановлена. Ним, ймовірно, був кущовий провідник ОУН «Зенко» (особа не встановлена).

драматичних подій, так, як це лиш можливо їх відтворити на основі заподань друзів і інформацій населення, та до повних кінцевих висновків – стверджень.

* * *

Сл[авної] п[ам'яті] д[руг] «Максим» вправді вже від вересня провадив підготовку до зимівлі, але якось з цією підготовкою не велося. Передусім, з невідомих засадничо причин, – в районі перебування його, на терені Букачівеччини, від кінця серпня ожила оперативність груп і наступило помітне скріплення їх, зокрема після випадкової перестрілки з «Маком» участкового с[ела] Григорів¹². Це хоч і насторожувало, та зокрема наставляло д[руга] «Максима» затаювати перед «Маком», що оперував в півн[ічній] частині району, свою присутність на тому терені, по найбільшій мірі перешкоджувало рішатися де остаточно вибирати криївку. Засадничо в пляні в д[руга] «Максима» було шукати криївки десь на селі, але коли з'явилися зв'язані зі згаданою ситуацією утруднення, а багато було ще іншої роботи, порішено поки що збудувати переходівку, а в крайності й взагалі зимувати в лісі т[ак] зв[аному] «Григорівському». В другій половинні вересня тут і споряджено вже криївку, величиною 2 x 2, а опісля в пляні було розглядатися за криївками на селах. Одначе тиск на села не уставав і з будовою на селах затягалось, згл[ядно] з устаткуванням їх було трудно. Між тим д[руг] «Максим» в'язався й тим, що, перебуваючи свого часу з д[ругом] Полтавою, обіцяв йому у випадку трудної ситуації на його терені уможливити десь коло себе зимування. І коли показалося, що на селах якось тяжко, а прислані друзі від д[руга] Полтави мають доручення таки готувати на всякий випадок для нього криївку, «Максим» вирішує поки що приготувати одну більшу криївку в лісі, яка б в конечності, коли не вдалося на селах, всіх – тобто, його й Полтаву, могла примістити. Таку криївку й впродовж жовтня спорядили у Вишнівському лісі. Але довший час не було ясного рішення Полтави, чи він перейде на терен д[руга] «Максима» і д[руг] Максим вже думав, що ця криївка буде для нього самого. Тим часом 8 листопада Полтава повідомив, що є змушений рефлектувати на гостинність терену д[руга] Максима. При тому зазначив, що прийде лише тоді, коли буде певним, що й для нього знайдеться місце. Щоб не залишати друга в прикрому положенні, д[руг] Максим відразу переказує, що місце є, і робить всі заходи, щоб в першій мірі достатньо вивінувати цю криївку у конечну посуду, але це вдається не зовсім тихо і большевики можуть з цього робити припущення, що криївки будуються в лісах. Це, а також, що й кущевий «Зенко» рішився рівно ж будувати криївку в тому самому лісі, безсумніву затурбовувало, і хоч було пізно (половина листопада) д[руг] Максим ще робить старання зорганізувати криївки на селах. Одначе даліше зустрічаються труднощі, а намічунані й підготовлювані чомусь не викликали довіри.

Тимчасом ситуація коло д[руга] Полтави так погіршилася, що 18 листопада він приходить до д[руга] Максима. Оба децидуються тут, в криївці у Вишнівському лісі, залишатися зимувати. До криївки в Григорівському лісі д[руг] Максим з

¹² Детальніша інформація про цей випадок відсутня.

різних оглядів (невигідна; про неї міг догадуватися один цивіль, що допомагав в роздобуванні потрібних матеріалів) не хотів повертатися, а вже радше носився з думкою йти до д[руга] Вишні¹³ і десь разом з ним зимувати. Від здійснення цього задуму, однак, відстрашувало д[руга] Максима те, що д[руг] Вишня плянував забазуватися у д[руга] Мака. Серед таких вагань проходив дорогий час, хоч десь 19 листопада трапився випадок, який вказував, наче, щоб таки на криївці не [на]полягати. Саме цього, мабуть, дня – або найдалі 20-того – набіг на недобре ще [не] викінчену криївку пес і, занюхавши, – став постійно порпатися коло входу або вентиляторів. Спершу налякалися, але коли ствердили, що з ним нікого не було – присутні в цій криївці заспокоїлися, тільки старалися зловити якомсь влізливу собаку (прибігала щоднини) і пізніше вдалося нарешті її зліквідувати. Але зараз на слідуючий день після першої появи собаки стався ще гірший випадок: два цивілі, переходячи, налізли на криївку. Не лишалося нічого, як перевірити їх. Тому трьох друзів вискочило з криївки до них і затримали їх, а коли впевнилися, що це порядні люде, д[рузі] Максим і Полтава по нараді рішилися використати їх для допомоги в потребі і для розвідки. Сталося це 20-того або 21 листопада. Щоб запевнити собі розвідку – подомовлювано з ними зустріч. Коли за пару днів в означений час одного з них на зустрічі не було, занепокоєний д[руг] Максим доручає друзям, що були заняті полагоджуванням орг[анізаційних] харчів, ще по-зможі того дня вступити до «Зенка» і блище розвідати через нього, чому цей чоловік не явився на зустріч. Коли означені друзі відійшли – зараз пару годин пізніше, на зустрічі з другим з цих цивілів, довідуються, що десь перед двома-трьома днями, недалеко від них в тому ж лісі впала якась криївка та що большевики побили 3-ьох повстанців. Що з тамтим першим цивілем, одначе нічого не довідуються. (Оба вони приходили кожний зокрема на зустрічі й були зокрема використовувані, в конспірації перед другим).

Вістка про це сильно занепокоїла всіх, бо зараз додумувалися, що це, мабуть, впав «Зенко», – але з огляду на те, що тамті (висилані по справам і до Зенка) друзі вже відійшли – не оставалося нічого іншого, як чекати на їх поворот. Ці, однак, маючи до полагоди ряд справ, а непоінформовані про згадану вістку, не відразу, а тільки день пізніше (до речі на своє щастя, бо попереднього дня, як згодом показалося, ще біля криївки «Зенка» сиділи большевики) завертають до криївки «Зенка» і переконуються, що вона зліквідована большевиками. З цією новиною вертають, але довідуються, що в криївці це вже знають. Про долю тамтого цивіля, однак, і далі зовсім невідомо. Поки що остають далі на місці, хоч д[руг] Максим е рішений робити заходи, щоб перейти куди інде на зимівлю. Тим часом чергового дня до криївки стукає цей другий цивіль (пошукуваний) і розказує – признається, які то несподівані пригоди мав він у зв'язку з тим, що м[іж] ін[шим], будучи також зв'язаним зі «Зенком», хотів зг[лядно] мав завдання перевірити, що з його криївкою сталося. (З огляду на конспірацію – тут відкритою мовою поки що не час розкривати ці всі деталі). Д[руг] Полтава, м[іж] ін[шим] сильно хворіючий на зуби і горло, приймає цілу справу за вповні чисту і заявляє, що має намір таки в

¹³ «Вишня» – Михайло Іванило, керівник Рогатинського окружного проводу ОУН.

цій криївці оставатись на зимівлю. Д[руг] Максим, однак, негайно вибирається з цієї криївки і переходить назад до переходової в Григорівському лісі. А втім вже прийшла пора стрічі з д[ругом] Вишнею і д[руг] Максим висилає на цю зустріч людей, з дорученням замовити для нього на зустріч в кінці листопада д[руга] Вишню, а самим підготовляти хоч би старі криївки на зимівлю. Рівночасно зараз також відсилає частину своїх речей (книжки і, мабуть, – годі устійнити – деякі звіти). Маючи ще інші завдання – ці вислані друзі переказують д[ругові] Вишні доручення, передають речі і відходять приготувати криївки. В останніх днях листопада д[руг] Максим і д[руг] Вишня щасливо відбувають зустріч і д[руг] Максим домовляє д[руга] Вишню на 6-ого грудня, з пляном, що вже тоді без огляду на стан криївок перейде на терен д[руга] Вишні і буде в остаточності з ним навіть в Мака зимувати. Тимчасом до тої стрічі не доходить. А це тому, що якраз два дні перед нею – 4-ого грудня – паде д[руг] Вишня¹⁴. З другої сторони – однак – не виходить на 6-ого і д[руг] Максим. Він 5-ого дістає до рук від висланих друзів, які не в'язалися в поворотній дорозі з д[ругом] Вишнею – і тому також про упадок д[руга] Вишні нічого не знали – якось дуже важливу записку і замість на стрічу, розраховуючи на запасову 8-ого, негайно йде з нею до д[руга] Полтави. Це діється 6-ого вечором.

Замість нього – на стрічу до д[руга] Вишні вийшли вислані друзі, однак повертають не стрінувшись ні з ким і не розуміючи, що сталося. Д[руг] Максим також не в силі вяснити собі, але вже пару годин опісля інші друзі, які пішли до села за харчами, приносять вістку, що 4-ого в околиці Явча¹⁵ було видно ракети й було чути стрілянину. Другого дня, вночі з 7-ого на 8-ме вислані друзі вертають з розвідки зі сіл з вісткою, що це таки впав д[руг] Вишня. Приходять також вістки про те, що у зв'язку з цією подією в околицях с[ела] Явча облави. Це, а також непевність, чи часом не впав д[руг] Вишня живим в руки ворога (бо д[руг] Вишня знав як про терен перебування д[руга] Максима, так і д[руга] Полтави) каже д[ругові] Максимові не йти на сліпо на запасну зустріч на 8-ого, а найперше перевірити, та диктує про цілий стан ще раз подати до відома д[ругові] Полтаві.

Перевірку доручає відповідним друзям, а разом з тим наказує їм підшукати і підготувати одну стару криївку та не згадувати про ніщо «Макові». В тому часі в д[руга] Максима остаточно оформилося повне недовір'я до нього і він був рішений навіть в крайності лишатися на місці, а таки не йти до «Мака», у якого мав зимувати д[руг] Вишня. Подібно думав і д[руг] Полтава. Вислані друзі мали прийти на стрічу до д[руга] Максима дня 18 грудня, а на випадок снігу, при найближчій добрій погоді таки прямо вертати до д[руга] Максима, і з ним відразу йти на нову криївку.

¹⁴ 4 грудня 1951 р. Михайло Іванило – «Вишня» разом із ще одним підпільником о 22-й год. 30 хв. у лісі неподалік від с. Явче Рогатинського району Івано-Франківської області наскочив на більшовицьку засідку під керівництвом капітана Тупікіна, – оперуповноваженого Букачівського РО МГБ та старшого сержанта Горковенко. Внаслідок несподіваного вогню «Вишня» загинув на місці, а його охоронцю вдалося щасливо відступити.

¹⁵ **Явче** – тепер село Рогатинського району Івано-Франківської області.

Але, хоч друзі щасливо виконують доручення й підготували криївку, їм, внаслідок снігопадів, вже неможливо явитися 18 на стрічі і до неї не доходить.

Тимчасом, на добавок до всього, друзі довідуються, згл[ядно] зорієнтовуються, що від одного з людей д[руга] Максима «Мак» зорієнтований, як про те, де перебувають друзі «Максим» і інші, так і про те, що десь в тому терені може перебувати ще хтось провідний. Однак не має нагоди, щоб піти до д[руга] «Максима» і про все зголосити.

А між тим, коли вони чекають погоди, за поміччю контактів з д[ругом] «Маком», один з них довідується, що в напрямі Явча поїхало 20-ого грудня багато авт. За кілька годин, однак, «Мак» цю вістку справляє, подаючи, що це не в напрямі Явча, а в напрямі Воскресінець-Васючина¹⁶. 21 грудня від людей довідуються, що з різних напрямків – через Букачівці до 200, – через Васючин – до 100 авт поїхало в напрямі на Вишнівський ліс. 27 грудня один з друзів довідується від селян, що 22 у Вишнівських лісах впали якісь повстанці. 2-ого січня на стрічі «Мак» інтригуючим тоном почав випитуватися чи щось друзі знають. Коли ж відповіді не дістав – сам заявив, що він має відомості, що у Вишнівському лісі впало 5-ьох, а в Григорівському 3-ьох повстанців. За якийсь час і цю вістку справив – мовляв у Вишнівському лісі впало не 5-ьох, а лише 4-ьох. Запитаний звідки має такі точні інформації – він відповів, що від голови колгоспу. А його жінка в розмові врешті-решт сказала: «Та що будете скривати – хіба я не знаю, що там впали провідники Максим і Полтава?! От Скритого¹⁷ жаль». Так остаточно дійшли до деяких друзів вже в часі свят вістки про ці події.

Коли після зими друзі прибули на домовлене місце весняної зустрічі – на ній Пров[ідника] Максима не застали, як і не застали нікого з його людей. Це потверджувало всі найчорніші припущення.

Пізніші перевірки на місцях зимування, отже, в криївках в Григорівському лісі і в Вишнівському лісі, дали такі висліди: 1) В криївці згодного зимування д[руга] Максима, в Григорівському лісі стверджено: сама криївка розвалена, по деревах довкруги неї сліди стрілів, також видні вони на пачці¹⁸; випитувані деякі цивільні особи, які після подій ще зимою бували в лісі, відзначають, що бачили довкруги криївки і в ній сліди крові. 2) В криївці, де залишив зимуватися д[руг] Полтава, стверджено: криївка розбита, довкруги сліди бою – постріли на пнях дерев, яма від гранати і частина її – за запевненнями деяких друзів мав таку один із людей д[руга] Полтави; сама криївка попалена і поміж недопаленими речами частинно спалена куфайка, власником якої (як розпізнавав один з друзів) був д[руг] Полтава. На пачці криївки є виразні сліди від пострілів в напрямі назовні – це свідчило б, що друзі, які тут впали, відбивалися.

На основі заподань від населення доколичних сіл і одного зі зв'язаних цивільних людей з групою д[руга] Максима – можна таке сказати про самі грудневі події. Дня 20 грудня почали з'їжджатися з різних напрямків у великій кількості авта, повні військ МГБ, і обсаджувати комплекс Вишнівських лісів,

¹⁶ Тепер – села **Воскресінці** та **Васючин** Рогатинського району Івано-Франківської області.

¹⁷ «Скритий» – Михайло Сенюк, керівник Букачівського районного проводу ОУН.

¹⁸ «Пачка» – спеціально облаштована кришка люка, яка закривала вхід у криївку.

включаючи Григорівський. Григорівський ліс був обставлений 21 грудня ранком і тоді почалася облава. Цього ж дня о год. 1-ій з полудня була визначена (ще мабуть тиждень перед тим) стріча одного з друзів д[руга] Максима з одним цивілем, якого вживали для полагоджування різних справ. Очевидно, цей цивіль на стрічу не вийшов, тим більше, що зорієнтувався, – як заподає, – що облава має якийсь поважніший характер. Ліс був обставлений незвичайно густо і групи йшли що пару кроків віддалені від себе (як це пізніше можна було пізнати) крок за кроком штикуючи землю. Коло першої години в лісі і він і взагалі в дооколичних селах почули густу стрілянину, яка за якийсь час вщухла. Вечером рознесли вістки в одному селі (вийшла від кватеруючих там большевиків), що в цьому лісі в перепалці загинув один повстанець. Облава тривала далі і другого дня, тобто 22 грудня. І цього дня пополудні знову в лісі виникла стрілянина – але чому, про це ніхто нічого не говорив. Цього ж самого дня з полудня (але зізнання не є в тому однозгідні, деякі люде твердять, що це було наступного дня, тобто 23 грудня) виникла також довше триваюча завзята стрілянина з вибухами гранат в Вишнівському лісі. Що там діялося – про це також ніхто точніше нічого не знав. За кілька днів – десь 26 большевицькі війська опустили ліси. Одначе, хоч облава скінчилася – большевики дальше нічого не говорили, чи в цих лісах впало більше друзів, за виїмком цього одного в Григорівському лісі. В районах трупів не показували. Один старшина мав, однак, зі злістю виговоритися, що – мовляв. – «бандити хваляться, що воюють проти нас самостійно, без нічїєї помочі, а це неправда – ми ж знайшли¹⁹ кріса нової ам[ериканської] конструкції». Це останнє – могло наводити на думку, що впав хтось із такою зброєю. Тільки дещо пізніше, вже далеко по облавах, люде говорили, що в цих лісах мали впасти якісь повстанці, при чому навіть ходила версія, що між ними мала бути й одна жінка. Характерне при тому ще те, що один голова сільради висловлювався, що на цю облаву зовсім певно прибув сам міністер державної безпеки УРСР²⁰, бо йому його показував навіть один знакомий большевик, коли з таксівок висідали командири облави. Фактом є, що участь в цій облаві брало около 15.000 військ і багато високих старшин (кількох генералів, багато полковників і старшин вищого ступеня). Цей характер облави і точність пошуків – могли б вказувати на загально точну всипу, тобто таку, в якій були загально – подані місця побуту.

Від цивільних осіб, які в'язалися з обома крїївками, можна було уточнити, що в крїївці в Григорівському лісі напередодні облав – по скільки вони догадувалися – могло бути трьох, а в Вишнівському – тиждень перед облавами було чотирьох повстанців. Це годилобся й з заподаннями друзів.

Щодо матеріалів, які могли впасти – то а) в Григорівському лісі в крїївці разом з д[ругом] Максимом мабуть впали 25000 крб, звіти з останнього року і імовірно компле[к]т «Сучасної України»²¹; б) в Вишнівському лісі в крїївці – невідомі

¹⁹ У тексті: знайшов.

²⁰ Міністром державної безпеки УРСР на той час був **Микола Ковальчук**. Як засвідчують оперативні документи МГБ, участі у згаданій операції він не брав.

²¹ «Сучасна Україна» – друкований орган Закордонного представництва УГВР (1951-1960), дво-тижневик, видавався у Мюнхені (Німеччина), редактор – Володимир Стахів.

матеріяли д[руга] Полтави і понад 5000 крб. По найбільшій правдоподібності ці речі були однак знищені.

Повищий акт – звітлення на підставі заповідань
зладив – К[узьма]²²

Документ укладений у червні 1952 р. (дагується за зізнаннями Василя Охримовича). Автор – В. Охримович – «Кузьма», який за дорученням Василя Кука – «Леміша» досліджував обставини загибелі П. Феда та Р. Кравчука. Основним джерелом інформації для нього були свідчення Володимира Кілярського – «Дем'яна», – коменданта боївки охорони Романа Кравчука. Тоді ж документ через кур'єрів був надісланий В. Куку. Зберігся машинописний примірник документа (*ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 47. – Арк. 153–157*).

Опубліковано: Романюк М. Петро Федун – «Полтава» – провідний ідеолог ОУН та УПА / Михайло Романюк. – Львів ; Торонто: Видавництво «Літопис УПА», 2009. – С. 72-79. – (Літопис УПА. Серія «Події і люди». Кн. 6).

²² «К.» – «Кузьма» – Василь Охримович, відповідальний за Львівський та Карпатський крайові проводи ОУН.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- «0-5» – див. Слободян Степан Петрович
«0-13» – див. Кук Василь Степанович
«010» – див. Гасин Олекса Іванович
«016» – див. Фрайт Володимир Васильович
«0204» – див. Сидор Василь Дмитрович
«02/8» – див. Сидор Василь Дмитрович
«05» – див. Слободян Степан Петрович
«082» – див. Фрайт Володимир Васильович
«090» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
«1/1» – див. Духович Прокіп Омелянович
«2-2» – див. Духович Прокіп Омелянович
«4» – див. Шухевич Роман Йосипович
«5» – див. Косарчин Ярослав
«5» – див. Кук Василь Степанович
«5» – див. Косарчин Ярослав
«6» – див. Кравчук Роман Миколайович
«7» – див. Кук Василь Степанович
«7-7» – див. Косарчин Ярослав
«8/3» – див. Кравчук Роман Миколайович
«9» – 242
«10» – 86
«10» – див. Барда Мирон Михайлович
«10» – див. Гасин Олекса Іванович
«11» – див. Федун Петро Миколайович
«11/315» – див. Кук Василь Степанович
«12» – див. Слободян Степан Петрович
«12» – див. Трач Богдан Іванович
«13» – див. Дулин Григорій Андрійович
«14» – див. Попович Юрій Федорович
«14» – див. Федун Петро Миколайович
«15» – див. Косарчин Ярослав
«15» – див. Кук Василь Степанович
«15» – див. Порендовський Володимир-Ігор Іванович
«16» – див. Фрайт Володимир Васильович
«17» – див. Кравчук Роман Миколайович
«18» – див. Гарабач Василь Іванович
«19» – див. Федун Петро Миколайович
«24» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
«25» – див. Барабаш Михайло Васильович
«25» – див. Духович Прокіп Омелянович
«25» – див. Савицька (у заміжжі – Голояд, Дребот) Галина Омелянівна
«25x4» – див. Косарчин Ярослав
«27» – див. Дендерис Михайло
«33» – див. Федун Петро Миколайович
«37» – див. Дулин Григорій Андрійович
«42» – див. Барабаш Михайло Васильович
«43» – див. Бей Василь
«44» – див. Тершаковець Зиновій Григорович
«47» – див. Кравчук Роман Миколайович
«48» – див. Барабаш Михайло Васильович
«49» – див. Гарабач Василь Іванович
«50» – див. Лаврів Іван Васильович
«54» – див. Грица Юрій
«55» – див. Кук Василь Степанович
«64» – див. Квас Богдан Якимович
«70» – див. Косарчин Ярослав
«75» – див. Сидор Василь Дмитрович
«75» – див. Федун Петро Миколайович
«77» – див. Косарчин Ярослав
«77» – див. Червак Іван Михайлович
«77/7» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
«77/8» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
«78» – див. Кравчук Роман Миколайович
«81» – див. Федун Петро Миколайович
«82» – див. Фрайт Володимир Васильович
«88» – див. Кравчук Роман Миколайович
«88/4» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
«89-Б» – див. Червак Іван Михайлович

- «90» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
 «93» – див. Якимець Кирило Миколайович
 «94» – див. Гирчин Андрій Семенович
 «96» – див. Фрайт Володимир Васильович
 «96/50» – див. Кук Василь Степанович
 «98» – див. Фрайт Володимир Васильович
 «99» – див. Федун Петро Миколайович
 «100» – див. Кук Василь Степанович
 «101» – див. Федун Петро Миколайович
 «102/22» – див. Трач Богдан Іванович
 «111» – див. Федун Петро Миколайович
 «123» – див. Федун Петро Миколайович
 «123-Б» – див. Духович Прокіп Омелянович
 «132-Б» – див. Духович Прокіп Омелянович
 «147» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
 «153» – 57
 «155» – див. Галаса Василь Михайлович
 «171» – див. Шухевич Роман Йосипович
 «1718» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «1726» – див. Яцків (Яцьків) Богдан Васильович
 «173» – див. Федун Петро Миколайович
 «175-Г» – див. Кміт Дмитро Іванович
 «194» – див. Бандера Степан Андрійович
 «199» – див. Охримович Василь Остапович
 «200» («С-20») – 163
 «202-Г» – див. Шеванюк Василь Аксентійович
 «202-П» – див. Цап'як Василь Степанович
 «205» – див. Шухевич Роман Йосипович
 «215-а» – див. Соколик Григорій Васильович
 «226г» – див. Мицик Осип Михайлович
 «254» – див. Духович Прокіп Омелянович
 «287» – див. Бей Василь
 «306» – див. Прокопишин Іван
 «311» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
 «315» – див. Шухевич Роман Йосипович
 «343» – див. Прокопишин Іван
 «357» – 67, 68
 «400» – 46
 «401» – див. Дяків Осип Васильович
 «401» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
 «413» – див. Мельничин Микола Григорович
 «415» – див. Хома Іван
 «444/1» – див. Цап'як Василь Степанович
 «444» – див. Червак Іван Михайлович
 «551» – див. Кук Василь Степанович
 «553» – див. Шухевич Роман Йосипович
 «555» – див. Лаврів Іван Васильович
 «579» – див. Прокопишин Іван
 «601» – див. Гасин Олекса Іванович
 «605» – див. Дяків Осип Васильович
 «667» – див. Шеванюк Василь Аксентійович
 «677-П» – див. Цап'як Василь Степанович
 «715» – див. Бутинський Степан Миколайович
 «738» – див. Дяченко Михайло Васильович
 «777» – див. Шухевич Роман Йосипович
 «787» – див. Охримович Василь Остапович
 «789/1» – див. Кук Василь Степанович
 «808» – див. Дулин Григорій Андрійович
 «808» – див. Сидор Василь Дмитрович
 «811» – див. Федун Петро Миколайович
 «811-С» – див. Федун Петро Миколайович
 «812» – див. Червак Іван Михайлович
 «813» – див. Гарабач Василь Іванович
 «814» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «919» – 280
 «1008» – 306
 «1013» – див. Іванило Михайло
 «1313» – див. Кук Василь Степанович
 «1315» – див. Кук Василь Степанович
 «1350» – див. Кук Василь Степанович
 «1516» – див. Прокопишин Іван
 «1648» – див. Галаса Василь Михайлович
 «1648» – див. Червак Іван Михайлович
 «1876» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «1910» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «1919» – див. Прокопишин Іван
 «1920» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «1999» – див. Кук Василь Степанович
 «2021» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «2219» – див. Кук Василь Степанович
 «2640» – див. Кук Василь Степанович
 «4815» – див. Кук Василь Степанович
 «5410» – див. Мельничук Ігор
 «8050» – див. Кук Василь Степанович
 «9650» – див. Кук Василь Степанович
 «VI» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «Via 0-5» – див. Слободян Степан Петрович
 «XV» – див. Кук Василь Степанович
 «А-1» – див. Червак Іван Михайлович
 «А-25» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
 «А6» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович

- «А6//3» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
 «А-742» – див. Мельник Ярослав Миколайович
 «А. Бабенко» – див. Майстренко Іван Васильович
 «А. Власт» – див. Бандера Степан Андрійович
 «А. Осипенко» – див. Дяків Осип Васильович
 «А. С. Борисенко» – див. Волошин Ростислав Павлович
 «АБ» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
 «АБ/13» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
 «АБ/31» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
 «Авгур» – див. Майстренко Іван Васильович
 «АГБ» – див. Фрайт Володимир Васильович
 «А-м» – 468
 Айзенгауер Дуайт – 189
 Александр І – 505
 Александров – 394
 Александров Георгій – 82
 Андерс – 199
 Андрієвський П. – 410, 606
 «Андрієнко» – див. Вітовський Ярослав-Дмитро Дмитрович
 «Андрій» – 129
 «Андрій» – див. Мирон Дмитро Данилович
 Андрусейко Олександр Миколайович («Аркадій», «Доброгост», «Коваль») – 4, 6, 27, 29-33, 771
 Андрусяк Василь Васильович («Грегіт», «Коваль», «Різун», «Різьбар», «Чорний») – 84, 680, 771, 776, 818
 Антонеску – 505
 Антонович Д. – 410
 «Апостол» – див. Охримович Василь Остапович
 «Ар-8» – див. Косарчин Ярослав
 Ардан Іван – 725
 «Аридник» – див. Климів Іван Степанович
 «Аркадій» – див. Андрусейко Олександр Миколайович
 «Аркадій» – див. Дужий Петро Опанасович
 «Арпад» – див. Марків Іван Тимофійович
 «Арпад» – див. Слюзар Дмитро
 «Арсен» – див. Дужий Петро Опанасович
 «Арсен» – див. Зборик Ярослав
 Арсенич Микола Васильович («Березовський», «Григір», «Дем'ян», «Максим», «Микола», «Михайло») – 688, 771, 772, 806
 «Артем» – див. Дяків Осип Васильович
 «Артем» – див. Соколик Григорій Васильович
 «Артист» – 23
 «Архип» – 67
 «Аскольд» – див. Марків Іван Тимофійович
 «Аскольд» – див. Підгайний Богдан Володимирович
 Ачесон Дін Гудергем – 314
 «Б-333» – див. Дяченко Михайло Васильович
 «Б.» – див. Бандера Степан Андрійович
 «Б. Л.» – 112
 «Б. Озерський» – див. Стецько Ярослав Семенович
 «Б. Улас» – див. Когут Федір
 «Баба» – див. Бандера Степан Андрійович
 «Бабенко» – див. Майстренко Іван Васильович
 Багрянний Іван – 105, 107, 108, 117, 200
 «Байда» – 83
 «Байдак» – 60
 «Байрак» – див. Квас Богдан Якимович
 «Байрак» – див. Косарчин Ярослав
 Бандера Степан Андрійович («Баба», «Б.», «Бийлихо», «С. Бийлихо», «А. Власт», «Донат», «Камінь», «Степан Попель», «Ст.», «С.А.», «С.А.С.», «Сірий», «В. Тесляр», «Ярич», «194») – 4, 7, 11, 107, 116, 118, 119, 121, 124, 164, 165, 172, 178, 180, 195, 199, 208, 211, 219, 221, 226, 240, 246, 253, 275, 293, 304, 308, 315, 316, 337, 340, 341, 401, 412, 416, 420, 426, 427, 565, 608, 609, 676, 681, 684, 689, 772
 Барабаш Михайло Васильович («Дух», «Кречет», «Крига», «Кум», «К-м», «Махмет», «Прометей», «25», «42», «48») – 4, 8, 9, 58, 59, 125, 131, 136, 150, 772
 «Баран» – див. Врецьона Євген
 «Бард» – див. Охримович Василь Остапович
 Барда Мирон Михайлович («Чорноморець», «10») – 163, 187, 242-244, 287, 773

- Басараб Ольга – 687
 «Басмач» – див. Стецько Ярослав Семенович
 «Батько» – див. Гирчин Андрій Семенович
 «Батько» – див. Фрайт Володимир Васильович
 «Батько» – див. Шухевич Роман Йосипович
 Бездетко – 70, 96
 «Безіменний» – див. Кук Василь Степанович
 Бей Василь («Вадим», «Гулий», «Євшан», «Молдаван», «Ткач», «Улас», «43», «287») – 247, 248, 773
 «Бей-Зот» – див. Хасевич Ніл
 Белейлович Іван («Дзвінчук») – 793
 Бентон Вільям Бернетт – 725
 «Березовський» – див. Арсенич Микола Васильович
 «Березюк» – див. Волошин Ростислав Павлович
 Бері – 727
 Берія Лаврентій – 620
 «Беркут» – див. Побігуший Євген
 Бернгам – див. Бернхем Джеймс
 Бернхем Джеймс – 737
 «Бескид» – див. Якимець Кирило Миколайович
 Белоусов З. – 62, 823
 «Бийлихо» – див. Бандера Степан Андрійович
 «Бик» – див. Підгайний Богдан Володимирович
 Биков – 125, 131, 136
 Билень Микола Володимирович («Кригулець», «Скрегулець») – 60, 61, 773
 «Бистра» – див. Савицька (у заміжжі – Козак) Ірина
 «Бистрий» («Ігор») – 127
 Биховець – 593
 Бібусь Василь – 438
 Бібусь Іван – 438
 Білас Василь – 84, 421, 422, 687
 «Білий» – див. Козак Володимир Іванович
 «Білий» – див. Лабанців Володимир Степанович
 «Білий» – див. Шухевич Роман Йосипович
 Білоконь І. – 124
 Благий Зиновій («Дарій», «Клич», «Марко», «Супрун», «Шпак») – 95, 126, 127, 773
 «Блакитний» – див. Квас Богдан Якимович
 «Блонд» – див. Клячківський Дмитро Семенович
 Блюм Леон – 625
 «БМ» – див. Прокопишин Іван
 «Богдан» – див. Гура Євген Сильвестрович
 «Богдан» – див. Козак Микола Михайлович
 «Богдан» – див. Хома Іван
 «Богдан» – див. Якимів Євген Миколайович
 Богдан В. – 124
 «Богдан Рубайгада» – див. Позичанюк Йосип Іванович
 «Богданович» – див. Сказінський Ілярій Михайлович
 «Богун» – див. Колодзінський Михайло Франьович
 «Богун» – див. Лаврів Іван Васильович
 «Богун» – див. Червак Іван Михайлович
 Богун Іван – 343, 793
 «Богуславка» – див. Соколовська (у дівоцтві – Вільшинська) Юлія Михайлівна
 «Бодьо» – див. Трач Богдан Іванович
 Бойчук Василина – 370
 Бойчук Оля – 370
 Болдирів Сергій – 723, 734, 737
 Болдиров – див. Болдирів Сергій
 Бондаренко – 394
 Бондаренко Микола (Кібець) – 344
 «Бор» – 773
 Бориско Дем'ян – 725
 Борисович Володимир – 392
 «Бородатий» – 359
 Борщ Федір Гнатович («Рибак») – 79, 773
 «Боян» – 358
 Боярський Володимир – 380
 «БР-20» – див. Гошовський Василь Михайлович
 Брик Михайло – 563
 «Бродич» – 816
 «Бронек» – див. Гура Євген Сильвестрович
 Бронштейн – див. Троцький Лев
 «Б-С2» – див. Дяченко Михайло Васильович
 Будзиновський В. – 409
 Будилюк Володимир Варфоломійович («Найда», «Знайда», «Незнаний») – 354, 774
 «Буйтур» – 796
 «Бук» – див. Грицай Дмитро Михайлович

- «Бук» – див. Мельничук Ігор
Буняк П. – 122
«Буревій» – див. Лико Володимир
Бурко Григорій – 391
«Бурлака» – див. Масний Микола Іванович
«Бурлака» – див. Щигельський Володимир Омелянович
«Бурлан» – див. Прокопишин Іван
«Бурлат» – 227
«Буря» – див. Паньків Богдан Михайлович
«Буря» – див. Прокопишин Іван
Бусел Яків Григорович («Багровий», «Галина», «Дніпровий», «Заславський», «Київський», «Роман Галина», «Шахтар») – 65, 468, 516, 519, 541, 686, 688, 774, 775
Бутинський Степан Миколович («Кудеяр», «Оріх», «Пібрус», «Сян», «К-16», «К-14», «С-5», «715») – 5, 775
Бух Едвард – 438
«В-14» – див. Тишківський Степан Онуфрійович
«В-244» – 85
«В.» – 243
«В.» – 95
«В.» – див. Старух Ярослав Тимотейович
«В.» – див. Тишківський Степан Онуфрійович
«В.Г.К.» – див. Косарчин Ярослав
«В. Голуб» – див. Голубничий Всеволод Сергійович
«В. Григорович» – 750, 753
«В. Коваль» – див. Кук Василь Степанович
«В. Коса» – 90, 516, 517, 541
«В. Лиманич» – див. Кук Василь Степанович
«В. Маркевич» – див. Ленкавський Степан Володимирович
«В. Назаревич» – див. Галаса Василь Михайлович
«В. С.» – див. Ленкавський Степан Володимирович
«В. Тесляр» – Бандера Степан Андрійович
Ваврук Василь Олексювич («Ватюга», «Верлан», «Роса», «Стрункий») – 23, 544, 775, 776
«Вадим» – див. Бей Василь
«Вадим» – див. Лико Володимир
«Валічак» – див. Мізерний Мартин-Василь Васильович
Валуєв П. – 425
Варбіра Іван («Олякс») – 368
«Варка» – 63
«Варяг» – див. Корчинський Іван Васильович
«Варяг» – див. Лебедь Микола Михайлович
«Василь» – див. Зеленевиц Василь Олексійович
«Василь» – див. Кравчук Роман Миколайович
«Василь» – див. Охримович Василь Остапович
«Василь» – див. Шухевич Роман Йосипович
«Василь Лиманич» – див. Кук Василь Степанович
«Василько» – див. Зеленевиц Василь Олексійович
Васильчук Андрій – 443
Васильчук Василь – 371
Василяшко Василь Ількович («Вірний», «Пантера», «Перемога») – 680, 702, 776
«Васюта» – див. Поливка Антін
Васько Михайло – 439
«Ватюга» – див. Ваврук Василь Олексювич
Вацик Павло Іванович («Прут») – 680, 776
Вашингтон – 325
«ВгК» – див. Косарчин Ярослав
Веденев Дмитрій – 11
Вербило Ксеня – 368
«Вербовий» – 356
Вергун Василь – 725
«Верещак» – див. Мешко (у заміжжі – Логуш) Катерина Яківна
«Верлан» – див. Ваврук Василь Олексювич
«Веселий» – 816
«Весняний» – див. Матвієйко Мирон Васильович
Виговський Іван – 606, 658
Видний Гаврило («Озон», «Ягур») – 370
Винницький – 278
Винниченко Володимир – 342, 606
«Вир» – див. Гоцій Василь
«Вир» – див. Фрайт Володимир Васильович
Витвицький Степан – 272
«Вишитий» – див. Сидор Василь Дмитрович
«Вишня» – див. Іванило Михайло
Вівсик Федір – 384
«Вівчар» – див. Козак Микола Михайлович
«Вівчар» – див. Косарчин Ярослав

- «Вікторія» – 819
 Вільгельм – 198
 «Вільний» – див. Лебедь Микола Михайлович
 Вільсон Вудро Томас – 734
 «Вільховий» – див. Попович Юрій Федорович
 Вільшанський – див. Кривоніс Максим
 «Віра» – див. Коновалець Євген
 «Віра» – див. Огоновська Марія
 «Вірний» – 78
 «Вірний» – див. Василяшко Василь Ількович
 «Віталій» – див. Дужий Петро Опанасович
 Вітовський Дмитро – 357, 815
 Вітовський Ярослав-Дмитро Дмитрович («Андрієнко», «Зміюка») – 357, 776, 822
 Вітрук Стефанія Романівна («Мирослава», «Орішна») – 79, 80, 776, 777
 «Владан» – див. Фрайт Володимир Васильович
 «Владко» – див. Фрайт Володимир Васильович
 Власенко – 437
 Власов Андрій – 189
 «Влодко» – див. Голояд Мирон
 «Влодко» – див. Заяць Михайло Миколайович
 «Влодко» – див. Мельник Ярослав Миколайович
 «Вовк» – див. Гасин Олекса Іванович
 «Вовк» – див. Порендовський Володимир-Ігор Іванович
 Вовк Василь – 381
 Вовк Олекса – 381, 382
 Вовк Федір – 616
 Вовк Федір Іванович – див. Вовчук Іван Федорович
 Вовчук Іван Федорович (справжнє ім'я – Вовк Федір Іванович; «Голубенко») – 240, 629, 777
 «Вогес» – 309
 «Волинський» – див. Врецьона Євген
 «Волиняк» – див. Тишківський Степан Онуфрійович
 «Володимир» – див. Прокоп Мирослав Володимир, святий – 411
 «Володимир Зборівський» – див. Тимчій Володимир
 «Володимир Ільїн» – див. Ленін Володимир
 «Волос» – див. Гоцій Василь
 Волошин Ростислав Павлович («Березюк», «А. С. Борисенко», «Горбенко», «Левченко», «Павленко», «Чепіга») – 629, 686, 688, 777, 778,
 Волошинук Параска – 377
 «Вольт» – див. Старух Ярослав Тимотейович
 «Воля» – див. Трач Богдан Іванович
 «Волянський» – див. Федун Петро Миколайович
 «Ворон» – див. Свистун Микола Михайлович
 Врецьона Євген («Баран», «Волинський», «Іанді», «Турчин») – 240, 629, 778
 «Вс. Фелікс» – див. Голубничий Всеволод Сергійович
 «Всеволод» – див. Гриньох Іван Михайлович
 «Всеволод» – див. Дулин Григорій Андрійович
 «Всеволод» – див. Сак Пантелеймон
 «Всеволод Фелікс» – див. Голубничий Всеволод Сергійович
 «В'юн» – див. Галаса Василь Михайлович
 В'ятрович Володимир – 18, 124
 «Г.» – 95
 Гаврилич – 428
 «Гайдар» – див. Кочій Омелян
 «Галайда» – 775, 776
 Галан Ярослав – 153, 308, 815
 Галаса Василь Михайлович («В'юн», «Зенон», «О. Левенко», «Назар», «В. Назаревич», «Орлан», «Орест», «З. Савченко», «Д. Стрибун», «Щербаченко», «155», «1648») – 4, 54-56, 71, 89, 96, 100, 102, 103, 127, 128, 154, 230, 258, 423, 519, 557, 747, 778, 779, 810
 Галлер Юзеф – 734
 Гальо Михайло Дмитрович («Коник») – 680, 779, 824
 Ганкевич Лев – 122
 «Ганна» – див. Савицька (у заміжжі – Голояд, Дребот) Галина Омелянівна
 «Гар» – див. Качан Роман Атаназійович
 Гарабач Василь Іванович («Газда», «Дзидзьо», «Орач», «Роман», «Семко», «Старий», «Степан», «Шпак», «18», «49», «813») – 308, 779

- Гасин Олекса Іванович («Вовк», «Дор», «Іван Чорнога», «Лицар», «Олекса», «Ратник», «Старий», «Сук», «Тур», «Чорнога», «Юлько», «Л.», «010», «10», «601») – 6, 8, 9, 48, 59, 86, 87, 89, 92, 498, 522, 544, 772, 779, 780
- Гвоздик Євген – 725
- «Генерал» – див. Колодзінський Михайло Франьович
- Герасимович Ольга – 817
- «Герасимовський» – див. Гриньох Іван Михайлович
- «Гетьман» – див. Головінський Юліан
- Гирчин Андрій Семенович («Батько», «Гомін», «Н-04», «94») – 187, 780
- Гікенлупер – 728
- Гітлер Адольф – 24, 84, 90, 194, 198, 345, 398, 399, 423, 470, 479, 488, 678, 684, 730, 762
- «Глінка» – див. Стефюк Юрій Іванович
- Гнатів Федір Дмитрович («Шугай») – 130, 780
- Гнатківська Д. – 122
- Гоголь М. – 798
- Голембовський Іван Іванович («Клим») – 280, 281, 780
- Головінський Юліан («Гетьман», «Дубик», «Чиж») – 687
- Голояд Галина – див. Савицька (у заміжжі – Голояд, Дребот) Галина Омелянівна
- Голояд Мирон («Влодко») – 809
- Голояд Павло – 687
- «Голубенко» – див. Вовчук Іван Федорович
- Голубець Микола («Микола Вілонський», «М. Вільшина Гуменецький») – 615
- Голубничий Всеволод Сергійович («В. Голуб», «Вс. Фелікс», «Всеволод Фелікс») – 6, 112, 188, 191, 192, 780, 781
- Гомзяк Ігор – 18
- «Гомін» – див. Гирчин Андрій Семенович
- «Гомін» – див. Дяченко Михайло Васильович
- «Гомін» – див. Старух Ярослав Тимотейович
- «Гомін» («Чопик») – 79
- «Гонта» – 823
- «Гончаренко» – див. Кравчук Роман Миколайович
- Горбатюк Михайло Васильович («Чупринка») – 5, 298, 781
- «Горбенко» – Волошин Ростислав Павлович
- Гордієнко К. – 334
- «Гордій» – див. Порендовський Володимир-Ігор Іванович
- Горковенко – 767
- «Горновий» – див. Дяків Осип Васильович
- Гоцій Василь («Вир», «Волос», «Жест», «Марс», «Орлик», «Тиміш», «Чорний») – 55, 544, 781
- Гошовський Василь Михайлович («Дорошенко», «Ярий», «БР-20», «Д-12», «Й-24») – 94, 125, 186, 205, 251, 781
- Гошовський Іван – 11
- «Гр.» – див. Савчин Олексій Федорович
- «Гр. Шевчук» – див. Шевельов Юрій Володимирович
- «Граб» – 84
- «Граб» – див. Мельник Дмитро Михайлович
- Грабар Петро Олексійович («Мак») – 16, 763-768, 781, 810
- «Гребінка» – див. Майстренко Іван Васильович
- «Грегит» – див. Андрусак Василь Васильович
- Гречуха Михайло – 28, 391
- «Григір» – див. Арсенич Микола Васильович
- «Григор» – див. Кучмій Степан
- «Григор» – див. Прокопишин Іван
- Григор'єв, отаман – 344
- Гриньох Іван Михайлович («Всеволод», «Герасимовський», «Доктор», «Йонас», «Орлів») – 6, 105, 146, 208, 214, 321, 322, 324-326, 482, 629, 738, 739, 781, 782
- Грица Юрій («Юра», «Юрко», «54») – 9, 125, 131, 136, 782
- Грицай Денис – 623
- Грицай Дмитро Михайлович («Бук», «М.Д. Бученко», «Дуб», «Олег», «Палій», «Перебийніс», «Сірко») – 84, 534, 680, 684, 688, 782
- Грицай О. – 224
- «Гриць» – див. Савчин Олексій Федорович
- «Гриць» – див. Шухевич Роман Йосипович
- «Грицько» – див. Кук Василь Степанович
- «Грицько» – див. Савчин Олексій Федорович

- «Грім» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
- Грінченко Б. – 410, 583
- «Гроза» – див. Качан Роман Атаназійович
- «Грубий» – див. Карпинець Іван Павлович
- «Грузин» – див. Охримович Василь Остапович
- «Грузин» – 773, 778, 796
- Грушевський Михайло – 43, 334-336, 520, 588, 606, 615
- Гувер Герберт Кларк – 727
- «Гузар» – див. Колодзінський Михайло Франьович
- Гузачов – 593
- Гузьвіра Петро – 391
- «Гулий» – див. Бей Василь
- Гура Євген Сильвестрович («Богдан», «Славко», «Соловій») – 11, 164, 165, 180, 231, 626, 627, 782, 783, 814
- Гурко – див. Палій Семен
- Гусяк Дарія Юріївна («Дарка», «Нуся», «Нуська Чорна», «Ростислава», «Чорна») – 8, 152, 783
- Гуштак Михайло («Євген») – 805, 822
- «Газда» – див. Гарабач Василь Іванович
- «Ганді» – див. Врецьона Євген
- Голувка Т. – 84
- Голяш Степан Іванович («Мар») – 53, 55-57, 783
- «Д.» – див. Лико Володимир
- «-Д.» – див. Кук Василь Степанович
- «Д-12» – див. Гошовський Василь Михайлович
- «ДД» – див. Кук Василь Степанович
- «Д. Стрибун» – див. Галаса Василь Михайлович
- «Далекий» – див. Майстренко Іван Васильович
- «Далекий» – див. Охримович Василь Остапович
- «Далекий» – див. Янишевський Степан Павлович
- «Дальний» – див. Охримович Василь Остапович
- Данилишин Дмитро – 84, 421, 422, 687
- Данилків Микола Миколайович («Норвед», «Шинкар», «Шпіцер», «Чабан») – 12, 60, 61, 783
- «Данило» – див. Лико Володимир
- Данило, король – 754, 824
- «Дар» – див. Духович Прокіп Омелянович
- Дарвін Чарльз – 522
- «Дарій» – див. Благий Зиновій
- «Дарка» – див. Гусяк Дарія Юріївна
- «Дем'ян» – 218, 219
- «Дем'ян» – див. Арсенич Микола Васильович
- «Дем'ян» – див. Кілярський Володимир Дем'ян Григорій – 62
- «Демид» – див. Поливка Антін
- Дендерис Михайло («Дмитро», «Митька») – 245, 292, 784
- «Денис» – див. Кіт Йосип Іванович
- «Денис» – див. Яцків (Яцьків) Богдан Васильович
- Денікін Антон – 119
- Депутат Володимир («Довбуш», «Довбуш 2») – 126, 784
- «Дерев'яний» – див. Кавуза Петро
- Деркач Михайло – 391
- «Десна» – див. Порендовський Володимир Ігор Іванович
- «Дзвін» – див. Шухевич Роман Йосипович
- «Дзвінчук» – див. Белейлович Іван
- «Дзидзьо» – див. Гарабач Василь Іванович
- Дзюба Василь – 439
- Дзюба Григорій – 438
- Дзюба Петро – 439
- «Див» – див. Матвієйко Мирон Васильович
- «Дивнич» – див. Лавріненко Ю.
- Димінський Григорій Дмитрович («Лісник», «Лісовий») – 79, 784
- «Дир» – див. Стахів Володимир Павлович
- Диркавець Степан Ількович («Василь», «Шум», «Орлик», «Ярко») – 4, 60-62, 78, 187, 784 «Діброва» – див. Ярема Григорій Васильович
- «Дід» – див. Коновалець Євген
- «Дід» – див. Старух Ярослав Тимотейович
- «Дідик» – 816
- «Дідько» – див. Коновалець Євген
- «Дмитренко» – див. Світлик (у заміжжі – Литвинко) Богдана-Марія Юліанівна
- «Дмитро» – див. Дендерис Михайло
- «Дніпровий» – див. Матла Зиновій Антонович
- «Дністровий» – див. Червак Іван Михайлович

- «Доброгост» – див. Андрусейко Олександр Миколайович
 Добрянський Адольф – див. Добрянський Лев
 Добрянський Лев – 624, 727-729, 738
 «Довбуш» – див. Депутат Володимир
 «Довбуш» – див. Попович Василь Семенович
 «Довбуш» – див. Сенчишин Ілько
 «Довбуш 2» – див. Депутат Володимир
 «Доктор» – 68
 «Доктор» – див. Гриньох Іван Михайлович
 «Доктор» – див. Підгайний Богдан Володимирович
 Долішній Михайло – 358
 «Доля» – див. Світлик (у заміжжі – Литвинко) Богдана-Марія Юліанівна
 «Донат» – див. Бандера Степан Андрійович
 «Донський» – див. Мицик Осип Михайлович
 Донцов Дмитро Іванович – 81, 107, 116, 118, 119, 175, 223, 224, 261, 263, 547, 616, 744
 «Дор» – див. Гасин Олекса Іванович
 «Дор» – див. Комарницький Федір Осипович
 «Дорош» – див. Дужий Петро Опанасович
 «Дорош» – див. Рим Петро
 «Дорошенко» – див. Гошовський Василь Михайлович
 Дорошенко В. – 224
 Дорошенко Дмитро – 520, 615
 Дорошенко Петро – 344, 606, 658, 775
 Драганчук Василь – 380
 Драгоманов Михайло – 65, 84, 617
 Драй-Хмара Михайло – 615
 Друль Петро Олексійович («Бор», «Крук», «Via Бор») – 94, 125, 137, 784
 «Дуб» – див. Грицай Дмитро Михайлович
 «Дуб» – див. Шило Степан Григорович
 «Дубик» – див. Головінський Юліан
 Дубина Гриць – 380
 Дуда Михайло Іванович («Громенко», «Зиновій») – 156, 183, 784, 785
 Дудка Микола («Соловій») – 810
 Дудчин (Дутчин) Михайло Антонович – 80
 «Дужий» – див. Охримович Василь Остапович
 Дужий Микола – 498, 544, 629
 Дужий Петро Опанасович («Аркадій», «Арсен», «Віталій», «Дорош», «Орест», «Павлович», «Панасенко») – 357, 785
 Дулин Григорій Андрійович («Всеволод», «Євген», «Крук», «Максим», «13», «37», «808») – 28, 59, 129, 130, 785
 Дулиш Михайло Петрович («Чорний») – 79, 785
 Дуліба – 737
 «Дунай» – див. Трач Богдан Іванович
 «Дунай» – див. Шило Степан Григорович
 Дупляк Микола – 725
 Дусик Софія – 439
 «Дух» – див. Барабаш Михайло Васильович
 Духович Прокіп Омелянович («Дар», «Іван», «Мар'ян», «Маріян», «Петро», «25», «254», «123-Б», «132-Б», «Ч-2», «2-2», «1/1») – 264, 786
 Душник Володимир – 726
 Дьюї Томас Едмунд – 115
 Дяків Осип Васильович («Артем», «О. Гончарук», «Горновий», «Наум», «А. Осипенко», «Цв'ючок», «Н.», «401», «605») – 4, 6-8, 10, 14, 15, 64, 74, 83, 94, 97, 99, 107, 112, 114, 116-118, 120, 126, 128, 150, 152, 153, 155, 157, 159, 166, 183-185, 194, 202, 209, 218, 219, 224, 239, 248, 252, 253, 259, 266, 289, 293, 396, 468, 510, 517, 541, 542, 557, 747, 750, 760, 761, 786, 787
 Дяченко Михайло Васильович («Гомін», «Марко Боеслав», «М. Б.», «Славобор», «Б-С2», «Б-333», «738») – 238, 255, 544, 786, 787
 «Е. Хлопський» – див. Охримович Василь Остапович
 Еберт – 194
 Ейч – 320
 Енгельс Фрідріх – 81
 «Є. Орловський» – див. Стецько Ярослав Семенович
 «Євген» – 230
 «Євген» – див. Гуштак Михайло
 «Євген» – див. Дулин Григорій Андрійович
 «Євген» – див. Логуш Омелян Іванович
 «Євген» – див. Мельник Андрій Атанасович
 «Євген Рен» – див. Побігущий Євген
 «Євген Скиба» – див. Лебедь Микола Михайлович
 «Євгеній» – див. Тимчій Володимир

- «Євшан» – див. Бей Василь
 «Євшан» – див. Позичанюк Йосип Іванович
 «Єфрем» – див. Слободян Степан Петрович
 Єфремов Сергій – 122, 330, 331, 615
 «Жар» – див. Матвієйко Мирон Васильович
 «Жар» – див. Фрайт Володимир Васильович
 «Жар» – див. Шухевич Роман Йосипович
 Жданов Олексій – 82
 «Жест» – див. Гоцій Василь
 «Жук» – див. Качан Роман Атаназійович
 «З.» – див. Ленкавський Степан Володимирович
 «З.» – див. Федун Петро Миколайович
 «З. Савченко» – див. Галаса Василь Михайлович
 «Зайчик» – див. Шухевич Роман Йосипович
 «Зал.» – див. Шеванюк Василь Аксентійович
 «Зал-й» – див. Шеванюк Василь Аксентійович
 «Залізний» – див. Шеванюк Василь Аксентійович
 «Залізник» – 60, 61
 «Залізник» – див. Шпонтан Іван
 «Залізник», сотенний – 358
 Залізник М. – 410
 «Залужний» – див. Ленкавський Степан Володимирович
 «Запорожець» – див. Шимків Василь Павлович
 Зарицька (у заміжжі – Сорока) Катерина Миронівна («Калина», «У. Кужіль», «Легенда», «Маня», «Монета», «Орися») – 15, 107, 209, 517, 532, 541, 542, 676, 681, 787
 Заяць Михайло Миколайович («Влодко», «Зенко», «Нестор», «Тарас») – 205, 787
 Заячківський М. – 683
 Зборик Ярослав («Арсен») – 8
 «Звук» – див. Попович Василь Семенович
 Зеленевиц Василь Олексійович («Швейко», «Василь», «Василько») – 242-244, 287, 787, 788
 «Зенко» – 764-766
 «Зенко» – див. Заяць Михайло Миколайович
 «Зенко» – див. Ярема Григорій Васильович
 «Зенон» – див. Галаса Василь Михайлович
 «Зенон» – див. Федун Петро Миколайович
 Зень Олег – 11, 357
 Зеров Микола – 615
 «Зимний» – див. Соколик Григорій Васильович
 «Зиновій Карбович» – див. Стецько Ярослав Семенович
 «Зірка» – 593
 «Зірка» – див. Савчин (у заміжжі – Галаса, Пискір) Марія Петрівна
 «Зміюка» – див. Вітовський Ярослав-Дмитро Дмитрович
 Зобнів Богдан Павлович («Миронич») – 763, 788, 826
 «Зов» – див. Кміт Дмитро Іванович
 «Зов» – див. Сидор Василь Дмитрович
 «Зозуля» – див. Перик Василь Григорович
 «Золотар» – див. Слюзар Дмитро
 «Зруб» – див. Маївський Дмитро
 Зубатенко Микола – 47, 59-62, 80
 Зубик Р. – 336
 Зуб'як Василь – 354
 «Й-24» – див. Гошовський Василь Михайлович
 «Йозеф Новак» – див. Коновалець Євген
 «Йонас» – див. Гриньох Іван Михайлович
 «І. Ленко» – 542
 «Іван» – див. Духович Прокіп Омелянович
 «Іван» – див. Кук Василь Степанович
 «Іван» – див. Марків Іван Тимофійович
 «Іван» – див. Паньків Іван Микитович
 «Іван» – див. Стефюк Юрій Іванович
 «Іван Корсун» – див. Майстренко Іван Васильович
 «Іван Чорнота» – див. Гасин Олекса Іванович
 Івано Миколай («Вишня», «Мирон», «Семен», «1013») – 766, 767, 788
 Іванченко Володимир – 13, 155
 «Іванів» – див. Логуш Омелян Іванович
 «Івась» – див. Качан Роман Атаназійович
 Івахно – 163
 «Ігор» – див. «Бистрий»
 «Ігор» – див. Лебедь Микола Михайлович
 «Ігор» – див. Хома Іван
 Ігор, князь – 607
 Ільків Ольга Фаустинівна («Марійка», «Роксоляна») – 130, 788

- Ільницький Василь – 18, 462
«Інж. К. Владан» – див. Фрайт Володимир Васильович
Ірень Михайло – див. Брик Михайло
Ірня Михайло – див. Брик Михайло
«Іскра» – див. Юрив Юрій Михайлович
Ішук Олександр – 6, 11-13, 18, 155, 281, 520
«К.» – 424
«К.» – див. Охримович Василь Остапович
«К. Вірлінів» – див. Порендовський Володимир-Ігор Іванович
«К-121/7-С» – див. Шухевич Роман Йосипович
«К-14» – див. Бутинський Степан Миколович
«К-16» – див. Бутинський Степан Миколович
«К-28» – див. Тишківський Степан Онупрійович
«КЛМ» – див. Кук Василь Степанович
«К П-д» – 67
Кавка Михайло Антонович («Карпо») – 78, 80, 788
Кавуза Петро («Дерев'яний», «Руслан», «Троян», «Урзус») – 71, 788, 789
Каганович Лазар – 518
«Кайдаш» – див. Стельмащук Юрій Олександрович
«Калина» – див. Зарицька (у заміжжі – Со-рока) Катерина Миронівна
«Калина» – див. Лопатинський Юрій Дем'янович
Камінський Б. – 410
«Кам'янецький» – див. Мироненко Микита Олександрович
«Камінь» – див. Бандера Степан Андрійович
Кандиба Олександр Іванович – див. Олесь Олександр
Каралаш Малоній – 394
«Карб» – див. Фрайт Володимир Васильович
«Карбович» – див. Стецько Ярослав Семенович
«Кардаш» – див. Хома Іван
Карл XII – 37, 334, 657
Кармелюк Устим – 343
Карпенко Дмитро («Лютий», «Яструб») – 680, 789, 813
Карпинець Іван Павлович («Грубий») – 79, 789
«Карпо» – див. Кавка Михайло Антонович
Качан Остап Григорович («Косар», «Остап», «Саблюк», «Шаркан») – 680, 789
Качан Роман Атаназійович («Гар», «Гроза», «Жук», «Івась», «Мазепа», «Папа», «Сла-во», «Чорний», «Юрко») – 152, 789
Качор Богдан – 3
Качур Микола – 11
Кашенко Андріан Феофанович – 223
Квас Богдан Якимович («Байрак», «Блакит-ний», «Скоб», «Сокіл», «64») – 95, 789, 790
Квасниця І. – 122
Кенналь – 728
Кеннан Джордж Фрост – 296, 735
Керенський Олександр – 112, 118, 296, 723
Керзон Джордж – 76
Керстен – 728, 729
Кібець – див. Бондаренко Микола
«Кирило» – див. Кук Василь Степанович
«Кіл» – див. Ребет Лев-Роман Михайлович
Кілярський Володимир («Дем'ян») – 770
«Кірам» – див. Мельничин Микола Григо-рович
Кірк Алан Гудріч – 313, 314
Кіт Йосип Іванович («Денис», «Осип», «Сі-чень») – 11, 13, 218, 219, 264, 282-285, 287, 301, 790
Кіцманський р-н Чернівецької обл. – 352
Клей Люсіус Дюбіньон – 189
Клен Юрій – 615
«Клим» – див. Голембовський Іван Івано-вич
«Клим» – див. Слободян Степан Петрович
«Клим Савур» – див. Клячківський Дмитро Семенович
Климишин Микола Дмитрович («Недобитий», «Непоборний», «Отава») – 122, 790
Климів Іван Степанович («Ардник», «Ку-ліба», «Легенда», «Мармаш») – 404, 678, 686, 688, 790, 791
«Клин» – див. Мельник Дмитро Михайлович
«Клич» – див. Благий Зиновій
Кліменко – 65, 85, 305
«Кліщ» – див. Ребет Лев-Роман Михайло-вич
Клячківський Дмитро Семенович («Блонд», «Клим Савур», «Омелян Кримський», «Охрім», «Панас Мосур») – 356, 357, 534, 680, 684, 688, 791

- «К-м» – див. Барабаш Михайло Васильович
Кміт Дмитро Іванович («Зов», «175-Г») – 67, 791
Коваленко О. – 410
Ковалик Іван – 363
«Коваль» – див. Андрусейко Олександр Миколайович
«Коваль» – див. Андрусак Василь Васильович
«Коваль» – див. Ленкавський Степан Володимирович
«Коваль» – див. Сак Пантелеймон
Ковальчук Марія – 359
Ковальчук Микола – 620, 621, 769
Ковецька Анна – 379
Ковпак Сидір – 344
Ковцун Ольга – 799
Когут Федір («Б. Улас», «Улас») – 544, 756-758, 791
«Код-7» – див. Косарчин Ярослав
Кожан О. – 683
Коженювський Юзеф – 824
«Козак» – див. Косарчин Ярослав
Козак Володимир Іванович («Білий») – 227, 791
Козак Микола Михайлович («Богдан», «Вівчар», «Кучма», «Лука», «Петро», «Сергій Хоргиця», «Смок», «Чупринка» «См.») – 104, 791, 792
Кокін С. – 124
«Колода» – 393
Колодзінський Михайло Франьович («Богун», «Генерал», «Гузар», «Кум») – 561, 687
«Колос» – див. Маршалко Леон
«Коля», козак – 358
«Комар» – див. Литвинець Микола
Комарницький Федір Осипович («Дор», «Туган») – 7, 78, 80, 792
Комашко Марія – 381
«Конашевич» – див. Косак Зенон
«Коник» – див. Гальо Михайло Дмитрович
Конналі Том – 727
Коновалець Євген («Віра», «Дід», «Дідько», «Йозеф Новак») – 220, 331, 342, 405, 682, 684, 687, 739, 779
Кононенко Костянтин Семенович («Н. Олешко») – 7, 8, 206, 217, 240, 792
«Конрад» – див. Сидор Василь Дмитрович
Корбутяк Дмитро – 725
Кордуба Мирон – 43, 336, 337
Кордюк Б. – 778
«Корнилів» – див. Мельник Ярослав Миколайович
«Корнило» – див. Стахів Володимир Павлович
Коротченко Дем'ян – 28, 448
«Корсун» – див. Майстренко Іван Васильович
«Корчак» – див. Корчинський Іван Васильович
Корчинський Іван Васильович («Корчак», «Варяг») – 59, 792
«Косар» – див. Качан Остап Григорович
«Косар» – див. Маївський Дмитро
Косарчин Ярослав («Байрак», «Вівчар», «Козак», «Павло», «Славко», «Спартак», «Ярко», «Ар-8», «В.Г.К», «ВГК», «Код-7», «5», «5», «25x4», «7-7», «15», «70», «77») – 5, 181, 237, 255, 279, 301, 788, 792, 793
Косач-Квітка Лариса – див. Леся Українка
Косак Зенон («Конашевич», «Сакко», «Тарнавський») – 687
Костинюк – 394
Костюк Григорій – 105
Котляревський Іван – 607
Коцовський Юліан Васильович – 764, 793
Коцюбинський Михайло – 608
Кочан Григорій («Роман») – 9, 12
«Кочегар» – див. Кук Василь Степанович
Кочій Омелян («Гайдар», «Левко», «Черлян») – 7, 32, 33, 46, 544, 793
Кошовий Олег – 344
«К-р» – 68, 70
«Кравс» – див. Сидор Василь Дмитрович
«Кравців» – див. Сказінський Ілярій Михайлович
Кравчук Роман Миколайович («Василь», «Гончаренко», «Лісовий», «Максим», «Панас», «Петро», «Семен», «Степовий», «Сем.», «6», «17», «47», «78», «88», «814», «1718», «1876», «1910», «1920», «2021», «8/3», «VI») – 4, 10, 16, 69, 70, 86, 87, 90, 91, 93, 183, 237, 246, 248, 258, 286, 288, 293, 300, 301, 304, 306, 310, 743, 763-770, 781, 793, 794, 804, 810, 825
«Кран» – див. Попович Василь Семенович
«Крегул» – див. Сидор Василь Дмитрович
«Крезуб» – див. Мицик Осип Михайлович

- Креховецький Ярослав Михайлович – 764, 794
- «Кречет» – див. Барабаш Михайло Васильович
- Кривоніс Максим (Перебийніс, Вільшанський) – 343, 820
- «Крига» – див. Барабаш Михайло Васильович
- «Крига» – див. Сказінський Ілярій Михайлович
- Крип'якевич І. – 1-3, 43, 52, 133, 135, 151, 336, 493, 495, 520, 668, 692
- Крілик О. – 683
- «Крот» – див. Тацинець Федір
- «Крук» – див. Дулин Григорій Андрійович
- «Крук» – див. Хандон Йосип Теодорович
- «Крутий» – 136
- «Крутий» – див. Савка Михайло Васильович
- «Кудеяр» – див. Бутинський Степан Миколович
- «Кузьма» – див. Охримович Василь Остапович
- Кузьма Р. – 683
- «Кузьменко» – 468
- Кук Василь Степанович («Безіменний», «В. Коваль», «В. Лиманич», «Василь Лиманич», «Грицько», «Іван», «Кирило», «Кочегар», «Леміш», «Медвідь», «Сталевий», «Старий», «Юрко», «Юрко Леміш», «Юрій», «В. Є.», «-Д-», «ДД», «КЛМ», «Лем.», «Ле», «Л.», «МКЛ», «О», «-р», «-р-», «С-Вар», «С/М», «Т», «Ю», «Юр», «5», «7», «15», «55», «100», «551», «1313», «1315», «1350», «1999», «2219», «2640», «4815», «8050», «9650», «96/50», «789/1», «11/315», «0-13» «XV») – 4-6, 8, 10-12, 14, 16, 63, 88, 92, 96, 127, 164, 181-186, 201, 203-205, 218-220, 227, 228, 230, 238, 246-251, 253-255, 258, 261, 263, 265, 266, 269, 279, 286-288, 293, 294, 303, 305, 306, 309, 310, 318, 319, 323, 395, 403, 430, 481, 482, 516, 541, 674, 689, 734, 743, 744, 749, 770, 787, 794
- «Куліба» – див. Климів Іван Степанович
- «Куля» – 810
- «Кум» – див. Барабаш Михайло Васильович
- «Кум» – див. Колодзінський Михайло Франьович
- «Кум» – див. Тарахома Микола Григорович
- Купрієнко – 227, 326
- «Курган» – див. Маївський Дмитро
- Куровицький Адам Григорович («Сірий») – 23, 152, 794, 795
- «Кучма» – див. Козак Микола Михайлович
- Кучмій Степан («Григор», «Омелько», «Чорнявий») – 95, 795
- Куштар – 129
- «Л.» – див. Гасин Олекса Іванович
- «Л.» – див. Кук Василь Степанович
- «Л.» – див. Ленкавський Степан Володимирович
- «Л. С.» – див. Ленкавський Степан Володимирович
- «Л-25» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
- Лабанців Володимир Степанович («Білий», «Помста») – 67, 68, 795
- «Лав» – див. Старух Ярослав Тимотейович
- Лаврів Іван Васильович («Богун», «Мирон», «Нечай», «Юрко», «Ю.», «50», «555») – 34, 59, 60, 62, 66, 70, 79, 93, 95, 127, 795
- Лаврієнко Ю. («Дивнич») – 108
- Лагодич Софія – 522, 555
- Лапінський Леонід («Зенона») – 782
- Ларіонов – 764
- «Ларько» – див. Порендовський Володимир-Ігор Іванович
- «Ле» – див. Кук Василь Степанович
- Лебедь Микола Михайлович («Варяг», «Вільний», «Євген Скиба», «Ігор», «Максим», «Максим Рубан», «Марко», «Олег», «Чорт», «Ярополк») – 6, 105, 118, 122, 208, 267, 275, 313, 318, 321, 482, 629, 726, 737, 778, 795, 796, 819
- Лебідь М. – див. Лебедь Микола
- Лев, князь – 781, 795
- Левицька Ольга – див. Басараб Ольга
- Левицький Борис –
- Левицький Володимир – 725
- Левицький Є. – 409
- «Левич» – 127
- «Левко» – 46
- «Левко» – див. Кочій Омелян
- «Левко» – див. Поливка Антін
- «Левко» – див. Ребет Лев-Роман Михайлович
- «Левченко» – Волошин Ростислав Павлович
- «Левчук» – 127
- «Легенда» – див. Зарицька (у заміжжі – Сорока) Катерина Миронівна

- «Легенда» – див. Климів Іван Степанович
 «Лем.» – див. Кук Василь Степанович
 Лемик Микола («Сенишин») – 688
 «Леміш» – див. Кук Василь Степанович
 Леневиц Василь Іванович («Відважний»,
 «Збуй») – 130, 187, 796
 Леневиц Ганна – 796
 Ленін (Ульянов) Володимир – 39, 41, 194,
 195, 198, 418, 425, 550
 Ленкавський Степан Володимирович
 («В. Маркевич», «Залужний», «Коваль»,
 «В. С.», «З.», «Л.», «Л. С.», «С. В.», «С. Л.»,
 «С. Л-ський», «Ст. В.», «Ст. Лен.») – 6-8,
 91, 168, 220, 221, 225, 227, 231, 236, 315, 796
 Ленюк – 368
 Ленюк Дмитро – 376
 Леоняк Федір – 355
 Лесюк Галя – 377
 Леся Українка (Косач-Квітка Лариса) – 409,
 608, 658, 757
 «Летун» – 68
 Лещов – 355
 Лико Володимир («Буревій», «Вадим», «Да-
 нило», «Орест», «Д.») – 4, 46, 58, 62, 66, 79,
 95, 130, 785, 796, 797
 Липа І. – 410, 583
 Липа Юрій – 616
 Липинський В'ячеслав – 107, 615
 «Лисий» – див. Ребет Лев-Роман Михайло-
 вич
 «Лисий» – див. Тершаковець Зиновій Гри-
 горович
 «Лисиця» – 185
 Литвинець Микола («Комар») – 164, 204, 797
 «Лицар» – див. Гасин Олекса Іванович
 Лівичський Андрій – 274, 315
 Ліпмен – 199
 «Лісник» – див. Димінський Григорій Дми-
 трович
 «Лісовий» – див. Димінський Григорій
 Дмитрович
 «Лісовий» – див. Кравчук Роман Никола-
 йович
 «Лісовик» – див. Сидор Василь Дмитрович
 Літчин Степан – 359
 Ліхоузов – 187
 Ліщинський Зиновій Миколайович («Сай-
 гор», «Стальний») – 78-80, 797
 Лобанов-Ростовський Я. – 607
 Логоза Василь – 352
 Логуш Омелян Іванович («Євген», «Іванів»,
 «Степанів») – 179, 208, 221, 629, 797, 802
 «Лоза» – 156
 Лозовий – 380
 «Лом» – див. Мельничук Ігор
 «Лопатинський» – див. Тимчій Володимир
 Лопатинський Юрій Дем'янович («Калина»,
 «Шейк») – 321, 797, 798
 Лотоцький Володимир – 725
 «Луговий» – див. Червак Іван Михайлович
 «Луговий» – див. Якимець Кирило Мико-
 лайович
 «Лука» – див. Козак Микола Михайлович
 «Лука» – див. Стецько Ярослав Семенович
 Ляхович Євген («Окей») – 216, 798
 «М-6» – 515
 «М-14» – див. Попович Юрій Федорович
 «-м» – див. Слободян Степан Петрович
 «М.» – див. Савицька (у заміжжі – Голояд,
 Дребот) Галина Омелянівна
 «М.», кур'єр – 294
 «М. Б.» – див. Дяченко Михайло Васильович
 «М. Вільшина Гуменецький» – див. Го-
 лубець Микола
 «М.Д. Бученко» – див. Грицай Дмитро Ми-
 хайлович
 «МКЛ» – див. Кук Василь Степанович
 «М.М.» – див. Мироненко Микита Олек-
 сандрович
 «М. Сташко» – 517
 «Мазепа» – див. Качан Роман Атаназійович
 Мазепа Іван – 37, 43, 44, 257, 334, 343, 344,
 543, 606, 657, 658, 785, 799
 Мазур Григорій Васильович («Донський»,
 «Калинович») – 76, 798
 Маївський Дмитро («Зруб», «Косар», «Кур-
 ган», «Майченко», «Ом», «П. Дума», «Се-
 вер», «Тарас») – 35, 36, 42, 481, 517, 519,
 542, 688, 799
 Майлов О. – 688
 Майстренко Іван Васильович («А. Бабен-
 ко», «Авгур», «Бабенко», «Гребінка», «Да-
 лекий», «Іван Корсун», «Корсун», «Рад-
 ченко») – 4, 6, 8, 105, 109, 112, 113, 114,
 116, 120, 157, 162, 193, 197, 200, 208-212,
 798, 799
 «Майченко» – див. Маївський Дмитро
 «Мак» – див. Грабар Петро Олексійович

- «Мак» – див. Попович Юрій Федорович
«Мак» – див. Стиранка Петро Михайлович
Макаренко А. – 606
Макаренко О. – 410
Макаренко С. – 410
Македонський Олександр – 36, 43
«Макс» – див. Скорупський Максим
«Максим» – див. Арсенич Микола Васильович
«Максим» – див. Дулин Григорій Андрійович
«Максим» – див. Кравчук Роман Миколайович
«Максим» – див. Лебець Микола Михайлович
«Максим» – див. Мирон Дмитро Данилович
«Максим» – див. Старух Ярослав Тимотеївич
«Максим» – див. Стиранка Петро Михайлович
«Максим Орлик» – див. Мирон Дмитро Данилович
«Максим Рубан» – див. Лебець Микола Михайлович
Маланчук – 625
Маланюк Є. – 224
Малащук Роман-Богдан Іванович – 216, 799
Маленков Георгій – 719
«Малий» – див. Турчиняк Мирон
«Мамай» – див. Шухевич Роман Йосипович
Манзуренко Віталій – 11
Мануїльський Дмитро – 340
«Маня» – див. Зарицька (у заміжжі – Сорока) Катерина Миронівна
«Мар'ян» – див. Духович Прокіп Омелянович
«Мар» – див. Голяш Степан Іванович
«Мар» – див. Якимець Кирило Миколайович
«Марійка» – див. Ільків Ольга Фаустинівна
«Марічка» – див. Савчин (у заміжжі – Галаса, Пискір) Марія Петрівна
«Марія Дмитренко» – див. Світлик (у заміжжі – Литвинко) Богдана-Марія Юліанівна
«Маріян» – див. Духович Прокіп Омелянович
Марків Іван Тимофійович («Аскольд», «Арпад», «Іван», «Спартак») – 70, 799
«Марко» – див. Благий Зиновій
«Марко» – див. Лебець Микола Михайлович
«Марко» – див. Хащівський Василь Михайлович
«Марко Боеслав» – див. Дяченко Михайло Васильович
Марков – 40
Маркс Карл – 81, 158
«Мармаш» – див. Климів Іван Степанович
«Марс» – див. Гоцій Василь
«Марта» – 46
«Марта» – див. Савицька (у заміжжі – Голояд, Дребот) Галина Омелянівна
«Марта Гай» – див. Савицька (у заміжжі – Голояд, Дребот) Галина Омелянівна
Марчук Анна – 367
Марчук Володимир – 151
Марчук Ігор – 357
Маршал – 727
Маршалко Леон («Колос») – 287
Масний Микола Іванович («Бурлака») – 79, 800
Матвієйко Мирон Васильович («Див», «Жар», «Рамзес», «Усміх») – 11, 219, 246, 293, 620, 782, 800
Матла Зиновій Антонович («Дніпровий», «Святослав Вовк», «О. Львівський», «Чорний») – 208, 800
«Махмет» – див. Барабаш Михайло Васильович
Махно Нестор – 803
Махов – 506
Маховський С. – 606
Мацієвич Л. – 410
Медведик Василь – 352
«Медвідь» – див. Кук Василь Степанович
«Мек» – див. Стахів Володимир Павлович
Мельник Андрій Атанасович («Євген») – 107, 116, 151, 169, 199, 629, 801
Мельник Дмитро Михайлович («Граб», «Клин», «Тарас») – 13, 283, 285, 801
Мельник Ярослав Миколайович («Влодко», «Корнилів», «Полікарп», «Роберт», «Якір», «А-742», «Ф-24») – 32, 48, 54, 801
Мельничин Микола Григорович («Кірам», «Микола», «413») – 204, 801, 802
Мельничук Ігор («Бук», «Лом», «5410») – 73, 802

- Мешко (у заміжжі – Логуш) Катерина Яківна («Верещак», «Озерська», «М. В-ак») – 3 6, 517, 542, 629, 802
- «Микола» – див. Арсенич Микола Васильович
- «Микола» – див. Мельничин Микола Григорович
- «Микола Вілонський» – див. Голубець Микола
- Мирний П. – 223
- «Мирон» – див. Іванило Михайло
- «Мирон» – див. Лаврів Іван Васильович
- Мирон Дмитро Данилович («Андрій», «Максим», «Максим Орлик», «Орлик», «Піп», «Роберт», «Свенціцький», «Сергій») – 616, 678, 686-688, 802, 803
- Мироненко Микита Олександрович («Кам'янецький», «М.М.») – 119, 168, 172, 174, 180, 259, 803
- «Мирослава» – див. Вітрук Стефанія Романівна
- Мись Петро – 438
- «Митька» – див. Дендерис Михайло
- «Михайло» – див. Арсенич Микола Васильович
- «Михась» – див. Хомик Дмитро
- Мицик Осип Михайлович («Донський», «Крезуб», «226г») – 79, 803
- Мишуга Л. – 725
- Мишуга О. – 224
- Мізерний Мартин-Василь Васильович («Валічак», «Рен») – 71, 803, 816, 817, 824
- «Мікушка» – див. Пришляк Григорій
- Мінчак Василь («Архип») – 67
- Мірчук Петро – 14, 396, 422
- Мітрінга Іван – 105
- Міхновський Микола – 410-412, 423, 428, 583, 616, 692
- Міщенко – 361
- «Могила» – див. Сак Пантелеймон
- Могила Петро – 754
- «Модест» – див. Прокопишин Іван
- Мойсей – 522
- «Молдаван» – див. Бей Василь
- Молотов В'ячеслав – 345, 719
- Монате П'єр – 112
- «Монета» – див. Зарицька (у заміжжі – Сорока) Катерина Миронівна
- Мороз Василь – 629
- Мороз Володимир – 15, 18, 87, 127, 629
- Москалюк Михайло («Спартан») – 561
- Мудра Марія – 46
- Мудрий Василь – 629
- Музика – 716
- «Музика» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
- Мухин М. – 224
- «Н.» – див. Дяків Осип Васильович
- «Н.» – див. Якимович Надія Дмитрівна
- «Н. Олежко» – див. Кононенко Костянтин Семенович
- «Н-04» – див. Гирчин Андрій Семенович
- «Надя» – див. Якимович Надія Дмитрівна
- «Назар» – 309
- «Назар» – див. Галаса Василь Михайлович
- «Назар Чубенко» – див. Позичанюк Йосип Іванович
- Наполеон I Бонапарт – 84, 115, 607
- «Наум» – див. Дяків Осип Васильович
- «Недобитий» – див. Климишин Микола Дмитрович
- «Непоборний» – див. Климишин Микола Дмитрович
- «Нестор» – див. Заяць Михайло Миколайович
- «Нечай» – див. Лаврів Іван Васильович
- Ніколаєва Наталія – 520
- Ніфонтов – 104
- Ніцше Фрідріх – 82
- Ноленд – 728
- «Норвед» – див. Данилків Микола Миколайович
- «Нуська Чорна» – див. Гусяк Дарія Юріївна
- «Нуся» – див. Гусяк Дарія Юріївна
- «О» – див. Кук Василь Степанович
- «О. Гончарук» – див. Дяків Осип Васильович
- «О. Левенко» – див. Галаса Василь Михайлович
- «О. Львівський» – див. Матла Зиновій Антонович
- Овчар Анна – 392
- Огоновська Марія («Віра») – 468
- «Озерська» – див. Мешко (у заміжжі – Логуш) Катерина Яківна
- «Озон» – див. Видний Гаврило
- «Окей» – див. Ляхович Євген

- «Оксана» – див. Савицька (у заміжжі – Голлойд, Дребот) Галина Омелянівна
 «Оксана» – див. Якимович Надія Дмитрівна
 «Окулярний» – див. Тимчій Володимир
 «Олег» – див. Грицай Дмитро Михайлович
 «Олег» – див. Лебедь Микола Михайлович
 «Олег» – див. Червак Іван Михайлович
 «Олекса» – див. Гасин Олекса Іванович
 «Олесь» – див. Червак Іван Михайлович
 Олесь Олександр – 223
 Олійник Дмитро – 353
 Ольховий – 281
 «Олякс» – див. Варбіра Іван
 «Ом» – див. Маївський Дмитро
 «Омелько» – див. Кучмій Степан
 «Омелян Кримський» – див. Клячківський Дмитро Семенович
 «ОР-4» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
 «Орач» – див. Гарабач Василь Іванович
 «Орач» – див. Стецько Ярослав Семенович
 «Орест» – див. Галаса Василь Михайлович
 «Орест» – див. Дужий Петро Опанасович
 «Орест» – див. Лико Володимир
 «Орест» – див. Хома Іван
 «Орися» – див. Зарицька (у заміжжі – Соррока) Катерина Миронівна
 «Оріх» – див. Бутинський Степан Миколович
 «Орішна» – див. Вітрук Стефанія Романівна
 «Орлан» – див. Галаса Василь Михайлович
 «Орленко О.» – див. «Осип Орленко»
 «Орлик» – див. Гоцій Василь
 «Орлик» – див. Мирон Дмитро Данилович
 Орлик Пилип – 543
 «Орлів» – див. Гриньох Іван Михайлович
 Осадчий – 291
 «Осип» – див. Кіт Йосип Іванович
 «Осип Орленко» («Орленко О.») – 121, 543
 Осмомисл Ярослав – 809
 «Остап» – 283
 «Остап» – див. Качан Остап Григорович
 Осьмак Кирило – 629
 «Отава» – див. Климишин Микола Дмитрович
 «Охало» – див. Охримович Василь Остапович
 Охримович Василь Остапович («Апостол», «Бард», «Василь», «Грузин», «Далекий», «Дальний», «Дужий», «Е.Хлопський», «Кузьма», «Охало», «Пилип», «Серб», «Філософ», «Чужий», «К.», «П.», «СХ», «199», «787») – 11, 16, 218, 219, 228, 239, 240, 246, 249, 250, 252, 253, 258, 263, 264, 266, 270, 273, 278, 282, 286-290, 293, 301-304, 306, 312, 316, 318, 321, 629, 644, 729, 740, 763, 770, 784, 790, 804, 817, 821
 «Охрім» – див. Клячківський Дмитро Семенович
 «П-42» – див. Попович Юрій Федорович
 «П.» – див. Охримович Василь Остапович
 «П. Волянський-Полтава» – див. Федун Петро Миколайович
 «П. Дума» – див. Маївський Дмитро
 «П. М. Полтава» – див. Федун Петро Миколайович
 «П. Полтава» – див. Федун Петро Миколайович
 Павеліч Анте – 194, 195, 505
 Павленко – 291
 «Павленко» – Волошин Ростислав Павлович
 Павлик М. – 65, 409
 «Павло» – див. Косарчин Ярослав
 «Павлович» – див. Дужий Петро Опанасович
 «Павлюк» – див. Попович Юрій Федорович
 Паладійчук Роман – 105
 «Палій» – див. Грицай Дмитро Михайлович
 Палій Семен – 343
 «Пальма» – 12
 «Панас» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «Панас Мосур» – див. Клячківський Дмитро Семенович
 «Панасенко» – див. Дужий Петро Опанасович
 «Пані Р.» – див. Савицька (у заміжжі – Голлойд, Дребот) Галина Омелянівна
 «Пантера» – див. Василяшко Василь Ількович
 Паньків Богдан Михайлович («Буря») – 763, 804
 Паньків Іван Микитович («Іван», «Явір») – 30, 804, 805
 «Папа» – див. Качан Роман Атаназійович

- Пархоменко Олександр – 344
 «Пас» – див. Сенчишин Ілько
 Пеленський Зенон – 629
 Перебийніс – див. Кривоніс Максим
 «Перебийніс» – див. Грицай Дмитро Михайлович
 «Перемога» – див. Василяшко Василь Ількович
 Перик Василь Григорович («Зозуля», «Сиротюк») – 187, 788, 805
 Петлюра Симон – 274, 342, 606, 674, 739,
 Петрига Петро Миколайович («Улас», «Щербак») – 67, 805
 «Петро» – див. Духович Прокіп Омелянович
 «Петро» – див. Козак Микола Михайлович
 «Петро» – див. Кравчук Роман Миколайович
 «Петро» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
 Петро І – 44
 «Петро Воїн» – 17
 Петровський Григорій – 483
 Печерський – 323
 «Пилип» – див. Охримович Василь Остапович
 «Пібрус» – див. Бутинський Степан Миколайович
 «Північ» – див. Твердохліб Микола Дмитрович
 Підгайний Богдан Володимирович («Аскольд», «Бик», «Доктор») – 11, 122, 227, 805
 Підгайний Семен – 105
 Підгірський Самійло – 629
 Підкова Іван – 409
 «Піклун» – див. Шухевич Степан
 «Піп» – див. Мирон Дмитро Данилович
 Пірсон Лестер Боулс – 736
 Побігущий Євген («Беркут», «Євген Рен») – 227, 805, 806
 «Погорілий» – див. Янишевський Степан Павлович
 Подтепа – 153, 302, 310, 312
 Позичанюк Йосип Іванович («Євшан», «Богдан Рубайгада», «Стожар», «Назар Чубенко», «Устим Чубенко», «Шаблюк», «Шугай») – 456, 544, 629, 686, 806
 Поливка Антін («Васюта», «Демид», «Левко», «Федя») – 154, 806
 Полікаревич Степан – 361
 «Полікарп» – див. Мельник Ярослав Миколайович
 Поліщук Віктор – 725
 «Полтава» – див. Федун Петро Миколайович
 «Полтавець» – 9
 «Поль» – див. Польовий Федір
 Польовий Федір («Поль») – 680, 776, 806, 807
 «Помста» – див. Лабанців Володимир Степанович
 «Помста» – див. Смарж Іван
 Попович Василь Семенович («Довбуш», «Звук», «Кран») – 150, 807
 Попович Юрій Федорович («Вільховий», «Мак», «Павлюк», «М-14», «П-42», «14») – 129, 130, 594, 780, 807
 «Пора» – 796
 Порендовський Володимир-Ігор Іванович («Вовк», «Гордій», «Десна», «К. Вірлінів», «Ларько», «Семенюк», «15») – 6, 76, 77, 807, 808
 «Потап» – див. Цап'як Василь Степанович
 Потішко Василь – 629
 «Придніпрянець» – 89
 Пришляк Григорій («Мікушка») – 810
 Пришляк Євген-Андрій Степанович («Руслан», «Чернець», «Чорнота», «Ярема», «А6», «А6/3», «А-25», «АБ», «АБ/13» (1949-1950), «АБ/31», «Л-25», «88/4», «147», «77/7», «77/8») – 8, 66-68, 126, 245, 248, 252, 289, 291, 292, 448, 625, 660, 709, 808
 Проданик Дмитро – 18
 «Прокіп» – див. Прокопишин Іван
 Прокоп Мирослав («Володимир») – 179, 221, 272, 273, 629
 Прокопишин Іван («Бурлан», «Буря», «Модест», «Прокіп», «Григор», «БМ», «306», «343», «579», «1516», «1919») – 248, 808
 «Прометей» – див. Барабаш Михайло Васильович
 «Прут» – 280
 «Прут» – див. Вацик Павло Іванович
 «Пугач» («Снігур») – 126, 127
 Пушкін – 625-627, 699, 706, 709, 716
 Пчілка О. – 223
 «-р» – див. Кук Василь Степанович
 «-р» – див. Кук Василь Степанович
 «-р» – див. Федун Петро Миколайович
 «Р.» – 69

- «Р. Ільницький» – 750, 752
 «Р. Лозовський» – див. Шухевич Роман Йосипович
 «Р. Мох» – 17, 83, 543
 «Р. О» – див. Чайковський Роман
 «Радченко» – див. Майстренко Іван Васильович
 Радюк Михайло – 439
 Рак Я. – 122
 Раковський І. – 336
 «Рамзес» – див. Матвієйко Мирон Васильович
 Рассел Альфред – 522
 «Ратник» – див. Гасин Олекса Іванович
 Ребет Дарія – 221, 629
 Ребет Лев-Роман Михайлович («Кіл», «Кліщ», «Левко», «Лисий», «Стар») – 208, 809
 «Рен» – див. Мізерний Мартин-Василь Васильович
 Репен Микола – 725
 «Риба» – див. Якимець Кирило Миколайович
 «Рибак» – див. Борщ Федір Гнатович
 Рибак Марія – 377
 «Рибалка» – див. Хомик Дмитро
 Рильський Максим – 615
 Рим Петро («Дорош») – 12
 Ричок Роман – 725
 «Ришард» – 34
 Ріббентроп – 345
 «Різун» – див. Андрусак Василь Васильович
 «Різьбар» – див. Андрусак Василь Васильович
 Річ – 737
 «Роберт» – див. Мельник Ярослав Миколайович
 «Роберт» – див. Мирон Дмитро Данилович
 Робесп'єр Максиміліан – 215
 Рогата Анна – 368
 «Рожа» – 266
 «Роксоляна» – див. Ільків Ольга Фаустинівна
 «Роман Заревич» – див. Федик Ярослав
 «Роман Ольгович» – див. Чайковський Роман
 «Роман» – 204
 «Роман» – 813
 «Роман» – див. Гарабач Василь Іванович
 «Роман» – див. Фрайт Володимир Васильович
 Романюк Михайло – 3, 4, 18, 180, 626, 627, 770
 Романюк Михайло, селянин – 381
 «Ромко» – 164
 «Ромко» – див. Хомик Дмитро
 Ромодановський Г. – 606
 «Роса» – див. Ваврук Василь Олексювич
 «Ростислав Вишитий» – див. Сидор Василь Дмитрович
 «Ростислава» – див. Гусяк Дарія Юрївна
 Рубань – 72, 92, 130
 «Рубань» – див. Хащівський Василь Михайлович
 Рубльов О. С. – 331
 «Рудий» – див. Стельмащук Юрій Олександрович
 Рудницький Степан – 616
 «Русич» – див. Тершаковець Зиновій Григорович
 «Руслан» – див. Кавуза Петро
 «Руслан» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
 Русов М. – 410
 «С-5» – див. Бутинський Степан Миколович
 «С-20» – див. «200»
 «С.» – див. Шеванюк Василь Аксентійович
 «С.А.» – див. Бандера Степан Андрійович
 «С.А.С.» – див. Бандера Степан Андрійович
 «С. Бийлихо» – див. Бандера Степан Андрійович
 «С. В.» – див. Ленкавський Степан Володимирович
 «С-Вар» – див. Кук Василь Степанович
 «СВУ» – див. Сказінський Ілярій Михайлович
 «С. Л.» – див. Ленкавський Степан Володимирович
 «С. Л-ський» – див. Ленкавський Степан Володимирович
 «С/М» – див. Кук Василь Степанович
 «См.» – див. Козак Микола Михайлович
 «С-р» – 17
 «Саблюк» – див. Качан Остап Григорович
 Сабов Євмен – 687
 «СХ» – див. Охримович Василь Остапович
 Савицька (у заміжжі – Голояд, Дребот)
 Галина Омелянівна («Ганна», «Марта», «Марта Гай», «Оксана», «Пані Р», «Ярина», «М», «25») – 6, 13, 150, 151, 154, 155, 699, 702, 706, 709, 716, 809, 810

- Савицька (у заміжжі – Козак) Ірина («Бистра») – 54, 231, 810
- Савка Михайло Васильович («Крутий») – 79, 810
- Саврій (у заміжжі – Грабар) Ольга Іванівна – 16, 764, 810
- Савчин (у заміжжі – Галаса, Пискір) Марія Петрівна («Зірка», «Марічка») – 103, 423, 747, 810
- Савчин Олексій Федорович («Гриць», «Грицько», «Яків», «Гр.») – 218, 219, 242, 243, 811
- Сагайдак Петро Васильович – 5, 299
- Сагайдачний Петро (Конашевич-Сагайдачний П.) – 151, 797, 805
- Сагала Михайло – 378
- «Сайгор» – див. Ліщинський Зиновій Миколайович
- Сак Пантелеймон («Всеволод», «Коваль», «Могила», «Сила») – 686, 688, 811
- «Сакко» – див. Коссака Зенон
- Сартр Жан-Пол – 113
- «Сатурн» – див. Шеванюк Василь Аксентійович
- «Сафрон» – див. Яцків (Яцьків) Богдан Васильович
- «Свенціцький» – див. Мирон Дмитро Данилович
- Свистун Микола Михайлович («Ворон», «Ярбей», «Ясень») – 680, 811
- Світлик (у заміжжі – Литвинко) Богдана-Марія Юліанівна («Дмитренко», «Доля», «Марія Дмитренко», «Світляна», «Ясна») – 48, 94, 311, 811, 812
- «Світляна» – див. Світлик (у заміжжі – Литвинко) Богдана-Марія Юліанівна
- «Святослав Вовк» – див. Матла Зиновій Антонович
- «Святослав», сотенний – 359
- «Север» – див. Маївський Дмитро
- «Север» – див. Федун Петро Миколайович
- «Сем.» – див. Кравчук Роман Миколайович
- «Семен» – див. Іваніло Михайло
- «Семен» – див. Кравчук Роман Миколайович
- «Семен» – див. Янишевський Степан Павлович
- «Семенюк» – див. Порендовський Володимир-Ігор Іванович
- «Семко» – див. Гарабач Василь Іванович
- Сен-Жуст Луї Антуан Леон – 215
- «Сенишин» – див. Лемик Микола
- Сенчишин Ілько («Довбуш», «Пас», «Юрко») – 156, 812
- Сенюк Михайло Григорович («Скритий», «Скритний») – 763, 768, 812
- Сеньків Михайло – 391
- «Серб» – див. Охримович Василь Остапович
- «Сергій» – див. Мирон Дмитро Данилович
- «Сергій Хортиця» – див. Козак Микола Михайлович
- Сергійчук В. – 124
- Сергійчук М. І. – 124
- Сердюк Н. – 124
- Сердюк С. – 124
- «Сивий» – 69
- Сидор Василь Дмитрович («Вишитий», «Зов», «Конрад», «Кравс», «Крегул», «Лісовик», «Ростислав Вишитий», «Шелест», «Ш.», «75», «808», «0204», «02/8») – 4, 6, 63, 66, 68-70, 81, 85, 89, 93, 94, 96, 699, 723, 812, 813
- «Сидоренко Семен» – див. Янишевський Степан Павлович
- «Сила» – див. Сак Пантелеймон
- «Синій» – див. Старух Ярослав Тимотейович
- «Сиротюк» – див. Перик Василь Григорович
- Сич Олександр – 227, 236
- Сідякін – 764
- «Сірий» – див. Бандера Степан Андрійович
- «Сірий» – див. Куровицький Адам Григорович
- «Сірко» – див. Грицай Дмитро Михайлович
- «Січень» – див. Кіт Йосип Іванович
- Січинський Денис – 409
- Сказінський Лярій Михайлович («Богданович», «Кравців», «Крига», «Тимчук», «СВУ») – 23, 813
- «Скоб» – див. Квас Богдан Якимович
- «Скорий» – 71
- Скоропадський Іван – 44
- Скоропадський Павло – 107, 520, 606, 615
- Скорупський Максим («Макс») – 789
- «Скритий» – див. Сенюк Михайло Григорович

- «Скритний» – див. Сенюк Михайло Григорович
 Скубик Степан – 726, 728
 Слабченко М. – 122, 330
 Славич Анна – 382
 Славич Василь – 382
 Славич Катерина – 382
 Славич Розалія – 382
 Славич Феня – 382
 «Славко» – див. Гура Євген Сильвестрович
 «Славко» – див. Качан Роман Атаназійович
 «Славко» – див. Косарчин Ярослав
 «Славко» – див. Стахур Михайло Васильович
 «Славко» – див. Федик Ярослав
 «Славороб» – див. Дяченко Михайло Васильович
 «Славцо» – див. Федик Ярослав
 «Слід» – див. Шеванюк Василь Аксентійович
 Слободян Павло – 352
 Слободян Степан Петрович («Єфрем», «Клим», «-м», «Via 0-5», «05», «12», «0-5») – 4, 8, 23, 29, 33, 35, 49, 63, 95, 133-135, 137, 140, 163, 181, 218, 237, 283, 285, 470, 474, 790, 813
 Слюзар Дмитро («Арпад», «Золотар») – 699
 Смарж Іван («Помста») – 11, 164, 165, 180, 219, 231, 253, 626, 627, 782, 813, 814
 Сміс – 738
 Сміт Беделл Вальтер – 623, 728
 «Смок» – див. Козак Микола Михайлович
 Смолій Іван – 725
 «Сніг» – див. Тимчій Володимир
 «Снігур» – див. «Пугач»
 Собінський – 687, 805
 Сова Андрій – 18
 Содоль Петро – 12
 «Сокіл» – див. Квас Богдан Якимович
 Соколик Григорій Васильович («Артем», «Зимний», «215-а») – 93, 814
 Соколовська (у дівочтві – Вільшинська) Юлія Михайлівна («Богуславка») – 79, 814
 «Соловій» – див. Гура Євген Сильвестрович
 «Соловій» – див. Дудка Микола
 Соломчак Михайло – 8
 Сопович Параска – 379
 Сорока Катерина Миронівна – див. За-
 рицька (у заміжжі – Сорока) Катерина Миронівна
 «Софрон» – див. Яцків (Яцьків) Богдан Васильович
 «Спартак» – див. Косарчин Ярослав
 «Спартак» – див. Марків Іван Тимофійович
 «Спартан» – див. Москалюк Михайло
 «Ст.» – 91
 «Ст.» – див. Бандера Степан Андрійович
 «СТ-4» – 285
 «Ст. 5» – 279
 «Ст-5» – див. Фрайт Володимир Васильович
 «Ст. В.» – див. Ленкавський Степан Володимирович
 «Ст. Лен.» – див. Ленкавський Степан Володимирович
 «Сталевий» – див. Кук Василь Степанович
 Сталін (Джугашвілі) Йосиф – 24, 29, 31, 32, 36, 41, 64, 74, 111, 114, 178, 189, 190, 194, 212, 233, 345, 413, 418, 423, 468-470, 479, 480, 483-490, 500-502, 508, 516, 663-668, 676, 678, 679, 691, 719, 721, 731, 732
 «Стальний» – див. Ліщинський Зиновій Миколайович
 «Стар» – див. Ребет Лев-Роман Михайлович
 «Старий» – див. Гарабач Василь Іванович
 «Старий» – див. Гасин Олекса Іванович
 «Старий» – див. Кук Василь Степанович
 «Старий» – див. Шухевич Роман Йосипович
 Стародубець Галина – 470
 Старух Ярослав Тимотейович («Вольт», «Гомін», «Дід», «Лав», «Максим», «Синій», «Стояр», «Стяг», «Ярлан», «В.») – 4, 53, 55, 57, 76, 95, 517, 542, 544, 688, 814
 Стассен Гарольд Едвард – 189, 724, 725, 734, 735
 Стасюк Олександра – 16, 52, 133, 135, 151, 493, 495, 668, 692, 749
 «Стах» – 66
 Стахів Володимир Павлович («Дир», «Корнило», «Мек») – 208, 729, 769, 814, 815
 Стахів Матвій – 725
 Стахур Михайло Васильович («Славко», «Стефко») – 308, 815
 Стебельський Степан-Тарас Ількович («Хрін») – 66, 93, 815, 817, 820, 821

- Стебницький П. – 223
 Стельмах Дмитро – 382
 Стельмах Іван – 382
 Стельмах Марія – 382
 Стельмашук Юрій Олександрович («Кайдаш», «Рудий») – 356, 357, 815, 816
 «Степан» – див. Гарабач Василь Іванович
 «Степан» – див. Шухевич Роман Йосипович
 «Степан Попель» – див. Бандера Степан Андрійович
 Степаненко О. – 410
 «Степанів» – див. Логуш Омелян Іванович
 «Степовий» – 506
 «Степовий» – див. Кравчук Роман Миколайович
 Стефанік Василь – 608
 Стефанишин Тарас – 2
 Стефанів Ярослав – 352
 «Стефко» – див. Стахур Михайло Васильович
 Стефуранчин Марія – 359
 Стефюк Юрій Іванович («Глінка», «Іван») – 10, 12, 301, 318, 319, 322, 323, 326, 816
 Стецько Слава – 83
 Стецько Ярослав Семенович («Б. Озерський», «Басмач», «Є. Орловський», «Зиновій Карбович», «Карбович», «Лука», «Орач») – 6, 7, 83, 194, 195, 221, 240, 295, 297, 315, 420, 780, 806, 816, 817, 824
 Стечишин Мирослав – 725
 Стиранка – 208
 Стиранка Петро Михайлович («Мак», «Максим») – 218, 219, 282, 286, 293, 300, 312, 817
 «Стожар» – див. Позичанюк Йосип Іванович
 «Стон» – див. «Стах»
 «Стояр» – див. Старух Ярослав Тимотейович
 Строкін – 318
 Стронницький Василь – 391
 Струнін – 506
 «Стрункий» – див. Ваврук Василь Олександрович
 Студинський К. – 336
 «Стяг» – див. Старух Ярослав Тимотейович
 Судоплатов Павло – 342
 «Сук» – див. Гасин Олекса Іванович
 «Супрун» – див. Благий Зиновій
 Сушко Ігор – 544
 «Сян» – див. Бутинський Степан Миколайович
 «Т» – див. Кук Василь Степанович
 «Тарас» – див. Заяць Михайло Миколайович
 «Тарас» – див. Маївський Дмитро
 «Тарас» – див. Мельник Дмитро Михайлович
 «Тарас Чупринка» – див. Шухевич Роман Йосипович
 Тарахома Микола Григорович («Кум») – 79, 817
 Таргонський Іван – 381
 Таргонський Петро – 381
 «Тарнавський» – див. Коссак Зенон
 Тацинець Федір («Крот») – 687
 Твердохліб Микола Дмитрович («Грім», «Музика», «Петро», «Північ», «ОР-4», «24», «90», «090» «311», «401») – 13, 103, 237, 250, 254, 255, 285, 817, 818
 Терлецький Омелян – 336, 520
 Тершаковець Зиновій Григорович («Лисий», «Русич», «Федір», «Чагрів», «Червень», «44», «Ф-33») – 30, 94, 782, 802, 805, 818
 «Тестьева» – 86
 Тефт – 727
 «Тиміш» – див. Гоцій Василь
 Тимчій Володимир («Володимир Зборівський», «Євгеній», «Лопатинський», «Окулярний», «Сніг») – 688
 «Тимчук» – див. Сказінський Ілярій Михайлович
 Тишківський Степан Онуфрійович («Волянка», «В.», «В-14», «К-28») – 243, 244, 251, 282, 300, 312, 818
 Тісо Йосиф – 194
 Тіто Йосиф – 111, 114, 199, 212, 233, 505
 «Ткач» – див. Бей Василь
 Тодорюк Володимир Істратійович («Тур») – 27, 818
 Томашівський С. – 43
 Томіслав II – 505
 Трач Богдан Іванович («Бодьо», «Воля», «Дунай», «Юра», «102/22», «Ю-2/22», «12») – 133, 134, 818, 819
 Траченко – 368
 Троцький Лев – 212

- «Троян» – див. Кавуза Петро
Трубецький, князь – 606
Трумен Гаррі – 110, 314, 320, 727
«Трясило» – 780
«Туган» – див. Комарницький Федір Осипович
Тупікін – 767
«Тур» – див. Гасин Олекса Іванович
«Тур» – див. Тодорюк Володимир Істратійович
«Тур» – див. Шухевич Роман Йосипович
Тураш М. – 812
«Турчин» – див. Врецьона Євген
Турчиняк Мирон («Малий») – 12
«Туча» – див. Шухевич Роман Йосипович
«У. Кужіль» – див. Зарицька (у заміжжі – Сорока) Катерина Миронівна
«Улас» – див. Бей Василь
«Улас» – див. Когут Федір
«Улас» – див. Петрига Петро Миколайович
«Урзус» – див. Кавуза Петро
«Усміх» – див. Матвієйко Мирон Васильович
«Устим Чубенко» – див. Позичанюк Йосип Іванович
«Ф-24» – див. Мельник Ярослав Миколайович
«Ф-33» – див. Тершаковець Зиновій Григорович
Федик Ярослав («Роман Заревич», «Славо», «Славцьо») – 318, 321, 819
«Федір» – див. Тершаковець Зиновій Григорович
Федосяк – 64
Федун (у заміжжі – Семенюк) Ганна Миколаївна – 5, 298, 819
Федун Микола Прокопович – 5, 6, 298, 299, 819
Федун Орест Іванович («Ікар», «Орест») – 46, 819
Федун Параскевія Дем'янівна – 5, 6, 298, 299, 819
Федун Петро Миколайович («Волянський», «Зенон», «П. Волянський-Полтава», «Полтава», «П. Полтава», «П. М. Полтава», «Север», «3», «-р», «11», «14», «19», «33», «75», «81», «99», «101», «111», «123», «173», «811», «811-С») – 3-18, 21-23, 26, 27, 29-34, 35, 38, 44-50, 52, 53, 55-63, 67, 68, 70-78, 81-83, 85, 89, 93, 94, 96-104, 107, 112, 114, 116-118, 120, 121, 123, 125, 126, 129, 130-134, 136, 137, 150-152, 154-159, 162-166, 173, 180-184, 186, 187, 191, 193, 201, 202, 204, 205, 209, 211, 218, 219, 222, 223, 228-231, 237, 238, 240-245, 247, 249, 250, 254, 255, 258, 261, 264-269, 274, 275, 279-295, 298-306, 310-312, 319, 321, 323, 324, 326, 395, 398, 403, 423, 430, 434, 448, 451, 454-458, 462, 463, 468, 470, 472, 474, 491-495, 497-499, 506-508, 510, 512, 515-517, 519, 522, 530, 532, 534-536, 539, 541, 543, 544, 555, 558, 561, 568, 577, 582, 585, 590, 591, 594, 595, 597, 602, 625-627, 642-644, 659, 664, 668, 674, 676, 681, 689, 692, 695, 699, 702, 706, 709, 716, 723, 729, 738, 740, 743-745, 747, 749, 750, 758, 759, 763-770, 773, 780, 781, 788, 790, 807, 809-812, 817-819, 822, 825, 826
Федькович Юрій – 607
«Федя» – див. Поливка Антін
Филипович Павло – 615
«Філософ» – див. Охримович Василь Остапович
Фітільов Микола Григорович – див. Хвильович Микола
Форманчук – 284
Фрайт Володимир Васильович («Батько», «Жар», «Вир», «Владан», «Владко», «інж. К. Владан», «Карб», «Роман», «АГБ», «Ст-5», «16», «016», «82», «082», «96», «98») – 6, 9, 80, 156, 163, 788, 790, 819, 820
Франко Іван – 65, 336, 409, 428, 605, 607, 752, 753, 824
Франко П. – 336
Франко Франциско – 115, 118, 199
Фрасуляк (у дівочтві – Чіпкайло) Софія Матвіївна – 257, 280, 820
Фрасуляк Степан Федорович («Хмель») – 257, 280, 780, 820
Хандон Йосип Теодорович («Крук») – 79, 820
Хасевич Ніл («Бей-Зот») – 317
Хашівський Василь Михайлович («Марко», «Рубань») – 218, 219, 257, 280, 282, 287, 301, 820, 821
Хвильовий Микола – 119, 608, 659
«Хмель» – див. Фрасуляк Степан Федорович

- Хмельницький Богдан – 84, 121, 334, 336, 343, 344, 410, 582, 605, 606, 754, 785
- Хома Іван («Богдан», «Ігор», «Кардаш», «Орест», «415») – 6, 9-12, 156, 204, 264, 319, 322, 790, 821
- Хомик Дмитро Михайлович («Михась», «Рибалка», «Ромко») – 156, 204, 821
- Христенко – 394
- «Хрін» – див. Стебельський Степан-Тарас Ількович
- Хрущов Микита – 28, 429, 443, 447, 448
- Цап'як Василь Степанович («Потап», «202-П», «677-П», «444/1») – 253, 821, 822
- «Цв'ючок» – див. Дяків Осип Васильович
- Цеглинський Микола – 725
- Цюпан Лука – 380
- «Ч-2» – див. Духович Прокіп Омелянович
- «Чабан» – див. Данилків Микола Миколайович
- «Чагрів» – див. Тершаковець Зиновій Григорович
- Чайка Василь – 209
- Чайковський Роман («Роман Ольгович», «Р. О») – 91
- Чемберлен – 736
- «Чепіга» – див. Волошин Ростислав Павлович
- Чепіль Левко Федорович («Ігор», «Зенко», «Орест», «Чорний») – 10-12, 264, 301, 311, 318, 319, 321, 323, 326, 822
- Червак Іван Михайлович («Богун», «Дністровий», «Луговий», «Олег», «Олесь», «Ясмін», «А-1», «89-Б», «77», «444», «812», «1648») – 93, 248, 822, 823
- «Червень» – див. Тершаковець Зиновій Григорович
- «Черлян» – див. Кочій Омелян
- «Чернець» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
- «Чернець» – див. Шухевич Роман Йосипович
- Чернецький А. – 122
- «Черник» – 810
- Чернявський – 156, 203
- Черчіль Вінстон – 108, 115
- «Четвертий» – див. Матвієйко Мирон Васильович
- «Чиж» – див. Головінський Юліан
- Чиж Ярослав – 725
- «Ч-н» – 69
- «Чопик» – див. «Гомін»
- «Чорна» – див. Гусяк Дарія Юрївна
- «Чорний» – 113
- «Чорний» – 227
- «Чорний» – 79
- «Чорний» – див. Андрусак Василь Васильович
- «Чорний» – див. Гоцій Василь
- «Чорний» – див. Дулиш Михайло Петрович
- «Чорний» – див. Качан Роман Атаназійович
- «Чорний» – див. Матла Зиновій Антонович
- «Чорноморець» – див. Барда Мирон Михайлович
- «Чорнота» – 283
- «Чорнота» – 788
- «Чорнота» – див. Гасин Олекса Іванович
- «Чорнота» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
- «Чорнявий» – див. Кучмій Степан
- «Чорт» – див. Леbedь Микола Михайлович
- «Чужий» – див. Охримович Василь Остапович
- «Чумак» – див. Шухевич Роман Йосипович
- «Чупринка» – див. Горбатюк Михайло Васильович
- «Чупринка» – див. Козак Микола Михайлович
- «Ш.» – див. Сидор Василь Дмитрович
- Шаблій Олекса – 379
- «Шаблюк» – див. Позичанюк Йосип Іванович
- Шаповал М. – 410
- «Шаркан» – див. Качан Остап Григорович
- Шарль де Голль – 108, 115, 199, 270, 296
- Шашкевич Маркіян – 607, 797
- Шварцбард С. – 342
- «Швейко» – див. Зеленевиц Василь Олексійович
- Швець Ф. – 606
- Шеванюк Василь Аксентійович («Залізний», «Сатурн», «Слід», «Зал.», «Зал-й», «С.», «667», «202-Г») – 66-68, 93, 823
- Шевельов Юрій Володимирович («Гр. Шевчук», «Ю. Шевчук», «Юрій Шерех») – 223, 224
- Шевченко В. – 410
- Шевченко Г. – 410

- Шевченко Тарас – 43, 121, 223, 224, 336, 408-410, 415, 542, 543, 583, 588, 605, 607, 657, 658, 757, 777, 798
- «Шейк» – Лопатинський Юрій Дем'янович
- «Шелест» – див. Сидор Василь Дмитрович
- Шемет М. – 410
- Шемет С. – 410
- Шептицький Андрей – 806
- Шерстюк Сергій – 688
- Шило Степан Григорович («Дуб», «Дунай») – 79, 823
- Шиманський Іван («Шум») – 798
- Шимків Василь Павлович («Запорожець») – 62, 823
- «Шинкар» – див. Данилків Микола Миколайович
- Шіпілов – 242, 244
- Шнайдер – див. Шевельов Юрій Володимирович
- Шотурма Іван – 392
- «Шпак» – див. Благий Зиновій
- «Шпак» – див. Гарабач Василь Іванович
- «Шпіцер» – див. Данилків Микола Миколайович
- Шпонтас Іван («Залізняка») – 798
- «Шуб» – див. Шухевич Роман Йосипович
- Шубчак Іван – 380
- «Шугай» – див. Гнатів Федір Дмитрович
- «Шугай» – див. Позичанюк Йосип Іванович
- Шульгін О. – 172
- «Шум» – див. Шиманський Іван
- Шумський О. – 331
- «Шух» – див. Шухевич Роман Йосипович
- Шухевич Роман Йосипович («Батько», «Білий», «Василь», «Гриць», «Дзвін», «Жар», «Зайчик», «Мамай», «Р. Лозовський», «Старий», «Степан», «Тарас Чупринка», «Тур», «Туча», «Чернець», «Чумак», «Шуб», «Шух», «Щука», «К-121/7-С», «4», «171», «205», «315», «553», «777») – 4-8, 13, 15, 46, 48, 54, 55, 63, 86-92, 94, 103, 121, 125, 137, 150-152, 154, 155, 184, 202, 204, 208, 211, 220, 231, 271, 397, 403, 404, 532, 535, 555, 629, 675, 676, 681, 684, 689, 706, 734, 738, 739, 743, 783, 784, 787, 788, 794, 805, 806, 809, 823, 824
- Шухевич Степан («Піклун») – 122
- «Щербак» – див. Петрига Петро Миколайович
- Щербаківський Вадим – 224, 658
- «Щербаченко» – див. Галаса Василь Михайлович
- Щербина – 374
- Щигельський Володимир Омелянович («Бурлака») – 83, 802, 805, 824
- Щорс Микола – 344
- «Щука» – див. Шухевич Роман Йосипович
- «Ю-2/22» – див. Трач Богдан Іванович
- «Ю» – див. Кук Василь Степанович
- «Ю.» – див. Лаврів Іван Васильович
- «Ю. Шевчук» – див. Шевельов Юрій Володимирович
- «Юлько» – див. Гасин Олекса Іванович
- «Юр» – див. Кук Василь Степанович
- «Юра» – див. Грица Юрій
- «Юра» – див. Трач Богдан Іванович
- «Юра» – 358
- Юрив Юрій Михайлович («Іскра») – 46, 824
- «Юрій» – див. Кук Василь Степанович
- «Юрій Богослов» – див. Янишевський Степан Павлович
- «Юрій Шерех» – див. Шевельов Юрій Володимирович
- Юркевич Стефанія – 774
- «Юрко» – 183
- «Юрко» – див. Грица Юрій
- «Юрко» – див. Качан Роман Атаназійович
- «Юрко» – див. Кук Василь Степанович
- «Юрко» – див. Лаврів Іван Васильович
- «Юрко» – див. Сенчишин Ілько
- «Юрко Леміш» – див. Кук Василь Степанович
- «Явір» – 624
- «Явір» – див. Паньків Іван Микитович
- «Ягур» – див. Видний Гаврило
- Якимець Кирило Миколайович («Бескид», «Луговий», «Мар», «Риба», «93») – 824, 825
- Якимів Євген Миколайович («Богдан») – 763, 825
- Якимович Надія Дмитрівна («Надя», «Оксана», «Н.») – 128, 287, 289, 594, 825
- «Яків» – див. Савчин Олексій Федорович
- «Якір» – див. Мельник Ярослав Миколайович
- Якубів Марія – 392
- Яловий Михайло – 119
- Янишевський Степан Павлович («Далекий», «Погорілий», «Семен», «Сидоренко

- Семен», «Юрій Богослов») – 87, 96, 825, 826
- «Ярбей» – див. Свистун Микола Михайлович
- «Ярема» – див. Пришляк Євген-Андрій Степанович
- Ярема Григорій Васильович («Зенко», «Діброва») – 763, 825, 826
- Ярема Степан – 726
- Яремко Емілія – 377
- Яремко Юстина – 381
- Яремчук Анна – 381
- «Ярий» – див. Гошовський Василь Михайлович
- «Ярина» – див. Савицька (у заміжжі – Голлояд, Дребот) Галина Омелянівна
- «Ярич» – див. Бандера Степан Андрійович
- «Ярко» – див. Косарчин Ярослав
- «Ярлан» – див. Старух Ярослав Тимотейович
- «Ярополк» – див. Лебедь Микола Михайлович
- Ярошевський Б. – 410
- «Ясень» – див. Свистун Микола Михайлович
- «Ясмін» – див. Червак Іван Михайлович
- «Ясна» – див. Світлик (у заміжжі – Литвинко) Богдана-Марія Юліанівна
- «Яструб» – див. Карпенко Дмитро
- Яцків (Яцьків) Богдан Васильович («Денис», «Сафрон», «Софрон», «172б») – 69, 826
-
-

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

- Абіссінія – див. Ефіопія
Австралія – 737
Австрія – 11, 84, 111, 122, 342, 397, 536, 615, 659, 797, 798, 807, 816, 824
Австро-Угорська імперія – 316, 330, 411, 536, 608, 615, 734
Азія – 83, 110, 188, 190, 429, 447, 482, 679, 717-719, 732, 733, 774, 778, 797, 802, 806
Айова, штат, США – 728
Альпи, гори – 536
Альтана, місцевість у м. Сколе Львівської обл. – 773
Амберг, м., Німеччина – 122
Америка – див. США
Ангелівка, х. с. Лолин Долинського р-ну Іван-Франківської обл. – 797
Англійська імперія – 110
Англія – див. Великобританія
Антанта – 76, 342, 734, 756
Аргентина – 505
Атлантичний океан – 115, 732
Атлантичний океан – див. Атлантичний
Аушвіц, концтабір – 418, 678, 790, 796, 809
Африка – 84, 110, 188
Баден, м., Австрія – 807
Базель, м., Швейцарія – 778
Баймаки, с. Буського р-ну Львівської обл. – 825
Баймацький ліс, Буський р-н Львівської обл. – 775
Балкани – 407, 505
Балтійське море – 444
Балтійські держави – 733
Баранів, м., Польща – 809
Бартатів, с. Городоцького р-ну Львівської обл. – 7, 153
Батурин, м. Бахмацького р-ну Чернігівської обл. – 37, 44
Баунд-Брук, цвинтар, штат Нью-Джерсі, США – 798
Бедриківці, с. Заліщицького р-ну Тернопільської обл. – 799
Белеїв, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 795
Белзець, с. див. Гончарівка
Белзчина – 775
Белзький р-н – 776
Бельгія – 200, 737, 800
Бендери, м., Придністров'я – 37, 334
Бердичів, м. Житомирської області – 786, 791
Бережани, м. Тернопільської обл. – 353, 379, 616, 800, 802, 803
Бережанський р-н Тернопільської обл. – 356, 359, 616, 771, 802, 819, 822
Бережанщина – 778, 814
Бережниця, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 4, 237, 786, 801, 813
Бережниця, с. Стрийського р-ну Львівської обл. – 814
Береза Картузька, табір – 775, 777-779, 782, 787, 790, 804, 814, 815
Березівці, прис. с. Колодіївка Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 382
Березнівський р-н Рівненської обл. – 826
Березовиця Велика, с. – див. Велика Березовиця
Берестя, м. – див. Брест
Беримівці, с. Зборівського р-ну Тернопільської обл. – 800
Берлаг (Магадан), концтабір – 808
Берлін, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 787
Берлін, м., Німеччина – 223, 325, 331, 615, 778
Берн, м., Швейцарія – 81

- Бесарабка, біля с. Козаківка Болехівської міськради Івано-Франківської обл. – 311
- Бескид – 409, 680,
- Бескид, лісоділянка у Долинському р-ні Івано-Франківської обл. – 281
- Бессарабія – 343, 389
- Бидгощ, м., Польща – 807
- Бишки, с. Козівського р-ну Тернопільської обл. – 12, 217, 219, 774, 783, 800
- Бібрєцький р-н Львівської обл. – 433, 448
- Бібрка, м. Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 125, 353, 687
- Білобожницький р-н Тернопільської обл. – 358
- Білогірський р-н Хмельницької обл. – 779
- Білогорща, с. (тепер у складі Львова) – 152, 204, 220, 738, 823, 824
- Білокриниця, с. Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. – 778
- Біломорканал – 407
- Білорусія (Західна Білорусія) – 39, 504, 553, 679, 683, 685, 733, 734, 806
- Білоруська ССР – 387
- Білошиця, с. на Чернігівщині – 344
- Більче, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. – 819
- Більшовцівський р-н Станіславської обл. – 367
- Бірча, м., Польща – 680, 779
- Близький Схід – 42, 43
- Блюдники, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. – 392
- Боброїди, с. Жовківського р-ну Львівської обл. – 781
- Богодухів, м. Харківської обл. – 780
- Богородчани, м. Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 381
- Богородчанський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 359, 392, 771, 786
- Боднарів, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 786, 787
- Бока Ратон, м., штат Флорида, США – 798
- Болгарія – 111, 469, 503, 504, 509, 523, 666, 724, 725
- Болехів, м. Івано-Франківської обл. – 126, 287, 311, 780, 825
- Болехівська міськрада Івано-Франківської обл. – 11, 130, 156, 218, 242, 244, 287, 302, 318, 773, 780, 784, 788, 801, 807, 811, 816, 821, 822
- Болехівський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 9, 126, 257, 311
- Бонишин, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 789
- Боратин, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 354, 774
- Борислав, м. Львівської обл. – 447, 795
- Бориславські нафтопромисли – 795
- Боснія – 505
- Боянець, с. Жовківського р-ну Львівської обл. – 776
- Брест, м., Білорусь – 76
- Британія – див. Великобританія
- Брідок, с. Заставнівського р-ну Чернівецької обл. – 394
- Брідщина – 5, 348, 781, 789
- Броди, м. Львівської обл. – 642, 791, 810, 824
- Бродівський р-н Львівської обл. – 298, 349, 354, 363, 370, 377, 379, 380, 774, 775, 781, 787, 789, 819, 824
- Брошнів, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 299
- Брошнів-Осада, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
- Бруклін, р-н м. Нью-Йорк, США – 798
- Бряза, с. – див. Козаківка
- Будапешт, м., Угорщина – 223
- Будераж, с. Здолбунівського р-ну Рівненської обл. – 83, 679
- Букачівеччина – 765
- Букачівський р-н Станіславської обл. – 358, 763, 781
- Букачівці, смт. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 768
- Буковина – 520, 536, 607, 683-685, 703, 734
- Бунд-Брук, цвинтар, штат Нью-Джерсі, США – 798
- Бунтон, м., штат Нью-Йорк, США – 792
- Бурштин, м. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. – 809
- Бурштинський р-н Станіславської обл. – 377, 386
- Буський р-н Львівської обл. – 349, 370, 383, 773, 775, 794, 810, 824, 825
- Буцин, с. Старовижівського р-ну Волинської обл. – 384
- Бучацький р-н Тернопільської обл. – 368, 797, 799
- Бучач, м. Тернопільської обл. – 379, 792

- Буянів, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
- Вальдфрідгоф, цвинтар, м. Мюнхен, Німеччина – 796, 809
- Варшава, м., Польща – 76, 172, 274, 342, 420, 421, 615, 616, 782, 798, 799
- Васильків, м. Київської обл. – 806
- Васючин, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 768
- Ватерлоо, м., Бельгія – 84
- Вашингтон, м., США – 190, 624, 726, 727
- Ведмедівка, с. Березнівського р-ну Рівненської обл. – 826
- Велика Березовиця, с. Тернопільського (Микулинецького) р-ну Тернопільської обл. – 368
- Велика Тур'я, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 825
- Великий Дорожів, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 782
- Великий Ключів, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 371
- Великий Любін, с. Городоцького р-ну Львівської обл. – 818
- Великий Новгород, м., РФ – 296
- Великий, океан – див. Тихий
- Великі Глібовичі, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 687
- Великі Мости, м. Сокальського р-ну Львівської обл. – 780, 793
- Великі Чорнокінці, с. Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 358
- Великобірківський р-н Тернопільської обл. – 378, 380
- Великобританія – 28, 49, 76, 84, 108, 111, 115, 139, 198, 201, 216, 296, 314, 429, 503, 506, 509, 588, 734, 736, 798, 803
- Великонімеччина – 814
- Великополе, с. Яворівського р-ну Львівської обл. – 266, 786
- Вена, м. – див. Відень
- Верба, с. Дубенського р-ну Рівненської обл. – 441, 442
- Вербів, с. Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. – 803
- Вербіж, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. – 387
- Верин, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. – 804
- Верховинський р-н Івано-Франківської обл. – 437, 771
- Верхне Синьовидне, смт. Сколівського р-ну Львівської обл. – 80, 773, 776, 784, 785, 788, 789, 792, 796, 797, 800, 803, 810, 814, 817, 820, 823
- Верхній Струтень, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 435
- Верхня Лукавиця, с. Стрийського р-ну Львівської обл. – 796, 814
- Верхня Рожанка, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 187, 805
- Верхня, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 826
- Вигодський р-н Станіславської обл. – 257, 281
- Вижницький р-н – 607
- Винники, м. Львівської міськради – 778
- Винниківський р-н Львівської обл. – 379
- Високий Замок, укріплення у Львові – 343
- Витвиця, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 818, 825
- Вишків, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 820
- Вишнів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 248, 301, 310, 763, 793, 804, 825
- Вишнівський, ліс – 763-765, 768, 769
- Відень, м., Австрія – 81, 222, 223, 325, 343, 405, 616, 687
- Вільнюс, м., Литва – 39, 774, 776
- Вільховець, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 125, 784
- Вільшаниця, прис. с. Монастирець Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
- Вінниця, м. – 754, 823, 825
- Вінницька обл. – 789, 792, 803, 806, 823, 825
- Вінниччина – 30, 680, 785
- Вінніпег, м., Канада – 779
- Віскансін – див. Вісконсін
- Вісконсін, штат, США – 728
- Вісла, р. – 809
- Волга, р. – 444
- Волгоград, м., РФ – 342, 775, 803
- Волинська обл. – 347, 349, 358, 361, 376, 379, 380, 384, 387, 393, 399, 593, 619, 704, 815
- Волинь (Південна Волинь) – 75, 92, 102, 104, 201, 344, 448, 504, 677, 680, 683-686, 774, 791, 802, 806, 807, 811, 812, 823
- Волиця Радванецька, с. – див. Волиця

- Волиця, с. Радехівського р-ну Львівської обл. – 349
- Володимир-Волинський, м. Волинської обл. – 347, 782
- Волоколамський повіт – 344
- Волоське, с. Деражнянського р-ну Хмельницької обл. – 343
- Волочиськ, м. Хмельницької обл. – 787
- Волуйки, с. Буського р-ну Львівської обл. – 825
- Воля-Блажівська, с. Дрогобицької міськради Львівської обл. – 791
- Воля Жовтанецька, с. Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. – 391
- Воля Петрова, с. Сяноцького повіту Підкарпатського воеводства, Польща – 817
- Воля Якубова, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 801
- Ворвудинці, с. Заліщицького р-ну Тернопільської обл. – 807
- Воркута, м., РФ – 407, 418
- Воркутлаг, табір – 807
- Ворошиловград, м. – див. Луганськ
- Воскресинці, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 768
- Вроцлав, м., Польща – 808
- Гаар, м., Німеччина – 805
- Гаї Дітковецькі, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 379
- Гаї Нижні, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 777
- Гаї, с. Пустомитівського (Винниківського) р-ну Львівської обл. – 379
- Галицька земля – 686
- Галицький р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 357, 359, 386, 392, 432, 786, 809, 812, 818
- Галицько-Волинська Держава – 753
- Галич, м. Івано-Франківської обл. – 359, 782, 786
- Галичина (Східна Галичина) – 331, 336, 343, 357, 409, 504, 520, 536, 562, 563, 588, 607, 608, 616, 683-685, 687, 734, 791, 801, 812
- «Галичина», дистрикт – 316
- Гамбург, м., Німеччина – 115
- Ганачівка, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 806
- Ганнусівка, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 437
- Гантер, м., штат Нью-Йорк, США – 797
- Ганусівка, с. – див. Ганнусівка
- Гатківка, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 782
- Гатовичі, с. – див. Гатківка
- Германия – див. Німеччина
- Герцоговина – 505
- Гетьманщина – 343, 344
- Гібралтар – 115
- Гібралтарська скеля – 115
- Гільча Перша, с. Здолбунівського р-ну Рівненської обл. – 448
- Гільче, с. – див. Гільча Перша
- Гірне, с. Стрийського р-ну Львівської обл. – 771, 777
- Глибоке, с. Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл. – 771
- Глинянський р-н Львівської обл. – 377, 383
- Голинь, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 815
- Голоби, смт. Ковельського р-ну Волинської обл. – 379
- Голобський р-н Волинської обл. – 593
- Головецько, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 129, 796, 811
- Голяндія – див. Нідерланди
- Голяндська імперія – 110
- Гончарівка, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 380
- Горлицький повіт, Польща – 813
- Городенківський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 352, 561
- Городок, м. Львівської обл. – 84, 421, 422, 687, 778
- Городоцький р-н Львівської обл. – 7, 153, 356, 381, 783, 818, 821
- Горохівський р-н Рівненської обл. – 371
- Горохолина, с. Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл. – 359
- Горошине, с. Семенівського р-ну Полтавської обл. – 607
- Гошів, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 126
- Гошова, с. – див. Гошів
- Гоцанський р-н Рівненської обл. – 379
- Гравів, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 435, 436
- Грабовець, с. Стрийського р-ну Львівської обл. – 688, 785
- Града, с. – див. Граддя

- Граддя, с. Маневицького р-ну Волинської обл. – 358
- Греція – 36, 312
- Григорів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 763, 765
- Григорівський, ліс – 763, 765, 767-769
- Грицеволя, с. Радехівського р-ну Львівської обл. – 348
- Грімне, с. Городоцького р-ну Львівської обл. – 783
- Гродно, м. Білорусія – 76
- Грубешів, м., Польща – 76, 782
- Грубешівщина – 685
- Грузія – 39
- Гурби – 347, 355, 680
- Гусятинський р-н Тернопільської обл. – 380, 784, 805
- Гуцулівка, с. Косівського р-ну Івано-Франківської обл. – 381
- Гуцульщина – 347, 352, 374
- Гданськ, м., Польща – 798, 805, 824
- Гоща, смт. Рівненської обл. – 754
- Грац, м., Австрія – 536
- Далекий Схід – 385, 447, 625, 693
- Данильче, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 795
- Данія – 737
- Данціг, м. – див. Гданськ
- Дашава, смт. Стрийського р-ну Львівської обл. – 69, 784
- Дашів, смт. Іллінецького р-ну Вінницької обл. – 806
- Дверничок, х. Нижньо-Устріцького р-ну Дрогобицької обл. (тепер – с. Двернічек, Польща) – 254
- Двернічек, с., Польща – 254
- Дебеславці, с. Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 379
- Демидівка, смт. Рівненської обл. – 370, 789
- Демидівський р-н Рівненської обл. – 370, 371
- Деражне, смт. Костопільського р-ну Рівненської обл. – 379
- Деражнянський р-н Хмельницької обл. – 343
- Державне, смт. Волинської обл. – 379
- Детройт, м., США – 790
- Джерсі-Сіті, м., штат Нью-Джерсі, США – 725
- Дзвиняч, с. Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл. – 786
- Дземброня, с. Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. – 771
- Дички, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 377
- Дібринів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 95, 795
- Діброва, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. – 804
- Дмитре, с. Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 387
- Дмитре, с. – див. Дмитре
- Дніпро, р. – 74, 223
- Дніпродзержинськ, м. Дніпропетровської обл. – 442, 447
- Дніпропетровськ, м. – 223, 785, 794, 797, 800, 802
- Дніпропетровська обл. – 447
- Дніпропетровщина – 802
- Дністер, р. – 316, 356, 659
- Дністрик, с. Старосамбірського р-ну Львівської обл. – 790
- Добривода, с. Радивилівського р-ну Рівненської обл. – 380
- Добрівляни, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 353
- Добролівка, прис. с. Щуровичі Радехівського р-ну Львівської обл. – 349
- Добромиль, м. Старосамбірського р-ну Львівської обл. – 822
- Добромильський р-н Дрогобицької обл. – 363
- Добряни, с. Стрийського р-ну Львівської обл. – 783
- Довга Калуська, с. – див. Довге-Калуське
- Довгалівка, с. Радивилівського р-ну Рівненської обл. – 388
- Довге-Калуське, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
- Довжниця, с. Маневицького р-ну Волинської обл. – 384
- Долина, м. Івано-Франківської обл. – 122, 711, 791
- Долинський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 11, 126, 128, 251, 257, 281, 300, 301, 350, 367, 436, 780, 781, 788, 790, 791, 795, 797, 801, 806, 817, 818, 820, 824, 825
- Долинщина – 126, 820
- Долішній Лужок, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 814

- Донбас – 127, 325, 373, 376, 441, 442, 469, 678, 710,
 Донецьк, м. – 823
 Дорогуськ, м., Польща – 76
 Драчинці, с. Кіцманського р-ну Чернівецької обл. – 352
 Дрогобицька міськрада Львівської обл. – 791
 Дрогобицька обл. – 29, 46, 47, 59-62, 80, 92, 187, 253, 254, 349, 353, 355, 356, 363, 375, 381, 387, 389, 399, 433, 623, 704, 764, 772
 Дрогобицький р-н Львівської обл. – 29, 32, 67, 777, 782, 791, 795, 799, 801, 805, 814, 819
 Дрогобич, м. Львівської обл. – 70, 122, 404, 443, 447, 687, 780, 799
 Дрогобиччина – 357, 687, 788
 Дуба, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
 Дубенський р-н Рівненської обл. – 370, 371, 441, 802, 811
 Дубенщина – 777
 Дубляни, м. Жовківського р-ну Львівської обл. – 783
 Дублянський р-н Дрогобицької обл. – 29
 Дубно, м. Рівненської обл. – 388, 448
 Дуброва, с. Войнилівського р-ну – 563
 Дунай, р. – 223
 Європа – див. Європа
 Единбург, м., Шотландія – 216, 296
 Енгельс, м., РФ – 776
 Іспанія – див. Іспанія
 Ефіопія – 65
 Європа – 35, 39, 43, 84, 110, 111, 119, 198, 226, 332, 345, 349, 363, 424, 479, 481, 482, 497, 517, 519, 536, 542, 719, 724, 727, 728, 732, 734, 778
 Єгипет – 36, 84, 115, 394
 Єзупільський р-н Станіславської обл. – 437
 Жаб'євський р-н Станіславської обл. – 433
 Жабокрики Великі, с. – див. Довгалівка
 Жадова Стара, с. – див. Стара Жадова
 Жарків, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 824
 Желдець, с. Кам'яно-Бузького р-ну Львівської обл. – 391
 Женева, м., Швейцарія – 614
 Жидачів, м. Львівської обл. – 802
 Жидачівський р-н Львівської обл. – 16, 291, 349, 353, 764, 788, 789, 793-796, 806, 812, 826
 Жидачівщина – 126, 312
 Житомир, м. – 805
 Житомирська обл. – 439, 825
 Житомирщина – 782, 786, 819
 Жмеринка, м. Вінницької обл. – 443
 Жовква, м. Львівської обл. – 347
 Жовківський р-н Львівської обл. – 152, 342, 775, 776, 781, 789, 794
 Жовківщина – 799
 Жуків, с. Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 771
 Журавенщина – 126
 Журавнівський р-н Дрогобицької обл. – 349
 Заболотецький р-н Львівської обл. – 354, 377
 Заболотці, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 774
 Забугай, прис. с. Которини Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
 Завадівський ліс, Волинська обл. – 347
 Завишень, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 776
 Завій, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
 Задвір'я, с. Буського р-ну Львівської обл. – 810
 Закарпатська обл. – 561, 687
 Закарпатська Україна – 420
 Закарпаття – 683-685, 687, 703, 778, 805, 824
 Закерзоння – 53, 54, 56, 66, 70, 71, 76, 83, 93, 397, 617, 680, 773, 778, 782, 784, 797, 803, 807, 814-817, 820, 822
 Закерничне, с. Перегінського р-ну Івано-Франківської обл. – 801
 Заксенгавзен, концтабір – 772, 797, 801, 815, 817
 Залісся, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 779
 Залісці, с. – 789
 Заліщики, с. Бучацького р-ну Тернопільської обл. – 799
 Заліщицький р-н Тернопільської обл. – 377, 799, 807, 813
 Замостя, м., Люблінське воєводство, Польща – 343, 818
 Заподрики, прис. с. Буянів Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
 Запоріжжя – 343, 344
 Запоріжжя, м. – 823
 Запорізька обл. – 81
 Запорізька Січ – 37, 343

- Зарваниця, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 822
- Заріччя, с. Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл. – 776
- Зарудці, с. Жовківського р-ну Львівської обл. – 152, 794
- Заставна, м. Чернівецької обл. – 394
- Заставнівський р-н Чернівецької обл. – 394
- Засяння – 685
- Західна Європа – див. Західна Європа
- Західна Європа – 35, 43, 110-113
- Західна Німеччина (західні зони окупації Німеччини, американська зона окупації Німеччини) – 11, 83, 106, 107, 116, 189, 209, 210, 221, 224, 313, 322, 397, 626, 627, 634, 723, 730, 731, 734, 777, 780-784, 790, 797, 798, 802, 803, 806, 810, 813, 816, 817, 820-822
- Західна Україна – 10, 52, 98, 101, 122, 133, 135, 153, 337, 350, 405, 419, 420, 425, 439, 446, 472, 493, 495, 523, 547, 553, 591, 659, 668, 678, 683, 684, 691, 692, 694, 700, 702, 708, 777, 787, 806, 811, 824
- Західний регіон – 344
- Західні області СССР – 118
- Західні області України (західні області) – 13, 28, 73, 74, 98, 101, 385, 401, 412, 426, 428, 434, 445, 446, 629, 694, 698, 701, 712
- Західні області Української РСР (західні області УРСР) – 308, 621
- Західні області Української ССР (західні області УССР) – 365, 389, 390, 439
- Західні окраїни українських земель (Західні окраїни України, ЗОУЗ) – 53, 56, 76, 397, 398, 617, 668, 691, 803, 814, 824, 834, 835
- Західні українські землі (Західно-Українські Землі, ЗУЗ) – 69, 73, 86, 93, 183, 201, 237, 246, 252, 286, 288, 293, 300, 304, 316, 401, 446, 456, 481, 513, 525, 561, 617, 687, 688, 704, 735, 736, 743-747, 763, 772, 773, 778, 782, 785-787, 793-796, 799, 801, 803-805, 809, 810, 812-814, 816, 835
- Зашків, с. Жовківського р-ну Львівської обл. – 342
- Збараж, м. Тернопільської обл. – 791
- Зборівський р-н Тернопільської обл. – 773, 800, 813
- Збруч, р. – 311, 316, 445, 446, 659, 734, 784
- Здишів, с. Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. – 387
- Здолбунівський р-н Рівненської обл. – 83, 104, 347, 448, 679
- Зелена, с. Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл. – 817
- Зелене, с. Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. – 437
- Зіньківський р-н Полтавської обл. – 798
- Золота Слобода, с. Козівського р-ну Тернопільської обл. – 38, 222, 814
- Золочів, м. Львівської обл. – 793, 811
- Золочівський р-н Львівської обл. – 367, 371, 377, 379-381, 688, 779, 789, 798, 822
- Золочівщина – 793, 794
- ЗУНР – 122, 331, 357, 616, 734
- Іване-Золоте, с. Заліщицького р-ну Тернопільської обл. – 377
- Івано-Франківськ, м. – 227, 236, 348, 381, 382, 447, 678, 679, 683, 786, 793, 799, 807, 813, 817
- Івано-Франківська обл. – 4, 8, 70, 95, 96, 126, 128, 130, 133, 135, 156, 218, 237, 242, 244, 248, 251, 257, 267, 281, 284, 287, 299-302, 310, 311, 318, 350, 352-359, 367, 370, 371, 376, 377, 379-382, 386, 391, 392, 399, 432, 433, 435-437, 447, 560, 561, 687, 711, 763, 764, 767, 768, 771-773, 776, 780, 781, 784, 786-788, 790-797, 801, 804, 806, 807, 809-813, 815-822, 824-826
- Івано-Франківщина – 5, 11, 219, 791, 799, 805, 814, 820
- Івано-Франкове, смт. Яворівського р-ну Львівської обл. – 347
- Ігринський р-н Удмуртської АРСР – 6, 298, 819
- Ізмаїльська обл. – 389
- Ілівський ліс – 185
- Іллінецький р-н Вінницької обл. – 806
- Індійський океан – 429
- Індія – 190, 429
- Індокитай – 429, 506, 625
- Індонезія (Республіка Індонезія) – 190, 394, 429, 506, 622, 623
- Іран (Північний Іран) – 506
- Іркутській обл., РФ – 788
- Ісаївці, урочище біля с. Воля-Блажівська Самбірського р-ну Львівської обл. – 791
- Ісаків, с. Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. – 356
- Іспанія – 110, 115, 118, 194, 199
- Іспас, с. – див. Спас

- Испас, с. Коломийського р-ну Станіславської обл. – 355, 381, 432
- Італія – 111, 173, 213, 337, 505, 561, 607, 625, 737, 796
- Кавказ – 314, 409, 411, 487, 553, 624, 734
- Кагуїв, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. – 387
- Кадобна, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
- Казахстан – 390
- Каліфорнія, штат, США – 728
- Калуський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 4, 237, 350, 386, 435, 436, 772, 786, 790, 801, 813, 815, 826
- Калуш, м. Івано-Франківської обл. – 435, 436, 826
- Калущина – 772
- Кальварія, м., Литва – 774
- Кальне, с. Зборівського р-ну Тернопільської обл. – 800
- Кам'янець-Подільська обл. – 792, 825
- Кам'янець-Подільський, м. Хмельницької обл. – 606
- Кам'янець-Подільщина – 680
- Кам'янка, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 12, 62, 771, 773, 823
- Кам'янка-Бузька, м. Львівської обл. – 793
- Кам'янка-Бузький р-н Львівської обл. – 356, 387, 391, 805, 815
- Кам'янка-Струмилівський р-н Львівської обл. – 356, 391
- Каменистий, ліс – 773
- Камінь-Каширський р-н Волинської обл. – 379, 380
- Камінь-Каширський, м. Волинської обл. – 361, 379
- Канада – 81, 122, 216, 224, 736-738, 799, 805
- Канів, м. Черкаської обл. – 410, 583
- Карів, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 785, 798
- Карпати – 12, 76, 127, 257, 318, 323, 344, 350, 351, 411, 677, 747, 773, 781, 789, 793, 807, 810, 825
- Карпато-Українська Держава – 561
- Карпатська Україна – 561, 687, 824
- Катеринослав, м. – див. Дніпропетровськ
- Келечин, с. Міжгірського р-ну Закарпатської обл. – 687
- Кемеровська обл. РФ – 678
- Керзона, лінія – 66, 76, 83, 397, 398, 523, 669, 671, 672, 679, 685
- Киданів, с. Бучацького р-ну Тернопільської обл. – 368
- Київ, м. – 6, 11, 13-15, 28, 30, 43, 55, 64, 74, 75, 81, 83, 92, 99, 102, 104, 124, 128, 153, 166, 194, 202, 281, 291, 308, 330, 331, 334, 336, 342, 344, 396, 411, 422, 438, 444, 447, 517, 520, 541, 542, 557, 580, 582, 616, 623, 624, 629, 678, 754, 772, 776, 778-780, 792, 794, 798, 799, 801-804, 806, 807, 809-811, 815, 816, 822, 825
- Київська обл. – 816, 825
- Київська Русь (Київська Держава) – 257, 444, 605, 657, 753
- Київщина – 343, 411, 444, 446, 811
- Китай – 111, 190, 724, 732, 733
- Ківерці, м. Волинської обл. – 379
- Кінгір, концтабір – див. Степлаг
- Клеванщина – 774
- Клевань, м. Рівненського р-ну Рівненської обл. – 807
- Клерво, м., Люксембург – 801
- Ключів Великий, с. – див. Великий Ключів
- Княжпіль, с. Старосамбірського р-ну Львівської обл. – 822
- Кобинь, с. Чернівецької обл. – 352
- Ковбаса, прис. с. Которини Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
- Ковель, м. Волинської обл. – 347, 361, 379
- Ковельський р-н Волинської обл. – 379
- Ковельщина – 348
- Козаківка, с. Болахівської міськради Івано-Франківської обл. – 156, 218, 302, 311, 318, 807, 811, 816, 822
- Козарі, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 764, 793
- Козацька Республіка – див. Козацька Україна
- Козацька Україна (Козацька Республіка) – 334, 344
- Козин, с. Радивилівського р-ну Рівненської обл. – 789
- Козинський р-н Рівненської обл. – 370, 376, 380, 384
- Козинщина – 388
- Козів, с. Добромільського р-ну Дрогобицької обл. – 363
- Козівка, с. Тернопільського (Великобірківського) р-ну Тернопільської обл. – 378

- Козівський р-н Тернопільської обл. – 12, 38, 217, 219, 222, 774, 783, 786-788, 800, 814,
 Колки, смт. Маневицького р-ну Волинської обл. – 358, 379
 Колківський р-н Волинської обл. – 358, 384
 Колодіївка, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 352, 354, 382, 392
 Колодуби, с. Миколаївського (Комарнівського) р-ну Львівської обл. – 375
 Колоколин, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 358, 825
 Коломийський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 352, 355, 377, 379, 381, 432, 560, 796, 813
 Коломийщина – 352, 379, 771, 799
 Коломия, м. Івано-Франківської обл. – 219, 447, 787, 805, 814
 Комарів, с., Холмщина – 818
 Комарів, с. Галицького р-ну Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 357, 392
 Комарнівський р-н Дрогобицької обл. – 356, 375, 381
 Комарно, м. Городоцького р-ну Львівської обл. – 818
 Коннектикут, штат, США – 725
 Конотоп, м. Сумської обл. – 606
 Константинополь, м. – див. Стамбул
 Конюхи, с. Козівського р-ну Тернопільської обл. – 787, 788
 Конюхів, с. Стрийського р-ну Львівської обл. – 9, 125, 131, 136, 772, 779
 Копанка, х. с. Поляни Жовківського р-ну Львівської обл. – 789
 Корець, м. Рівненської обл. – 353, 368
 Корецький р-н Рівненської обл. – 368
 Корея – 190-192, 201, 719, 731
 Королівка, прис. с. Колоколин Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 358
 Королівка, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 781
 Коростенко, с. Хирівського р-ну – 253
 Коростень, с., Чернігівщина – 344
 Корсів, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 789
 Корсунь, м. – див. Корсунь-Шевченківський
 Корсунь-Шевченківський, м. Черкаської обл. – 223
 Корчемка, прис. с. Купичволя Жовківського р-ну Львівської обл. – 775
 Корчин, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 6, 72, 78, 387, 792, 795
 Корчівка, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
 Коршів, с. Луцького р-ну Волинської обл. – 815
 Косівський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 359, 381, 391, 432, 433, 771
 Космач, с. Косівського р-ну Івано-Франківської обл. – 391
 Костопільський р-н Рівненської обл. – 379, 791
 Которини, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
 Краків, м., Польща – 122, 221, 233, 617, 688, 772, 774, 777, 778, 780-782, 788, 790, 794-797, 799, 800, 802-804, 806, 811, 812, 814, 815, 817
 Красне, смт. Буського р-ну Львівської обл. – 794
 Краснодар, м. Луганської обл. – 344
 Кременець, м. Тернопільської обл. – 754
 Кременецький р-н Тернопільської обл. – 387, 506, 806
 Криве, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 12, 816, 822
 Кривий Ріг, м. – 688, 710
 Крилів – 76
 Крилос, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. – 786
 Крим – 802
 Кримки, с. – див. Кримок
 Кримок, с. Радомишльського р-ну Житомирської обл. – 439, 441
 Кримське ханство – 343, 606
 Криниця, м., Польща – 817
 Крушельниця, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 79
 Кубань – 427
 Кузбас – 373, 678
 Куликівський р-н Львівської обл. – 391
 Кульчиці, с. Самбірського р-ну Львівської обл. – 806
 Купичволя, с. Жовківського р-ну Львівської обл. – 775, 776
 Куриків, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. – 818

- Курильські острови – 447
 Курськ, м., РФ – 775
 Курська обл. РФ – 792
 Кути, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 349
 Кути, с. Буського р-ну Львівської обл. – 773
 Кутський р-н Станіславської обл. – 433
 Кушинський ліспромгосп Ігринського р-ну Удмуртської АРСР – 298
 «Кущі», ліс – 69
 Лани, передм. м. Стрий Львівської обл. – 794
 Лани, с. Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 808
 Лапшин, с. Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 822
 Латвійська РСР – 620
 Латвія – 39, 623, 724, 725, 774
 Латинська Америка – 737
 Лемківщина – 53, 56, 76, 518, 685, 691, 693, 783, 792, 815
 Ленінград, м., РФ – 409
 Ленінградська обл., РФ – 616
 Летичівський повіт – 343
 Лена, р., РФ – 808
 Либохора, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 187, 311, 805, 811
 Либохора, с. Турківського р-ну Львівської обл. – 803
 Липа, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 801, 806, 824
 Лисецький р-н Станіславської обл. – 380, 392
 Лисоня, г. – 801
 Литва – 39, 553, 623, 724, 725, 774, 776
 Литвинів, с. Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. – 773
 Литовсько-Руська Держава – 657
 Личаківський цвинтар, м. Львів – 785
 Лівобережжя – 411
 Лівобережна Україна – 44, 606
 Лімниця, м., Чехословаччина – 807
 Лімниця, р. – 813
 Лімниця, с. Станіславського р-ну – 447
 Ліскувате, с. Хирівського р-ну – 253
 Лісничівка, прис. с. Чертіж Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
 Лісовицький ліс – 9
 Лісові, прис. с. Топорів Буського р-ну Львівської обл. – 349
 Лісові, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 781
 Літинський повіт – 343
 Лішня, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 819
 Лолин, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 797
 Лондон, м., Великобританія – 177, 270, 296, 504, 803
 Лонцького, вул. у Львові – 796
 Лоп'янка, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 435
 Лопатин, смт. Радехівського р-ну Львівської обл. – 348, 365
 Лопатинський р-н Львівської обл. – 367
 Лопушна, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 125
 Лубенський р-н Рівненської обл. – 777
 Луганськ, м. – 802
 Луганська обл. – 344
 Лука Мала, с. – див. Мала Лука
 Лука, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 822
 Луковці – 126, 127
 Луцьк, м. – 342, 365, 782
 Луцький р-н Волинської обл. – 343, 815
 Лучиці, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 805
 Лучки, прис. с. Новошини Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
 Любачівщина – 693, 814
 Любенці, с. Стрийського р-ну Львівської обл. – 68, 795
 Любешів, м. Волинської обл. – 376
 Любешівський р-н Волинської обл. – 376
 Люблін, м., Польща – 794
 Люблінське воеводство, Польща – 802
 Любомльський р-н Волинської обл. – 379
 Люксембург – 801
 Люксембург, м., Люксембург – 801
 Лютовиська, с. – див. – Шевченкове
 Лютовіска, с., Польща – 254
 Львів, м. – 2, 3, 6, 11-13, 15, 28-30, 52, 55, 62, 81, 84, 122, 126, 133, 135, 151-155, 164, 203, 204, 220, 224, 308, 331, 336, 337, 340-343, 357, 396, 410, 411, 420-423, 443, 446, 447, 462, 493, 495, 519, 561, 580, 582, 607, 615, 616, 658, 668, 678, 684, 687, 688, 692, 699, 702, 706, 709, 716, 738, 754, 772, 773, 775-781, 783, 785, 787, 788, 790, 791, 793-797,

- 800, 802, 804-812, 814, 815, 817, 818, 820, 821, 823-825
- Львівська міськрада – 778
- Львівська обл. – 4, 6, 7, 28, 29, 32, 28, 29, 32, 62, 67-70, 72, 78-80, 84, 92, 125, 129-131, 136, 150, 152, 153, 187, 218, 266, 291, 298, 311, 342, 347-349, 353-357, 363, 365, 367, 370, 371, 375, 377, 379-381, 383, 387, 389, 391, 399, 433, 438, 446-448, 463, 544, 555, 619, 687, 688, 716, 764, 771-777, 779-801, 803-812, 814-826
- Львівщина – 11, 12, 16, 125, 185, 607, 624, 788, 790, 793, 802, 805, 808, 817, 821
- Мавковичі, с. Городоцького р-ну Львівської обл. – 821
- Магадан, м., РФ – 808
- Мадярщина – див. Угорщина
- Майданський ліс – 66, 76
- Македонія – 36
- Мала Лука, с. Гусятинського р-ну Тернопільської обл. – 380
- Малоросія – 119
- Маневицький р-н Волинської обл. – 358, 379, 384
- Маневичі, м. Волинської обл. – 379
- Марокко – 199
- Марцинівка, передмістя м. Стрий Львівської обл. – 784
- Матеївці, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 378
- Матіївці, с. – див. Матеївці
- Матяшівка, с. на Підляшші – 785
- Машів, с. Любомльського р-ну Волинської обл. – 379
- Маціїв, м. Волинської обл. – 379
- Медвежогорськ, м., РФ
- Медицький р-н – 560
- Межибріцьке, прис. с. Зелене Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. – 437
- Межиріч, с. Острозького р-ну Рівненської обл. – 368
- Мексика – 212
- Мелітополь, м. Запорізької обл. – 81
- Мечищів, с. Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 359, 819
- Миколаїв, м. – 818, 823
- Миколаїв, м. Львівської обл. – 185, 808
- Миколаївський р-н Львівської обл. – 375, 387, 782, 801, 804, 819
- Миколаївщина – 30, 802, 804
- Микулинецький р-н Тернопільської обл. – 353, 368
- Миргород, м. Полтавської обл. – 688
- Мирне, с. Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. – 808
- Митава, м., Латвія – 774
- Мишковичі, с. Тернопільського р-ну Тернопільської обл. – 353, 368
- Міжгірський р-н Закарпатської обл. – 687
- Міжріччя, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 128
- Мінськ, м., Білорусія – 342
- Містки, с. Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 800
- Мітенвальд, м., Німеччина – 209
- Млинівський р-н Рівненської обл. – 791
- Модричі, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 799
- Мокра, с. Пінського р-ну Білоруської ССР – 387
- Молдавія – 685
- Монастир, с., Любачівщина – 814
- Монастирець, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
- Монастирець, с. Стрийського р-ну Львівської обл. – 92
- Мордовські табори – 809
- Морочанський р-н – 349
- Москві, м. РФ – 6, 37, 41, 43, 189, 313, 331, 342, 344, 518, 616, 802, 807
- Московія – 754
- Московська держава – 334
- Московщина – 606, 657
- Мостище, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 790
- Мужиловичі, с. Яворівського р-ну Львівської обл. – 438, 439
- Мшана, с. Зборівського р-ну Тернопільської обл. – 813
- Мюнхен, м., Німеччина – 14, 55, 57, 107, 117, 122, 165, 172, 180, 208, 209, 221, 253, 272, 311, 626, 627, 658, 729, 769, 772, 780-782, 785, 791, 792, 796, 798, 800, 809, 814-816, 819
- Нагірянкa, с. – див. Бучач
- Нагоряни, с. Дубенського р-ну Рівненської обл. – 802
- Надвірнянський р-н Івано-Франківської обл. – 379, 381, 437, 776, 817

- Наддніпрянська Україна – 115, 410, 411
Наддніпрянщина – 122, 197, 411, 444, 607, 608
Надітичі, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. – 782, 801
Надорожна, с. Тлумацького (Отинянського) р-ну Івано-Франківської обл. – 352
Нарінг, м., біля Мюнхена, Німеччина – 781
Негрибка, с. Перемиського повіту, Польща – 779
Нем'яч, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 363, 380
Немирів, смт. Яворівського р-ну Львівської обл. – 76
Нижній Березів, с. Косівського р-ну Івано-Франківської обл. – 771
Нижня Рожанка, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 187, 805
Нижньо-Устрики, с. Дрогобицької обл. – 253, 254
Нижньо-Устрицький р-н Дрогобицької обл. – 253, 254, 688
Ниці, с. Старовижівського р-ну Волинської обл. – 384
Ніагара, м., США – 739
Нідерланди – 220, 342, 429, 623
Нікополь, м. Дніпропетровської обл. – 777
Німеччина – 81, 105, 106, 108, 115, 117, 122, 198, 207, 311, 337, 338, 340, 345, 475, 479, 505, 518, 625, 655, 678, 681, 684, 724, 729, 737, 769, 772, 774, 777, 780-782, 784, 790, 791, 796-801, 804, 805, 809, 814, 816, 819
Ніагара, м. – див. Ніагара
Нова Гута, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 793
Нова Зеландія – 197
Новгород – див. Великий Новгород
Нове Зеландія – див. Нова Зеландія
Новий Ульм, м., Німеччина – 108
Новиця, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
Нові Стрілища, смт. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 353, 789, 795
Новосанжарський р-н Полтавської обл. – 802
Новосибірська область РФ – 678
Новострілищанський р-н Дрогобицької обл. – 433
Новошин, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 780, 820
Новошини, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 16, 291, 349, 764, 788, 793, 794, 812, 826
Норвегія – 737
Нью-Джерсі – див. Нью-Джерсі
Нью-Джерсі, штат, США – 725, 728, 798
Нью-Йорк, м., США – 3, 4, 11, 13, 14, 90, 112, 115, 122, 162, 165, 216, 225, 227, 297, 737, 780, 781, 792, 796, 798, 821
Нью-Йорк, штат, США – 792, 797
Обгів, с. Дубенського р-ну Рівненської обл. – 811
Одещина – 254
Озерлаг (траса Тайшет-Лена), концтабір – 808
Озеряни, с. Лубенського р-ну Рівненської обл. – 393, 777
Ока, р. – 444
Океанія – 429
Олесин, с. Козівського р-ну Тернопільської обл. – 786
Олеський р-н Львівської обл. – 370, 380
Олеша, с. Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. – 376
Олешків, с. Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. – 816
Ольгопільський повіт – 343
Ольштинське воєводство, Польща – 398
Опішня, смт. Зіньківського р-ну Полтавської обл. – 798
Опліцько, с. Радеківського р-ну Львівської обл. – 367
Ордів, с. Радеківського р-ну Львівської обл. – 811
Оренбург, м., РФ – 340
Орявчик, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 785
Освенцім, концтабір – див. Аушвіц
Освенцім, м., Польща – 418
Освенцім, концтабір – див. Аушвіц
Осередні і східні українські землі (ОСУЗ) – 30, 206, 735, 792, 794, 836
Осередок, х. Гоцанського р-ну Рівненської обл. – 379
Осмолода, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 801
Острів, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. – 818
Остріг, м. – див. Острог
Острог, м. Рівненської обл. – 448

- Острозький р-н Рівненської обл. – 368
- Остфрідгоф, цвинтар, м. Мюнхен, Німеччина – 815
- Отинянський р-н Станіславської обл. – 352
- Очеретуване, с. Семенівського р-ну Полтавської обл. – 777
- Павлів, с. Радохівського р-ну Львівської обл. – 781, 800
- Париж, м., Франція – 112, 172
- Парцедія, прис. с. Корчівка Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
- Парцеляція, прис. с. Новошини Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
- Пасічне, прис. смт. Перегінське Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
- Пенсильванія, штат, США – 725
- Перв'ятичі, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 812
- Переворськ, м., Польща – 821
- Перегінське, смт. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 8, 435, 436, 784, 812, 820
- Перегінський р-н Станіславської обл. – 435, 436, 437, 801
- Передмістя, с. Бучацького р-ну Тернопільської обл. – 797
- Перемиський повіт Підкарпатського воєводства, Польща – 680, 779
- Перемишлянський р-н Львівської обл. – 380, 687, 784, 806
- Перемишль, м., Польща – 76, 779, 788, 791, 800, 810, 811, 814
- Перемищина – 691, 693, 784, 789, 810
- Перська імперія – 36
- Петрилів, с. Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. – 817, 822
- Пилява, с. Тиврівського р-ну Вінницької обл. – 823
- Південна Америка – 188
- Південна Африка – 737
- Південна Африка – 737
- Південна Україна – 330
- Південно-Східна Азія – 429
- Південно-Східна Європа – див. Південно-Східна Європа
- Південно-Східна Європа – 41, 106
- Південно-східні українські землі (ПівдСУЗ) – 785, 794, 797, 800, 836
- Північна Африка – 199
- Північно-західні українські землі (Північно-західник край, ПЗУЗ) – 73, 87, 89, 96, 100, 102, 103, 127, 154, 230, 258, 356, 468, 481, 560, 774, 777, 778, 790-792, 802, 812, 814, 816, 836
- Північно-східні українські землі (ПСУЗ) – 617, 678, 803, 811, 836
- Підболото, х. с. Темногайці Шумського р-ну Тернопільської обл. – 808
- Підволочиський р-н Тернопільської обл. – 687
- Підгаецький р-н Тернопільської обл. – 773, 778, 803, 808
- Підгаєччина – 794, 803
- Підгороддя, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 687, 773
- Підзвіринець, с. Городоцького р-ну Львівської обл. – 356, 381
- Підкамінський р-н Львівської обл. – 363, 380
- Підкамінщина – 775
- Підкамінь, смт. Бродівського р-ну Львівської обл. – 775
- Підкарпатське воєводство, Польща – 680, 788, 817, 821
- Підкарпаття – 624
- Підлипці, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 367
- Підлужжя, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 358
- Підляшшя – 76, 337, 518, 683, 685, 691, 754, 785
- Підпечери, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 352, 358, 370, 392
- Підсинівка, с. Старовижівського р-ну Волинської обл. – 384
- Підсухи, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 784
- Пінський р-н Білоруської ССР – 387
- Піренейський півострів – 115
- Пітсбург, м., США – 777, 795
- Пітушків, с. Млинівського р-ну Рівненської обл. – 791
- Пнів, с. Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл. – 379
- Пнів'є, с. – див. Пнів
- Повергів, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. – 375
- Погорільце, с., Чехія – 815
- Погорілець, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 784

- Погорільці, с. Золочівського (Глинянського) р-ну Львівської обл. – 377
- Подебради, м., Чехія – 785, 786, 789, 793
- Поділля – 343, 754
- Подорожнє, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 796
- Подусільна, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 380
- Полиці, с. Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. – 380
- Полівці, с. Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 358
- Полісся – 75, 92, 102, 104, 351, 531, 533, 677, 683, 685, 774
- Полонична, с. Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. – 356, 805
- Полонка, с. Луцького р-ну – 363
- Полтава, м. – 334
- Полтавська обл. – 688, 777, 789, 798, 802
- Полтавщина – 411, 607, 802
- Полтва, с. Буського (Глинянського) р-ну Львівської обл. – 383
- Поляни, с. Жовківського р-ну Львівської обл. – 152, 789
- Поляниця, с. Болехівської міськради Івано-Франківської обл. – 242, 244, 287, 773, 788
- Польща (Польська держава) – 11, 39, 76, 83, 84, 93, 111, 172, 253, 254, 270, 271, 312, 316, 334, 342, 344, 345, 397, 418, 440, 479, 503, 504, 509, 515, 518, 606, 616, 659, 666, 679, 680, 683, 687, 688, 724, 725, 736, 771, 779, 782, 788-791, 795, 798, 800, 802, 804, 807, 808, 811, 813, 814, 817, 821-824
- Помірки, передмістя м. Стрий Львівської обл. – 782
- Пониква, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 774
- Попелі, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 795
- Порга – 344
- Порт-Артур, м., Китай – 407
- Португалія – 110, 410
- Постолівка, с. Гусятинського р-ну Тернопільської обл. – 784, 805
- Посяння – 76, 518
- Поточище, с. Городенківського –ну Івано-Франківської обл. – 561
- Почаїв, м. Кременецького р-ну Тернопільської обл. – 387
- Почапи, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 789
- Правобережжя – 344
- Правобережна Україна – 343
- Прага, м. Чехія – 172, 223, 616, 658, 782, 801
- Прибалтика – 623, 625, 734
- Пробіжнянський р-н Тернопільської обл. – 358
- Проскурів, м. – див. Хмельницький
- Прусія – 84
- Пулави, с. Підкарпатського воєводства, Польща – 821
- Пустомитівський р-н Львівської обл. – 379, 387, 784, 800
- Пянула, г. в Долинському р-ні Івано-Франківської обл. – 818
- Рава-Руська, м. Жовківського р-ну Львівської обл. – 76, 122
- Равичі, м., Польща – 804
- Равщина – 76, 348
- Радохівський р-н Львівської обл. – 348, 349, 365, 367, 781, 800, 811
- Радохівщина – 348
- Радивилів, м. Рівненської обл. – 789
- Радивилівський р-н Рівненської обл. – 376, 380, 384, 388, 789
- Радимно, м., Польща – 687
- Радомишльський р-н Житомирської обл. – 439
- Радянська Росія – 76
- Радянська Україна – 316, 341, 342, 616
- Радянський Союз (Советский Союз, Советський Союз) – 134, 149, 191, 212, 326, 331, 341, 344, 345, 361, 392, 393, 399-401, 429, 439, 492, 518, 545, 554, 574, 581, 588, 622, 623, 693, 696, 724, 726, 729
- Ражнів, с. Бродівського (Заболотецького) р-ну Львівської обл. – 377
- Рай, с. Бережанського р-ну Тернопільської обл. – 616, 802
- Раківчик, с. Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 560
- Ратнівський р-н Волинської обл. – 384
- Рафайлівський р-н Волинської обл. – 380
- Рахія, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 791
- Регенсбург, м., Німеччина – 783, 799
- Реклинець, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 799

- Ременів, с. Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл. – 815
- Республіка Карелія, РФ – 615
- Рибне, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 776
- Рига, м., Латвія – 774
- Риків, с. Сколівського р-ну Дрогобицької обл. – 787
- Рильськ, м. Курської обл., РФ – 792
- Рим, м., Італія – 617, 782, 802, 817
- Рип'янка, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
- Рівне, м. – 11, 357, 606, 678, 807
- Рівненська обл. – 83, 104, 347, 353, 355, 368, 370, 371, 376, 379-381, 384, 388, 393, 399, 441, 442, 448, 619, 679, 777, 789, 791, 802, 811, 825, 826
- Рівненський шлях, х. Здолбунівського р-ну Рівненської обл. – 104
- Рівненщина – 807
- Рідків, с. Радивилівського р-ну Рівненської обл. – 376
- Різдвяне, с. Галицького р-ну Івано-Франківської обл. – 812
- Річ Посполита – 407, 606
- Річка, с. Косівського р-ну Станіславської обл. – 359
- Рогатинський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 95, 248, 301, 310, 358, 377, 687, 763, 764, 767, 768, 773, 781, 784, 788, 793-795, 804, 810, 825
- Рожнятів, м. Івано-Франківської обл. – 776
- Рожнятівський р-н Івано-Франківської (Станіславської) обл. – 5, 8, 299, 435, 436, 784, 792, 801, 812, 819, 820, 826
- Рожнятівщина – 801
- Рокитнівський р-н Рівненської обл. – 368
- Ропиця Гурна, с. Горлицького повіту, Польща – 813
- Російська імперія – 316, 330, 407, 425, 583, 734,
- Російська Федерація – 447, 615, 776, 792
- Росія (Центральна Росія, РСФРР) – 36, 39-41, 76, 84, 115, 116, 119, 171, 189, 198, 233, 272, 290, 296, 333, 334, 342, 344, 407, 408, 410, 412, 413, 418, 419, 426, 430, 433, 442, 447, 536, 553, 554, 556, 557, 560, 587, 607, 614, 616, 636, 643, 645, 658, 659, 678, 685, 697, 698, 705, 712, 713, 719-723, 728, 731-736, 748, 789, 793, 808, 836
- Роттердам, м. Нідерланди – 220, 342, 684
- Румунія – 81, 111, 172, 440, 469, 503-505, 509, 666, 725
- Ряшів, м., Польща – 798, 824
- с. Воля-Блажівська Самбірського р-ну Львівської обл. – 791
- Самарська губернія Росії – 344
- Самбір, м. Львівської обл. – 815
- Самбірська губернія Росії – 344
- Самбірський р-н Львівської обл. – 791, 806
- Самбірщина – 27, 31, 66, 93, 127
- Сандормох, урочище – 615
- Санкт-Петербург – див. Ленінград
- Сан-Франциско, м., США – 481, 614
- Сарненський р-н Рівненської обл. – 379
- Сахалін, о. – 447
- Сахалінська обл. РФ – 447
- Св. Єлени, о. – 84
- Сваричів, с. Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 5, 299, 792, 819, 826
- Себечів, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 775
- Седлищанський р-н Волинської обл. – 384
- Седлище, м., Польща – 804
- Селище, с. Галицького р-ну Станіславської обл. – 392
- Семенівський р-н Полтавської обл. – 777
- Середземне море – 115
- Середня Азія – 390, 407, 625, 688, 693
- Сибір – 336, 343, 353, 362, 364, 365, 371, 374-377, 383, 392, 399, 418, 432, 434, 438, 439, 441, 625, 666, 669, 688, 693, 695, 819
- Синьків, с. Заліщицького р-ну Тернопільської обл. – 813
- Сілець, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 29, 32
- Сілець, с. Дублянського р-ну Дрогобицької обл. – 29, 32
- Сілець, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 790
- Сітяне, с. Ратнівського р-ну Волинської обл. – 384
- Сіцилія – 213
- Січ – 223, 756
- Скалатський повіт – 687
- Скандинавські країни – 111
- Скільський р-н – див. Сколівський
- Сколе, м. Львівської обл. – 62, 357, 773, 776, 777, 784, 823

- Сколівський р-н Львівської обл. – 6, 9, 11, 12, 58, 62, 72, 77-80, 129, 130, 150, 187, 218, 311, 387, 544, 773, 776, 780, 781, 784, 785, 787-790, 792, 795-797, 800, 803, 805, 807, 810, 811, 814, 816, 817, 820, 821-823
- Сколівщина – 12, 62
- Скрентон, м., штат Пенсильванія, США – 725
- Славське, смт. Сколівського р-ну Львівської обл. – 311
- Славський р-н – 58, 66, 238, 255, 623
- Славщина – 623
- Слівед, цвинтар, м. Детройт, США – 790
- Слобідська Україна – 44
- Слобода-Долинська, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 825
- Слов'є, с. – див. Солов'ї
- Слов'янське, с. Полтавської обл. – 789
- Словакія – див. Словаччина
- Словацька держава – див. Словаччина
- Словаччина (Словацька держава, Словакія) – 194, 679, 680, 724, 777, 791, 824
- Слохині, с. Старосамбірського р-ну Львівської обл. – 814, 822
- Сновичі, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 381
- Снятин, м. Івано-Франківської обл. – 771, 791
- Снятинський р-н Івано-Франківської обл. – 352, 816
- Снятинщина – 771
- Советский Союз – див. Радянський Союз
- Советський Союз – див. Радянський Союз
- Совпєнський ліс, Рівненська обл. – 826
- Сойми, с. Міжгірського р-ну Закарпатської обл. – 687
- Сокаль, м. Львівської обл. – 446, 775, 788, 790, 805, 812
- Сокальський р-н Львівської обл. – 775, 776, 782, 785, 788, 790, 798, 799, 805, 812
- Сокальщина – 76, 348, 790, 799, 812
- Сокіл, г. – 688
- Соколівка, с. Буського р-ну Львівської обл. – 824
- Солов'є, с. – див. Солов'ї
- Солов'ї, с. Старовижівського р-ну Волинської обл. – 384
- Солова, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 688
- Соловки, о. – 615, 616
- Солотвино, с. Тячівського р-ну Закарпатської обл. – 561, 687
- Солотвинський р-н Станіславської обл. – 133, 135
- Солуків, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 367
- Сопіт, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 544, 781
- Сороки-Львівські, с. Пустомитівського р-ну Львівської обл. – 784
- Союз Радянських Соціалістичних Республік – див. Радянський Союз
- Спас, с. Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 355, 381, 432
- Спасів, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 812
- Сполучені Штати Європи – див. Сполучені Штати Європи
- Сполучені Штати Європи – 611, 614
- СРСР – 24, 29, 39, 41, 43, 82, 83, 93, 108, 111, 114, 139, 202, 313, 332, 344, 345, 385, 390, 399, 429, 439, 492, 494, 498, 500-503, 506, 514, 518, 620, 624, 659, 663, 665, 667, 683, 690, 701, 719, 775, 783, 789, 801, 807, 808, 823, 836
- СССР – 33, 48, 50, 64, 109-112, 114, 116, 118, 132, 139, 141, 161, 179, 189-191, 198, 202, 254, 314, 317, 329, 330, 334, 347, 362, 365, 378, 385, 390, 394, 395, 399, 400, 408, 416, 418, 419, 432, 433, 436-439, 441, 445, 453, 454, 466, 468, 469, 471, 472, 476, 481-485, 492-494, 496-498, 508, 509, 511-513, 516-518, 524, 531, 540-542, 545, 557, 569, 570, 574, 586, 587, 591, 608, 613, 614, 617, 619, 621-625, 630, 634, 636, 643, 644, 646, 652-654, 665, 668, 669, 671, 672, 679, 681, 684-686, 688, 690, 691, 693, 694, 698, 702, 704, 711-715, 717-721, 723, 730, 731, 733-737, 740, 747, 748, 761, 762, 791, 836
- Сталінград, м. – див. Волгоград
- Сталіно, м. – див. Донецьк
- Стамбул, м., Туреччина – 707
- Станілія, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 67, 805
- Станимир, полонина – 381
- Станіславів, м. – див. Івано-Франківськ
- Станіславівська, обл. – див. Івано-Франківська
- Станіславівщина – див. Івано-Франківщина

- Станіслав, м. – див. Івано-Франківськ
 Станіславів, м. – див. Івано-Франківськ
 Станіславська обл. – див. Івано-Франківська
 Станіславська обл. – див. Івано-Франківська
 Станіславський р-н Станіславської обл. – 352-355, 358, 370, 376, 381, 382, 392, 432, 447
 Станківці, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 11, 781
 Стара Жадова, с. Сторожинецького р-ну Чернівецької обл. – 368, 818
 Стараховіце, м., Польща – 782
 Старий Гвіздець, с. Коломийського (Городенківського) р-ну Івано-Франківської обл. – 352
 Старий Олексинець, с. Кременецького р-ну Тернопільської обл. – 506
 Старий Угринів, с. Калуського р-ну Івано-Франківської обл. – 772
 Старі Санжари, с. Новосанжарського р-ну Полтавської обл. – 802
 Старовижівський р-н Волинської обл. – 384
 Старокостянтинів, м. Хмельницької обл. – 343
 Старосамбірський р-н Львівської (Дрогобицької) обл. – 623, 779, 790, 814, 822
 Стебник Лисецького р-ну – 380
 Стебник Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 380
 Стебник, м. Дрогобицької міськради Львівської обл. – 791
 Стебник, с. Хирівського р-ну – 253
 Степанський р-н Рівненської обл. – 376, 393
 Степань, смт. Сарненського р-ну Рівненської обл. – 379
 Степлаг (Кінгір), концтабір – 808
 Стецева, с. Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. – 352
 Сторожинецький р-н Чернівецької обл. – 368, 818
 Страгин, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 377, 784
 Стрий, м. Львівської обл. – 28, 389, 772, 782-784, 788, 794, 797, 809, 823
 Стрий, р. – 58
 Стрийський р-н Львівської обл. – 68, 69, 92, 125, 131, 136, 688, 771, 772, 777, 779, 783-785, 795, 796, 814
 Стрийщина – 688, 771, 779, 784, 809
 Стрипа, р. – 347
 Стрілиська Нові – див. – Нові Стрілища
 Стрілківський р-н – 66
 Сторожинецький р-н Чернівецької обл. – 368, 818
 Струтин Вижній, с. – див. Верхній Струтеня
 Сукель, р. – див. Сукіль
 Сукіль, р. – 58
 Сукіль, с. Болахівської міськради Івано-Франківської обл. – 780, 784, 801, 821
 Сумщина – 344
 Суськ, с. Костопільського р-ну Рівненської обл. – 791
 Суходіл, с. Перемишлянського р-ну Львівської обл. – 125
 Схід Європи – див. Східна Європа
 Схід Європи – див. Східна Європа
 Східна Галичина – 683
 Східна Європа – див. Східна Європа
 Східна Європа – 43, 83, 106, 345, 372, 429, 444, 483, 605, 643, 679, 717, 718, 724, 735, 736, 754, 774, 778, 797, 802, 806
 Східна Україна (Схід) – 138, 181, 233, 255, 330, 331, 337, 387, 428, 553-555, 592, 604, 608, 686, 686, 690, 696, 725, 780
 Східні області України (східні області, східно-українські області) – 98, 100, 168, 257, 335, 336, 352, 365, 390, 400, 401, 412, 419, 426, 428, 434, 444-446, 463, 487, 525, 526, 543, 551, 554, 556, 570, 580, 581, 584, 588, 599, 601, 617, 629, 643, 645, 646, 694, 698, 705, 707
 Східні області УРСР – 389
 Східні українські землі (Східно-Українські Землі, СУЗ) – 28, 54, 122, 139, 171, 325, 405, 428, 472, 476, 478, 481, 523, 525, 526, 542, 560, 561, 601, 683-685, 735, 744-749, 836
 США (Америка) – 49, 108-112, 115, 118, 122, 139, 188, 189, 198-200, 202, 214, 223, 224, 226, 272, 296, 302, 313, 314, 320, 322, 324, 394, 448, 505, 506, 509, 588, 623, 624, 723, 725-729, 730, 733-738, 777, 780, 781, 783, 784, 790, 792, 795-798, 800, 802, 810, 821
 Сян, р. – 444, 487
 Сянок, м., Польща – 803
 Сяноцький повіт, Підкарпатського воєводства, Польща – 817, 824
 Тайшет, м., РФ – 808

- Танява, с. Болахівської міськради Івано-Франківської обл. – 11, 130, 156, 784, 812
- Тарнів, м., Польща – 172, 804, 809
- Теклівка, с. Підволочиського р-ну Тернопільської обл. – 687
- Телергоф, концтабір – 536
- Темногайці, с. Шумського р-ну Тернопільської обл. – 808
- Тернопіль, м. – 366, 378, 379, 470, 687, 797, 800, 804, 816
- Тернопільська обл. – 38, 217, 219, 222, 308, 353, 356, 358, 359, 366, 368, 377-380, 387, 399, 463, 464, 506, 616, 619, 659, 678, 687, 771, 773, 774, 778, 783, 784, 786, 787, 791, 797, 799, 800, 802-808, 813, 814, 818, 819, 822
- Тернопільський р-н Тернопільської обл. – 368, 378
- Тернопільщина – 12, 217, 246, 788, 792, 813, 816
- Теслугів, с. Радивилівського р-ну Рівненської обл. – 789
- Техас, штат, США – 727
- Тиврівський р-н Вінницької обл. – 823
- Тиса, р. – 427
- Тисів, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 824
- Тисменицький р-н Івано-Франківської обл. – 352-355, 358, 359, 370, 371, 376, 377, 380-382, 392, 432, 437, 776, 793
- Тихий, океан – 732
- Тлумацький р-н Івано-Франківської обл. – 352, 356, 376, 817, 822
- Товмацький р-н Станіславської обл. – 356, 376, 386
- Томашівщина – 785
- Топорів, с. Буського р-ну Львівської обл. – 349
- Торонто, м., Канада – 13-15, 28, 64, 74, 75, 83, 92, 99, 102, 104, 128, 153, 155, 166, 194, 202, 291, 423, 462, 517, 541, 542, 557, 770, 799, 805
- Торунь, м., Польща – 807
- Третій Рейх – 24, 678
- Трійця, с. Радехівського р-ну Львівської обл. – 349
- Тростянець, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 371, 379
- Трускавець, м. Львівської обл. – 84, 375, 783
- Труханів, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 780, 807
- Туреччина – 343, 659
- Турійськ, м. Волинської обл. – 379
- Туркестан – 725
- Турківський р-н Львівської обл. – 129, 355, 803, 820
- Тухля, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 130
- Тухолька, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 780
- Тязів, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 359
- Тячівський р-н Закарпатської обл. – 561, 687
- Угорники, с. Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. – 796
- Угорщина – 111, 342, 469, 505, 509, 666, 724, 725
- Угринів Горішний, с. – див. Угринів
- Угринів, с. Підгаєцького р-ну Тернопільської обл. – 794
- Угринів, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 376
- Удмуртська АРСР – 6, 298, 819
- Ужгород – 687
- Узин, с. Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. – 381
- Узінь, с. – див. Узин
- Уїздці, с. Здолбунівського р-ну Рівненської обл. – 104
- Україна – 1-4, 7, 8, 10-14, 17, 18, 21, 22, 24, 26, 28-30, 33, 34, 37, 39, 42-45, 47-50, 52, 54, 55, 57, 59-62, 63, 65, 66, 72, 73, 74, 76, 81-83, 85, 86, 87, 90, 92, 94, 96, 98, 99, 101, 103, 105, 107-109, 113-119, 122, 125, 127, 131-138, 140, 142, 144, 145, 148, 150-152, 154, 156-162, 164-166, 169-176, 180, 181, 183-185, 187-192, 194, 196-198, 202-204, 207-209, 211-213, 216-221, 223, 224, 228, 231-233, 237, 241, 246, 248, 249, 251, 255, 257, 259, 262, 264, 266, 268-272, 275, 279, 282, 284, 288, 290, 291, 293, 294, 297, 300, 302, 305, 309-324, 326, 330-337, 339, 341-345, 349, 350, 353, 355, 356, 359, 360, 366, 369, 372, 373, 378, 383, 385, 387-391, 393-395, 397-403, 405-417, 419-431, 433-447, 454, 456, 463, 466-470, 472, 483-485, 489, 490, 493-495, 497, 499, 508, 510, 512, 514, 516-520, 522, 525, 526, 531, 534, 542-545, 547, 553, 556-558, 566, 570, 572, 574, 576, 581, 582, 587-589, 591-593, 598, 601, 605-608, 610,

- 612-617, 620, 621, 623-638, 640-645, 655, 657-659, 664-666, 668-674, 676-686, 688, 692-694, 697-699, 701, 702, 704, 705, 707, 708, 710, 712-715, 717-728, 733-736, 738, 739, 743-747, 749, 752-756, 761, 772, 774, 782-784, 789, 790, 792, 797-807, 810-812, 814-817, 819, 821, 822
- «Україна», райхскомісаріат – 316
- Українська держава – 142, 144, 336, 338, 339
- Українська козацька держава – 84
- Українська Козацька Республіка – 410
- Українська Народна Республіка (УНР, УНРеспубліка) – 39, 43, 105, 108, 122, 142, 171-173, 196, 270-274, 314, 315, 330, 331, 342, 414, 606, 616, 629, 632, 637, 687, 725, 756, 801
- Українська РСР – 621
- Українська ССР – 398, 439, 608
- Українські Землі (Рідні Землі, Землі) – 141, 147, 148, 157, 159-162, 165, 166, 170, 173, 178, 180, 190, 191, 193, 196, 221, 228-230, 240, 269, 270, 273, 304, 305, 393, 398, 399, 401-403, 405, 406, 415, 416, 420, 425, 426-428, 631, 633-637, 639-641, 669, 670, 683, 688, 689, 695, 702, 705, 706, 708, 715, 716, 734, 736, 761
- Уличне, с. Дрогобицького р-ну Львівської обл. – 819
- Ульвівок, с. Сокальського р-ну Львівської обл. – 788
- Урал – 373, 424, 678
- УРСР – 6, 12, 28, 29, 50, 65, 71, 72, 85, 92, 104, 125, 127, 130, 131, 136, 153, 156, 163, 185, 186, 203, 217, 227, 281, 291, 302, 305, 308, 310, 312, 318, 323, 326, 336, 340, 342, 344, 391, 429, 448, 506, 593, 620, 621, 625-627, 665, 699, 706, 709, 716, 769, 772, 775, 776, 779, 783, 788, 791, 800, 804, 807-811, 815, 816, 822, 823
- УСРР – 172, 608, 616, 683, 792, 806
- УССР – 50, 54, 83, 253, 336, 339-341, 365, 389, 390, 392, 394, 398, 405, 408, 409, 412, 436, 438, 448, 553, 607, 613, 619, 620, 630, 685, 837
- Устилуг – 76
- Устянів, с. Нижньо-Устріцького р-ну, тепер Польща – 688
- Устрики – див. Нижньо-Устріки
- Ушня, с. Золочівського р-ну Львівської обл. – 798
- Філадельфія, м., США – 172, 317, 725, 801
- Філядельфія, м. – див. Філадельфія
- Фільварки, прис. с. Буянів Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
- Фінляндія – 737
- Флорида, штат, США – 798
- Франція – 81, 84, 108, 110-113, 118, 173, 199, 201, 215, 270, 271, 296, 342, 503, 625, 723, 737, 797, 800
- Французька імперія – 110
- Хабаш – див. Ефіопія
- Харків, м. – 119, 122, 330, 331, 410, 616, 777, 792, 798
- Харківська обл. – 780
- Харківщина – 411, 777
- Хащів, с. Турківського р-ну Львівської обл. – 820
- Хирів, м. Старосамбірського р-ну Львівської обл. – 779
- Хирівський р-н – 253
- Хітар, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 780
- Хмельницька обл. – 343, 659, 779, 787
- Хмельницький, м. – 606
- Хмельниччина – 343
- Хмільник, м. Вінницької обл. – 803
- Холм, м. Люблінського воєводства, Польща – 802, 812
- Холмщина – 76, 337, 518, 683, 691, 693, 799, 806, 818
- Хорватія – 194, 505
- Хуст, м. Закарпатської обл. – 687, 797
- Царицин – див. Волгоград
- Цейлон, о. – 429
- Ценева, с. – див. Ценява Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. – 436
- Центральна Україна – 330
- Церківна, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 817
- Цуманський ліс, Ковельщина – 348
- Цуманський р-н Рівненської обл. – 381
- Цурків, с. Здолбунівського р-ну Рівненської обл. – 104
- Чернихів, с. Зборівського р-ну Тернопільської обл. – 773
- Черниця, с. Миколаївського р-ну Львівської обл. – 782
- Чернів, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 764, 794, 804
- Чернівецька обл. – 352, 368, 394, 399, 704, 818

- Чернівці, м. – 394, 607, 608
 Чернігів, м. – 344, 520
 Чернігівщина – 344
 Чертіж, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 349
 Черче, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 788
 Чехія – 782, 785, 786, 789, 793, 799, 815
 Чехословаччина (Чехо-Словаччина, Чехо-Словацька Республіка, ЧСР) – 11, 43, 54, 81, 111, 254, 397, 398, 523, 666, 724, 725, 798, 807
 Чигирин, м. Черкаської обл. – 344
 Чікаго, м., США – 783
 Чорна, с. – 253
 Чорне море – 409, 444
 Чорний ліс, Івано-Франківщина – 348
 Чорний Потік, с. Заставнівського р-ну Чернівецької обл. – 394
 Чорнокінци, с. – див. Великі Чорнокінци
 Чортків, м. Тернопільської обл. – 308, 353, 366, 678, 813
 Чортківський р-н Тернопільської обл. – 358, 818
 Швейцарія – 342, 737, 778
 Швеція – 37, 44, 334, 606, 737
 Шевченкове, с. Нижньо-Устріцького р-ну Дрогобицької обл. (тепер – с. Лютовіска, Польща) – 254
 Шибела, г. у Сколівському р-ні Львівської обл. – 11, 218, 790, 817, 821
 Шклярська Поремба, м., Польща – 111
 «Шляхетка», частина с. Корчин Сколівського р-ну Львівської обл. – 72
 Шнирів, с. Бродівського р-ну Львівської обл. – 5, 298, 819
 Шотландія – 216, 296
 Шрі-Ланка, о. – див. Цейлон
 Штеттін, м. – див. Щецин
 Шумський р-н Тернопільської обл. – 808
 Щецин, м., Польща – 795
 Щирецький р-н Львівської обл. – 387
 Щуровичі, с. Радехівського р-ну Львівської обл. – 349
 Югославія (Королівство Югославії, ФНРЮ, СФРЮ) – 111, 114, 190, 233, 271, 312, 503-505, 509, 666, 723
 Юшківці, с. Жидачівського р-ну Львівської обл. – 806
 Яблонівський, р-н – див. Яблунівський
 Яблунів, с. Турківського р-ну Львівської обл. – 803
 Яблунівський р-н Станіславської обл. – 391, 432, 433
 Яворина, г. біля с. Липа Болехівського р-ну Івано-Франківської обл. – 311, 801
 Яворів, м. Львівської обл. – 347
 Яворівський р-н Львівської обл. – 266, 438, 786
 Явче, с. Рогатинського (Букачівського) р-ну Івано-Франківської обл. – 358, 767, 768, 781, 788, 810
 Ягільниця, с. Чортківського р-ну Тернопільської обл. – 818
 Яйко-Ілемське, г. в Долинському р-ні Івано-Франківської обл. – 257, 820
 Якимчиці, с. Городоцького р-ну Львівської обл. – 818
 Якубів, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл. – 825
 Ялівка – 76
 Ямельниця, с. Сколівського р-ну Львівської обл. – 79, 150, 807
 Ямпіль, с. Білогірського р-ну Хмельницької обл. – 779
 Янів, м. – див. Івано-Франкове
 Янівський, цвинтар, м. Львові – 687
 Японія – 733
 Ярополче, с. Волоколамського повіту – 344
 Ярослав, м., Польща – 687
 Ярославщина – 691, 693
 Ясениця, с. Турківського р-ну Львівської обл. – 129
 Ясси, м., Румунія – 754

ЗМІСТ

<i>Романюк Михайло. Передмова</i>	3
---	---

ЛИСТУВАННЯ

№ 1. Лист-формуляр начальника VI політвиховного відділу штабу УПА-Захід Петра Федуна – «Волянського» до політвиховників воєнних округ про організацію та активізацію політвиховної роботи	21
№ 2. Інструктивний лист Петра Федуна – «Волянського» політвиховникам штабів воєнних округ УПА-Захід про недоліки у політвиховній роботі.....	23
№ 3. Лист референта пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН Петра Федуна – «Севера» до референта пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН Олександра Андрусейка – «Аркадія» про поточні організаційні справи.....	27
№ 4. Лист референта пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН Олександра Андрусейка – «Аркадія» до референта пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН Петра Федуна – «Севера».....	30
№ 5. Лист референта пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН Омеляна Кочія – «Черляна» до референта пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН Олександра Андрусейка – «Аркадія».....	32
№ 6. Лист Петра Федуна – «Полтави» до підпільника «Ришарда» з проханням надати необхідний матеріал для підготовки статті.....	34
№ 7. Лист Петра Федуна – «Полтави» до референта пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН Степана Слободяна – «Єфрема» з роз'ясненням деяких ідеологічних питань.....	35
№ 8. Лист Петра Федуна – «Полтави» до керівника Стрийського надрайонного проводу ОУН Володимира Лика – «Данила».....	46
№ 9. Лист Петра Федуна – «Севера» до підпільника «Полікарпа» про необхідність налагодження двостороннього зв'язку та пересилку організаційних матеріалів.....	48
№ 10. Лист-формуляр керівника ГОСП-у Петра Федуна – «Севера» до референтів пропаганди крайових проводів ОУН у справі поширення листівок, виданих його осередком.....	50

- № 11. Лист Петра Федуну – «Полтави» до крайового провідника Західних окраїн українських земель (Закерзоння) Ярослава Старуха – «Вольта».....53
- № 12. Лист Петра Федуну – «Полтави» до заступника крайового провідника Західних окраїн українських земель (Закерзоння) Василя Галаси – «Назара».....56
- № 13. Лист Михайла Барабаша – «Кума» до Володимира Лика – «Данила», – керівника Стрийського надрайонного проводу ОУН, у справі переправлення кур'єра до Петра Федуну – «Полтави».....58
- № 14. Лист господарчого референта Дрогобицького окружного проводу ОУН Миколи Данилківа – «Шпіцера» до керівника Сколівського районного проводу ОУН Степана Диркавця – «Шума» про забезпечення продуктами харчування повстанської групи Петра Федуну – «Полтави».....60
- № 15. Фрагмент листа господарчого референта Дрогобицького окружного проводу ОУН Миколи Данилківа – «Шпіцера» до керівника Сколівського районного проводу ОУН Степана Диркавця – «Шума» про забезпечення продуктами харчування повстанської групи Петра Федуну – «Полтави».....61
- № 16. Лист Петра Федуну – «Полтави» до керівника Сколівського районного проводу ОУН Степана Диркавця – «Шума» про необхідність встановлення зв'язку з провідником Стрийського надрайону ОУН Володимиром Ликом – «Данилом».....62
- № 17. Фрагмент листа керівника Карпатського крайового проводу ОУН Василя Сидора – «Шелеста» до Петра Федуну – «Полтави» з критикою діяльності ГОСП-у.....63
- № 18. Лист керівника Дрогобицького окружного проводу ОУН Івана Лавріва – «Нечая» до провідника Карпатського краю ОУН Василя Сидора – «Шелеста» про поточні організаційні справи.....66
- № 19. Лист Василя Галаси – «Орлана» до керівника Перемиського надрайонного проводу ОУН Петра Кавузи – «Трояна» у справі організації пересилки пошти до осередку Петра Федуну – «Полтави».....71
- № 20. Лист-подяка Петра Федуну – «Полтави» жителям с. Корчин Сколівського району Львівської області за довголітню підтримку очолюваного ним пропагандистського осередку.....72
- № 21. Лист Петра Федуну – «Полтави» до референта пропаганди ОУН на ПЗУЗ Ігоря Мельничука – «Бука» у справі підготовки та проведення протиколгоспної акції.....73
- № 22. Проект листа колишнього співробітника ГОСП-у Володимира Порендовського – «Семенюка», написаного під диктовку співробітників МГБ для встановлення зв'язку з Петром Федуном – «Полтавою».....76

- № 23. Лист кущового провідника Федора Комарницького – «Всеволода» до керівника Сколівського районного проводу ОУН Степана Диркавця – «Шума» про втрати, яких зазнав його кущ під час масової облави, що проводилася 2-9 лютого 1948 р. з метою ліквідації П. Федуна – «Полтави».....78
- № 24. Фрагмент листа Петра Федуна – «Полтави» до керівника Карпатського крайового проводу ОУН Василя Сидора – «Шелеста» з поясненням специфіки видань ГОСПу.....81
- № 25. Лист шефа Головного військового штабу УПА Олекси Гасина – «Лицаря» до Петра Федуна – «Полтави» у справі відбутої наради з членами Проводу ОУН.....86
- № 26. Лист Петра Федуна – «Полтави» до керівника Карпатського крайового проводу ОУН Василя Сидора – «Шелеста» про поточні організаційні справи та плани.....93
- № 27. Лист Петра Федуна – «Полтави» до референта пропаганди Львівського крайового проводу ОУН Осипа Дяківа – «Наума».....97
- № 28. Лист Петра Федуна – «Полтави» до провідника ОУН на ПЗУЗ Василя Галаси – «Орлана» у справі пересилки пропагандистської літератури та її розповсюдження.....100
- № 29. Лист Петра Федуна – «Полтави» до провідника ОУН Північно-західних українських земель Василя Галаси – «Орлана».....103
- № 30. Лист лідера лівого крила Української революційно-демократичної партії Івана Майстренка – «Бабенка» до членів УГВР в Україні про ситуацію в середовищі української еміграції та сприйняття ним праць ідеологів ОУН.....105
- № 31. Лист лідера Української революційно-демократичної партії Івана Майстренка – «А. Бабенка» до Петра Федуна – «Полтави» з інформацією про політичне життя на еміграції.....114
- № 32. Лист Степана Бандери до Романа Шухевича про поточну діяльність Проводу ЗЧ ОУН та оцінку статті Петра Федуна – «Полтави».....121
- № 33. Лист Петра Федуна – «Полтави» до співробітника ГОСПу Михайла Барабаша – «Кума» про необхідність особистої зустрічі.....125
- № 34. Лист керівника Львівського крайового проводу ОУН Осипа Дяківа – «Наума» до Петра Федуна – «Полтави» про поточні організаційні справи.....126
- № 35. Лист керівника Турківського надрайонного проводу ОУН Григорія Дулина – «Всеволода» до Юрія Поповича – «Павлюка», – коменданта охоронної боївки Петра Федуна, у справі налагодження зв'язку з «Полтавою».....129
- № 36. Лист Петра Федуна – «Полтави» до співробітника ГОСПу Михайла Барабаша – «Махмета» про організацію безпосередньої зустрічі.....131
- № 37. Лист-формуляр керівника ГОСП-у Петра Федуна – «Полтави» до керівного складу крайових проводів ОУН у справі підготовки українського населення до противиборчої кампанії.....132
-
-

- № 38. Лист керівника Карпатського крайового проводу ОУН Степана Слободяна – «Єфрема» до керівника Станіславського окружного проводу ОУН Богдана Трача – «Дуная» про порядок розмноження пропагандистської літератури, зокрема листівки «Українські селяни, робітники, інтелігенціє!», підготовленої Петром Федуном.....134
- № 39. Лист Петра Федуну – «Полтави» до Михайла Барабаша – «Махмета» про стан підготовки до зими.....136
- № 40. Лист Петра Федуну – «Полтави» до керівника збройного підпілля ОУН в Україні Романа Шухевича – «Тараса Чупринки».....137
- № 41. Лист провідника ОУН Львівського краю Осипа Дяківа – «Наума» до Петра Федуну – «Полтави».....152
- № 42. Лист від Романа Шухевича до Петра Федуну, підроблений органами МГБ, за допомогою якого планувалося вийти на зв'язок з останнім.....154
- № 43. Лист Володимира Фрайта – «Жара» до Петра Федуну – «Полтави» з повідомленням про прибуття кур'єрської групи з-за кордону.....156
- № 44. Лист Петра Федуну – «Полтави» до члена Української революційно-демократичної партії Івана Майстренка – «А. Бабенка».....157
- № 45. Лист провідника ОУН Карпатського краю Степана Слободяна – «Єфрема» до Мирона Барди – «Чорноморця», коменданта охоронної боївки Петра Федуну – «Полтави», у справі налагодження зв'язку з останнім.....163
- № 46. Лист Петра Федуну – «Полтави» до Провідника Закордонних частин ОУН Степана Бандери – «Бийлиха».....164
- № 47. Лист Петра Федуну – «Полтави» до членів ОУН за кордоном.....166
- № 48. Лист Петра Федуну – «Полтави» до провідника ОУН на українських землях Василя Кука – «Леміша».....181
- № 49. Лист провідника ОУН на українських землях Василя Кука – «Леміша» до Петра Федуну – «Полтави».....183
- № 50. Лист Петра Федуну – «Полтави» до керівників Турківського надрайонного та Славського районного проводів ОУН про необхідність розквартирування бойовиків охорони ГОСП-у.....187
- № 51. Лист члена Центрального Комітету Української революційно-демократичної партії Всеволода Голубничого – «Фелікса» до керівництва збройного підпілля ОУН в Україні.....188
- № 52. Лист члена Української революційно-демократичної партії Івана Майстренка – «А. Бабенка» до Петра Федуну – «Полтави».....193
- № 53. Лист провідника ОУН на українських землях Василя Кука – «Леміша» до Петра Федуну – «Полтави» у справі налагодження зв'язку після зими 1950/1951 років.....201
- № 54. Лист Петра Федуну – «Полтави» до Василя Кука – «Леміша» про ситуацію в терені й потребу налагодження організаційного зв'язку.....204

- № 55. Лист члена Проводу ЗЧ ОУН Костянтина Кононенка – «Н. Олешка» до керівництва збройного підпілля ОУН у справі негативного впливу підпільних матеріалів на еміграційне середовище.....206
- № 56. Лист Петра Федуна – «Полтави» до Василя Кука – «Леміша» про прибуття кур'єрської групи з-за кордону та встановлення радіозв'язку із Закордонним представництвом УГВР.....218
- № 57. Лист члена Проводу ЗЧ ОУН Степана Ленкавського – «Залужного» до провідника ОУН на українських землях Василя Кука – «Леміша» з інформацією про стан української визвольної справи за кордоном.....220
- № 58. Супровідний лист Петра Федуна – «Полтави» до пакунка з підпільною літературою (видання 1951 р.), висланого на адресу Василя Кука – «Леміша».....228
- № 59. Лист члена Проводу Закордонних частин ОУН Степана Ленкавського – «Залужного» до Петра Федуна – «Полтави».....231
- № 60. Лист Петра Федуна – «Полтави» до члена Проводу ОУН в Україні Романа Кравчука – «Петра» про поточні організаційні питання.....237
- № 61. Лист Петра Федуна – «Полтави» до бойовиків Мирона Барди – «Чорноморця» або Олексія Савчина – «Гриця» про необхідність налагодження зв'язку.....242
- № 62. Лист Петра Федуна – «Полтави» до бойовиків Мирона Барди – «Чорноморця» та Олексія Савчина – «Гриця» про необхідність налагодження зв'язку та підготовки криївки на зиму.....243
- № 63. Супровідний лист до висланих Петрові Федуну – «Полтави» звітів із Львівського краю ОУН.....245
- № 64. Лист Василя Кука – «Леміша» до Романа Кравчука – «Максима» про поточні організаційні справи.....246
- № 65. Лист Петра Федуна – «Полтави» до провідника ОУН на українських землях Василя Кука – «Леміша».....249
- № 66. Лист Петра Федуна – «Полтави» до Василя Кука – «Леміша».....251
- № 67. Радіограма з-за кордону до Петра Федуна – «Полтави» та Василя Охримовича – «Грузина» з повідомленням про загибель Осипа Дяківа – «Горнового».....266
- № 68. Радіограма Петра Федуна – «Полтави» до Закордонного представництва УГВР з проханням роз'яснити ряд актуальних організаційних питань.....267
- № 69. Радіограма Петра Федуна – «Полтави» до Закордонного представництва УГВР про особливості функціонування зв'язку між Проводом ОУН в Україні та українськими організаціями за кордоном.....268
- № 70. Лист Петра Федуна – «Полтави» до провідника ОУН на українських землях Василя Кука – «Леміша».....269
-
-

- № 71. Лист Петра Федун – «Полтави» до Івана Голембовського – «Клима», – керівника боївки охорони підполковника УПА Степана Фрасуляка – «Хмеля».....280
- № 72. Лист радиста Петра Стиранки – «Максима» до Петра Федун – «Полтави» з інформацією про перебіг радіозв'язку із закордонним центром.....282
- № 73. Лист Петра Федун – «Полтави» до коменданта боївки охорони Карпатського крайового проводу ОУН Дмитра Мельника – «Тараса».....283
- № 74. Фрагмент листа Петра Федун – «Полтави» до референта СБ Карпатського крайового проводу ОУН Миколи Твердохліба – «Грома» про підпорядкування Проводові ОУН боївки Дмитра Мельника – «Тараса».....285
- № 75. Лист Петра Федун – «Полтави» до провідника ОУН на ЗУЗ Романа Кравчука – «Петра».....286
- № 76. Лист керівника Львівського крайового проводу ОУН Євгена Пришляка – «Яреми» до Петра Федун – «Полтави».....289
- № 77. Супровідний лист до висланої Петрові Федуну – «Полтаві» пошти з Львівського краю ОУН.....292
- № 78. Лист Петра Федун – «Полтави» до провідника ОУН на ЗУЗ Романа Кравчука – «Петра».....293
- № 79. Лист члена Проводу Закордонних частин ОУН Ярослава Стецька – «Басмача» до Петра Федун – «Полтави».....295
- № 80. Лист Петра Федун – «Полтави» до батьків на спецпоселенні.....298
- № 81. Лист Петра Федун до члена Проводу ОУН в Україні Романа Кравчука – «Петра» про ситуацію в терені та загибель кур'єрів Закордонного представництва УГВР.....300
- № 82. Радіограма Петра Федун – «Полтави» до американської сторони за посередництвом Закордонного представництва УГВР.....302
- № 83. Лист провідника ОУН на українських землях Василя Кука – «Леміша» до члена Проводу ОУН Петра Федун – «Полтави».....303
- № 84. Лист Василя Кука – «Леміша» до Романа Кравчука – «Максима» про поточні організаційні справи.....306
- № 85. Текст радіограми до Закордонного представництва УГВР, підготовлений Петром Федуном – «Полтавою».....311
- № 86. Лист Миколи Лебеда – «Ігоря» до керівництва збройного підпілля ОУН в Україні.....313
- № 87. Лист кур'єра Проводу ОУН в Україні Івана Хоми – «Богдана» до Василя Кука – «Леміша» або Петра Федун – «Полтави».....319
- № 88. Лист Голови Президії ЗП УГВР Івана Гриньоха – «Всеволода» до Петра Федун – «Полтави» про особливості налагодження радіозв'язку між керівництвом збройного підпілля ОУН в Україні та Закордонним представництвом УГВР.....324

ТВОРИ

- № 89. Ганьба ХХ-го сторіччя.....329
- № 90. У Голови Генерального Секретаріату УГВР Р. Лозовського.....397
- № 91. В рядах і під прапорами ОУН – на боротьбу проти московських окупантів, за Українську Самостійну Соборну Державу (у 20-річчя утворення і революційної боротьби ОУН).....405
- № 92. В поневоленій, але нескореній Україні (Це і те про становище та відносини в Україні).....431

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

- № 93. Інструкція для політвиховників воєнних округ про політичний вишкіл кадрів у «Самоосвітніх Повстанських Гуртках».....451
- № 94. Інструкція для політвиховників воєнних округ УПА-Захід про методи ведення «Журналу політвиховної роботи».....455
- № 95. Інструкція референта пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН Петра Федуна – «Севера» про налагодження пропагандистської роботи у підлеглих проводах ОУН.....457
- № 96. Інструкція про політвиховну роботу у відділах УПА-Захід.....463
- № 97. Інструкція для авторів дописів до підпільних видань.....471
- № 98. Інструкція про методику поширення лозунгів.....473
- № 99. Інструкція про пропагандистську роботу на найближчий час.....475
- № 100. Інструкція про ведення пропагандистської кампанії, спрямованої проти виборів до Верховної Ради СРСР у 1946 р.....492
- № 101. Інструкція про методи організації бойкоту виборів до Верховної Ради СРСР у 1946 р.....494
- № 102. Інструкція про політвиховну роботу у відділах УПА-Захід.....496
- № 103. Інструктивний матеріал для референтів пропаганди про помилки, виявлені у їхній роботі500
- № 104. Інструктивні вказівки керівникам політвиховних відділів штабів воєнних округ УПА-Захід про специфіку політвиховної роботи у найближчий час.....507
- № 105. Інструкція з методики збору інформації про підготовку СРСР до війни.....511
- № 106. Інструкція про необхідність написання спогадів періоду національно-визвольної боротьби ОУН-УПА.....513
- № 107. Інструкція про специфіку ведення пропагандистської роботи у 1947 році.....516
- № 108. Повідомлення Проводу ОУН про впровадження «Свята УПА».....531
- № 109. Інструкція про запровадження та проведення «Свята УПА».....533
- № 110. Доповнення до інструкції про ведення пропагандистської роботи у 1947 році.....536
- № 111. Інструкція про напрями пропагандистської роботи у 1948 році.....540
- № 112. Зауваження до суспільно-політичних та інформаційних звітів теренових підпільних структур.....559

№ 113. Інструкція про завдання і обов'язки крайових осередків пропаганди.....	565
№ 114. Інструкція про ведення пропагандистської роботи у 1949 році.....	569
№ 115. Інструкція до питальника для вивчення східноукраїнського середовища.....	584
№ 116. Питальник для вивчення східноукраїнського середовища.....	586
№ 117. Додаткова інструкція про пропагандистську роботу на 1949 рік.....	591
№ 118. Протокол про знищення фінансових документів збройного підпілля ОУН, укладений Петром Федуном – «Полтавою».....	594
№ 119. Інструкція про ведення пропагандистської роботи у 1950 році.....	595
№ 120. Розписка, видана П. Федуном – «Полтавою», Проводові Закордонних частин ОУН про передачу коштів.....	626
№ 121. Розписка, видана П. Федуном – «Полтавою», Проводові Закордонних частин ОУН про передачу коштів.....	627
№ 122. Проект Декларації Української Головної Визвольної Ради у справі Української Національної Ради за кордоном.....	628
№ 123. Інструкція про методику ведення пропагандистської роботи на 1951 рік.....	643

ПРОПАГАНДИСТСЬКІ МАТЕРІАЛИ

№ 124. Лозунги збройного підпілля ОУН для противиборчої кампанії.....	663
№ 125. Заклики до українського народу бойкотувати вибори до Верховної Ради СРСР, підготовлені Головним осередком пропаганди.....	665
№ 126. Звернення до українського народу з нагоди третьої річниці боротьби проти більшовицького окупаційного режиму.....	669
№ 127. Заклики для відзначення Свята УПА.....	675
№ 128. Відозва з нагоди відзначення п'ятих роковин створення Української повстанської армії.....	677
№ 129. Відозва Проводу ОУН до українського народу, членів та прихильників ОУН з нагоди 20-річчя Організації українських націоналістів.....	682
№ 130. Листівка з агітацією проти виборів до Верховної Ради СРСР 1950 року.....	690
№ 131. Листівка «Українські селяни, робітники, інтелігенціє!», укладена Петром Федуном – «Полтавою» (друга редакція).....	693
№ 132. Звернення ОУН до колгоспників Східної і Західної України із закликом підтримувати український визвольний рух.....	696
№ 133. Листівка про відношення збройного підпілля ОУН до працівників радянської адміністрації в Західній Україні.....	700
№ 134. Звернення збройного підпілля ОУН до селян Західної України, Буковини та Закарпаття про методи протидії колективізації.....	703
№ 135. Листівка-пам'ятка для українців із східних областей України.....	707
№ 136. Відозва до робітників промисловості України.....	710

№ 137. Заклики українського визвольного підпілля до українського народу у зв'язку з перспективою нової світової війни.....	717
№ 138. Про стан української визвольної справи за кордоном (Кілька заміток.....)	724
№ 139. Про стан української визвольної справи за кордоном (Завваги до.....)	730

ДОДАТКИ

№ 140. Рішення УГВР про призначення П. Федуна – «П. Савчука» заступником Головного Командира УПА.....	743
№ 141. Рецензія Василя Кука на окремі праці Петра Федуна – «Полтави».....	744
№ 142. Критичні зауваження невідомого автора до підручника «Шлях до волі», створеного для ідеологічного вишколу кадрів ОУН.....	750
№ 143. Матеріали слідства, проведеного Василем Охримовичем, про обставини загибелі Романа Кравчука – «Максима та Петра Федуна – «Полтави».....	763
Біографічні довідки.....	771
Словник рідковживаних та іншомовних слів і висловів.....	827
Перелік скорочень.....	833
Іменний покажчик.....	837
Географічний покажчик.....	863
